

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΚΟΠΟΥ ΑΝΑΤ. ΘΡΑΚΗΣ

Παλιὸς Σκοπός.—Παραδόσεις καὶ Ἱστορία

Μέσα σὲ μιὰ λαγκαδιά, ἀνάμεσα σὲ δυὸ μικροὺς λόφους βρισκόταν ὁ Σκοπὸς (τουρκ. «Οὐσκιοῦπ»), λέγει ἡ παράδοση, γιὰ ν' ἀποφεύγουν οἱ κάτοικοι τὶς ἐχθρικὰς ἐπιθέσεις. Τὸ ὄνομα Σκοπός, κατὰ τὴν παράδοση πάντοτε, προῆλθε ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι πρῶτον νὰ κατοικηθῇ ὁ χώρος ἐκεῖνος ᾗς τὸ βάθος μεταξὺ τῶν λόφων ἦταν φωλιά ληστῶν καὶ κακούργων. Γιὰ νὰ περάσουν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ᾗς τὸ ἄλλο, ἔπρεπε νὰ προηγηθῇ ἓνας ἀνιχνευτὴς τοῦ μέρους (σκοπός) καὶ οἱ ἄλλοι νὰ περιμένουν ἕως ὅτου ἴδουν τὸ σκοπὸ νὰ βγαίνῃ ᾗς τὸ ἀπέναντι μέρος, ᾗς τὴ Φανερωμένη, πού ἀπὸ τὸ φανέρωμα τοῦ σκοποῦ ἐπῆρε καὶ τὸ ὄνομα. Ἐὰν ὁ σκοπὸς φανερωνόταν ἀπέναντι, ἦταν σημάδι ὅτι δὲν ὑπῆρχε κινδύνος καὶμποῦσαν καὶ οἱ ἄλλοι νὰ περάσουν. Ἔτσι λοιπὸν ἀπέμεινε ᾗς τὸ χωριὸν πού ἀργότερα ἐκτίσθη ἐκεῖ, τὸ ὄνομα Σκοπός. Μὲ τὴν ὑλοτομία πού ἐγένε καὶ τὴν καλλιέργεια ἔπειτα ἀπὸ χρόνια καὶ οἱ λόφοι ἐκεῖνοι ἀπεχώρησαν καὶ ἐάνοιξε τὸ μέρος. Μιὰ ὥρα μακρὴ ἀπὸ τὸ Σκοπὸν ἦταν τὸ κάστρο, ἀπὸ οὗ ἐκκίνησαν οἱ παλιότεροι κάτοικοι τοῦ Σκοποῦ. Ὡς τὸ μέρος ἐκεῖνα σφύζοντο ἀκαμψαί ἐστίαι, ἐκεῖ δὲ ἔκαναν καὶ πανηγύρι οἱ Σκοπιανὸι τῆς ἐορτῆς τῆς Μεταμορφώσεως. Τὴν παράδοση αὕτη τὴ συμπληρώνει μιὰ ἄλλη ἀρχαία, πού τὴ γράφουμε Σκοπιανὰ, ὅπως μᾶς τὴν ἀνεκοίνωσε ὁ Σκοπιανὸς ἄρχαιος Τζελέπης:

«Γήδανα ᾗς τὰ καποινὰ τὰ χρόνια δύο τοῖγαι χωριόπλα καὶ δὲ βορούσνα νὰ ζήσνα, γιὰτὶ περνοῦσνα πὲ κεῖ κάθε βολὰ γοῖ γοιτζαλῆδες (γενίτσαροι) καὶ τὶς ἔφκειανανὰ πολλὰς ζημιές, τὶς ἔπαιρνανὰ τὰ πρόβατά τς, τὶς ἔκαιγανὰ τὰ σπίτια τς, τὶς κάπτιζανὰ τὶς γυναῖκες καὶ ἄλλα κακὰ τὶς ἔκανανὰ. Ναγάστηκανὰ νὰ μαζωχτοῦνα γοῦλ' μαζὶ καὶ νὰ κάρνα ἓνα μεγάλο χωριό. Γήδανα πολλὰ τὰ χωριόπλα. Ἐνα γήδανα τὸ κάστρο. Κεῖ ὡς καὶ τὰ τώρα γίνδανε πανεγήρ' τῆς Ἁγία Σωτήρας. Τὰ δουβάρια πὲ τὸ κάστρο στέκδαι κόμα ξεγερμένα. Τὸ κάστρο τῶλεγαμ' καλέ. Ἄλλο χωριόπλα γήδανε τὸ Λαο-νάκ' καὶ ἄλλα. Μαζώχτικα γοῦλα καὶ πήγανα ᾗς τὸ μέρος τῆ παλιοῦ τῆ Σκο-ποῦ. Γήδανα κεῖ ἓνα μεγάλο βουνό. Ἐκοψανὰ τὰ δέδρα καὶ ἔκαναν τὰ σπί-τια τς πὲ τὰ γῖδια τὰ δέδρα. Ἐνα μέρος κεῖ γεῖχε τσιπλιάτκο (γυμνὸ) πού δὲ γεῖχε δέδρα. Τὸ γήλεγανὰ Φανερωμέν', γιὰτὶ κεῖ φανερωνόδανα ὁ ἄθροπος. Τὸ ὄνομα πέμνε ὡς καὶ τώρα Φανερωμέν'. Ἐχ' ἐκεῖ ἓνα μοναστήρ', τὴν Ἁ-για Κυριακή. Ἐν' βαθειὰ μέσ' τῇ νεροφαγιά. Γίνεται τῆς Ἁγία Κυριακῆς πανεγήρ'. Ἐτο' μαζώχτικα γοῦλα τὰ χωριόπλα καὶ ἔκανανὰ ἓνα μεγάλο χωριὸ πὲ δυὸ χιλιάδες φαμίλιες. Ὅσοι γήρτανα πὲ τὸ κάστρο τὶς γήλεγανα καστρι-

Αρχαία Θρακία
Λαογραφία
7. Ε! 1938-1939.
r. 145-270

νοί· ὡς καὶ τὰ τῶρα ἔχ' τὸ χωριὸ φαμίλιες ποὺ τὶς λένα καστρινόι(¹).

Ὁ Καλὲς ἔν μακριὰ πὲ τὸ βαλιὸ Σκοπὸ ἴσιαι μινὰ ὥρα πρὸς τὸ βοριῶ. Μέσ' τὸ γαλὲ λέν' πῶχει καὶ παραδες. Ἔχει λόῦρα λόῦρα δονβάρ'. Λένα ὅτι κεὶ κάθιδανα ὁ μεγάλος ὁ ἀρχοῦδας κι' ἔκοφτε παραδες».

Τριακόσια μὲ τετρακόσια χρόνια, λένε οἱ σημερινοὶ Σκοπιανοί, ἔχουν περάσει ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ οἱ παλαιοὶ τοὺς πρόγονοι ἔκτισαν τὸ Σκοπὸ. Ἀπὸ τὶς χίλιες περίπου οἰκογένειες ποὺ ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ ἔς τὴν ἀρχὴ οἱ μισὲς καὶ παραπάνω ἦσαν Τουρκικὲς. Μὲ τὸ χρόνο ὅμως τὸ τουρκικὸ στοιχεῖο ὑπεχώρησε καὶ ἔς τὶς ἡμέρες ποὺ ζοῦσαν ἐκεῖ οἱ σημερινοὶ Σκοπιανοί, ὑπῆρχαν μόνο ἐννέα τουρκικὲς οἰκογένειες, ποὺ ἀναγκάζονταν νὰ στέλνουν τὰ παιδιά τοὺς σὲ ἑλληνικὰ σχολεῖα, γιατί δὲν ὑπῆρχαν τουρκικά.

Γιὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Σκοποῦ κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα πολλὲς εἰδήσεις μᾶς δίνουν οἱ σημερινοὶ Σκοπιανοί: Ὡς τὴ μεγάλη ἐξέγερση τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους τοῦ 1821, οἱ κάτοικοι τοῦ Σκοποῦ δὲν ἔμειναν ἀμέτοχοι. Ὁ πανελλήνιος πόθος διέκαιε καὶ τὰ δικά τοὺς στήθη. Ἐξεγέροντο ὅσο μποροῦσαν νὰ ἐξεγερθοῦν ἄνθρωποι ὑπόδουλοῦ καὶ εὐρίσκοντο τόσο κοντὰ ἔς τὴν ἔδρα τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως καὶ ἀποτέλεσμα τῆς ἐξεγέρσεως ἦταν νὰ κρεμαστοῦν περὶ τοὺς δέκα πέντε Σκοπιανούς. Καὶ ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ παρελθόντος αἰῶνος κάθε φορὰ πρὸς τὴν ἑλλήν Ἑλλάδα ἐγίνοντο ἐπαναστατικὰ κινήματα, ἔβρισκαν ἐντίκτυπο καὶ αὐτοὶ Σκοπιανοί, ὅπως καὶ τὸν ἑλλήν ἐπὶ δούλο Ἕλληναίος.

Ζωηρὲς ἀναμνήσεις διατηροῦν ἀκόμη καὶ τὸ Ρωσοτουρκικὸ πόλεμο τοῦ 1878. Καταδιωκόμενοι τότε τοὺς καὶ περὶ ἑξῆς (Γκιότσια) ἀπὸ τὴν Πλεύνα, κατέβαιναν πρὸς τὰ κάτω καὶ ἐπεχείρησαν νὰ κάνουν ἐπιδρομὲς ἐναντίον τοῦ Σκοποῦ. Οἱ Σκοπιανοὶ συνεννοήθηκαν μὲ τοὺς γείτονές του—ἀπὸ τὴ συνεννόηση αὐτὴ δὲν ἔλειπαν καὶ οἱ Τοῦρκοι—γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν ἐπιδρομὴ καὶ μέσο ἀμύνης βρῆκαν τὰ ὁδοφράγματα ποὺ τὰ ἔκαναν μὲ βαρέλια, ξύλα, ἀμάξια καὶ ὅ,τι ἄλλο πρόχειρο εὗρισκαν ἔς τὶς δύσκολες ἐκεῖνες στιγμὲς. Ταυτόχρονα δὲν παρῆλιν νὰ κάνουν καὶ ἐπιθέσεις ἐναντίον τῶν Τοῦρκων ποὺ περνοῦσαν ἀπὸ ἐκεῖ κοπάδια. Οἱ Τοῦρκοι προσβαλλόμενοι ἀπὸ τοὺς Σκοπιανούς συγκεντρώθηκαν ἔς τὰ Τουρκολήμορα (τουρκικὰ μνημεῖα) ἔξω ἀπὸ τὸ Σκοπὸ καὶ ἐζήτησαν ἀπὸ τοὺς Σκοπιανούς νὰ τοὺς δώσουν μόνον ἓνα ὁδηγὸ γιὰ νὰ φύγουν μὲ τὴ ρητὴ ὑπόσχεση, ὅτι δὲν θὰ τοὺς ἐνοχλήσουν. Πρόθυμοι οἱ Σκοπιανοὶ τοὺς ἔδωκαν ὁδηγὸ καὶ ἔφυγαν. Ἔτσι ἀπαλλάγηκαν τότε ἀπὸ τὸν κίνδυνο.

Ἀρχίζει ἔπειτα ἀπὸ λίγο ἡ δρασίς τῶν Βουλγαρικῶν κομιτάτων, ποὺ

1) Στὸ Νέο Σκοπὸ ὑπάρχει τὸ ἐπώνυμον Καστρινός. Ἐπίσης ὑπάρχει καὶ τὸ ἐπώνυμον Ἀστρινίδης, τὸ ὁποῖον, νομίζω, ὅτι προήλθεν ἐκ τοῦ Καστρινός—Καστρινίδης.

ήταν πολύ περισσότερο επικίνδυνη για τὸν ἐκεῖ Ἑλληνισμό. Ὡς τὴν περιφέρεια τοῦ Σκοπού πολλοὶ ἐθελοντὲς κατετάχθησαν ὡς τὰ ἑλληνικὰ ἀνταρτικὰ σώματα γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουν τὸ Βουλγαρικὸ κίνδυνο. Ἀρχηγὸς ἦταν ὁ περιφημὸς Θεσσαλὸς καπετὰν Ἀναστάσης, ὡς τὸ ἀνταρτικὸ σῶμα τοῦ ὁποῦν ὑπηρετοῦσαν πολλοὶ Σκοπιανοί. Κατάλυμα ὡς τὸ Σκοπὸ ὁ ἀρχηγὸς εἶχε ὡς τὸ σπῆτι τοῦ Θανάση Πολυχρονίδη. Ἀναφέρεται μάλιστα τὸ ἐξῆς χαρακτηριστικὸ ἐπεισόδιο: Συνελήφθη κάποτε ἓνας ἀπὸ τοὺς συντρόφους τοῦ καπετὰν Ἀναστάση, ὁ ὁποῖος ἠναγκάσθη νὰ μαρτυρήσῃ, ὅτι οἱ ἀντάρτες ἐτροφοδοτοῦντο ἀπὸ κάποιο Θανάση Σκοπιανό, ὅπως εἶχε ἀκούσει. Συνελήφθησαν τότε ὅλοι οἱ Θανάσηδες τοῦ Σκοπού ἀπὸ τὴ Τουρκικὴ κυβέρνησις καὶ ἐσιώλησαν ὡς τὴν Ἀδριανούπολιν γιὰ νὰ ἀναγνωρίσῃ ὁ προδότης ποιοὺς ἦταν ὁ Θανάσης ποὺ τροφοδοτοῦσε τὸ σῶμα τοῦ καπετὰν Ἀναστάση. Ὁ μόνος ὅμως Θανάσης ποὺ ἔλειπε ἦταν ὁ Θανάσης Πολυχρονίδης, γιατί εἶχε κατορθώσει μὲ ρουσφέτια νὰ ξεφύγῃ. Ἐτσι ἀπελύθησαν καὶ οἱ ἄλλοι Θανάσηδες, χωρὶς νὰ τιμωρηθοῦν. Τὸ ἀνταρτικὸ σῶμα ἢ μάλλον ἡ συμμορία τοῦ Καπετὰν Ἀναστάση διελύθη τὸ 1894 καὶ ὁ ἀρχηγὸς κατέφυγεν εἰς Βουλγαρίαν.

Ὅταν κατὰ τὸ 1903 τὰ Βουλγαρικά καίματα ἐκάναν ἐπιδρομὴς ὡς τὴ Θράκην, ἐξήτησαν τὸν καπετὰν Ἀναστάση γιὰ τὴν ἀσπληγή, ἀλλ' αὐτὸς ἀρνήθηκε. Κατὰ τὸ 1910 ὁ καπετὰν Ἀναστάσης βρίσκεται πάλιν μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων. Κατ' ἄλλους διεφύλαξε μὲ τὸν σύντροφόν του Εὐσταθίου καὶ ἐφορέσθη ἀπὸ αὐτόν, καὶ ἄλλους ἐπληρώσθη βραδεία ἀπὸ τούρκους καὶ ἀπέθανε ὡς τὴ Σαρακήνα (4 ὁρεῖς ποῖτον μακριὰ ἀπὸ τὸ Σκοπὸ).

Ἀπὸ τὸ 1907 εἶχαν καλύτερα οργανωθῇ τὰ ἑλληνικὰ ἀνταρτικὰ σώματα μὲ ἔδρα τὴ Ραιδεστό. Πρόεδρος τοῦ ἐκτελεστικοῦ ἦταν ὁ σημερινὸς μητροπολίτης Σερρών Κωνσταντῖνος, γνωστὸς γιὰ τὴ μεγάλη του μόρφωση καὶ δραστηριότητα. Οἱ Σκοπιανοὶ δὲν ὑστέρησαν καθόλου ὡς τὴ συμμετοχὴ καὶ ὡς τοὺς ἀγῶνες τῶν ἀνταρτῶν.

Παράλληλα μὲ τοὺς πολεμικοὺς ἀγῶνες τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων τὰ σχολεῖα τοῦ τότε ὑποδούλου ἑλληνισμοῦ εἰργάζοντο ἐντατικὰ γιὰ τὴ Μεγάλῃ Ἰδέᾳ τῆς ἀπολυτρώσεως. Ὡς τὸ σχολεῖο τοῦ Σκοπού λειτουργοῦσε καλὰ ὁργανωμένο ἀναγνωστήριο καὶ βιβλιοθήκη ἀρκετὰ πλουσία μὲ τὶς ἐκδόσεις τοῦ Μαρασλῆ καὶ ἄλλα βιβλία ἀπὸ τὸ 1894.

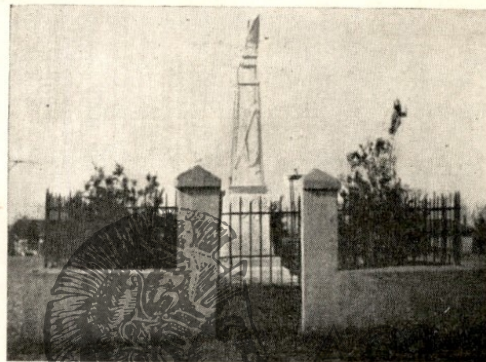
Τὸ δημοτικὸ σχολεῖο εἶχε ἐπτὰ τάξεις καὶ ἔφερε τὴν προσωνυμίαν: «Ἀστικὴ σχολὴ ἀρρένων». Ὑπῆρχε καὶ ξεχωριστὸ σχολεῖο θηλέων μὲ τέσσαρες τάξεις. Εἶχε ἄρτιο τὸ προσωπικὸ καὶ τὴ σχολικὴ του ἐφορεία, ὅπως ὅλα τὰ σχολεῖα τῆς Τουρκοκρατίας. Συνετηρεῖτο κυρίως μὲ τὴν ἐπιχορήγησιν τῆς ἐκκλησίας, ποὺ ἀνήρχετο περίπου σὲ 850 χρυσὲς λίρες τουρκικῆς.

Μὲ τὴν ἐναρξιν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ἀρχίζουν τὰ μεγάλα βάσανα καὶ οἱ κακουχίαι τῶν Σκοπιανῶν, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων γειτόνων ὁμογενῶν. Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ φόνου τοῦ γυιοῦ τοῦ βαλῆ τῆς Ἀδριανουπόλεως, τὸν

όποιον, κατά πᾶσαν πιθανότητα, ἐφόνευσαν Βούλγαροι κομιτατζήδες. Τούρκοι κομιτατζήδες ἀπέκλεισαν τὸ Σκοπὸ ἀπὸ τὴν πρώτη καὶ τὴν δεκάτη Σεπτεμβρίου τοῦ 1915 καὶ ἀνάγκασαν τοὺς κατοίκους νὰ παραδώσουν ὅλα τὰ χρυσὰ τους καὶ ὅ,τι ἄλλο πολύτιμο εἶχαν.

Στὶς δέκα τοῦ Σεπτεμβρίου ἄρχισεν ὁ ἐκτοπισμός. Ἐξ Σκοπιανοὶ ἐφονεύθησαν κατὰ τὸν ἐκτοπισμό: ὁ Ἀριστόδημος Κωνσταντόπουλος δημοδιδάσκαλος, ὁ Κυριάκος Κωνσταντόπουλος ἱερεὺς, ὁ Σίμος Σιμόπουλος δημοδι-

δάσκαλος, ὁ Πελοπίδας Βαβατζανίδης δημοδιδάσκαλος, ὁ Ζαφείρης Ζαφειριάδης φαρμακοποιὸς καὶ ὁ πρόκοιτος Θεόδωρος Κοκκάλας. Τὰ ὀνόματά τους εἶναι τιμητικὰ γραμμένα ἔς τὸ μικρὸ ἥρωφ ἔξω ἀπὸ τὸ δημοτικὸ σχολεῖο τοῦ Σκοποῦ. 1190 οἰκογένειες μὲ 490 ἁμάξια με-

Τὸ μικρὸ ἥρωφ τοῦ Νέου Σκοποῦ στὴν πλατεῖα τοῦ σχολείου. Μεταξὺ τῶν ἄλλων εἶναι γραμμένα χωριστὰ στὴ μιὰ πλευρὰ τὰ ὀνόματα ἑξ Σκοπιανῶν (Ἀρ. Κωνσταντοπούλου, Κυρ. Κωνσταντοπούλου, Σ. Σιμοπούλου, Π. Βαβατζανίδη, Ζ. Ζαφειριάδη, Θ. Κοκκάλα), πὺν ἐσφάγησαν στὸν πρῶτο ἐκτοπισμὸ τοῦ 1935 10 Σεπτεμβρίου.

εφεσφάγησαν τὴν παλαιὰ πλυσίον τῆς Ἡρακλείας (Σουλτάν τσιφλίκι). Μετὰ παραμονὴν ἑνὸς μηνὸς περίπου 30 οἰκογένειες ἐπεβίβασθησαν ἔς τὸ Ἀντὰ-Παζάρ πλησίον τῆς Νικομηδείας. Οἱ ὑπόλοιποι ἔμειναν στὴν Ἡράκλεια δυὸ μῆνες καὶ κατόπιν ἐπῆραν τὴν ἄδεια νὰ ἐγκατασταθοῦν ὅπου θέλουν, ἀλλὰ 25 χιλιόμετρα μακριὰ ἀπὸ τὸ Σκοπὸ. Πολλοὶ κατόρθωσαν νὰ φύγουν ἔς τὴν Ρωσσία, Ρουμανία, Σιβηρία, Βλαδιβοστόκ. Ἄλλους κατέβαλαν τὰ βάρη καὶ οἱ κακονχίες τοῦ ἐκπατρισμοῦ.

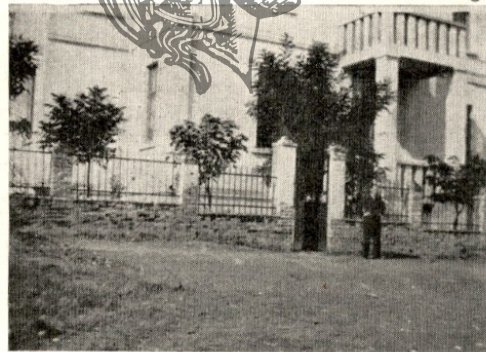
Τὸ 1918 μὲ τὸ τέρας τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου οἱ Σκοπιανοί, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι πὺν ἐξετοπίσθησαν ἀπὸ τὰ γύρω χωριά Σκεπαστό, Σαμόκοβο, Σοφίδες κλπ. ξαναγύρισαν ἔς τὴν πατρίδα τους ἀποδεκατισμένοι πλέον. Τότε ξαναγύρισαν καὶ μερικοὶ ἀπὸ ἐκείνους πὺν εἶχαν καταφύγει ἔς τὴν Ρωσσία καὶ Βλαδιβοστόκ. Μόλις τετρακόσιες Σκοπιανὲς ἀπὸ τὶς 1190 ξαναγύρισαν ἔς τὸν τόπον τους. Πολλοὶ ἀπέθαναν, ἄλλοι ἔμειναν ἔς τοὺς τόπους πὺν ἐξετοπίσθησαν, ἄλλοι κατέφυγαν ἀπὸ τότε ἔς τὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα καὶ δὲν ξαναγύρισαν ἔς τὸ Σκοπὸ. Τὸ 1922, μὲ τὴ μεγάλη καταστροφὴ πὺν ἔπαθε ὁ Ἑλληνι-

σιμός, έγινε ή τελειωτική μετακίνηση τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀν. Θράκης. Ἐξ-
κόσιες περίπου Σκοπιανὲς οἰκογένειες, ποὺ εἶχαν ἀπομείνει ὃς τὸ Σκοπό,

Σκοπιανὸς ἐπάνω στοῦ ἀμάξι του. Ἀπὸ τῆς φωτογραφίας
τοῦ διακρίνονται: ροῦχο (πουκάμισο), ῥοῦφο, ποταχίσι
ἢ ποτούρ, κασκέτο. (Στὸν παλιὸ Σκοπό προϋπάρχει μὲν
ἀλλὰ πολὺ σπανισμένον ἀνθρώπων ὃς τὴν γλῶσσαν πατερίδα. Ἡ Μακεδονικὴ

ἐκείνη γωνία ποὺ ἦταν
μιὰ τρομερὴ ἐστία μο-
λύνσεως, μέσα σὲ λίγα
χρόνια χάρις ὃς τὴν ἐρ-
γατικότητά των Σκοπια-
νῶν μετεβλήθη σὲ τόπο
πραγματικῆς εὐτυχίας.
Εἰς 4 περίπου ἑκατομ-
μύρια ὀκτάδες δημητρια-
κῶν ἀνέρχεται ἡ ἔτησία
παραγωγή. Ὁ Ν. Σκο-
πὸς μὲ τὴν ὥραία του
οὐμοτομία, μὲ τὰ μικρὰ
καὶ κομψὰ σπιτάκια του,
ποὺ τὰ τριγυρίζουν ὀ-
μορφοὶ κῆποι, θὰ ἐξε-
λιχθῇ σύντομα σὲ μιὰ

Δημοτικὸ σχολεῖο Ν. Σκοποῦ, ποὺ ἐγινε μὲ ἔξοδα
τῶν Σκοπιανῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ μικρὴ συνδρομὴ
τοῦ Κράτους.

ἀπὸ τὶς καλύτερες κοινοπόλεις τῆς περιφερείας Σερρών. Ἰδιαιτέρως οἱ Σκο-
πιανοὶ ἐνδιαφέρονται καὶ φροντίζουν γιὰ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἐξύψωση τοῦ πολι-

κατέφυγαν ὃς τὴν ἐλευ-
θερὴ Ἑλλάδα, ὃς τὸ ση-
μερινὸ Ν. Σκοπό, δέκα
χιλιόμετρα ἔξω ἀπὸ τὰς
Σέρρας, κοντὰ ὃς τὴ σι-
δηροδρομικὴ γραμμὴ
Σερρών—Δράμας ἐγκα-
τεστάθησαν οἱ τετρακό-
σιες. Ὡς τὴν ἀπογραφὴν
τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ 1928
οἱ κάτοικοι τοῦ Νέου
Σκοποῦ ἔφταναν τοὺς
2150. Σήμερον ὑπερβαί-
νουν τὶς τρεῖς χιλιάδες.

Φιλόπονοι ἐξαιρετικὰ
οἱ Σκοπιανοί, φίλοι τῆς
μορφώσεως καὶ τῆς προ-
σφύου ἔδωσαν δὲ γιὰ τὴν

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΔΟΧΕΙΟΝ

τιστικοῦ τους ἐπιπέδου, δρόμους, φωτισμό, ἐξυγιαντικά ἔργα. Τρανή ἀπόδειξη τοῦ προοδευτικοῦ τους πνεύματος εἶναι τὸ ὥραϊο τους σχολεῖο, πού ἔγινε κυρίως μὲ οἰκονομικὲς θυσίες τῶν παιδιῶν τοῦ Σκοποῦ. Τρεῖς χιλιάδες δολάρια διέθεσε γι' αὐτὸ τὸν ὑψηλὸ σκοπὸ ὁ σύλλογος τῶν Σκοπιανῶν τῆς Ἀμερικῆς, 50 χιλιάδες δραχ. τὸ Κράτος καὶ ἀνυπολόγιστη προσωπικὴ ἐργασία οἱ κάτοικοι τοῦ Νέου Σκοποῦ.

Ἀπὸ τὰ παραμῦθια τους, τὰ τραγούδια τους, τὶς παροιμίες τους, τὶς παραδόσεις τους, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμά τους καὶ ὅλες γενικὰ τὶς ἐκδηλώσεις τῆς χαρούμενης ζωῆς τους ἔς τὸν Παλαιὸ Σκοπὸ, δημοσιεύουμε ὅσα μπορέσαμε νὰ περισυλλέξουμε στὸ μικρὸ χρονικὸ διάστημα πού ἔμειναμε μαζί τους, γιὰ νὰ δώσουμε μιὰ χαρακτηριστικὴ εἰκόνα τῆς ὅλης ζωῆς ἀπὸ μιὰ ὥραϊα ἑλληνικὴ κωμόπολη τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης.

ΕΘΙΜΑ

Α'. Τοῦ γάμου

Ὅταν ἓνας νέος θέλῃ νὰ περνεύῃ νὰ κοίται, πρέπει νὰ στείλῃ ἔστὸ σπίτι προξενιά. Ὁ προξενήτης πηγαίνει πολλές φορές ἔστὸ σπίτι τῆς ὑποψηφίας νύφης, μὲ φανάρι ἀναμμένο ἕως ὅτου ἐπιτύχῃ τὸ σκοπὸ του. Χωρὶς νύφη ἀναμμένο τὸ φανάρι τοῦ δὲν τὸν δεχόνται ἐστὸ σπίτι τῆς νύφης. Ἀφοῦ ἐπέλθῃ συμφωνία κατὰ τὰ ἄλλα, γίνεται συγγένεια κατόπιν γιὰ τὴν προίκα (τράχωμα). Ἄν καὶ ἔστὸ ζήτημα τῆς προίκας μείνουν συμφωνοὶ ἐπακολοθεῖ καὶ ἀντάλλαγμα τῶν σουμαδίων. Πρῶτῳ δὲ ὀνομάζεται τὸ δακτυλίδι τοῦ ἀρραβῶνος πού συνήθως εἶναι καθαρὸ κομμένο ἐπάνω σὲ ἓνα μαντήλι. Κάθε νέος καὶ κάθε νέα, ὅταν πλησιάσῃ ἡ ἐποχὴ τοῦ γάμου, φροντίζουν νὰ ἔχουν μέσα ἔστὸ σεντούκι τους τὸ σουμάδι.

Ὁ προξενήτης παίρνει πρῶτα τὸ σουμάδι ἀπὸ τοῦ γαμβροῦ τὸ σπίτι καὶ τὸ πηγαίνει ἔστὴ νύφη. Ἐκεῖ τὸν περιμένουν οἱ συγγενεῖς τῆς νύφης. Ὅταν μπῇ μέσα ἔστὸ σπίτι, τὸν ὑποδέχονται καὶ τὸν ὀδηγοῦν νὰ καθήσῃ σὲ μιὰ καλὴ θέση. Προσέρχεται ἡ νύφη, φιλεῖ τὸ χέρι τοῦ προξενήτη καὶ παίρνει τὸ σημάδι ἀπὸ τὸ χέρι του. Ὁ προξενήτης τῆς εὖχεται καλὴ ζωή. Ὑστερα κερνοῦν τὸν προξενήτη καὶ ἡ νύφη βγάζει ἀπὸ τὸ σεντούκι τὸ δικό της τὸ σουμάδι, τὸ παραδίδει ἔτὸν προξενήτη, ἀφοῦ φιλήσῃ τὸ χέρι του, γιὰ νὰ τὸ φέρῃ ἔστὸ γαμβρό. Ξεπροβοδίζουν (ποδιαβάζναι) κατόπιν τὸν προξενήτη, ὁ ὁποῖος ἀναχωρεῖ πάλι μὲ ἀναμμένο τὸ φανάρι, τὸ ὁποῖον καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς παραμονῆς του μέσα ἔστὸ σπίτι δὲν παύει νὰ καίῃ.

Στοῦ γαμβροῦ τὸ σπίτι περιμένουν μὲ πολλὴ ἀγωνία καὶ μὲ ἀνοιχτὴ τὴν πόρτα, γιατί ὑπάρχει φόβος νὰ μὴ δεχθῇ ἡ νύφη τὸ σουμάδι τοῦ γαμβροῦ καὶ αὐτὸ θεωρεῖται μεγάλῃ προσβολὴ γιὰ τὴν οἰκογένεια τοῦ γαμβροῦ.

Ὅταν ἔλθῃ ὁ προξενήτης γελαστός, ἀρχίζουν ὅλοι νὰ χαίρουν καὶ γε-

λοῦν. Καταλαβαίνουν ὅτι δὲν ἔχουν προσβληθῇ, ἀπὸ ἄρνηση τῆς νύφης. Παίρνει κατόπιν ὁ γαμβρὸς τὸ σουμάδι ἀπὸ τὸν προξενήτη, ἀφοῦ φιλήσῃ τὸ χέρι του, κι' ἀρχίζει γλέντι ὡς τὶς πρωινὲς ὥρες.

Μετὰ δυὸ τρεῖς ἡμέρες ἡ μάννα τῆς νύφης καὶ τοῦ γαμβροῦ πηγαίνουν ἔστην πόλη (κασαβά), νὰ ψωνίσουν γιὰ τὰ ἐπίσημα σουμάδια. Ἀγοράζουν δῶρα γιὰ ὅλους τοὺς συγγενεῖς, ἡ μάννα τοῦ γαμβροῦ γιὰ τοὺς συγγενεῖς τῆς νύφης, καὶ ἡ μάννα τῆς νύφης, γιὰ τοὺς συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ. Τὰ δῶρα τοὺς συνήθως εἶναι, κάλτσες, κασκέτα, μαντήλια, πονκάμισα καὶ ἄλλα τέτοια εἶδη πρακτικῆς μᾶλλον χρήσεως. Τὴν ἡμέρα τῶν ἐπίσημων σουμαδιῶν μεγάλη κίνησις γίνεται ἔσθ' ὅτι τῆς νύφης γιὰ νὰ ὑποδεχθοῦν τὰ συμπεθέρια.

Ἐσθ' ὅτι τοῦ γαμβροῦ ἄλλες πάλι ἐτοιμασίες. Μαζεύονται ἐκεῖ οἱ πειρὸ στενοὶ συγγενεῖς μετ' ἐπίσημης προφορικῆς καὶ ἐτοιμάζονται γιὰ νὰ πᾶνε ἔσθ' ὅτι τῆς νύφης. Τὸ γεῖμα πρόσταγμα ἔχει ἐδῶ ὁ προξενήτης. Συνοδεύεται ἀπὸ τὴ γυναῖκα του ἢ ἀν' τυχὴ νὰ εἶναι ἄγαμος ἀπὸ τὴ μάννα του ἢ τὴν ἀδελφή του. Μαζὶ μετ' αὐτὴν συνοδεύει ἐτοιμάζοντες τὰ πανέρια, μετὰ τὰ δῶρα ποὺ θὰ προφέρουν ἔσθ' ὅτι τῆς νύφης, τὰ στολίζουν μετὰ δαντέλες καὶ κεντήματα. Δυὸ εἶναι συνήθως τὰ πανέρια. Παίρνει τὸ ἓνα ὁ προξενήτης, καὶ τὸ ἄλλο ἡ γυναῖκα ποὺ τὸν συνοδεύει, καὶ ὅλο τὸ συγγενικὸ ἀλλά ἡ ὥρα 10 περίπου βραδυνὴ ξεκινάει γιὰ τὸ σπῖτι τῆς νύφης, μετὰ μεγάλη ἐπισημότητα καὶ ἀναμμένα τὰ φανάρια. Μπροστὰ ὁ προξενήτης μετὰ τὴν γυναῖκα, ἔπειτα ὁ γαμβρός, οἱ γονεῖς του, οἱ συγγενεῖς καὶ ἄλλοι καλεσμένοι. Ἐσθ' ὅτι τῆς νύφης δάδνοιχτες οἱ πόρτες περιμένουν.

Μπαίνουν τὰ συμπεθέρια, χαιρετιῶνται μετὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς νύφης καὶ κάθονται ἔσθ' ὅτι πρὸς ἐκλεκτὰς θέσεις. Σηκώνεται κατόπιν ὁ προξενήτης, καὶ φωνάζει μετὰ δυνατὴ φωνὴ ν' ἀκούῃ ὅλο τὸ ἀλλάϊ: — «Ξαίρτε γιατίι γήρταμ' ἐδῶ ἔσθ' ὅτι σπῖτ' σας;». Οἱ συγγενεῖς τῆς νύφης ἀπαντοῦν: «Ὁχ», δὲν ξαίρουν». — «Νὰ σᾶς πῶ ἐγὼ», λέγει ὁ προξενήτης «τῇ..... ὁ γυνὴς ἀρραβωνιάζεται πόψα καὶ παίρνει τῇ..... τὴ θυγατέρα μετὰ εἴκοσι λίρες τράχωμα. Γεῖστε

Σκοπιανὸς μετὰ τῆς νύφης ἐνδυμασίᾳ φορεῖ τὴ σαλ-
ταμάρα, ροῦχο (πονκάμισο), ζουνάρ, ποτοῦρ ἢ τοακ-
ταίρ, τσουράπια, κονδοῦρες.

δεχτοὶ γοῦλοι σας»; — «Δεχτοὶ δεχτοί, δώστε νὰ πγιοῦμ'» ἀπαντοῦν οἱ συγγενεῖς τῆς νύφης. Ἀκούονται φιλοφρονήματα καὶ θορυβώδεις ἐκδηλώσεις.

Ἡ νύφη ὥς τῇ στιγμῇ αὐτὴ μένει σὲ κάποια γωνιά τοῦ σπιτιοῦ κρυμμένη. Τώρα βγαίνει, καλωσορίζει τοὺς ξένους, φιλεῖ τὸ χέρι τοῦ γαμβροῦ πρῶτα, τῆς πεθερᾶς καὶ τοῦ πεθεροῦ κατόπιν καὶ τῶν ἄλλων μὲ τὴ σειρά. Ἀπὸ τὸν καθένα πού τοῦ φιλεῖ τὸ χέρι παίρνει ἓνα μικρὸ μπαξίσι (νόμισμα, φλουριά κλπ.) Μὲ τὴ βοήθεια κατόπιν δύο ἄλλων γυναικῶν ἀρχίζει νὰ κερνάη τὸν κόσμον. Κερνάει πρῶτα τὸ γαμβρό, τὰ πεθερικά καὶ ὕστερα τὸ ἄλλο πλῆθος. Ἀφοῦ τελειώσει τὸ κέρασμα, καθύεται ἐπίσημα πλέον γιὰ πρώτη φορὰ κοντὰ ἔς τὸ γαμβρό. Ἀρχίζει κατόπιν νὰ κερνάη ὁ γαμβρὸς μὲ τὴ βοήθεια τῆς νύφης.

Μετὰ τὰ κέρασματα καὶ τὶς σχετικὰς συζητήσεις τὸ ἀλᾶϊ τοῦ γαμβροῦ παίρνει τὰ δῶρα τῆς νύφης μέσα ἔς τὰ πανέρια καὶ ξεκινάει γιὰ τοῦ γαμβροῦ τὸ σπίτι, ὅπου τὸ γλέντι τοῦ αὐτοῦ ὥς τὶς πρωινὰς ὥρες, ἐνῶ τὸ σπίτι τῆς νύφης πλενεῖ τὶς πότες του καὶ ἡσυχάζει.

Τὴν ἐπομένη Κυριακὴ ψάλλει ὁ γαμβρὸς ψάγια ἢ κρέας καὶ ἄλλα τοῖς φίλοις καὶ τὰ φέρνει ἔς τῆς νύφης τὸ σπίτι. Γιὰ πρώτη φορὰ τρώγει μαζὶ μὲ τοὺς καινούργιους συγγενεῖς του μὲ ἔξοδα δικὰ του. Μετὰ τὸ φαγητὸ οἱ δύο νέοι, ὁ γαμβρὸς μὲ τὴ νύφη, κá νουν τὴ βόλτα τοὺς ἔς τὸ χωριό.

Αὐτὰ εἶναι ἔς τὶς γενικὰς γραμμὰς τὰ ἔθιμα τῶν Σκοπιανῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ γάμου. Ὅρίζεται ὁ γάμος γιὰ μιὰ Κυριακὴ. Τὴν Πέμπτη πού προηγείται ἀπὸ τὴν Κυριακὴν τοῦ γάμου πηγαίνουν τὴ νύφη ἔς τὸ χαμάμ νὰ κάνη τὸ λουτρό της καὶ ἔπειτα τὴν κτενίζουν, τῆς βάφουν μὲ κινὰ (κόκκινη βαφή) τὰ νύχια, βάφουν μὲ ἀλοιφὰς τὰ μαλλιά, τὰ φρύδια, τὰ ματοτσίνουρα.

Τὸ Σάββατο τὸ πρῶτ', ἓνα παιδί καὶ ἓνα κορίτσι προσκαλοῦν τοὺς συγγενεῖς, καὶ φίλους ἔς τὸ γάμο. Κρατοῦν ἔς τὰ χέρια μαντῆλι κεντημένο, μέσα ἔς τὸ ὁποῖο εἶναι γαυροφάλλα τυλιγμένα σὲ σιγαρόχαρτο. Προσφέρουν τὰ γαυροφάλλα λέγοντας «προσκυνίσματα πὲ τὸ γαβρὸ καὶ τὴ νύφη νὰ ρτῆτε ἔς τὴ χαρά τους».

Ἡ γριὰ Χινοπούλου 90 ἐτῶν, νοικοκυρὰ τοῦ Σκοποῦ μὲ τὴν ντόπια ἐνδυμασίαν της. Φορεῖ τὸ τσεβέρ, τὸ bebe (ζακέττα), τὸ φουστάν', τὶς κάρτσες, τὶς κουδοῦρες.

Τὸ Σάββατο ἐπίσης τὸ πρωί, μαζεύνονται ἔς τὸ σπίτι τῆς νύφης οἱ φιλενάδες της, ἀνοίγουν τὰ σεντούκια της καὶ βγάζουν τὰ καλοκεντημένα της τὰ ρούχα — τὰ περισσότερα εἶναι ἔργα τῶν χειρῶν της — καὶ στολίζουν με αὐτὰ τὸ σπίτι, γιὰ νὰ φανῇ ἡ προκοπάδα της. Ἀργὰ τὸ βράδυ (κατάβραδο) τοῦ Σαββάτου στέλνει ὁ γαμβρὸς τ' ἀμάξια καὶ φορτώνουν ἀπὸ τῆς νύφης τὸ σπίτι τὰ προικιά. Φροντίζουν νὰ τοποθετοῦν τὰ πειὸ φιγουράτα ἔς τὸ ἐπάνω μέρος γιὰ νὰ φαίνωνται. Ἀπάνω ἀπάνω κáθηται κορίτσια καὶ παλλικάρια καὶ με τραγούδια καὶ φωνές περνοῦν ἀπὸ τὴν ἀγορά.

Ἐν τὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ ξεφορτώνεται ἡ προίκα καὶ ἐπακολουθεῖ διασκέδαση με τραγούδια καὶ χορούς. Μετὰ τὴ διασκέδαση παλαιότερα γινόταν τὸ ξύρισμα τοῦ γαμβροῦ. Ἐν τὸ ξύρισμα ποὺ δὲν κρατεῖ καὶ λίγη ὥρα, (σὰ γαβρὸς ξουρίζεται) πίνουν καὶ τραγουδοῦν τὸ συνηθισμένο τραγούδι.

βαρβέρι μ', τὰ ξουράφια σου καλὰ νὰ δὰ κονίσεις,
νὰ μὴ ματώσεις τὸ γαβρὸ γιὰτ' ἔναι ἁμαρτία.

Μετὰ τὸ γαμβρὸ ξυρίζουν καὶ τὸ παράγαμβρο καὶ διαλύονται (σκομίζ-
δα) γιὰ τὰ σπίτια τους.

Τὴν Κυριακὴ τὸ πρωὶ μόλις σχολάσῃ (πελευθῇ) ἡ ἐκκλησία ὁ παράγαμβρος μαζεῦει τὴ φιλικὴ του παρέα καὶ πρὶν ἔς τὸν γαμβροῦ τὸ σπίτι. Ὅταν μποῦν μέσα χαιρετοῦν καὶ λένε: «Χαιρετισμοὺς πολλοὺς πρὸς τὴ νύφ'». Κάθηνται λίγο καὶ ποτίζουν νὰ στολίζουν τὸ γαμβρὸ. Ἐκεῖνα ποὺ θ' ἀλλάξουν τὸ στολισμὸ πρέπει νὰ ἔχουν κατέρα καὶ μητέρα καὶ νὰ εἶναι καὶ πρωτοστέφανοι δηλ. νὰ μὴν εἶναι δευτεροπαντρεμένοι.

Βάζουν τὸ γαμβρὸ νὰ πατήσῃ μέσα σὲ ἕνα ταψί, (σιδεροσίני) ποὺ μέσα ἔχουν ρίξει κουφέτα, ρίζι, δεκάρες καὶ ἄλλα μικρὰ νομίσματα καὶ φλουριά. Ἀρχίζει τὸ ἄλλαγμα τοῦ γαμβροῦ. Πρῶτον φερόσυν τὸ σακκάκι του, περνοῦν ἕνα ἀτσαλένιο μαχαίρι καὶ ἔς τὸ ἕνα καὶ ἔς τὸ ἄλλο τὸ μανίκι τρεῖς φορές, γιὰ νὰ εἶναι ἀτσαλένιος καὶ πάντα νικητὴς νὰ βρίσκειται ὁ γαμβρὸς. Τὸν τραγουδοῦν διάφορα τραγούδια καὶ κοτήματα ἕως ὅτου τελειώσῃ ὁ στολισμός.

Δῶσε μ', μανὰ μ' τὸ χέρι σου, δῶσε μ' καὶ τὴν εὐχή σου
καὶ πρὸς πῶς δὲ με γέννησες καὶ δὲ μ' εἶχες παιδί σου.

Μετὰ τὸ ντύσιμο τοῦ γαμπροῦ τέσσερες πέντε φίλοι τῆς παρέας τὸν σηκώνουν ψηλὰ (τὸν ἀξιώνουν) καὶ τοῦ λένε: «Γάξε, γαβρέ, τώρα γιὰ νὰ σὲ κατεβάσμε». Ὁ γαμβρὸς τάζει ὅσα μπορεῖ πειὸ πολλὰ: ποτάμια, χωράφια, βουνά, μεξέδες, λουκάνικα, σουτζούκια κ.λ.π. Μετὰ τὸ τάζιμο τὸν κατεβάζουν καὶ περιποιοῦνται κατόπιν καὶ τὸ παράγαμβρο. Γαμβρὸς καὶ παράγαμβρος μοιράζουν τὰ περιεχόμενα τοῦ ταψιοῦ καὶ τὰ κρύβουν στὶς τσέπες τους. Ἀκολουθοῦν κεράσματα, χοροὶ καὶ τραγούδια καὶ ὁ παράγαμβρος με τὴν παρέα ξεκινᾶνε γιὰ τὸ σπίτι τῆς νύφης. Ὅταν μπαίνη μέσα ὁ παράγαμβρος λέγει: «Ἐχεις τὰ δέοντα πρὸς τὸ γαβρό;» «Εὐχαριστῶ» ἀπαντᾷ ἡ νύφη. Κάθονται καὶ τοὺς κερνοῦν.

ἽΣ ἓνα δωμάτιο τὰ κορίτσια τελιάζουν τὴ νύφη, ἐνῶ στὸ διπλάνο παίζου-
ν τὰ ὄργανα, χορεύουν καὶ τραγουδοῦν :

Χαρὰ ἔς τὰ μάτια τῇ γαβροῦ ποὺ διάλεξε τὴ νύφη,
γῆ νύφη ἔναι μάλαμα καὶ ὁ γαβρὸς διαμάνδι
κι' ὁ κουβάρος διαμανδόπετρα, ποὺ λάβει σὰ δὲ γήλιο.
Νὰ ζήστε νὰ γεράσετε καὶ νὰ ἀσπρομαλλιάσετε.
Πλῶσε γαβρέ, τὸ χέρι σου καὶ κάμε τὸ σταυρό σου,
καὶ κάμε τὸ σταυρό σου, νὰ ζῇ τὸ στέφανό σου.
Γῆ καρδιά μ' ἐν' κλειδωμένη μὲ σαράδα δυὸ κλειδιά
δὲν ἀνοίγει μ' ἀνοιχτάρια, δὲν ἀνοίγει μ' ἀντικλείδι,
μὲ κινιασμένα ἀνοίγει χέρια καὶ φίρφιρο ποτήρι.

Ντύνουν τὴ νύφη καὶ φοροῦν τὰ παπούτσια της. Κάθε κορίτσι φροντίζει νὰ γράφῃ στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ παπουτσιοῦ τὸν ὄνομά του. Ἐν τὸ ὄνομα δὲ σβύσῃ σὲ ὀρισμένον χρονικὸ διάστημα, εἶναι σημάδι καλὸ, ὅτι τὸ κορίτσι γρήγορα θὰ παντρευτῇ.

Ἐπειτα ἀπὸ κεράσματα καὶ χοροὺς ὁ παράγαμβρος μὲ τὴν παρέα του φεύγουν γιὰ τοῦ γαμβροῦ τὸ σπίτι καὶ ἐκεῖ διαλύονται (σκομιζδαί). Τέσσε-
ρες πέντε ἢ ὥρα τ' ἀπόγευμα μὲ τὴν παρέα τοῦ γαμβροῦ καὶ ὅλοι μαζί ξεκινοῦν μὲ τὰ βόλια γιὰ νὰ πᾶν νὰ πάρουν τὴ νύφη. Φθάνουν ἔς τὸ σπίτι ὁ παράγαμβρος προσφέρει ἔς τὴ νύφη ἀνθηδέματα καὶ
πετάει ἑπάνω τῆς σταυρωτὰ τὸ ρίζι, τὸ κουφέτο καὶ τὰ ἄλλα γλυκὰ ποὺ εἶχε
πάρει ἀπὸ τὸ ταψὶ ποὺ εἶχαν βάλει τὸ γαμβρὸ νὰ τὸν στολίσουν. Τὸ ἴδιο
κάνει καὶ ὁ γαμβρός. Ὁ κουμπάρος βάνει ἑπάνω ἔς τὸ στήθος καὶ τὸ πέπλο
τῆς νύφης τέλια σταυρωτά. Βγαίνει κατόπι τὸ ἀλλά ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι, τοὺς
κερνοῦν, χορεύουνε καὶ τραγουδοῦν :

Σήμερα μαῦρος οὐρανός, σήμερα μαῦρη μέρα,
σήμερα ξεχωρίζουναι μάννα καὶ θεγατέρα.

Ξεκινοῦν κατόπιν γιὰ τὴν ἐκκλησία. Ἡ νύφη χαιρετάει τὸ σπίτι μὲ τρία προσκυνήματα. ἽΣ τὸ δρόμο παίζουν τὰ ὄργανα (τὰ λαλήματα). ἽΣ τὴν ἐκ-
κλησία ὁ παπᾶς παίρνει τὸ γαμπρὸ καὶ τὸν φέρνει μπροστά. Βάζει καὶ τὴ
νύφη κοντά, τοὺς σταυρώνει τὰ μικρὰ δάχτυλα καὶ ἀρχίζει ἡ ἱεροτελεστία.
Τελειώνει ἡ στέψις καὶ προχωροῦν γιὰ τὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ. ἽΣ τὸ δρόμο ποὺ
περνοῦν ἀπὸ τὰ παράθυρα καὶ τὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν πετοῦν ρίζι, σιτάρι
καὶ εὐχονται «καλὴ ζωὴ» «ὅσα κουνκιά τόσα παιδιὰ» καὶ ἄλλες τέτοιες εὐχὲς
δίνουν. Φθάνουν ἔς τὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ. ἽΣ τὴν πόρτα περιμένει ἡ πεθερὰ
μὲ ἓνα ψωμί ἔς τὸ χέρι κι' ἓνα μπουνκάλι κρασί. Προσφέρει ἔς τὴ νύφη τὸ
ψωμί καὶ στὸ γαμπρὸ τὸ κρασί. Τὰ ὄργανα παίζουν καὶ δυὸ παλλικάρια μὲ
σπερματώτα ἀναμμένα ἔς τὰ χέρια χορεύουν (ἀρχιοῦδαί). Μπαίνουν μέσα
ἔς τὸ σπίτι. Κερνοῦν τὸν κόσμον, χορεύουνε καὶ τραγουδοῦν τὸ γλέντι συνή-
θως κρατεῖ ὡς τὶς πρωινὲς ὥρες.

Τὴ Δευτέρα τὸ πρωὶ πάλι μαζεύονται οἱ συγγενεῖς καὶ γίνεται τὸ τραπέζι τὸ μεσημέρι μὲ τὸ σχετικὸ του γλέντι.

Τρεῖς ἡμέρες ὁ γαμβρὸς δὲ βγαίνει ἀπὸ τὸ σπίτι. Τὴν Τετάρτη πηγαίνει ὁ παρὰγαμβρὸς ἔς τὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ καὶ τὸν βγάζει ἔξω. Ὁ γαμβρὸς δὲν γυρίζει ἔς τὸ σπίτι, ἀν δὲν ἀγοράσῃ κατὶ γιὰ τὸ νοικοκυριό, μασιά, τσιμπίδα ἢ ὅ,τι ἄλλο σιδερικόν.

Τὴν Κυριακὴ βγαίνει καὶ ἡ νύφη ἔξω μὲ τὴ συνοδεία τοῦ γαμβροῦ. Πηγαίνουν ἔς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ μετὰ τὸ σχολάσμα πηγαίνουν καὶ ἐπισκέπτονται (γειτονεύνα) τοὺς γονεῖς τῆς νύφης. Ἐκεῖ τρῶνε τὸ μεσημέρι, περνοῦν ὅλη τὴν ἡμέρα καὶ τὸ βράδυ κοιμῶνται ἔς τὰ γονικὰ τῆς νύφης(¹).

Β'. Τοῦ θανάτου

Ὅσα ἀφοροῦν τὴν κηδεῖαν τῶν νεκρῶν, κτερίσματα κ.λ.π. δὲν κατεγράψαμε μὲ λεπτομέρεια, γιατί εἶναι σχεδὸν πανελλήνιες συνήθειες. Ἐσημειώσαμε μόνον ἐκεῖνα ποὺ ἐθεωρήσαμε ὡς περισσότερο τοπικὲς συνήθειες τοῦ Σκοποῦ.

1. Ὅταν πεθάνῃ κανένας τοῦ κλείνουν τὸ σπίτι, τοῦ βάζουν ἓνα κεραμίδι καὶ τὸν τοποθετοῦν ἔς τὸ φέρετρο. Κατὰ τὸ φέρετρο κάθεται ἓνα παιδί ποὺ τελείωσε τὸ σχολεῖο καὶ διαβάει τὸ βιβλίον. Ἀφοῦ περάσουν ὀρισμένες ὥρες (24 συνήθως) φέρουν τὰ νεκρὰ ἔς τὸ νεκροταφεῖο καὶ τὸν θάπτουν.

2. Ἐπὶ σαράντα ἡμέρες συνέχεια μετὰ τὸν ἐνταφιασμὸ πηγαίνουν καθε πρωὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ ἀποθανόντος ἔς τὴν κηδείαν. Πηγαίνουν, ἀνάβουν κερί καὶ κλαῖνε. Μαζί τους παίρνουν οὔζο ἢ κρασί καὶ ὅποιο διαβάτη συναντήσουν ἔς τὸ δρόμο τὸν κερνοῦν γιὰ νὰ συγχωρῇ τὸν πεθαμένο. Ὁ διαβάτης πίνει καὶ λέγει «Θεὸς σχωρὲς», Τὶς σαράντα ἡμέρες αὐτές, κατὰ τὴ λαϊκὴ δοξασία, ἡ ψυχὴ (τὸ πλέμα τῇ ἀθρόωπου) γυρνάει ἐλεύθερο, ἔς τὸν ἀέρα, ἔς τὰ σπίτια, παντοῦ. Μετὰ τὴν παρέλευση τῶν σαράντα ἡμερῶν ἡ ψυχὴ κλείνεται ἔς τὸν παράδεισο ἢ τὴν κόλαση καὶ λησμονιέται.

3. Ὡς τοὺς δυὸ μῆνες γίνεται μνημόσυνο (νημόσυνο τὶς δυὸ μῆνες). Μνημόσυνο γίνεται ἐπίσης ἔς τοὺς τρεῖς μῆνες, σὲ ἑξάμηνο κ.λ.π.

4. Ὡς τὰ τρία χρόνια γίνεται τὸ ἐξώμα τοῦ νεκροῦ. Βγάζουν ἀπὸ τὸν τάφο τὰ κόκκαλα, τὰ πλένουν μὲ κρασί, τὰ διαβάζουν καὶ τὴν ἐπόμενη ἡμέρα τὰ ξαναχώνουν ἔς τὸν τάφο. Ἄν ἔς τὸν τάφο ὑπάρχει δαχτυλίδι ἢ ἄλλο χρυσαφικό, δικαιούται νὰ τὸ πάρῃ ἐκεῖνος ποὺ ξεχώνει τὸ νεκρό. Ἄν ὅμως οἱ συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ ἐνδιαφέρονται πολὺ νὰ κρατήσουν τὸ δαχτυλίδι ἢ τὸ χρυσαφικό, εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ πληρώσουν τὴν ἀξία του ἔς τὸν ἄνθρωπο ποὺ ξέχωσε τὸν τάφο καὶ νὰ κρατήσουν γιὰ ἐνθύμιο οἰκογενειακὸ τὸ χρυσαφικό.

1) Βλέπε Θρακικὲς Ἠθιογραφίαι Πολ. Παπαχριστοδούλου τ. Δ' διήγημα: Ἡ χαρά.

ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΤΙΚΑ ΕΘΙΜΑ

Α'. Βασιλόπηττα (ἀφήγηση Ἀν. Δαγτζή).

Γῆ βασιλόπηττα ζυμώνται ὅς τὸ σινὶ πὲ τ' ἄλευρ' νερὸ καὶ σουσαμόλαδο. Βάζω μέσα τὸ μεταλλικό, σουρβακίδ' (κλωνὶ μικρὸ ἀπὸ τὸ δένδρον σουρβάκα) καὶ ἄχερο. Τὸ πουρνὸ τῆς πρωτοχρονιάς ἅμα πελύση γῆ ἐκκλησιὰ κάθται γούλ' ἢ φαμίλια λόῦρα πὲ τὸ σοφρά, κόφτνα τῇ μηλὶνα καὶ καθανείνας παίρν' τὸ παῖ δου (τὸ μεριδιό του), Τὸ μεταλλικὸ δρίζνα γιὰ τὸ σπὶτ' καὶ ὅποιονα πέσ' θὰ πάρ' τὸ σπὶτ'. Ὅποιονα πέσ' τὸ σουρβακίδ' θὰ πάρ' τ' ἄβέλ', ἐργάτης θὰ γέν'. Ὅποιονα πέσ' τ' ἄχερο θὰ γέν' ρεσιπέρος (γεωργός). Κεῖνος ποὺ παίρν' τὸ μεταλλικὸ τῇ Ἀϊ Γιάνν' πάγει καὶ νάφτ' κερὶ ὅς τὴν ἐκκλησιὰ. Ἀν τὸ μεταλλικὸ πέσ' ὅς τὸ σπὶτ', θὰ ἔχ' μεγάλ' εὐτυχία.

Β'. Ὁ Ἀγιοβασίλης

Τὸ πρωὶ τῆς πρωτοχρονιάς τὰ παιδιὰ ἀπὸ ἡλικία δώδεκα ὥς δέκα πέντε ἔτων γυροῦν μὲ μιὰ μεγάλη βέργα (σουρβάκα) ὅς τὸ χέρι καὶ χτυποῦν τὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν τοῦ χωριοῦ (σουρβακίζου) τραγουδώντας:

Σούρβα, σούρβα, γερό κορμί,

γερό κορμί, γερό σταυρί,

ἀπὸ χρόνι γούλ' γεροὶ

καὶ καλόκαρδοι.)

Ἡμεῖς τοὺς ἀνοίξουν τὴν πόρτα πάλαν τὸν Ἅγιον Βασίλην:

Ἅγιον Βασίλην ἐρχεται ἐν ἡμέρῃς ἐπισημαίνων

Ἅγιον Βασίλην, ποὺ πᾶν πᾶσι καὶ πούθενα παγαίνει

ἀπὸ τῇ μάννα μ' ἐρχομῆς καὶ ὅς τὸ σκολεῖο παγαίνω.

Ἡ νοικοκυρὰ τοῦ σπιτιοῦ δίνει ὅς τὰ παιδιὰ τὰ δῶρα (σουρβακίδια), φροῦτα, χορήματα κρασί μέσα σὲ μιὰ στάμνα ποὺν κουβαλοῦν μαζί τους, βορζόλες ἢ ὅ,τι ἄλλο μπορεῖ νὰ ἔχη. Τὰ παιδιὰ λένε διάφορες εὐχὲς «κι' ἀπὸ χρόνι μὲ υγεία κι' εὐτυχία...» καὶ φεύγουν γι' ἄλλα σπύτια (διαβαίνον ὅς τὸ πεκεῖθε σπὶτ'). Ἀφοῦ γυρίσουν ὅς ὅλα τὰ σπύτια τοῦ χωριοῦ πηγαίνει τὸ καθένα σπύτι του καὶ ἀφίνει τὰ σουρβακίδια, τὰ ὁποῖα ἐν τῷ μεταξὺ ἔχουν μοιράσει. Παίρνει κατόπιν τὸ κάθε παιδί τῇ σουρβάκα του καὶ πηγαίνει, ὅς τὰ συγγενικά του σπύτι μοναχό. Χτυπάει (σουρβακίζει) τὴν πόρτα περὶ ζωηρὰ καὶ φιλικὰ πλέον ἐκεῖ. Τὸ φιλεύουν διάφορα δῶρα ποὺ συνηθίζονται τὴν ἡμέρα ἐκείνη. Τὸ μεσημέρι μαζεύνονται ὅς τὰ σπύτια τους, ὅπου κόβεται ἡ βασιλόπηττα.

Μὲ τὸ σχολάσμα τῆς Ἐκκλησίας ὁμάδες ἀπὸ ἐφήβους 17—20 ἔτων βγαίνουν ὅς τὰ σπύτια καὶ τραγουδοῦν ἔξω ἀπὸ κάθε σπύτι τὸν Ἀγιοβασίλην. Παίρ-

1) Στὶς *Σαράντα Ἐκκλησίες*: Σούρβα, σούρβα γερό κορμί, γερό σταυρί, σάν ἄσῃμ', σὰ κρανιά καὶ τῇ χρόν' γούλ' γεροὶ καὶ καλόκαρδοι.

νουν κι' αὐτοὶ τὰ δῶρα τους, φρούτα, χορήματα κ. λ. π. Δὲν τὰ πηγαίνει ὅμως ὁ καθένας ἕς τὸ σπίτι του, ἀλλὰ τὰ τοποθετοῦν ὅλα μαζί σὲ ἓνα κοινὸ μέρος. "Όταν ἔλθουν τὰ Θεοφάνεια (Φωτὰ) ὁμάδες πάλιν ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἐφήβους μὲ τὸ σταυρὸ μέσα ἕς ἓνα δίσκο ἀνάμεσα σὲ λουλούδια γυρίζουν ἕς τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ καὶ ψάλλουν ἔξω ἕς τὰ κάγκελα τῆς αὐλῆς τὸ ἀπολυτίκιο τῆς ἡμέρας « Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου σου Κύριε... ». Οἱ ἔνοικοι τοῦ σπιτιοῦ βγαίνουν καὶ μ' εὐλάβεια χαιρετοῦν τὸ σταυρὸ καὶ προσφέρουν ὅ,τι ἔχουν.

"Όλα τὰ δῶρα ποὺ μαζεύονται ἀπὸ τὴν πρωτοχρονιά καὶ τὴν ἑορτὴ τῶν Θεοφανείων συγκεντρώνονται τὸ βράδυ τῶν Θεοφανείων, λογαριάζονται καὶ ὁρίζεται ἓνα μέρος (σπίτι ἢ μαγαζί), ὅπου θὰ μαζευθοῦν νὰ κάνουν ἓνα φιλικὸ γλέντι μὲ τὰ συγκεντρωθέντα χορήματα καὶ τὰ ἄλλα δῶρα. Κάθε νέος παίρνει μαζί του ἕς τὸ γλέντι καὶ ἄλλους συγγενεῖς του, γιὰ νὰ λάβουν καὶ αὐτοὶ μέρος ἕς τὴ διασκέδαση. Τὸ γλέντι αὐτὸ εἶναι ἐξαιρετικὰ εὐθυμο ὅπως ἄλλως τε ἐξαιρετικὴ εὐθυμία χαρακτηροῖζει ὅλα τὰ γλέντια τῶν Σκοπιανῶν.

ΑΠΟΚΡΙΑΤΙΚΑ ΕΘΙΜΑ¹⁾

Τὸ κρέμασμα τοῦ χαλβά

Τὴ δευτέρῃ ἀποκριὰ τὸ βράδυ τῆς Κυριακῆς μαζεύονται ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας καὶ δυὸ καὶ περισσότερες οἰκογενεὶς μαζί γιὰ νὰ ἀποκορέθουν. Μαζί μὲ τὰ ἄλλα ποὺ ἀστεῖα καὶ παιχνιδία τοῦ καλοῦν ἔχουν καὶ τὸ ἔθιμο τοῦ χαλβά. Ἐς τὸ μέσο τοῦ σπιτιοῦ κρεμῶν ὅλα τὰ τεμάχια ἓνα σπάγγο, ἕς τὸ κάτω ἄκρο τοῦ ὁποίου εἶναι δεμένον ἓνα κομμάτι χαλβάς μὲ καρύδι φκειασμένος σκληρός. Πρῶτος ὁ πατέρας ἢ ὁ πῖδός τῆς παρέας κινεῖ τὸ σπάγγο καὶ ὁ χαλβάς περιστρέφεται. "Όλοι οἱ συνεσχωμένοι στέκονται ὀρθοὶ γύρω στὸ χαλβὰ μὲ τὰ χέρια ἐνωμένα πίσω. Ὁ καθένας προσπαθεῖ νὰ πάρη μὲ τὸ στόμα τὸ χαλβὰ ποὺ γυρίζει, χωρὶς νὰ ἐγγίση καθόλου μὲ τὸ χέρι. "Όλοι καταβάλλουν τὴν ἴδια προσπάθεια κι' ἔτσι ἀναγκαστικὰ χτυπιοῦνται ἀναμεταξύ τους, φιλιοῦνται, φωνάζουν καὶ λένε διάφορα ἀστεῖα, ἕως ὅτου ὁ πῖδός ἐπιτήδειος καὶ τυχερὸς κατορθώσῃ ν' ἀρπάσῃ τὸ χαλβὰ μὲ τὸ στόμα.

Τελευταῖα-τελευταῖα μετὰ τὸ βρυνδυνὸ φαγητὸ καθένας ἀπὸ τοὺς συνδαιτημόνες βάζει στὸ στόμα του δλόκληρο ἀβγὸ ψημένο, γιὰ νὰ σφραγίσῃ τὸ στόμα, νὰ μὴ φάγῃ ὅλη τὴ σαρακοστή ἀρτημένα φαγητὰ καὶ νὰ τὸ ἀνοίξῃ τὸ Πάσχα πάλι μὲ ἀβγό.

ΤΩ ΨΥΧΩ ἢ ΨΥΧΟΣΑΒΒΑΤΟ

Τὸ πρῶτο Σάββατο μετὰ τὴν ἑναρξὴ τῆς μεγάλῃς σαρακοστῆς λέγεται ψυχοσάββατο ἢ τῶ ψυχῶ. Τὴν ἡμέρα ἐκείνη ὅλες σχεδὸν οἱ γυναῖκες τοῦ χωριοῦ καὶ περισσότεροι οἱ γριεὶ μαζεύονται καὶ πηγαίνουν ἕς τὰ μνήματα.

1) Ἀπὸ τὰ ἀποκριάτικα ἔθιμα τῶν Σκοπιανῶν κατεγράφησαν ἐδῶ ἐκεῖνα ποὺ παρουσιάζουν κάποιον τοπικὸν χαρακτήρα.

Σ τὰ μνήματα διαβάζουν τοὺς νεκροὺς μὲ τὸν παπᾶ καὶ τοὺς μοιρολογοῦν. Ὅταν γυρίσουν ἔς τὸ σπίτι τοὺς βάζουν μέσα σὲ δίσκους κομμάτια ἀπὸ πῆττα κομμένα τετραγωνικά μὲ ἓνα κομμάτι τυρί, ἀβγὸ ἢ χαλβὰ ἐπάνω καὶ βγαίνουν ἔξω ἔς τὴ γειτονιά. Ἡ κάθε μιὰ μοιράζει ἔς τὴ δική της γειτονιά. Ὅταν παίρνουν τὸ κομμάτι αὐτὸ τῆς πῆττας λένε τὴ συνηθισμένη εὐχή: «Θεγὸς χωρὲς τὶς ψυχές».

Ο ΚΛΗΔΟΝΑΣ

Τὴν παραμονὴ τ' Ἀγιαννιοῦ τὸ βράδυ (πὲ βραδίζ), ἀγόρια καὶ κορίτσια ἀνάβουν μεγάλες φωτιές (μπουμπούνες)¹⁾ ἔς τοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ καὶ πηδοῦν ἐπάνω, διαβαίνοντας ἀπὸ τὸ ἓνα ἄκρο ἔς τὸ ἄλλο.

Τὰ κορίτσια σχηματίζουν διάφορες παρέες καὶ τὸ κάθε κορίτσι τῆς παρέας φκιάνει μιὰ ἀνθοδέσμη (ριζικάρι) καὶ δίνει ἐπάνω ἓνα ἰδιαίτερο σημάδι (δαχτυλίδι, χάνδρα, παραμάννα, κομπι κ.λ.π.). Ὅλα μαζί τὰ ριζικάρια τῆς παρέας βάνουν μέσα ἔς ἓνα δοχεῖο (μπακίρ) μὲ ἀμίλητο νερό. Σκεπάζουν τὸ δοχεῖο μὲ μιὰ κόκκινη ποδιὰ ποὺ τὴν προσδένουν καλὰ γύρω ἔς τὴν ἐπιφάνεια τοῦ δοχείου καὶ τὴν κλειδώνουν σφιχτὰ ἔς τὴ λαβὴ μὲ μιὰ πρόχειρη κλειδαριὰ (λουκέτο ἢ ὅτι ἄλλο).

Τὸ δοχεῖο, ἔτσι γεμάτο ἀπὸ τὰ οὐράνια, ποὺ κρύβει ὅλα τὰ μυστικά τῆς μοίρας τῶν κοριτσιῶν, τοποθετεῖται κάτω ἀπὸ μιὰ τριανταφυλλιά, ὅπου μένει ὅλη τὴ νύχτα.

Τὸ πρωὶ τ' Ἀγιαννιοῦ στὰ παιδιά, ποὺ ἔχουν ἔς τὴ ζωὴ καὶ μάννα καὶ πατέρα, καλοῦνται νὰ βγάλουν τὰ ριζικάρια καὶ νὰ ξεσκεπάσουν ἔτσι τὰ μέγала μυστικά. Τραγουδῶντας τὸ συνηθισμένο κῆτημα:

Ἄνοιξε τὸ γλήδονα καὶ ὅπου νὰ πάγει νὰ σταθῇ
νὰ βγῇ ἢ χαριτωμένη νὰ - ν - ἔναι κερδισμένη

χώνουν τὰ χέρια τοὺς κάτω ἀπὸ τὸ σκέπασμα, πιάνουν ἔς τὴν τύχη ἓνα ριζικάρι καὶ τὸ βγάζουν ἔξω. Τὰ κορίτσια στέκονται γύρω καὶ μὲ τρανὴ ἀγωνία περιμένουν νὰ βγῇ τὸ ριζικάρι τοὺς, γιὰ νὰ γνωρίσουν τί τοὺς ἐπιφυλάσσει ἡ Τύχη. Στὸ νοῦ τοὺς φέρνουν τὸν ποθητὸ τῆς καρδιάς.

Ὅλα μαζί τραγουδοῦν διάφορα κῆτήματα:

Ἐνα γαιρὸ ἦμιν' ἀγέλος, τῶρ' ἀγελεύουν ἄλλοι
ἔς τὶς βρύσες πῶπινα νερό, τώρα τὸ πίνουν ἄλλοι.
birdeḡm beḡi sè gáπησα, birdeḡm beḡi sè πῆρα
birdeḡm beḡi sè míσησα, birdeḡm beḡi sè φίνω

Ὅποιος τὸ ριζικάρι βγῇ ἀπὸ τὸ δοχεῖο τὴ στιγμὴ ποὺ τραγουδιέται ὁ ρισομένο κῆτημα, αὐτὸ εἶναι σημάδι πὼς ἡ τύχη της, καὶ οἱ σχέσεις της μὲ τὸν ἐκλεκτὸ τῆς καρδιάς ἔς τὸ μέλλον θὰ εἶναι ὅπως τὶς λέγει τὸ τραγούδι.

1) *μπουμπούνα*=φλόγα, φωτιά· λέξη πεποιημένη ἀπὸ τὸν ἦχο ποὺ κάνει ἡ φλογισμένη φωτιά.

ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΕΘΙΜΑ

1. Συντροφικό ή μεσχιακό χωράφι. "Όταν ένας ιδιοκτήτης χωραφιών δὲν μπορῇ ἢ δὲν θέλῃ νὰ καλλιεργήσῃ μόνος τὸ κτῆμά του, δίδει τὸ χωράφι του συντροφικὸ ἢ μεσχιακό, ὅπως τὸ λένε. Ὁ ιδιοκτήτης διαθέτει μόνον τὸ χωράφι καὶ τὸ σπόρο. Ὁ καλλιεργητὴς διαθέτει τὴν ἐργασία του γιὰ ὅλα τ' ἀπαιτούμενα γιὰ τὴν καλλιέργεια τῶν δημητριακῶν, δηλ. τὸ ὄργωμα, βοτάνισμα, θερισμό, ἄλωνισμα, μεταφορὰ κ. λ. π. Τὸ εἰσόδημα μοιράζεται σὲ δύο ἴσα μερίδια μὲ μέτρο τὸ σινιάκο χωρητικότητος πεντέμισιν ὀκάδων.

2. Χωράφι μὲ χωραφομοίρ'.—Πολλὲς φορὲς ὁ ιδιοκτήτης χωραφιοῦ ἐνοικιάζει σὲ καλλιεργητὴ τὸ χωράφι του μὲ τοὺς ἐξῆς ὅρους: Ὁ ιδιοκτήτης διαθέτει μόνον τὸ χωράφι, ὁ καλλιεργητὴς διαθέτει τὸ σπόρο καὶ ὅλη τὴν ἐργασία. Ἀπὸ τὸ εἰσόδημα, ὠρισμένο μέρος, συμφωνημένο ἐκ τῶν προτέρων ποὺ τὸ ὀνομάζουν «χωραφομοίρ'» παίρνει ὁ ιδιοκτήτης, ὅλο δὲ τὸ ὑπόλοιπο παίρνει ὁ καλλιεργητὴς. Ἡ ἐνοικίαση αὐτὴ γίνεται γιὰ ἓνα ἢ περισσότερα ἔτη.

3. Ὁρτακλίκι. "Όταν ἓνας γεωργὸς ἔχῃ ἓνα βόδι καὶ δὲν μπορῇ νὰ ἐργασθῇ μόνο μὲ αὐτό, συμφωνεῖ μὲ ἓναν ἄλλο πλὴν ἔχει ἐπίσης ἓνα καὶ κάνουν συντροφιά (ὀρτακλίκι). Ἐτσι φτιάχνουν τὸ ἔδαφος τῶν καὶ ἐργάζονται ἐναλλάξ πότε ὃς τὸ χωράφι τοῦ ἑνὸς καὶ πότε τὸ τοῦ ἄλλου.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΑ ΕΘΙΜΑ ΣΤΟΝ ΠΑΛΙΟ ΣΚΟΠΟ ΑΘΗΝΩΝ

Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ πατέρα σὲ μὴ ἀπογόνους, ἡ μητέρα καὶ τὰ παιδιά ἐλογίζοντο ἀδελφία καὶ κληρονομοῦσαν τὴν περιουσία. Ἡ μητέρα καὶ τὰ ἄρρενα τέκνα ἔπαιρναν δύο μερίδια, τὰ δὲ κορίτσια ἓνα. Τὸ μερίδιο τῆς μητέρας ὀνομάζετο **ἀδρομοίρ**, τὸ μερίδιο τῶν τέκνων **μοιράς**.

Μετὰ τὸ θάνατο καὶ τῆς μητέρας τὸ ἀδρομοίρ ἂν μὲν τὰ εἶχε διαθέσει μὲ συμβόλαιο (χαρτί) ὅταν ζοῦσε ἡ μητέρα, περιήρχετο σ' ἐκεῖνον ποὺ τοῦ τὸ εἶχε παραχωρήσει, ἂν ὅμως ὄχι, ἐμοιράζετο μεταξὺ ὅλων τῶν τέκνων μὲ ἀναλογία δύο πρὸς ἓνα, δηλ. δύο μερίδια τὰ ἄρρενα καὶ ἓνα τὰ θήλεα.

Ἐὰν ἀφίνοντο ἀνήλικα ὄρφανὰ ἀπὸ μητέρα καὶ πατέρα, ἓνας ἀπὸ τοὺς πλέον στενοὺς συγγενεῖς ἐκαλοῦσε ἓνα δικαστὴ (κριτὴ). Ὁ κριτὴς πωλοῦσε ὅλη τὴν κινητὴ περιουσία, ἔπαιρνε τὰ χρήματα καὶ τὰ ἐβάζε ὃς τὴν τράπεζα (πάγχα). Ὅταν ἐνηλικιώνοντο τὰ παιδιά, δηλ. ὑπερέβαιναν τὸ δέκατο ὄγδοο ἔτος τῆς ἡλικίας, ἐπῆγαιναν ὃς τὴν τράπεζα καὶ ἔπαιρναν τὸ καθένα τὸ ἀνάλογό του μερίδιο μὲ ἀναλογία δύο μέρη τὰ ἄρρενα καὶ ἓνα τὰ θήλεα. Κατόπιν ἐμοίραζαν κατὰ τὴν αὐτὴ ἀναλογία καὶ τὴν ἀκίνητη περιουσία.

Ἐὰν ἀπέθνησκε ἡ μητέρα καὶ ἄφινε ὄρφανὸ ἀνήλικο, τοῦτο εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ κληρονομήσῃ ὅλη τὴ περιουσία ποὺ προήρχετο ἀπὸ τὴν προτέρα τῆς μητέρας καὶ ἀπὸ τὴν πατρικὴ περιουσία ὅ,τι τοῦ παραχωροῦσε ὁ πατέρας.

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΓΙΟΡΤΗ

Ἅγιος Μόδεστος (ἀφήγηση Ἀριστ. Τζελέπη)

Ὁ Ἅγιος Μόδεστος ἔν' ρετισπέρκος ἅγιος, γιατί γήδανα γεωργὸς κι' αὐτός. Πέ βραδὶς τ' Ἅι Μόδεστου μινὰ πιτροπὴ πέ τέσσερις γεωργοὺς καλοὺς τῇ χωριοῦ μαζεῦνα συνεισφορὰ πέ γουλνοὺς τὶς χωριανοί, γιὰ νὰ κάννα συλλειούτουργο. Στιορίζουνα ὁμορφα δυὸ σινιὰ κόλλυβα πέ γράμματα χρυσὰ πέ τὰ ζαχαροκούκια καὶ τὰ πηγαίνουνα ἕστην ἐκκλησίᾳ τὰ διαβάζει ὁ παπᾶς καὶ γύστερα τὰ μοιράζουνα ἕς τὸ γόσμο. Κεῖνη τῇ μέρα ἔναι ἀργία. Γεωργοὶ καὶ ζῶα δὲ δουλεύουνα.

ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ

Ἡ καρούτσα τῇ βασιλῇ (ἀφήγηση Βασίλ. Ταπεινοῦ, 70 ἐτῶν)

Μινὰ φορὰ ἕνας βασιλὲς ἔκανε μινὰ καρούτσα χρυσῆν καὶ τὴν ἔβαλε μέσ' τὸ παλάτ' δου. Γεῖπε σὲ γοῦλο τὸ γόσμο νὰ πάνα νὰ δὴ ξετιμήσῃ. Πήγαινανὰ πολὺς κόσμος, ἀλλὰ δὲ βορσάσῃ νὰ δὴ ξετιμήσῃ. Πῆγε κι' ἕνας ρετισπέρς καὶ λέγ' τὸ βασιλέ: «Βασίλε μεγαλειότατε, ἡ καρούτσα σου, ἂν δρο-σολογᾷ τὸν Ἀπρίλ' καὶ τὸ Μάη μῆνα καὶ δυὸ φοεῖς φορεῖς θαλασσῶς, ἀξίζ' ὅλο τὸ βιό σου».

ΤΟ ΠΑΝΕΓΥΡΙ ΤΗΣ ἉΓΙΑ ΤΡΙΑΔΑΣ

Ἐν τὸν παλιὸ Σκοπὸ εἶσαν πολλὰ ἐκκλησίᾳ καὶ μοναστήρια κι' ἔκαναν πολλὰ πανηγύρια. Οἱ Σκοπιανοὶ φίλοι τοῦ Ἀνατόσου, ζωηροὶ καὶ εὐθυμοὶ μὲ πολὺν κέφι γλεντοῦσαν ἕς τὰ πανηγύρια τὰς. Ἰδιαίτερη ἐπισημότητα ἔπαιονεν τὸ πανηγύρι τῆς Ἁγιά Τριάδας καὶ γιορταζόταν τὴν Πεντηκοστή.

Ὁ ἑβδομηντάρης Σκοπιανὸς Βασίλης Ταπεινὸς μὲ πολὺν νοσταλγία μᾶς μιλάει γιὰ τὸ πανηγύρι τῆς Ἁγιά Τριάδας ἀπλᾶ κι' ἐκφραστικά:

«Ἐν τὸ βαλιὸ Σκοπὸ γεῖχε πολλὰ μοναστήρια κι' ἔκαναμ' πολλὰ γλέδια. Γήπιναμ' πολὺν κρασί, χόρευαμ' καὶ γλέδιζαμ'. Γεῖχε καὶ Ἁγιά Τριάδα μοναστήρ' δυὸ ὄρες μακριὰ πέ τὸ Σκοπό. Κεῖ ἔκαναμ' μεγάλο πανηγύρ'. Γῆ Ἁγιά Τριάδα γήδανα σὲ καλήνα τοποθεσία, μέσ' τὸ βουνὸ καὶ σὲ δέδρα. Γιόρταζαμ' τὸ πανηγύρ' πενήδα τῆς Πασχαλιᾶς. Τρεῖς μέρες ἔκαναμ' τὸ πανηγύρ'. Πέ τὸ Σάββατο ἀρχίνζε καὶ διάβαινε ὁ κόσμος γιὰ τὸ πανηγύρ'. Καὶ Κυριακὴ καὶ Δευτέρα διάβαινανά, γοῦλο διάβαινανά. Ὁχτακόσια ἀμάξια διάβαινανά. Τρεῖς μέρες γοῦλο διάβαινανά. Τὸ φεγάρ' κάθε Ἁγιά Τριάδα ἔν δέκα πέντε μεργιῶ καὶ διάβαινανά καὶ τὴ νύχτα. Ἄμα ἔτρωγανὰ τὸ ψωμί τς ὁ κόσμος γιὰ τὸ βράδ', πήγαινανὰ ἕς τὸ χορό. Ἐνας χορὸς δῶ, ἄλλος κεῖ, ἄλλος πάρα πέρα. Δῶ γεῖχε τρακόσιοι νομάτ' πέ τὰ δαβούλια. Κεῖ γεῖχε ἄλλο χορὸ καὶ χόρευανὰ τρακόσιοι νομάτ' πέ τὰ τσαλγιά. Πήγαινανὰ ἕς ἄλλο χορὸ καὶ χόρευανὰ ἐκατὸ νομάτ' πέ τὴ γαῖδα. Ἐν ἄλλο χωριὸ χόρευανὰ ἐκατὸ πενήδα νομάτ' πέ τὸ λύρο. Τρεῖς μέρες γήδανα γοῦλο γλέδια καὶ διασκέδαση.

ἌΟ κάθε Σκοπιανὸς γήπαιρνε μαζί τ' ἕνα βαρέλ' κρασί πάν' στάμάξ'.
Τριάδα-τριαδαπέδε δκάδες γήδανε τὸ βαρέλ'. Τὸ κργιάς γήδανε φτηνό. Τὸ-
δινάνα δυὸ τσενδέζια τὴν δκά. Γεῖχε κεί εἴκοσ'· τριάδα κασάπκα.

Φτωχοὶ καὶ πλούσιοι γλέδιζαμ' κείνες τὶς μέρες. Γεῖχε πολλὰ καλὰ ἡ
Θράκη καὶ δὲ χολόσκαναμ'».

Ο ΤΡΥΓΟΣ⁽¹⁾

ἌΟ Σκοπὸς εἶταν περίφημος γιὰ τὴ μεγάλη του οἶνοπαραγωγή. Σὲ πολ-
λὲς χιλιάδες δκάδες ἔφτανε τὸ κρασί τοῦ Σκοποῦ. Ἐνα μέρος πωλοῦσαν ἔξω
ᾠ τα περίχωρα καὶ τὶς γειτονικὲς πόλεις, ἀλλὰ λόγῳ τῆς μικρᾶς του τιμῆς
προτιμοῦσαν οἱ Σκοπιανοὶ νὰ τὸ χρησιμοποιοῦν τὸ πιὸ πολὺ γιὰ τὸν ἑαυτό
τους ᾠ τὰ οἰκογενειακὰ καὶ φιλικὰ τους γλέντια. Οἱ παλαιότεροι Σκοπιανοὶ
μιλοῦν μὲ μεγάλο ἐνθουσιασμό γιὰ τὸ κρασί τοῦ Σκοποῦ, ἅμα τοὺς ἀνοίξεις
σχετικὴ συζήτηση. ἌΟ ἑβδομητάρης Σκοπιανὸς Βασίλης Ταπεινὸς μὲ πολὺ
καημὸ γιὰ τὰ χαμένα πλέον ἀγαθὰ τῆς παλιᾶς τους πατρίδας μᾶς διηγῆθη
μὲ συντομία τὶ ἔκαναν ᾠ τὴν ἐποχὴ τοῦ τρύγου.

«Τέλη Σταυροῦ (Σεπτεμβρίου) ἀρχινᾷ τὸ τρύγος. Γεῖχαμε μεγάλοι λη-
νοὶ ποὺ πέρναν χίλιες πεδακόσιες δκάδες σταφύλια. Γήδανε πολλοὶ πλού-
σιοι ᾠ τὸ Σκοπὸ καὶ γεῖχανε πολλὰ ἀβέλια. ἌΟ ἕνας πλούσιος γεῖχε τσαλιὰ
(δρόγαν) καὶ παῖζαν ἑροστὲ ᾠ τὸ ληνό. ἌΟ ἄλλος πᾶρα πέρα γεῖχε δαβούλια
καὶ παῖζαν. ἌΟ ἄλλος γεῖχε γαῖδα. Γίνουσαν ὁ τρύγος πὲ τὰ τραπέζια καὶ
οἱ καλὰ τὴν κόσμο. Παπικάρια, κορίτσια, ἄδσοι καὶ γυναῖκες γεῖχ
τὸ δρόγιο γήδαν. Ὄδε γήοκουνδαν ᾠ ὥσα νὰ βασίλει²⁾ ὁ γήλιος ἔπρεπε γοῖ
ληνοὶ νὰ ἔχνα φύγει πὲ τ' ἀβέλ' καὶ νὰ ἔχνα ἔφτει ᾠ τὸ χωριό. Σὲ κάθε
δρόμο γεῖχε τσανδήρ³⁾ (παράγκα φορολογική). Πήγαιναν κι' ἀδειαζανά τὶς
ληνοὶ μέσ' τὶς τίνες πὲ τὰ φκνάρια. Εὔρισκαν τὰ τραπέζια στρωμένα σὲ κάθε
νοικοκυριὸ κι' ἀρχίνζε τὸ γλένδι. Χόρευαν καὶ τραγουδοῦσαν ὥς τὰ μεσά-
νυχτα. Τὸ πρωὶ νύχτα πάλ' πήγαιναν ᾠ τ' ἀβέλ. Ὄδε περνοῦσε κανεὶς καὶ γύ-
ρνε νερό τὸν ἔδιναν κρασί καὶ γήπινε. Δὲ δὸν ἔδιναν νερό. Τὸ παλιὸ τὸ
Σκοπὸ γεῖχ' ἀθρῶπ' ποὺ πίνανε πολὺ κρασί, γούλο κρασί.

«Πὲ τὰ σταφύλια γίνουσαν κρασί μαῦρο κι' ἄσπρο, τόσο ὠφέλιμο καὶ
καλό. Γίνουσαν πελῖνο (ἀρωματισμένο μὲ τὸ δμώνυμο χόρτο) ποὺ γήδαν
καὶ φάρμακο στὶς θέρμες, πεκμέζ' κιονκιουρτλίδκο κρασί ἀποθηκεύετο σὲ βα-
ρέλι καθαρισμένο πὲ κιονκιούρτ (θειάφι), μουστολαβάδες (σποντζούκια), σερ-
βέτ', πελτέ καὶ ἄλλα. Πολλὰ σταφύλια ἔκανάμε βουρλιές καὶ τὰ κρεμούσαμ'
λόυρα λόυρα ᾠ τὸ σπὶτ⁽²⁾».

1) ἌΟ βουλόμενος δύναται νὰ μελετήσῃ τὸ θέμα: Ἄμπελουργία στὶς Σαρ. ἌΕκ-
κλησίαις τ. Δ' Ἄρχείου Θράκης σ. 85 καὶ ἔξης.

2) Βλέπε Πολ. Παπαχριστοδοῦλου Θρακ. ἌΘογραφίαις τ. Α' διήγημα: ἌΟ τρύ-
γος τοῦ κύρ Ἄμπατζόγλου.

ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

1. Οἱ γενίτσαροι (ἀφήγηση Βασίλ. Ταπεινοῦ ἐτῶν 70)

«Ἄμα πήρανα τὴ Μπόλ' οἱ Τοῦρκοι ἔγινανὰ Γενίτσαρδες πολλοί. Ὁ καθενείνας πὲ τὶς γενίτσαρδες ἔφκινανε πὰ 'ς τὸ χέρ' δου ἕνα λουλούδ' μέσ' τὸ πεισὶ καὶ δὲ χαλνοῦσε, Τρυποῦσε τὸ κοργιάς δου κι' ἔβανε μπαρούτ' καὶ ἐκολλοῦσε. Γεῖχε ὁ καθενείνας τὸ σημάδ'. Χρόνο δὲ χρόνο περὶσσευανὰ οἱ γενίτσαρδες, Γύστερα αὐτοὶ ἔγινανὰ ταβούρια ταβούρια πὲ δέκα πὲ εἴκοσι νομάτ'. Πὲ τὴ σημαία ἔδρεχανα δῶ κι' ἐκεῖ. Ἔστελνανὰ εἶδηση σ' ἕνα χωριὸ νὰ τοιμάσ' τὸ φαγεῖ, Ὅδες πήγαινανὰ καὶ γηύρισκανὰ τὰ φαγητὰ ἔτοιμα γηλέγανὰ νὰ μᾶς δώσ' τὸ δις παρασί (κόπο γιὰ τὰ δόντια) καὶ γύστερα νὰ φάνα. Ἄμα ἔπαιρνανα τὸ δις παρασί, ἀρχίνζανα κ' ἔτρωγανὰ. Τόσο φόβο γείχανα γοὶ Ἕλληνοι, ποὺ τὰ σπῖτια τς δὲ γείχανα παραθύρια, ἀλλὰ πὲ πᾶν' τὸ σκεπὸ φρεγίτες. Πὲ πολλὰ χρόνια γύστερα ἔγιν' ἄλλος βασιλὲς καὶ μνιὰ μέρα βάν' τὶς δελάληδες καὶ φωνάζνα παντοῦ μέσ' τὶς δρόμοι· «ὅποιος ἔν' γενίτσαρος νὰ νᾶρτ' 'ς τὸ Κιὰτ Χανὲ νὰ τοῦ δώσω ἀξίωμα». Ἀρχίνσανὰ νὰ νερκοუნδαὶ πὲ γούλο τὸ βασίλειο νὰ πάσουνὰ πᾶσιμα. Ὁ βασιλὲς ρώτσε τότες : —Μαζεύκετε γούλοι ; — Μαζεύκεται, δὲν γεί' ἄλλοι, γείπανα. Ὁ βασιλὲς δῶκε διαταγὴ καὶ τὶς ἔκαψανὰ πὲ τὰ κῆφανα καὶ γάθκανα γούλοι.

Γύστερα πὲ αὐτὰ ἔδρεχανα τὴ σημαία. Κατόπ' πὲ τὶς γενίτσαροι λήσανα τρεσέδες, λήπαιονανὰ τὰ βασίδια, λήπαιονανὰ τὶς προάδες, καὶ οἱ ἀπὲ γενίτσαροι δὲ γήσανα».

2. Τὰ νερά τῆς Γένας (ἀφήγηση Βασίλ. Ταπεινοῦ, ἐτῶν 70)

«Τὸ γαιρὸ ποῦχτισαν τὴ Μπόλ' ἔβκανα τρεῖς βασιλόπαιδα : ὁ Κωσταδῖνος ἔχτισε τὴ Κων)λη, ὁ Ἀδρέας ἔχτισε τὴν Ἀδριανούπολη, ὁ Φίλιππος ἔχτισε τὴ Φιλιππούπολη. Τὸ γαιρὸ ποὺ γήθει' ἂ βάλει θεμέλια ὁ Κωσταδῖνος γιὰ τὴ Κων)λη, ἄγγελος Κυρίου τὸν ἔδειξε ποῦ θὰ βάλ' τὰ θεμέλια. Σ' ἑφτὰ λόφους ἔν' ἀπάν' χτισμένη ἡ Κων)λη.

Ἐνα ἀδέρφ' βασιλοπαίδ' πῆγε κ' ἤφερε τὰ νερά ἀπὸ τὴ Δούνα (Δούναβη) νὰ τὰ πάγει 'ς τὴ Κων)λη, ἀλλὰ γεῖπε μεγάλο λόγο ἀντίκρυ 'ς τὸ Θεγὸ κι' ἔσκασανὰ τὰ νερά καὶ πήγανα σ' ἄλλη μεργιά καὶ ξίβκανα 'ς τὴ Βύζα καὶ 'ς τὴ Γένα. Σ' τὸ δικό μας τὸ χωριὸ δὲ ξίβκανα. Τὸ νερὸ ποὺ ξίβκε 'ς τὴ Γένα ἔκανε ἕνα μεγάλο καϊνάκ' καὶ σήμερα ἔν' 'ς τὴ Γένα καὶ γυρίζ' μύλους ἀράδα ἀράδα πὲ τὴ Γένα ὡς τὸ Λουλέβουρατζ.

Ἐνας τσοβάν' 'ς τὴ Δούνα ἔβσκε τὰ πρόβατά του. Γεῖχε ἕνα βαστούν' φκειαστὸ καὶ γεῖχε μέσα ἔλουρί, ρουβιέδες γιομάτο. Τὸ βαστούν' ξύλινο γήδανα καὶ κούφιο μέσα καὶ πὲ πᾶν' σφαλισμένο.

Θύμωσε μνιὰ μέρα ὁ τσοβάν' καὶ τίναξε τὸ βαστούν' νὰ χτυπήσ' τὰ πρόβατα κ' ἔπεσε μέσα 'ς τὸ νερὸ τὸ βαστούν' καὶ ξίβκε 'ς τὴ Γένα. Πῆγε μνιανοῦ βακάλ' τσιράκ' νὰ πάρ' νερό. Γηῖρε καὶ τὸ βαστούν' καὶ τὸ πῆρε

καὶ τὸ πῆγε ᾗς τὸ ἀργαστήρ τῇ ἀφεδικοῦ τ'. Τὸ ἀφεδικό τ' τὸ κράτσε τὸ βαστούν' καὶ ἔνοιγανα τὰ κιοπένκια (τὰ ἐξωτερικὰ καλύμματα τῆς πόρτας). Ἐνοιγανὰ τὸ κιοπένκι καὶ γύστερα τὸ γείχανα κρεμασμένο τὸ βαστούν'. Δὲ γήξαιρανὰ τ' ἔχει μέσα τὸ βαστούν'. Μνιὰ μέρα πὲ χρόνια πολλὰ κείνος ποὺ ἔρριξε τὸ βαστούν' τ' πήγαινε πρόβατα γιὰ τὴ Κων)λη καὶ πέρασε πὲ τὴ Γένα. Πῆγε ᾗς τὸ βακάλ' καὶ γεῖδε τὸ βαστούν' καὶ τὸν λέγει τὸ βακάλ': «Αὐτὸ τὸ βαστούν' ἔν' δικό μ'. Φέροτο σὲ μένα νὰ σὲ τὸ μαρτυρήσω ποὺν' δικό μ'. Φέρο' κ' ἔνα πιάτο» τότε λέγει. Ἀνοίγνα τὸ βαστούν' κι' ἔχυσε τὰ φλουριά μέσα ᾗς τὸ πιάτο. Μαρτυρήθηκε καὶ πῆρε τὸ βαστούν' δου καὶ τὰ φλουριά τ'.

«Γείχανα ἀκουγὴ πὼς τὰ νερὰ γήδανα πὲ τὴ Δούνα ὁ κόσμος. Ἀμα γείδανα τὸ βαστούν' πληροφορήθηκανὰ καλύτερα ποὺ τὰ νερὰ τῆς Γένας γεῖνε πὲ τὴ Δούνα».

καϊνάκι (τὸ)=τὸ κεφαλάρι. **ἀργαστήρι** (τὸ)=τὸ μαγαζί, τὸ κατάστημα.

Σ. Σ. Βλέπε καὶ Ἀρχεῖον Θράκης τ. Δ' σ. 51.

ΜΥΘΟΙ

1. Ἡ ζαρίφκια γυναῖκα

(Τὸ μῦθος αὐτὸ καὶ τὸν ἐπόμενο ἀφηγήθη ἡ Πούττις Χρυσὴ Χηνοπούλου)

«Μιὰ φορὰ κι' ἔνα γαιρὸ γήγανὰ ἔνα ἀδελφὸς καὶ γεῖχε μνιὰ γυναῖκα ποὺ ζαρίφκια. Γοῖ ἄλλ' γήθελανὰ νὰ πάρουνὰ τὴ γυναῖκα τ'. Γι' αὐτὸ τὸν γήγανὰ νὰ κοιμηθῇ ἔνα βράδ' ἔτασαν αἱ γυναῖκες πρὸς τὸ κατεργαστὸ νὰ παγώσ'. Γῆ γυναῖκα τ' γήδανα ποτὶσθ'· κείνος δὲν ἔκορτε τ' ἀκίλ' τ'. Ἀμα ἔμαθε τὶ τὸν γείπανα γοῖ ἄλλ' τὸν λέγει. Πάρε δὴ κάτες, τὴ μνιάνὰ πὲ δῶ, τὴν ἄλληνα πὲ κεῖ ᾗς τὴ μασχάλ'. Ζεσταίνανὰ κείνες. Ἐβαλε ὁ ἀδελφὸς κάτες καὶ ξημερώθηκε. Τὸ πουρνὸ τὸν γείπανα κεῖν ποὺ γήθελανὰ νὰ πάρουνὰ τὴ γυναῖκα τ'.—Ξημερώθηκες γιὰτὶ κάφτανὰ κάρβουνον ᾗς τὴ Συληβοριά καὶ ᾗς τὴ Μπόλη καὶ πυρωνώσανα πὲ κεῖ. Γι' αὐτὸ γλύτωσες.—Ναί, λέγει κείνος, πυρωνόμνα πῆ τὴ Μπόλη καὶ τὴ Συληβοριά.

«Τὸν γεῖπε γῆ γυναῖκα τ' νὰ τὶς κάνει ἔνα τραπέζ'. Κείνος τὶς φώναζε νὰ φάνα καὶ νὰ πάρουνὰ καὶ τὶς γυναῖκες μαζί. Πήγανὰ πὲ τὶς γυναῖκες μαζί. Γοῖ ταιενδέδες κρέμδανὰ κεῖ δὰ κάτ', γῆ φωτιά δῶ μακριὰ πὲ τὰ φαγεῖα.—Ποὺ νὰ βράσανα λένα οἱ ξένοι, τὰ φαγεῖα χωρὶς φωτιά; Λέγ' ἡ γυναῖκα:—Πὼς ζεσταίνουνδουνὰ ὁ ἀδελφὸς μου πὲ τὴ Μπόλη καὶ τὴ Συληβοριά. Ἐτο' βράζνὰ καὶ τὰ φαγεῖα».

2. Πῶς γλύτωσαν οἱ γέροι ἀπὸ τὸ σφαγμὸ

«Ἐνα γαιρὸ σφάζνὰ τὶς βάβες καὶ τὶς παποῦδες βδομήδα χρόνῳ. Ἐνας βασιλεὺς ποὺ δὲ γήθελε νὰ σφάζνὰ τὶς βάβες καὶ τὶς παποῦδες γεῖπε ᾗς τὰ παλλικάρια νὰ κάννα ἀλυσίδα πὲ τὴν ἄμυδρην. Ἐνα παλλικάρι' πῆγε καὶ τὸ γεῖπε τὸ βαβᾶ τ'. Λέγει τότες ὁ βαβᾶς τ'.—Πάντε ᾗς τὸ βασιλὲ νὰ δώσ' ὀρνέκ' (δεῖγμα).

Πῆγε ὅς τὸ βασιλὲ καὶ γύρεψε, ὀρνέκ' νὰ κἀν' τὴν ἄλυσσίδα. Ρώτσε ὁ βασιλὲς:—Ποιὸς τὸ γεῖπε νὰ γυρέφτ' ὀρνέκ';—Νά, ἔχουμ' ἕνα βαποῦ καὶ μᾶς τὸ γεῖπε, λέγει τὸ παιδί.—Γλέπτε, λέγει ὁ βασιλὲς, χρειάζουσαι οἱ παποῦδες, νὰ μὴ τίς σφάζετε πλιά, νὰ φίντε νὰ πεθνήσκουνα πὲ τὸ θάνατο.

Πὲ τότε καὶ γύστερα δὲ σφάζνα τίς παποῦδες καὶ τίς βάβες, ἀλλὰ πεθνήσκουνε ὅδες γερονούσνα.

Ὁ βασιλὲς τὸ γεῖπε καὶ τίς ἄλλες τίς βασιλέδες καὶ δὲ σφάζνα πιά τίς παποῦδες καὶ τίς βάβες».

3. Τὰ ξυλένια φτερά (ἀφήγηση Βασίλ. Ταπεινοῦ ἐτῶν 70)

«Ὅδες πῆρε ὁ βασιλὲς Σουλτὰν Σελίμς τὸ βασίλειο γούλο τὸ Ἑλληνικό, πῆγε ὅς τὴν Ἀδριανού καὶ κάθσε σαράδα χρόνια. Πὲ σαράδα χρόνια κι' ὕστερα πῆγε ὅς τὴ Μπόλη. Ὁ Σουλτὰν Ἀδριανού ἔχτισ' ἕνα τζαμί καὶ τὸλεγαν «Σουλτὰν Σελήμ τζαμί». Δὲ βρίσκειται ἀλλιοῦ τέτοιο τζαμί. Σὲ κάθε κόχ' ἔχ' καὶ πὲ ἕνα να μιναρὲ. Ἀμα τὸ δγῆ ἄθροπος πὲ μινὰ ὥρα μάκρια, πὲ δυὸ ὥρες μάκρια δυὸ φαίνδαι γοὶ μιναρὲδες. Ἀμα πῆγε κοδὰ ὅς τὴ βολιτεία τέσσερις γίνδαι. Ὁ βασιλὲς ἐπειδὴ ἔγινε τόσο μεγάλο καὶ καλὸ τζαμί γήθελε νὰ τὸν χάσ' τὸν κάλφα καὶ ἅμα βίτσε τὸ ξυλὸ καὶ γεῖπε τὸ βασιλὲ:—Τὸ τζαμί τὸ βίτσα ἀλλὰ ἔχ' ἕνα κουσοῦν' κόμα. Δὲ γεῖπε κουσοῦν' ἀλλὰ ὁ κάλφας γεῖπε ἔτοιμα φτερά ἔπλκα γιὰ νὰ πετάξ' νὰ λυτῆσ' ἔπειτα καὶ πῆγε πᾶν. Στόχε βίτσε τὸ πλοῖον ὅς τὴ μέση τ'. Πετοῦσε, πετοῦσε κείνος, τὸ πλοῖον γράτσάνζε γράτσάνζε κι' ἔκοψε τὸ ξύλο πὲ τὰ φτερά. Ἐπῆγε τρεῖς ὥρες μάκρια, ἔπεσε καὶ σκοτώθηκε. Ἐπεσε ὅς ἕνα χωριὸ τῆς Ἀδριανούσ πού δουλεύενα Σκοπιανοὶ μαστόρ' καὶ τὸν γεῖδαναν».

βιτίζω—τελειώνω, φέρω σὲ πέρας.

Σημ. Σ. Ὁ μῦθος αὐτὸς εἶναι ἀνανέωση καὶ τροποποίηση τοῦ γνωστοῦ παλαιοῦ γιὰ τὸ Δαίδαλο καὶ Ἰκαρο.

ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ⁽¹⁾

1. *Κοῦρβες*. Ἀμα ἕνα παιδί πού θηλάζει μυρίζε τὸ στόμα του, (ὁ στόμας του), ἀδυνατίζει πολὺ, κόβεται ἡ ὀρεξή του, λὲν ὅτι ἔχει κοῦρβες. Ὁρισμένες γυναικες ξαίρουν νὰ θεραπεύουν τίς κοῦρβες κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπο: Βάζουν ἕνα τσουκάλι χωμάτινο γεμάτο νερὸ στὴ φωτιά. Τὸ στόμιό του (πιστόμ') εἶναι στενὸ ὥς ἕνα χηνόστομα καθὼς λένε. Τὸ νερὸ ἀρχίζει νὰ βράζει ἐπάνω ὅς τὴ φωτιά. Ρίχνουν μέσα ὠρισμένα χόρτα, τὰ διαβάζουν λέγοντας λόγια πού τὰ κρατοῦν μυστικά καὶ ἀφοῦ βράσουν λίγο, κατεβάζουν τὸ τσουκάλι ἀπὸ τὴ φωτιά γιὰ νὰ κρυώσῃ τὸ νερὸ λίγο. Ξεγυμνώνουν τὸ παιδί καὶ τὸ καθίζουν ἐπάνω ὅς τὸ τσουκάλι, ὥστε μὲ τὸν ἀτμὸ πού βγαίνει ἀπὸ τὸ τσου-

1) Περιγράφουμε τίς ἀσθένειες καὶ τὴ θεραπεία τους, ὅπως ἀκούσαμε ἀπὸ διαφόρους Σκοπιανούς.

κάλλι να ιδρώση. Αυτό επαναλαμβάνεται δυο τρεις φορές και το παιδί γίνεται καλά (γιανίσκει).

2. **Δυσεντερία** (λυσαντερία). Για τη δυσεντερία έχουν ένα ειδικό χόρτο, το σπαθοχόρταρο, με κίτρινα λουλουδάκια που φυτρώνει συνήθως 'ς τὰ βουνά. Τὸ βράζουν, πίνουν τὸ ζωμὸ καὶ ἡ ἄρρωσטיα θεραπεύεται (γιανίσκει).

Ἄλλος τρόπος θεραπείας εἶναι ὁ ἑξῆς : Καίνε φελλὸ 'ς τὴ φωτιά ὡς ὅτου γίνη κάθουνο. Τὸ τρίβουν στὸ γουδί καὶ τὸ βράζουν ὕστερα μὲ καφέ. Πίνει ὁ ἄρρωστος καὶ γίνεται καλά.

3. **Ἑλονοσία** (θέρμες). Για τὴν ἑλονοσία χρησιμοποιοῦν εἰδικὸ χόρτο τὸν πελῖνο, ἓνα χόρτο πολὺ πικρὸ, τὸ ὁποῖον βράζουν, δίδουν 'ς τὸν ἄρρωστο νὰ πίνη κάθε πρωὶ καὶ γίνεται καλά.

4. **Ἰκτερος** (κιτρινάδ'). Για νὰ θεραπεύσουν τὸν ἱκτερο κόβουν τρεῖς ξυραφιές ἀνάμεσα στὰ φρύδια, ὥστε νὰ τρέξη αἷμα. Ἄλλος τρόπος θεραπείας εἶναι ὁ ἑξῆς : Πιάνουν τὴ γλώσσα μὲ ἓνα καλάμι, τὴν σηκώνουν ἐπάνω, τὴν τεντώνουν καὶ κόβουν δυὸ μικρὲς φλέβες ποὺ εἶναι κάτω ἀπὸ τὴ γλώσσα 'ς τὴ ρίζα. Τρέχει ἀρκετὸ αἷμα καὶ ὁ ἄρρωστος γίνεται καλά (γιανίσκει).

5. **Σκυλοδάγκωμα**. Ἄμα δαγκώση κανεὶν σκύλος, δένουν ἐπάνω 'ς τὴν πληγὴ ἓνα φασόλι σχισμένο 'ς τὸ μέσον ἢ βάζουν ἓνα νόμισμα ἀσημένιο καὶ ἡ πληγὴ θεραπεύεται.

6. **Ἰσχυαλγία** (μέση). Ἄμα πονῇ ἡ μέση (καὶ ἡ μέση) φωνάζουν μιὰ γυναῖκα ποὺ ἔχει γεννήσῃ δίδυμα. Ξαπλώνεται ὁ ἄρρωστος ἐπάνω στὸ κατώφλι τῆς πόρτας καὶ ἡ γυναῖκα παταεὶ ἐπάνω στὸ μέρος ποὺ πονεῖ. Ὁ ἄρρωστος πονεῖ πολὺ καὶ φωνάζει (οὐρλιάς, πε πὲ νόνο). Ἡ γυναῖκα τὸν ρωτᾷ : «Τί ἔχ'ς καὶ πονεῖς ;» «Ἐκοψα καὶ ποτὼ» ἀπαντᾷ «Κ' ἐγὼ ἔκανα δίδυμα, λέγει ἡ γυναῖκα, καὶ ὑγείανα καὶ σὺ ἔκοψες καὶ ἡ γιάνης». Τρεῖς φορές τὸν ἐρωτᾷ καὶ κατεβαίνει. Ἐτσι ὁ ἄρρωστος γίνεται καλά. Ἄλλος τρόπος θεραπείας εἶναι ὁ ἑξῆς : Στρώνουν μιὰ κουβέρτα στὸ πάτωμα καὶ ξαπλώνουν ἐπάνω τὸν ἄρρωστο εἰς ὑπτίαν θέσιν (ἀνάσκελα) χωρὶς μαξιλάρι. Ἐνας γερὸς ἄνθρωπος κάθεται ἐπάνω στὰ πόδια του καὶ τὸν κρατεῖ σφιχτά. Ἐνας ἄλλος στέκεται πρὸς τὸ μέρος τῆς κεφαλῆς καὶ πιάνει τὸν ἄρρωστο ἀπὸ τὸ πηγούνι περνώντας τὰ χέρια κάτω ἀπὸ τὶς μασχάλες. Τραβάει τὸν ἄρρωστο ἀπὸ τομα πρὸς τὰ πάνω (τὸν ταρτίζει), ἕως ὅτου τριῖν ἡ μέση του.

7. **Δοθιήνες** (βοῦζνο, καλόγερος). Για νὰ θεραπεύσουν τοὺς δοθιήνες βάζουν ζεστὸ νερὸ μέσα σὲ μπουκάλι. Ἀδειάζουν κατόπιν τὸ νερὸ καὶ τὸ ζεστὸ στόμιο τοῦ μπουκαλιοῦ τὸ προσαρμόζουν ἐπάνω 'ς τὸ δοθιῆνα, τὸ κρατοῦν λίγη ὥρα καὶ ἔπειτα ἀπὸ λίγες ὥρες ἀρχίζει νὰ ἐξαλείφεται.

8. **Κτυπήμα**. Ὅταν κτυπήση κανεὶς καὶ μαυρίσῃ τὸ μέρος ἐκεῖνο βάζουν ἐπάνω ψωμί ζεστὸ βρεγμένο μὲ ξύδι καὶ τὸ δένουν.

9. **Οἰδημα** (πρήξιμο). Ὅταν πρσιθῇ ἓνα μέρος τοῦ σώματος, κόβουν μικρὰ μικρὰ κομμάτια τῆ σκορδορομαθιά (τὰ ξεραμένα φύλλα τοῦ σκόρδου ποὺ ἔχουν

δέσει τις πλεξοῦδες), τὰ βράζουν μὲ πίτυρο ἀπὸ σίκαλη, κάνουν κατάπλασμα καὶ τὸ βάζουν ἐπάνω στὸ πρήξιμο. Ἔτσι μαλακώνει (σαφρακιάζει) τὸ πρήξιμο.

10. **Δύσσα.** Ἀμα δαγκάση λυσσασμένος σκύλος ἓνα ἄλλο ζῷο καὶ λυσσάξη μαζεῦουν ὅλα τὰ ζῷα τῆς ἀγέλης, τὰ περνοῦν ἀπὸ ἓνα ποτάμι καὶ τὰ πηγαίνουν σ' ἓνα μέρος ἀνοιχτό. Ἐκεῖ ἕνας, πού θεωρεῖται εἰδικὸς γιὰ τὴ δουλειὰ αὐτῇ, μπαίνει στὴ μέση τῶν ζώων ὁλόγυμνος. Παίρνει δυὸ ξυλαράκια ἀπὸ φουντουκιά, τὰ τρίβει τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο καὶ βγάζουν φωτιά (διαβολοφωτιά). Ἀπὸ αὐτὸ τὸ σπινθῆρα ἀνάβουν μεγαλύτερη φωτιά καὶ περνοῦν ἀπὸ πάνω ὅλα τὰ ζῷα. Ἐπειτα καίνε ἐπάνω ὅς τὴ φωτιά τὸ λυσσασμένο σκύλο καθὼς καὶ τὸ ζῷο πού ἐδάγκασε.

11. **Δοῦργιὰ** (διαπύσης τοῦ ὄνυχος). Θεραπεύεται μὲ κατάπλασμα πού γίνεται ἀπὸ λάδι, σαποῦνι καὶ ζάχαρη μέσα σὲ φλοιὸ (τσέφλιο) κρομμυδιοῦ. Ἀφοῦ ψηθοῦν λίγο στὴ φωτιά, δένονται ἐπάνω στὸ μέρος πού πονεῖ.

12. **Ὅγκος τῆς μασχάλης** (κιοπέκ μεμεσί). Γιὰ νὰ θεραπευθῇ πρέπει νὰ τὸ βυζάξη μαῦρο σκυλί.

13. **Βασκανία** (μάτ'). Ὅταν ἓνα παιδί ἔχη πονοκέφαλο καὶ ὑποθέτουν ὅτι εἶναι ματιασμένο (ματιαγμένο) καλοῦν μὰ γυναῖκα εἰδικὴ «νὰ τὸ δγῇ ὅς τὸ λὰδ'». Παίρνει δυὸ κύπελα καὶ τὸ ἓνα σίγει λάδι καὶ ὅς τὸ ἄλλο νερό. Κάνει τὸ σταυρὸ τῆς καὶ βοτᾶται τὸ δάχτυλό της μέσα ὅς τὸ λάδι. Βγάνει κατόπιν τὸ δάχτυλό ἀπὸ τὸ λάδι καὶ ἄρπινε νὰ στάξουν τρεῖς σταλαγματιὲς ἀπὸ τὸ δάχτυλό στὸ κύπελο πού ἔχει τὸ νερό. Ἄν οἱ σταλαγματιὲς σκορπισθοῦν (σκομιστοῦνα) μέσα στὸ νερό, τὸ παιδί εἶναι ματιασμένο καὶ πρέπει νὰ πγῇ τρεῖς γουλιὲς ἀπὸ τὸ λαδωμένο νερό, μὰ νὰ θεραπευθῇ. Ἐκτὸς τούτου ἡ γυναῖκα βρέχει τρεῖς φορὲς τὸ χέρι της τὸ λαδωμένο νερό καὶ ἀλείφει τὰ μαλλιά τοῦ ἄρρώστου τρεῖς φορὲς, λέγοντας: «Ὁξω τὸ κακὸ ὅς τ' ἄγρια βουνὰ καὶ ὅς τ' ἄκαρπα τὰ δέδρα».

Ἄν οἱ σταλαγματιὲς τοῦ λαδιοῦ στέκωνται ὅς τὴν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ χωρὶς νὰ σκορπισθοῦν, τὸ ἄρρωστο παιδί δὲν εἶναι ματιασμένο.

14. **Συνηθισμένος τρόπος θεραπείας** εἶναι τὸ σταύρωμα πού γίνεται γιὰ διαφόρους πόνους σὲ διάφορα μέρη τοῦ σώματος. Ὑπάρχουν ὀρισμένες γυναῖκες πού σταυρώνουν τὸ μέρος πού πονεῖ μὲ τὸ χέρι τους καὶ λένε συνήθως τὰ λόγια: «Σ τ' ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ πλέματος ἁγίου, ἀμήν».

«Σ τ' ἄγρια πονιλιά τὸ κακὸ καὶ ὅς τ' ἄγρια βουνὰ καὶ ὅς τ' ἄκαρπα τὰ δέδρα».

ΛΑΪΚΕΣ ΠΙΣΤΕΙΣ, ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΕΣ

(Μὰς ἀνεκρινώθησαν ἀπὸ διαφόρους Σκοπιανοὺς σὲ σχετικὲς συζητήσεις πού ἀνοίγαμε)

1— Ὅταν γεννηθῇ τὸ παιδί κατεβαίνουν οἱ Μοῖρες (γυναῖκες ἑμορφες πού δὲ φαίνδαι, ἔναι σὰ γαιανὸς) καὶ μοιραίνουν τὸ παιδί. Τότε κρίνεται τοῦ παιδιοῦ ἡ τύχη.

2— Ὅταν ᾽ς τὸ σπίτι εἶναι λεχὼ ἀσαράντιστη, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μπῇ στὸ σπίτι μετὰ τὸ ἡλιοβασίλεμα. Ἄν ὑπάρχῃ ἀνάγκη καὶ λείψῃ κανέναν σπιτικόσ καὶ ἔλθῃ ἀργότερα (ἐξώρας), τοποθετοῦν ᾽ς τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ ἓνα κεραμίδι πὺν ἔχει μέσα φωτιά καὶ καίει λιβάνι (θυμινιάμα). Ὁ ἐρχόμενος ἀπ' ἔξω ἐξώρας εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ πηδήσῃ ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὴ φωτιά καὶ νὰ περάσῃ. Ἐτσι ἔμειναν αἱ φράσεις «θὰ πηδήξω τὴν γιαραμίδα» «δὲν ἔχω καιρὸ νὰ πηδῶ κιαραμίδες», πὺν λέγονται ἀπὸ ἐκείνους πὺν ἀργοῦν καὶ ἔχουν λεχὼ ᾽ς τὸ σπίτι. Τὸ ἔθιμο αὐτὸ ἐπικρατεῖ καὶ σήμερα κατὰ κανόνα. Ἀνάβουν τὴν φωτιά καὶ καίνε λιβάνι γιὰ νὰ μὴ μπαίνουν μέσα ᾽ς τὸ σπίτι τὰ δαιμόνια καὶ ἀνησυχοῦν τὴν λεχὼ καὶ τὸ νεογέννητο.

3— Ὅς τις σαράντα ἡμέρες ἡ λεχὼ πηγαίνει ᾽ς τὴν ἐκκλησία, διαβάζει ὁ παπᾶς τὴν σχετικὴ εἰχὴ καὶ παίρνει ἀγιασμὸ μὲ τὸν ὅποιον ραντίζει τὰ μέρη τοῦ σπιτιοῦ πὺν ἐγύρισε, ὅταν ἦταν ἀσαράντιστη.

4— Δυὸ λεχῶνες ἀσαράντιστες δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀλληλοκοιταθοῦν κατὰ πρόσωπο. Ὅταν τύχῃ νὰ βρεθοῦν ἀπέναντι κοίβει ἢ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλή τὸ πρόσωπο.

5— Ὅταν ἓνα παιδί κινδυνεύῃ καὶ πεθάνῃ ἀβάφτιστο, πρέπει ὅποιος βρεθῇ τὴν ὥρα ἐκείνη ἐκεῖ νὰ τὸ πᾶσῃ καὶ τὸ πᾶσῃ κατὰ τὸ εἰκονοστάσι καὶ νὰ εἰπῇ « ᾽ς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος βαπτίζεται ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ τοῦ δώσῃ ἓνα ὄνομα (νὰ μὴ πεθάνῃ ἀβάφτιστο (τοῦ αἰσῶς)).

6— Ὅταν κανεὶς σηκωθῇ τὸ πᾶσῃ νὰ πᾶσῃ ᾽ς τὴ δουλειά του καὶ τοῦ περικόψῃ τὸ δρόμο μιὰ γυναῖκα, δηλ. περάσῃ ἀπὸ ἔμπρὸς του καθέτως, θεωρεῖται πολὺ κακὸς αἰωνός. Πρέπει νὰ σταματήσῃ, νὰ μὴ πᾶσῃ ᾽ς τὴ δουλειά του, γιὰτὶ μπορεῖ νὰ πᾶσῃ κακό. Συνήθως βρίζουν πολὺ ἄγρια τὴν γυναῖκα πὺν περικόβει τὸ δρόμο.

7— Ἄμα ξεκινήσῃ κανεὶς γιὰ τὴ δουλειά του καὶ περάσῃ φίδι ἔμπρὸς του, θεωρεῖται καὶ αὐτὸς ἓνας οἰωνός. Ἄν τὸ φίδι περάσῃ ἀπὸ τὰ δεξιὰ πρὸς τὰ ἀριστερά, θεωρεῖται καλὸς οἰωνός, ἂν ἀντίθετα θεωρεῖται κακὸς οἰωνός.

8— Ἄν κανεὶς, πηγαίνοντας γιὰ τὴ δουλειά του συναντήσῃ λαγὸ, θεωρεῖται πάντοτε κακὸς οἰωνός.

9— Μετὰ τὸ ἡλιοβασίλεμα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ πετοῦν ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι στάχτη καὶ σκουπίδια, γιὰτὶ πετοῦν ἔτσι τὴν εὐτυχία τοῦ σπιτιοῦ.

10— Τὴ νύχτα δὲν ἐπιτρέπεται οἱ γυναῖκες νὰ κοιτάζωνται ᾽ς τὸν καθρέφτη, γιὰτὶ χηρεύουν.

11— Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κοιμοῦνται κοντὰ σὲ νεραδιά (μέρος ὑγρὸ πὺν βαστάει ὑγρασία καὶ τὸ καλοκαίρι), γιὰτὶ ἐκεῖ τὴ νύχτα χηρεύουν οἱ νεράδοσες (νεράιδες).

12— Ἄμα λαλῇ ἢ χονχλουβάγια ἀνεβασμένη ψηλά, εἶναι σημάδι ὅτι θὰ ἔχουμε ξερασία, ἄμα λαλῇ κάπου χαμηλὰ καθισμένη προμηνύεται βροχή.

13— Ὅταν ἡ ὄρνιθα γυρίσῃ ἀντίκρου ἔς τὴν πόρτα καὶ κουκουρίσῃ σὰν πετεινὸς εἶναι κακὸ σημάδι θανάτου.

14— Ἄμα μπουμπουνίζῃ συχνὰ τὸ μεγάλο τὸ μῆνα (Γενάρη) εἶναι σημεῖο ὅτι θὰ πεθάνουν οἱ μεγάλοι, ἅμα μπουμπουνίζῃ τὸ Φλεβάρη θὰ πεθάνουν οἱ μικροί.

15— Ὅταν χορεύουν οἱ νεράιδες (νεράδοσες) καὶ τύχῃ νὰ κοιμᾶται κανεὶς ἐκεῖ κοντά, ἂν ξυπνήσῃ, τὸν παίρνουν ἔς τὸ χορό. Δὲν πρέπει καθόλου νὰ μιλήσῃ ἔς τὸ χορό, γιατί θὰ τοῦ πάρουν τὴ φωνή. Ἄν μιλήσῃ θὰ ἀπομείνῃ βουβός. Τότε πρέπει νὰ προσπαθήσῃ νὰ πάρῃ κἄτι ἀπὸ μιὰ νεράιδα, χτένα, πέπλο κ. λ. π. Ὅταν λαλήσῃ (κουκουρίσῃ) ὁ πετεινὸς οἱ νεράιδες (σκορπίζονται). Ἐκεῖνη ὅμως ποὺ θὰ τῆς πάρῃ τὸ πρᾶγμα θὰ μείνῃ καὶ θὰ ἀναγκασθῇ νὰ ξαναδώσῃ τὴ φωνὴ γιὰ νὰ πάρῃ πάλι τὴ χτένα της, τὸ πέπλο ἢ ὅ,τι ἄλλο τῆς λείπει.

Σ. Δ. Βλέπε Λαογραφία τ. Β' σ. 405—431 Στίλπ. Π. Κυριακίδου: Δεισιδαιμονίαι καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι.

Μάγια (μάγια)

Τὴ νύχτα τῆς πρωτομαγιάς, ἀπώγουν φωτισμένες γυναῖκες ποὺ τρέχουν κρυφὰ μετρημενές ἐδῶ καὶ ἐκεῖ σπίτια με ἕνα σφουγγιόξυλο (ξύλο με πανὶ στὸ ἄκρο ποὺ τὸ χρησιμοποιοῦν γιὰ νὰ καθαρίζουν τὰ σπίτια). Στέκονται ἔξω ἔς τὴν πόρτα τοῦ καθέ σπιτιοῦ καὶ κάνουν μάγια, λέγοντας διάφορες μαγικὰς λέξεις ποὺ τὶς κομποῦν πνευματικὰς, γιὰ νὰ κλέψουν τὴν εὐτυχία ἀπὸ τὰ εὐτυχισμένα σπίτια. Γιὰ ν' ἀποφύγουν τὸ κακὸ αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι ποὺ φοβοῦνται τὰ μάγια, τὰ πρωτῆς πρωτομαγιάς κρεμοῦν ἔς τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ τους ἕνα στεφάνι ἀπὸ σκόρδα καὶ καρυδόφυλλα, γιὰ νὰ μὴ μποροῦν νὰ κλέψουν τὴν εὐτυχία τους οἱ μάγισσες ποὺ γυρίζουν τὴ νύχτα.

ΕΥΧΕΣ. ΚΑΤΑΡΕΣ

—Καλὰ ὕστερνά (καλὰ γεράματα). —Καλὸ βερκέτ' (καλὴ ἐσοδεία). —Θεγὸς καὶ Πανεῖτ'α νὰ βοηθᾷ —Καλὸ τυχερὸ νὰ ἔχ'. —Θεγὸς σχωρέσ' τὰ πεθαμνκά σ'. —Καλὴ πατρίδα. —Πολλὰ τὰ ἔτ'. —Ὡρα γαλή. —Χῶμα νὰ πιάνς καὶ μάλαμα νὰ γίνται.

—Νὰ πᾶγ' καὶ νὰ μὴ γυρίσ'. — Ἀστραπὴ νὰ δὸ γάψ'. —Νὰ βγάλ' τὸ καλαγάθ'. —Κουρδοκέλλα νὰ γέν' (κουβάρι νὰ γέν'). — Ἡ σιὰ νὰ δὸ γάψ'. — Ὁ Θεγὸς τὸ βελά τ' νὰ τὸν δώσ'. — Ἀπὸ τὸ Θεγὸ νὰ τῶβρ' χειρότερα. — Ὁδὰς μαλλιάς' ἢ χούφτα μ' τότε νὰ δγῆς προκοπή.

ΑΣΤΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΙΡΑΓΜΑΤΑ

Τοὺς Σκοπιανοὺς διακρίνει ζωηρότης ἐξαιρετικὴ καὶ δεικτικὸ πνεῦμα. Πειράζονται πολὺν μεταξὺ τους. Γιὰ νὰ μάθῃ ὅμως κανεὶς ὅλα τὰ πειράγματα ποὺ κάνουν, πρέπει νὰ ζήσῃ χρόνον παλὺ μαζί τους, γιατί ὅταν τοὺς ζητᾷ νὰ

τὰ ἀνακοινώσουν, εἴτε δὲν τὰ ἔχουν πρόχειρα καὶ δὲν μποροῦν νὰ τὰ εἰποῦν, εἴτε ἀποφεύγουν, γιατί σὲ πολλοὺς περνάει ἡ ἰδέα ὅτι μὲ τέτοιες ἀνακοινώσεις εἶναι δυνατόν νὰ δυσφημίσουν τὸ χωριό τους. Δημοσιεύουμε ὅσα ἀπὸ τὰ πειράγματα τοὺς μπορέσαμε ν' ἀκούσωμε :

1) **Τσουσμένοι γοὶ ἄρμοι.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν κανένα πὺν φορεῖ μαῦρο κοστούμι. Ἡ φράση προήλθεν ἀπὸ τὸ μαύρισμα τῶν ἄρμων τοῦ ἀμαξιτοῦ ἀπὸ τὸ κήνημο πὺν τοὺς ἔκαναν ὅταν τοὺς ἐφχίαναν.

2) **Καλὸ σιρίκ' νὰ τρυγοῦμ' καρύδια.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν καμμιὰ ὑψηλὴ γυναῖκα πὺν περνᾷ (σιρίκι [τὸ]=μεγάλο ξύλο χρησιμοποιούμενο γιὰ τὸ ράβδισμα τῶν καρυδιῶν, ἄλλοῦ τέμπλο).

3) **Καλὸς γύλδρος γιὰ τ' ἁλών'.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα πὺν εἶναι κοντός.

4) **Καλὸ βοντούτσ'.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα πὺν εἶναι χαμηλὸς (βοντούτσ' [τὸ]=κύπελο).

5) **Καλὴ σανδαργιά.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα πὺν εἶναι κουτσός.

6) **Σκαμνίτικα λαγούτα.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα πὺν εἶναι κουφὸς (σκαμνίτικος=καμωμένος ἀπὸ σκαμνιά, εἰδὸς μωρέας).

7) **Πῆρε τὴν ἄνδεργιά 'ς τὸ χέο καὶ τὴ σαρόέλλα 'ς τὸ στόμα.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα πὺν κρατεῖ κομπόλοι καὶ καπνίζει τσιγάρο.

8) **Νὰ τὸ κάνουμ' μουλαζά.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν μερικοὺς πὺν συζητοῦν ἰδιαίτερω (μουλαζά=συνεδρίασις).

9) **Καλὴ πουπλένη ἔχει αὐτός.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἀσπρογένη.

10) **Καλὴ βρεχτούρα ἔχει αὐτός.** » » » » » μαυρογένη.

11) **Καλὰ τσεγκέλια.** » » » » » ἓναν πὺν ἔχει τσιγκελωτὸ μύστακα.

12) **Καλὸ μισοφέγαρο μᾶς κούρδισε.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα φαλακρό.

13) **Συννέφιασε.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα σκυθρωπό.

14) **Ὡχ καὶ καλὴ σκεπαρνιά ἔχει.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα μὲ μακρὸν πηγούνι. Συνήθως ἡ φράση αὕτη συμπληρώνεται ἀπὸ δεύτερο : καλὸ νερό τὴ δώκανα κοφτερὴ θὰ γέν' ἡ σκεπαρνιά.

15) **Γέλασε ὁ Μάρτις.** Ὅταν πειράξουν σκυθρωπὸ πὺν ἐγέλασε.

16) **Κατσούφιασε ὁ Ἀπρίλις.** Ὅταν πειράξουν ἓνα πὺν σκυθρωπάξει.

17) **Καλὰ γιόμισε τὶς μινδέρες.** » » » » » καμμιὰ χονδρὴ γυναίκα. Λέγεται καὶ μὲ ἄλλο τρόπο : 18) **Πὲ τὸ σάλμα γιόμισε τὶς μινδέρες.**

19) **Ὡχ καὶ καλὰ φορτώθηκε τὶς μακαράδες.** Ὅταν εἶναι καμμιὰ ἔγκυος (μακαράδες=κουβαρίστρες).

20) **Τὸ ἔκαμε σὰ σιδριβάνι.** Ὅταν πάσχη κανένα ἀπὸ ἀφροδίσια.

21) **Στὸ Μπιζάνι λαβώθηκε.** » » » » » »

22) **Τόκανε χοτζιόπλο.** » » » » » »

23) **Ἦχ καὶ καλὰ φορτώθηκε τὰ βουλιούργια.** Ὅταν περνᾷ καμμιὰ χονδρὴ γυναῖκα.

24) **Σαγλάτισε τὰ βουλιούργια.** Ὅταν γεννήσῃ καμμιὰ γυναῖκα καὶ δὲν παρουσιάζεται πλέον χονδρὴ (βουλιούργια [τὰ]=τὰ γιαλικά ποὺ πουλοῦν μὲ κοφίνια στοὺς δρόμους).

25) **Κι' αὐτὸς ὁ καημένος κομμάτ' λαφροπέντισος.** Γιὰ τοὺς κουφαλωζόνες, τοὺς ἐλαφρούς.

26) **Δειψὰ τᾶχει.** Γιὰ τοὺς κουφαλωζόνες, τοὺς ἐλαφρούς.

27) **Ἔχει γαρούφαλλα στὸ κεφάλ'.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν κανένα ποὺ τὸν ἀπατᾷ ἢ σύζυγός του.

28) **Καλὰ τὸ τρέχιασανα τὸ κεφάλ' σου.** Ὅταν κανεὶς ἔχη δεμένο τὸ κεφάλι.

29) **Ἐρχεται ὁ χότζας πὲ τὸ ἄσπρο τὸ σαρίκ'.** Ὅταν ἔρχεται κανένας κεφαλοδεμένος.

30) **Τὸν ἔβαλανὰ τὸ χαμούτ'.** Ὅταν κανεὶς βάλλῃ γιακά.

31) » » **καπίστο.** » γραββάτα.

32) **Τῇ μεγάλῃ ἀδεριὰ φορτώθηκε.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα ποὺ ἔχει μεγάλο κομπολόι.

33) **Κοιτᾷ σὰ δὲ γαδούρ' ποὺ γλέπ' τὴν ἀσκιά τ'.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἀρραβωνημένο.

34) **Γλέπ' σὰ δὲ σκύλο ποὺ γλέπ' καὶ τὴν βόρτα.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα ποὺ ἔχει τὸ καπελὸ χαμηλά.

35) **Πολὺ τὸ σὰρτ'σες τὸ λουλόκαδο.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα ποὺ ἔβαλε πλατεῖα καὶ μεγάλη ζουνταῖα.

36) **Καλὰ σήκωσε τὴ λατέρνα τ' αὐτός.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα καμπούρη.

37) **Ἐβγαλε τὸ πουνάμσο τ' καὶ τὸ ψειρίζ'.** Ὅταν θέλουν νὰ πειράξουν ἓνα ποὺ διαβάζει ἐφημερίδα.

38) — **Τρεῖς πεινοὶ καὶ δυὸ πουλάδες ποὺ ἔν' ;**

— **Μέσ' τῆς Μιχαλιέσσας ναι δά.** Συνθηματικὴ ἐρώτηση ποὺ γίνεται γιὰ νὰ μάθουν σὲ ποιοὶ σπίτι εἶναι τρεῖς ἄνδρες καὶ δυὸ γυναῖκες.

39) — **Ἀνθοῦνα γοῖ ἀκρανιές ;**

— **Δὲν ἀνθοῦνα** (ἢ ἀνθοῦνα). Συνθηματικὴ ἐρώτηση, ποὺ γίνεται, ὅταν δὲν μιλοῦν ξένη γλῶσσα καὶ θέλουν νὰ μάθουν, ἂν ὁ τρίτος τῆς παρέας καταλαβαίνει ἢ ὄχι.

40) **Βούβα τὰ σταφύλια.** Συνθηματικὴ ἔκφραση ποὺ λέγει ὁ ἓνας ὅς τὸν ἄλλο, ὅταν μιλοῦν ξένη γλῶσσα καὶ ὑπάρχει καὶ τρίτος ποὺ τοὺς ἔννοεῖ καὶ πρέπει νὰ σιωπήσουν.

41) **Ἀλέξικα μιλεῖ,** Λέγει ἀνοησίες.

42) **Κεπέγκια κατεβάζ'.** Δὲν κάνει καμμιὰ δουλειά.

43) — *Πὲ ποῦ γεῖσαι ; — Πὲ τὸ Σκοπό. — Πὲ τὸ Σκοπό κι' ἐγώ.*
 — *Βγάλ' τὴ βελίδα σου νὰ δγιῶ.* Ἐρωτήσεις ποῦ γίνονται ἀπὸ ἓνα Σκοπιανὸ ποῦ θέλει νὰ μάθῃ ἂν ἐκεῖνος ποῦ συνήντησε εἶναι Σκοπιανὸς καὶ αὐτός. *βελίδα* (ή) ὀνομάζεται ὁ σουγιᾶς. Ζητεῖ λοιπὸν ὁ Σκοπιανὸς ἀπὸ τὸν ἄλλο νὰ τοῦ δείξῃ τοῦ σουγιᾶ του ὡς σημεῖον ἀναγνώρισεως, γιατί ἐπάνω ἔς τὸ σουγιᾶ θὰ ἔχουν μείνει ψυχία ἀπὸ τὸ σικάλινο ψωμί ποῦ ἔτρωγαν οἱ Σκοπιανοὶ περισσότερο ἔς τὸν παλιὸ Σκοπό.

ΣΚΟΠΙΑΝΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

1. Ἡ φτωχοκόρ' ποῦ ἔγινε βασίλισσα

(Τὸ παραμῦθι αὐτὸ καὶ τὰ τρία ἐπόμενα ἐγράφησαν κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Ἀναστ. Λαγεῖῃ ἔτων 54 μὲ μικρὸς γραμματικὸς γνώσεις).

Ἐνα γαιρὸ κι' ἓνα ξαμάν' γήδανα ἓνας βασιλὲς καὶ πρόσταξε νὰ μὴ νάφνα τὰ καθήλια τὴ νύχτα ἔς τὰ σπίτια. Αὐτὸς πὲ τὸ βεζύρ' δὸν μαζὶ ἔδρεχε τὸ βράδ' κρυφὰ τεπτήλ'. Ὁ ἓνα σπίτι γεῖχε τραγὰ ὀρφανὰ κορίτσια. Ἐπειδὴ γήδανα πολὺ φτωχὰ δὲ βορούσανα νὰ αἰὶ δουλέντα καὶ τὴ νύχτα. Γεῖχανα ναμμένο τὸ καθήλ'. Ὅσο καὶ νὰ σπύσανα τὰ χωράτενα, πάλε ἔβγαине πὲ τὴ δρύπα φέξ'. Ὁ βασιλὲς πὲ τὸ βεζύρ' δὸν ἔβγαίνας καὶ πέρασε πὲ κεῖν' τὸ δρόμο. Γεῖδε τὴ φέξ' καὶ γεῖπε τὸ βεζύρ' δὸν. — Γιά στέχα νὰ δγιῶμ' τί γίνεται δὸν πέρα. Παντὴν' πὲ μινάνα χαρμαμάδα καὶ γέπ' μέσα Γεῖδε τὰ κορίτσια καὶ λένε τὴ βεζύρ' αὐτῶν. — Ἀς ἐπαιστωῖμ' τί λένε πρῶτα καὶ γύστερα θὰ δγιῶμ' τί θὰ κάνουμ'. Τα κορίτσια πὲ μέσα χωράτενα ἓνα πὲ τὸ ἄλλο. Γήλεγε τὸ μεγάλο: — Νὰ γεῖχα πρῶτα τὴ γήπαιρνα ἄνδρα τὴ βασιλὲ τὸ βεζύρ', πὲ μέσα καλύτερη δὲ θὰ γεῖχε. Γὴ ἀκούσθη γήλεγε: — Ἐγὼ νὰ γεῖχα τὴ βασιλὲ τὸ βασᾶ, ἔν' κόμ' καλὸς πὲ τὸ βεζύρ'. Γὴ ὀλόμικρη κάνδανα καὶ δὲ χοράτενε. Τὴν ρωτᾶ γὴ μεγάλ': — Γιατὶ δὲ χωρατεύς καὶ σὺ μωρή; — Θὰ σᾶς πῶ καὶ γώ, λέει: Κεῖνο ποῦ θέλω γὼ εἶναι μεγαλύτερο καὶ κόμ' καλὸ πὲ κεῖνο ποῦ θέλτε σεῖς. Ἐγὼ θέλω τὸ γίδιο τὸ βασιλὲ νὰ δὸ γάνω τραγὰ παιδιὰ. Τὸ γήλιο, τὸ φεγάρ' καὶ τὸν οὐρανὸ πὲ τ' ἄστρα. Ἀμα τ' ἄκσε ὁ βασιλὲς πὲ τὴ χαρμαμάδα ποῦ φηκρυγιούδανα γεῖπε ἔς τὸ βεζύρ' δὸν: — Ἀκσε τὴ χωρατεύνα μέσα; — Ναὶ τᾶσσα, λέει ὁ βεζύρς. — Τί λὲς γι' αὐτὰ ποῦ λένα ρωτᾶ ὁ βασιλὲς. — Γώ, βασιλέ μ' πολύχρονη, σὰ θέλς τὴ βαίρνω τὴ δευτέρηνα. Ὁ βασιλὲς λέει. — Κι' ἐγὼ παίρνω τὴ δρίτνα.

Τὸ πουργὸ μόν' ξημέρωσε ὁ θεγὸς τὴ μέρα διάταξ' ὁ βασιλὲς καὶ τὸν γήφερανα τὰ κορίτσια ἔς τὸ παλάτ'. Τσοῦπρο τὰ πῆγε τὰ καημένα μὴ δὰ κρεμάσανα. Πιάν' ὁ βασιλὲς δίν' τὸ ἓνα ἔς τὸ βεζύρ' τὸ ἄλλο στὸ βασᾶ καὶ λέει ἔς τὸ ὀλόμικρο: — Κεῖνο ποῦ γήλεγε ἔψες ἀλήθεια ἔν; — Ἀλήθεια ἔν' πολυχρονεμένε μ'. — Σὰ σὲ πάρω γυναικᾶ μ' θὰ κάνς αὐτὰ τὰ παιδιὰ ποῦ γήλεγε; — Θὰ τὰ κάνω. — Ἀμα βγῆς ψεύτρια θὰ σὲ παραχώσω ζωντανὴ καὶ ποῦ τρέξ' ὁ νεροχῦτς.

Ἐκανανα τὸ δουγούν' βασιλικό. Γῆρε καιρὸς νὰ γεννήσ' γῆ βασίλισσα. Γῆ μάννα τῇ βασιλῇ δὲ δὴ χώνευε τὴ νύβ' δης, γιατί δὲ γήδανα πὲ βασιλικὸ αἷμα κι' ἔβαλε τῇ μαννίτσα κρυφὰ σὰ γάν' παιδί ἡ βασίλισσα καὶ μοιάζ' τὸ γήλιο νὰ δὲ χάσ' καὶ νὰ βάλ' 'ς τὴ γούνια τ' ἓνα κουταβόπλο. Ἔτο' ἐγ' νε. Γέννεσε γῆ βασίλισσα τὸ γήλιο. Φεγοβολοῦσε γῆ κούνια τ'. Πιάν' ἡ μανίτσα καὶ τὸ κλέφτ' τὸ παιδί καὶ βάν' 'ς τὴ γούνια του μέσα ἓνα κουταβόπλο. Βάν' τὸ παιδί μέσ' σ' ἓνα σεδουκόπλο καὶ τὸ ρίχν' 'ς τὸ βοταμό.

Πῆγε ὁ βασιλῆς τὸ βράδ' νὰ δγῇ τὸ παιδί τ' κι' ὅδε γλέπ' τί νὰ δγῇ! Ἀντίς τὸ γήλιο γλέπ' μέσ' τῇ γούνια ἓνα κουταβόπλο. Χολόσκασε πολὺ ὁ βασιλῆς καὶ λέει: — Αὐτὸ ἐν' τὸ παιδί ὁ γήλιος ποὺ θάφκιανες;

Αὐτὴ ἔκλαιγε καὶ τὸν γήλεγε ποῦκανε τὸ γήλιο καὶ δὲν ξαίρ' ποὺ ἔναι. Ὁ βασιλῆς τὴ λυπήθηκε καὶ τὴ σχώρεσε. — Ἀδε νὰ δγιοῦμ' τὸ δεύτερο τί θὰ νῆναι, λέει.

Τὸ παιδί μέσα 'ς τὸ σεδουκόπλο τὸ κουβανιοῦς' ὁ ποταμός. Ἐνας τσοβάνς πῆγε πουρνὸ-πουρνὸ νὰ πάρ' νερὸ πὲ τὸ βοταμὸ καὶ γλέπ' τὸ σεδούκ' νὰ ἔρκεται. Φωνάζ' τῇ γυναίκα του: — Ἐλα, γυναίκα, νὰ δγῇς τί φέρν' ὁ ποταμός νὰ πιάσουλ' μ'. Πήρανα τὸ σεδούκ' καὶ πήρανα μέσα τὸ ζαρίφκο παιδί ὀλοζούδανο. Τὸ πήρανα καὶ τὸ τράνευα.

Γῆρε ὁ καιρὸς νὰ γενήσ' πάλ' ἡ βασίλισσα. Ἀμα γέννεσε τὸ δεύτερο παιδί τὸ φεράδ' τὸ κλέψ' πάλ' ἡ μανίτσα καὶ τὸρριξε 'ς τὸ βοταμὸ πὲ ἓνα σεδουκόπλο καὶ στὴ γούνια του ἔβαλε ἓνα κουτὸ. Στὰ δὲ γεῖδε τὸ κουτὸ ὁ βασιλῆς χολόσκασε. Μάδσε πὲ τὴ βασίλισσα, ἔκλαιγε γῆ βασίλισσα, τὴ σχώρεσε πάλ'. — Ἀδε νὰ δγιοῦμ' τὸ τρίτο παιδί τί θὰ νῆναι, λέει.

Τὸ παιδί πὲ τὸ σεδουκόπλο 'ς τὸ βοταμὸ τὸ γεῖδε καὶ τὸ γλύτωσ' πάλ' ὁ τσοβάνς, τράνευε κι' αὐτὸ μέσ' τῇ μάδρα τῇ τσοβάν' μαζὶ πὲ τὸ γήλιο τ' ἀδρέφ' του. Γῆρε καιρὸς νὰ γενήσ' πάλ' ἡ βασίλισσα. Ἐκανε κορίτσ' τὸν οὔρκανὸ πὲ τᾶστρα. Φεγοβολοῦς' ὁ νοδᾶς πὲ τῇ ζαριφιᾷ τῇ παιδιοῦ. Τὸ πήρε κι' αὐτὸ ἡ μανίτσα καὶ τὸρριξε 'ς τὸ βοταμό. Πῆρε κι' αὐτὸ ὁ τσοβάνς.

Στὴ γούνια ἡ μανίτσα ἔβαλ' ἓνα φιδόπλο. Πῆγε ὁ βασιλῆς γεῖδε τὸ φιδόπλο καὶ κακιώθηκε. Φωνάζ' τὸ βεζύρ' καὶ τὸν λέει: Παραχώστε τνα ζουδανὴ κεῖ 'ς τὸ νεροχύτ' ποὺ ἀρέχνα τὰ βρωμονέρια. Ὅδε τῇ παράχωσανα τὴν ἔγανανὰ μέσ' τὸ χῶμα ἓνα νοδᾶ καὶ γῆ ἀδεορφὴ τς ποὺ γεῖχε τὸ βεζύρ' γεῖπε κρυφὰ καὶ ἄφωνα μινὰ τρύπα κρυφὴ καὶ αἷμα σουρούπωνε τὴ βήγαινε ψωμί.

Τὰ παιδιὰ τράνευανα κοδᾶ 'ς τὸ τσοβάν' γαπμένα ποὺ δὲ βορεῖ νὰ γέν' πάρα πάν'. Σ' τὸ σπαθὶ καὶ 'ς τὸ δουφέν' γυμνάζουδαν. Ἐγινανὰ οἱ καλύτεροι ἀβτιζῆδες.

Μινὰ μέρα ὁ βασιλῆς γύριζε 'ς τὸ ἀβ' μέσ' τὸ βουνὸ μαζὶ πὲ τὶς ἀδρῶπ' του. Γῆρε τὰ παλλικάρια πὲ κάτ' τὸ δέδρο ποὺ κοιμοῦδαν πὲ τ' ἄρματά τς καὶ λέει τὸ βεζύρ' του: — Νὰ τὰ γεῖχα γὼν παιδιὰ αὐτὰ, ποὺ δὲ χάγκα παιδιά! Ὁ βεζύρς δὸν λέγει: — Πολυχρονεμένε μ', θαμάζουμ' πῶς βορεῖ νὰ γέν'

γυναίκα νὰ γεννήσῃ σκύλο, κάτω καὶ φίδῃ.

Διάβκανα πὲ κεῖ χωρὶς νὰ ξυπνήσανα τὰ παιδιά.

Ὁ βασιλεὺς τὸ χτύπησε πὲ τότε γούλο ᾗς τὸ νούνισμα. Μιὰ μέρα πῆγαν τὰ παιδιά ᾗς τὸ ἄβῃ καὶ πέμνε τὸ κορίτσῃ μονάχο ᾗς τὸ σπὶτῃ καὶ πάει μιὰ μάλιστα καὶ τὸ λέει:—Καλὴ καὶ πρεπὴ γεῖσαι, ἓνα πρῶμα σὲ λείπῃ. —Τί μὲ λείπῃ τὴν λέει τὸ κορίτσῃ;—Ἐπρεπε νὰν ἔχεις τὸ πουλὶ πὸν χωρατεύῃ νὰ μάθῃς καὶ ποιὰ γεῖσῃ ἀπὲ κεῖνο. Τὸ κορίτσῃ τῷβαλε ᾗς τὸ μεράκῃ κι᾽ ἀρκίνῃσε ᾗς τὰ κλάματα. Ἐρχοῦνται τῃ ἀδέρφια του, τὸ βρίσκνα νὰ κλαίει. —Τῃ ἔχῃς καὶ κλαῖς, ἀδερφή μας: Κουρβάνῃ θὰ γένουμῃ νὰ τῷβρουμῃ ὅ,τι θέλῃς. Ἐκατσε τὸ κορίτσῃ καὶ τὶς γεῖπε πὼς ἦρτε ἡ βάβω καὶ τῃς γεῖπε γιὰ τὸ πουλὶ πὸν χωρατεύῃ. Λέει τότες ὁ μεγάλος ἀδερφός: —Ἐγὼ θὰ πὰνῃ νὰ σὲ τὸ φέρω. Νεβαίνῃ τὸ ἄτῃ δου καὶ διαβαίνῃ. Δρόμο κόβῃ, δρόμο παίρνῃ. Πὲ δὲ βολὴν τὸ δρόμο πὸν πῆγε ἀδαμώνῃ ἓνα βουνὸ καὶ βίτισε καὶ ὁ δρόμος. Στάθῃκε μέσῃ τῃ μέσῃ τῃ δρόμου καὶ θαμάζται τὶ νὰ κὰνῃ. Τότες γλέπῃ μιὰ κολύβα. Κατεβαίνῃ πὲ τῃ ἄλογο καὶ χτυπᾷ τῃ θύρα τῃς κολύβας. Ἀκούει πὲ μέσα μιὰ φωνὴ νὰ τὸν λέει: —Νοῖςῃ κι᾽ ἔλα μέσα. Μπαίνῃ μέσα στὴ κολύβα καὶ γλέπῃ ἓνα βαποῦ μὲ μεγάλα γένεια καὶ μικρὸς ἴσαμῃ μισὸ βοῖ. Θάμαξε πὸν τὸ γεῖπε τόσο μικρὸ ἄθροπο.—Καλῶς ὠρίστε παλλκάρῃ μου καὶ βασιλόπλο. —Δὲ γεῖμῃ γὼ βασιλόπλο, ὁ βαβᾶς μου γήδανε τσοβάνῃς.—Λάθος εἰς ὁ βαβᾶς σου ἔνῃ βασιλεὺς καὶ ζεῖ καὶ βασιλεύῃ. —Ἐπὸν πὸν τὸ ξηρὸς:—Ἐγὼ γούλο καὶ ἔσομῃ. Ἐαῖρω καὶ γιατί γῆρτες. Ἐῆρτες γιὰ νὰ πάρες τὸ πουλὶ. Τὸ παλλκάρῃ κατῶθηκε καὶ δὲ πὸν χωρατεύῃ τὸ βαποῦ ὅπως ἔπρεπε. Ὁ παποῦς τὸ γεῖπε:—Νὰ τὸ πουλὶ πὰ ᾗς τὸ βουνὸ ἔνῃ. Ἀμα γεῖσε παλλκάρῃ πῆγαινε καὶ πάρε, κεῖνο τὸ βουνὸ γήδανα μαγεμένο κι᾽ ὅποιος πάγαινε γίνδαν μάρμαρο καὶ πενυρίζε τὰ ξοπίσῃ. Κίνσε καὶ τὸ παλλκάρῃ νῃ ἀνέβῃ. Γλέπῃ ξερβὰ δεξιὰ μάρμαρο κι᾽ ἀθρῶπῃ. Κούει μουσικὴ πὲ πίσω τῃ. Γύρσε νὰ δγεῖ καὶ γίνκε κι᾽ αὐτὸς μάρμαρο.

Ξεκινάει καὶ τῃ ἄλλο τῃ ἀδρέφῃ, πάγει κι᾽ αὐτὸ ᾗς τὸ βαποῦ, δὲ φέρθηκε κι᾽ αὐτὸ καλὰ, μαρμάρωσε. Φύλαξε, φύλαξε τὸ κορίτσῃ καιρὸ πολὺν τῃ ἀδρέφια νὰ γυρίσανα, ἀλλὰ τοῦ κάκου. Πιάνῃ, παίρνῃ τῃ ἀδερφοῦ τῃ τῃ φορεσιά, τῃ βάνῃ νεβαίνῃ κι᾽ ἓνα ἄτῃ ξεκινάει νὰ πάγει νὰ ν-εῦρει τῃ ἀδρέφια τῃ. Φτάνῃ ᾗς τὸ βαποῦ, τὸν βρίσκει ᾗς τῃ θύρα τῃς κολύβας νὰ ψειρίζται. —Καλημέρα παποῦ, πὸν μαζεὺς μαριγατάρια. Πρώτη φορὰ γλέπω τέτοιο ζαρίφκο παλποῦ. Ὁ παποῦς τὸν ἄρεσαν τὰ λόγια τῃ κοριτσιοῦ καὶ τὸ λέγει: —Τὶ καλὰ πὸν πρέπῃς μὲ τῃ ἀδρίκια τὰ ροῦχα. Κάτσε νὰ σὲ πῶ. Ξαίρω πὸν γεῖσαι κορίτσῃ καὶ ξαίρω γιατί γῆρτες. Ἐπειδὴ γεῖπες τὶς ψεῖρες μου μαργαριτάρια κατὰλαβα πῶχῃς καλὴ καρδιά καὶ θὰ σὲ βοηθήσω νὰ βρῆς τῃ ἀδρέφια σῃ. Πάρῃ αὐτὸ τὸ βάβῃ καὶ στοῦπωσῃ τὰ φτιάσῃ κι᾽ ἂν τύχῃ καὶ κούσῃς τίποτες πὲ πίσῃ νὰ μὴ γυρίσῃς καὶ δγῆς, γιατί θὰ γένεις μάρμαρο. Θὰ πᾶς στὴ γορφή πὲ τὸ βουνό, θὰ ν-εῦρεις ἓνα μάρμαρο, ἔχει πὰνῃ ἓνα καφάσῃ θὰ τὸ πάρες καὶ θὰ γυρίσῃς πίσῃ.

Ξεκίνησε τὸ κορίτσῃ, πῆρε τὸ πουλὶ καὶ γύρσε. Ὡς τὸ δρόμο πὸν περνοῦ-

σανα, σκῶνδαν τὰ μάμαρα καὶ γίνδαν ἄθρῶπ'. Σκῶθκανα καὶ τ' ἄθρῆφια τς καὶ ἄμα πήγαναν ἔς τὴ κολύβα γούλα μαζί, βγήκε ὁ παποῦς καὶ τὶς λέγει: —Τώρα τὸ πουλὶ θὰ σᾶς τὰ πει γούλα πὺν ξέρει καὶ χωρατεύ'. Ποιοὶ γεῖστε σεῖς καὶ ποιοὶς ἔν' ὁ babās σας.

Τὰ παιδιὰ σὰ δᾶκσανα τσιβδίτσσανα πὲ τὴ χαρά τς. Σὰ δῶμαθ' ὁ βασιλὲς πὲ τὸ γόσμο πὺν γύρσανα, ὅτι ἔχει παιδιὰ καὶ δὲ δὰ ἤξαιρε ξεκίνσε πὲ τὸ παλάτ' πὲ γούλ' τὶς παπάδες δου καὶ πῆγε καὶ πῆρε τὰ παιδιὰ τ'. Ἐγινε μεγάλο τζουβούσ' ἔς τὸ παλάτ. Διάταξε ὁ βασιλὲς τότες καὶ βγάζνα τὴ μάννα πὲ μέσα τὴ γῆ πὺν τὴ δαίξε γῆ ἀδερχή τς κι' ἔβαλανα μέσα τὴ μάννα τοῦ βασιλὲ καὶ τὴ μανίτσα.

Γήμνα καὶ γὼ κεῖ κι' ἔφαγα μνιὰ σούγλα φακῆ.

Ἰσιαμ' πὺν περνᾷ γῆ σούγλα ἔς τὴ φακῆ,

Τόσο νὰ πιστέψτε πὺν γήμνα κι' ἐγὼ κεῖ.

Τεπιτῆλ' (λ. τουρκ.)=ἀγνώριστος μετημφιεσμένος. — **ράς** (λ. τουρκ.)=σύμπτωση. — **φηκρίζουμαι**=ἀκροῶμαι. — **τσουππο**=τρόμος. — **μαννίτσα** (ῆ)=ῆ μαμμή.

2. Ἡ κόρη τῆ προμαχευτῆ

Ἐνα γαιρὸ κι' ἕνα ζαμαν γήδαναν ἕνα βασιλόπαιδο. Γάψε μιανοῦ προμαχευτῆ τῇ θεγμητέρα. Ὁ προμαχευτῆς γήδαναν προκομμένος ἄθροπος. Γεῖχε τσιφλίτσια, κοπαδιὰ, ἀγέλες καὶ πολλὰ ὄνια ἐπάγοντα. Τῇ γαιτέρῃ τῇ βασιλόπαιδ' δὲ δέχκε αὐτὸ τὸ προῖμα νὰ γαμπιάσῃ τὸ κορίτσ' πὲ τὸ παλλκάρ'. Γεῖδε ὅμως ὁ παποῦς ὁ βασιλὲς τὸ σκεδὸν τῇ παιδιοῦ καὶ σκῶθηκε καὶ πῆγε ἔς τὴ βολιτεία πὺν κάθδαναν ὁ προμαχευτῆς. Γεῖδε τὸ κορίτσ' καὶ τὸ ἄρρεσε. Ἐγινανὰ γοὶ ἄρρεβῶνες καὶ τὸ πήραναν ἔς τὸ παλάτ' τὸ κορίτσ'. Πέρασε καιρός, πέθανε ὁ βασιλὲς, πέθανε γῆ βασίλισσα, ἔγινε τὸ βασιλόπαιδο βασιλὲς καὶ τὸ κορίτσ' βασίλισσα καὶ γήδαναν πολὺ γαπημένο ἀδρόγυνο. Τῇ γεῖχε καὶ πὺν τῇ γεῖχε ὁ βασιλὲς τῇ βασίλισσα, μὴ σταξ' καὶ μὴ βρέξ'.

Ὁ βασιλὲς γεῖχε ἕνα γιαβέρ. Αὐτὸς ὁ γιαβέρς γαποῦσε τὴ βασίλισσα κρυφά. Μνιὰ μέρα γῆρτε ἕνα χαρτὶ καὶ γήλεγε ὅτι θὰ κάν' ὁ βασιλὲς πέλεμο. Μάζωξ' ὁ βασιλὲς γούλο τ' ἄσκέρ' δου κι' ἐτοιμάσκε νὰ πάγ' ἔς τὸ βέλεμο. Φωνάζ' τὸ γιαβέρ' δου καὶ τὸν λέει: — Δὲ χωλοσκάνω γιὰ βέλεμο, ὅσο χωλοσκάνω σὲ ποιόνα νὰ προσηλώσω τὴ βασίλισσα. Φοβοῦμ' νὰ δὴ φίσω μονάχηνα.

—Βασιλέ μ' πολύχρονη, ἄμα μ' ἔχεις μπιστοσύνη φίσμε ἔς τὸ παλάτ' νὰ τὴν φυλάγω γώ. Ὁ βασιλὲς καταχάρ'κε πὺν γηῦρε ἄθροπο βιστό. Ποῦ νὰ ξαίῳ ὁ καημένος σὲ τί φίδ' τρικέφαλο ἄφ'νε τὴ γυναῖκα τ'.

Διάβκε ὁ βασιλὲς καὶ τὸν παρῆγγεῖλε νὰ τὴν καλοκοιτᾷ καὶ νὰ τὴν βγάξ' περίπατο. Μνιὰ μέρα δὲ βάσταξ' ὁ γιαβέρς, πῆγε ἔς τὸ νοδὰ τῆς βασίλισσας κι' ἀρκίνσε νὰ δὴ χωρατεύ' καὶ νὰ δῆς λέγει τὸ δέρ' δου, καὶ τὴν ἀγάπ' δου. Γῆ βασίλισσα δὲν ἔστρεγε, τῇ γεῖπε αὐτός: — Ἀμα δὲ στρέγς θὲ νᾶχουμε ζόρ'. Γεῖδε

γῆ βασίλισσα πού δὲ βορεῖ πὲ τὸ καλό, καὶ τὸν λέγ' νὰ φυλάξ' κάβοσες μέρες, γιὰ νὰ περνᾷ καιρός.

Κάθε μέρα δὲ δὴν ἄφνε ἡσυχίγια τῇ βασίλισσα κι' αὐτὴ γούλο τὸν γή-
λεγε:—Φύλαξε καθόσο, φύλαξε καθόσο, γιὰ νὰ νάρτ' ὁ ἄδρας της. Μνιὰ μέρα
γεῖδε ὁ γιαβέρς πού δὲν βορεῖ νὰ κάν' πὲ τὸ καλὸ τίποτες, νούνισε νὰ τὴν
πάγ' δεγὶ 'ς τὸ βερίπατο, νὰ τὴν πάγ' μέσ' τὸ βουνὸ καὶ νὰ τὴν ἀτιμήσ'.
Πήγανα 'ς τὸ βουνὸ πορπατῶνδας πορπατῶνδας, κι' ἅμα πήγανα μέσα 'ς τὸ
ἄγριο βουνὸ φοβήθηκε γῆ βασίλισσα καὶ τὸν λέγει:—"Ἀδε νὰ παγαίνουμ".—
—Τώρα πού γήρταμ' δῶ πὲ τὸ ζόρ' πὲ τὸ κολαῖ θὰ γέν' κείνο πού λέγω γώ.
Τί νὰ κάν' γῆ βασίλισσα τώρα! Νούνισε νὰ κάν' καμνιά πονηργιὰ νὰ γλυτώσ'
καὶ τὸν λέγει:—Φύλαξέ μ' δωνὰ λίγο, γιατί θὰ πάγω 'ς τὴν ἀνάγκη μ'. Αὐ-
τὸς λέγει: Θὰ μὲ γελᾷς καὶ θὰ φύγ'ς.—"Ἄμα φοβάσαι μὴ φύγω λέγ' ἡ βα-
σίλισσα, δῆσ' με πὲ τὸ χέρ' καὶ βάστα τὸ σκoinί.

Βγάζ' πὲ τὴ τσέπ' του ἓνα σπάγο τὴ δὴν' πὲ τὸ χέρ', ἔκατσε σ' ἓνα δέ-
δρο, τὴ βελεῖ καὶ τὴν λέγει:—Πάν' τώρα. Πῆγε αὐτὴ μέσα 'ς τὸ βουνό, δὴν'
τὸ σπάγγο 'ς ἓνα δάλ' πὲ τὴ δούμα, βάν' καὶ τὸ καπέλο της πὲ πόν' καὶ δίν'
κοσὴ μέσ' τὸ βουνὸ καὶ φεύγ'. Ὁ γιαβέρς φυλάγ' πολὺ πολὺ νὰ νάρτ'. Δὲ
γύρσε γῆ βασίλισσα. Παγαίν' καὶ γλέπ' τὴν δὴν' γῆ βασίλισσα λείπ'. Τὴ γύ-
ρεψε-τὴ γύρεψε μεσ' τὸ βουνὸ δὲ δὴ γῆναι γύρσε καὶ ἀιάβε.

Γῆ βασίλισσα πῆγε δρόμο μέσ' τὸ βουνὸ μέσα σελές. Γῆρε ἓνα τσο-
βάν' πού φύλαγε πορπάτα. Τὸν λέγει:—Θὰ σε δώσω αὐτὸ το δαχτυλίδ' κι' αὐτὰ
τὰ σκληρίκια καὶ δώσ' με τὰ ρούχα σ'. (Βγάζ' ὁ τσοβάν' 'ς τὰ ρούχα τ' καὶ τῆς
τὰ δίν'. Τάβαλε γῆ βασίλισσα κι' ἔγινε τεττῆζ'. Τὸν γύρεψε καὶ ψωμί τὸ τσο-
βάν' καὶ τυρὶ κι' ἓνα δουρβᾶ καὶ τάβαλε μέσα γιὰ τὸ δρόμο. Γεῖχε ὁ τσο-
βάνς 'ς τὴ τσατάλα κρεμασμέν' μνιὰ κοιλιά πὲ πορπάτο. Τὴ βαίρνει γῆ βασίλισσα
παγαίν' 'ς τὸ βοταμό, τὴ βλύν', τὴ γόφτ' 'ς τὴ μέσ' καὶ τὴ βερνᾷ 'ς τὸ κε-
φάλ' της. Ἐγινε σὰ γασιδιάς. Πῆρε δρόμο πῆγε 'ς τὴ babā τς τὸ σπὶτ'.
Λέει τὸ babā τς:—Ἀφεντικό, δὲ μέ παίρνς τσοβάν' 'ς τὰ πρόβατά σ'. Γεῖμαι
ἓνα φτωχὸ παιδί.—Ἄμα ἔν' ἔτσι, πῆγαινε μὲ τὶς τσοβάνηδες, φύλαγε τὰ πρό-
βατα, λέγει ὁ πρᾶματευτής. Ἐκανε ἓνα χρόνο τσοβάνς. Τὴ φώναζνε κασιδιάρ,
γούλο κασιδιάρ'. Γύρσε ὁ βασιλὲς πὲ τὸ βόλεμο, πῆγε 'ς τὸ παλάτ' δὲ γῆρε τὴ
γυναῖκα τ'. Ρωτᾷ τὸν γιαβέρ':—Τ' ἔγινε ἡ γυναῖκα μ'; Κι' αὐτὸς τὸν γεῖπε:
—Ἐφγε γῆ γυναῖκα σ' πὲ κάποιονα. Κακιώθηκε ὁ βασιλὲς καὶ γεῖπε νὰ πάγ'
'ς τὸ βεθερό τ' νὰ τὰ πῇ γούλα, Παίρνει το γιαβέρ' καὶ στρατὸ καὶ ξεκινᾷ
καὶ πάγ'. Τὸν ἔβαλανὰ τραπέζ' μαζὶ πὲ τὶς ἀξιωματικοί τ'. Ὁ βασιλὲς δὲ
χοράτευε. Ὁ κασιδιάρς ἅμα ἔμαθε πού γῆρε ὁ βασιλὲς, λέγει 'ς τοὺς τσο-
βάνηδες νὰ πάγ' 'ς τὴ βολιτεία γιὰ κάποια δουλειά.

Πῆγε 'ς τ' ἀφεδικού τ' τὸ σπὶτ' καὶ τὸν ἔβαλανὰ μέσ' τὸ μαγερεῖο νὰ
φάγ'. Γοῖ δοῦλοι πού γήσανα 'ς τὸ μαγερεῖο τὸν λένα νὰ πῇ ἓνα παραμῦθ'.
Μαζώχτικα γοῖ δοῦλοι καὶ γοῖ δοῦλες κι' ἀρκίνσε νὰ τὶς λέγ': «Ἐνα γαιρὸ

κι' ἓνα ζαμάν' γήδανα ἓνα βασιλόπαιδο καὶ γάψε μνιανοῦ πραγματευτῇ τῇ θεγατέρα». Κι' ἄρχεψε νὰ φηγιέναι τὰ δικὰ τς τὰ πάθια. Γοὶ δοῦλοι καὶ γοὶ δοῦλες ἀνοιξανὰ τὴς στόμ' δους καὶ φηκρογούδανα. Ἐστείλε ὁ πραγματευτῆς τῇ δούλᾳ πὲ πάν' νὰ φέρῃ μεζέδες. Γῇ δούλᾳ ἄμ' ἄκσε τὸ παραμύθ', στόχεσε γιατί γῆρτε καὶ κάθεσε καὶ φηκρογιούδανα. Ὁ πραγματευτῆς ἔστειλε ἓνα δοῦλο νὰ τήνε φωνάξῃ. Πῆγε κι' αὐτὸς κόλλσε κι' αὐτὸς κεῖ. Ὁ πραγματευτῆς κακιώθηκε. Σηκώθηκε νὰ πάγ' μονάχος νὰ δγῇ τί γίνδαι γοὶ δοῦλοι καὶ δὲν ἔρχονδαι. Πάγει κι' αὐτὸς κούει τὸ παραμύθ' μνήσκει κι' αὐτός. Ὁ βασιλὲς πέμνε μονάχος πὲ τὴς ἀξιωματικοί του. Ὑποψιάσκει γιατί τὸν φίκανα, σηκώθηκε νὰ πάγ' νὰ δγῇ. Κατιβαίν' τῇ σκάλα. κούει χωρατὰ καὶ πηγαίν' καὶ τὴς βρίσκει. Φηκρογιέται τὸ παραμύθ', ἀνοίγει τὸ γόσμο καὶ θέλει νὰ πάη κοδὰ νὰ δγῇ ποιὸς τὸ λέγ'. Γλέπ' ἓνα τσαρπαλὰ καὶ κασιδιάρ'. Τὸν ρωτᾷ: — Ποιὸς γείσαι σὺ ποὺ ξαίρς τέτοια ζαρίφκα παραμύθια; — Γεῖμαι ἓνας τσοβάν'ς. — Ξαναπέ το νὰ δὲ κούσω καὶ γὼ πὲ τὴν ἀράδα, — Θὰ σᾶς τὸ ξαναπῶ νὰ δὲ κοῦστε γοῦλ' σας πάλ'. Πήγανα πάν' κι' ἔκατσανά. Κάται κι' ὁ κασιδιάρ' πὲ πίσω τῇ θύρᾳ, κλειδών' τῇ θύρᾳ, βάν' τὸ κλειδὸν τῇ τσέπ' δον νὰ μὴ ξίβ' κανείνας πὲ τὸ νοδὰ κι' ἀρκινίζ' νὰ λέγ' τὸ γίδιο τὸ παραμύθ'. Ὁ βασιλὲς ὅσο τὸ ἄκγε κρύος ἴδρος τὸ θεοοῖσε. Ὁ γαβὲς σκώθηκε καὶ γήθελε νὰ ξίβ' ὅξω. Ὁ κασιδιάρ' λέγει: Ἀμὰ διβῇ δὲ θὰ τὸ παραμύθ'. Τὸν ἔγανε καὶ ξανακατσε πάλ' τὸ σέτ'. Ἀμὰ διβῇ τὸ παραμύθ' γοῦλοι κοιτάσαν' ἓνα πὲ τὸν ἄλλο. Γρωτῇ καὶ λέγει ὁ βασιλὲς: — Ποῦς γείσαι σὺ ποὺ τὰ ξαίρς γοῦλα αὐτὰ; Ὁ κασιδιάρ' σκόνδαι, ἔσκει τῇ ποταμῇ πὲ τὸ κεφάλ' δον καὶ λέγ': — Ἐγὼ δὲ γεῖμαι κασιδιάρ', γεῖμαι γῇ γοναίκα σ' γῇ βασίλισσα. Τὰ τραβήξα γοῦλα γιὰ νὰ βαστάξω τῇ διμή μ'. Ἀρκίνσε ὁ βαβᾶς τῆς νὰ κλαίγ' κι' ὁ βασιλὲς νὰ τῇ γαλιάζ' καὶ νὰ κλαίγ'. Αὐτῇ τὴς λέγει: — Αὐτὸς ὁ ἄθρωπος μ' ἔκανε νὰ τραβήξω αὐτὰ τὰ πάθια, καὶ δείχνει τὸ γαβέρ'. Ὁ βασιλὲς διάταξε τὸν ἔδεσανὰ σὲ δυὸ τρελλὰ ἄλογα καὶ τὸν ἔσκισανὰ τς τῇ μέσῃ.

Γήμνα καὶ γὼ κεῖ κι' ἔφαγα μιὰ σοῦγλα φακῇ.

σεβδὰς (δ) = ἐρωτικὸς καημός. — **γιαβέρος** (δ) = ὁ ὑπασιπιστής, ὁ σωματοφύλακας. — **φυλάγω** = περιμένω. — **νουνίζω** = βάνω τς τὸ νοῦ μου, σκέπτομαι. — **deyl** = (λ. τουρκ.) = δῆθεν. — **κολάϊ** (τὸ) = ἡ εὐκολία, ἀντίθ. ζόρι (τό). — **πελῶ** = ἀπολύω, ἀφίνω ἐλεύθερο. — **dali** (τὸ) = ὁ κλώνος. — **δρῦμα** (ῆ) = ὁ θάμνος. — **τεπτήλ'** (λ. τουρκ.) = ἄγνωστος, μετημφισμένος. — **τσατάλα** (ῆ) = διχάλα, φούρκα. — **τσαρπαλὰς** (δ) = κουρελιάρης. — **ζαρίφκος-η-ο** = ὄρατος, ὁμορφος. — **σέτ** (τὸ) = ὁ καναπὲς. — **διτίζω** = τελειώνω. **κοσῇ** = τρεχάλα.

3. Τσορμπατζῆς ὁ ψυχόπονος

Μνιὰ φορὰ κι' ἓνα γκαϊρό, κάποιος τσορμπατζῆς πολὺ πλούσιος γήδανα. Ὁ θεγὸς τὸν χάρ' σε ἓνα παιδί καὶ ὅδε τράνεψε τὸ παιδί ἀρκίνσε νὰ δὲ σπουδάξ'. Ἐπειδὴς ἡ καρδιά του γήδανα ψυχόπονη ὅποιος καὶ ἂν πῇ-

γαινε νὰ δὸν γυρέψ' κᾶτ', ἔδινε. Ὅσο νὰ βγῇ πὲ τὸ σκολεῖο τὸ παιδί βίτσανα οἱ παράδες τῇ babā.

Μιά μέρα γλέπ' μιὰ γυναῖκα νὰ πάγ' ἔς τῇ παποῦ τῇ τσορβατζῇ τὸ σπῖτ' νὰ χτυπάη τῇ θύρα. Ὁ τσορμπατζῆς δὲ βοροῦσε πεῖα νὰ κατέβ' τῇ σκάλα καὶ φώναζε:—Ἐλα πάν' ποῖος γεῖσαι; Γήδανα μιὰ φτωχιά γυναῖκα. Τὸν λέει τώρα γῇ γυναῖκα τὸ δέρετ' της:—Πέθαν' ὁ ἄδρας μου καὶ δὲν ἔχω παράδες νὰ τὸν σκώσω. Πῆγα ἔς τις καινούργιοι τις τσορβατζῆδες καὶ κανεῖνας δὲ μὲ δῶκε τίποτα. Γῆρτα σὲ σένα πάλ' τὸ βαλιὸ τὸ τσορβατζῇ νὰ παρακαλέσω νὰ μὲ κάνς σὺ τῇ δουλειά μ'. — Τὶ θὰ σὲ κάνω, μὴν' γυναῖκα, δὲν ἔχω παράδες τώρα. Ἀλλὰ τὸ λείψανο περιμέν'. Ἐχω μιὰ ψάθα κᾶτ', ποὺ τὴν πῆρα ἔς τὰ νειάτα μ' γιὰ πενήδα λίρες. Πάρ' τηνα καὶ πάν' τηνα ἔς τὸ παζάρ' ὅσα σὲ δώσνα πούλσε τνα καὶ πάν' νὰ σκώσς τὸ λείψανο καὶ κεῖνα ποὺ θὰ ἀρτίσνα, νὰ μὲ τὰ φέρς πίσ'. Πῆρε τὴ ψάθα γῇ γυναῖκα, τὴν πῆγε ἔς τὸ παζάρ', τὴ βούλσε γιὰ δέκα λίρες. Τῇ μιὰ τὴν λίρα τὴν κράτσε κεῖν' καὶ τις ἐννιά τις πῆγε στὸν τσορβατζῇ καὶ τις ἔβαλε πὲ κᾶτ' πὲ τὸ μινδέο. Τὸ βράδ' γῆρτε κι' ὁ γυιὸς τ' πὲ τὸ σκολεῖο καὶ τὸ δάτωμα. Τὸν καλωσῶρ'σε ὁ babā καὶ τὸ παιδί ρίχτηκε ἔς τὴν ἀγκαλιά τῇ babā. Σὰν τὸν γεῖδε ἔς αὐτὰ τὰ χάλια ἔκλαψανα πὲ δάκρυα πικρά. Λέει τότε ὁ παπποῦς:

—Δὲ σὲ φῆκα τίποτε, παιδί μ'. Ἐπὶ γὰρ λίρες δῶ πὲ κάτω' τὸ μινδέο καὶ τὸ σπῖτ'. Τὸ παιδί γεῖπε τὸ babā. —Δὲ θέλω τίποτα μόν' τὰ χαίματα ποὺ εἰμὶθα μὲ φτάν' να.

Σκώθ'κε τὸ παιδί καὶ πιάστηκε ἔνα τσορβατζῇ γραμματέας κι' ἔπαινε δίκιο καλὸ, καὶ ζοῦσε καὶ τὸ babā. Μιὰ μέρα χειμὸς καιρὸς, ἐκεῖ ποὺ ἔγραφε τὸ παιδί, πῆρε μιὰ ἐφημερίδα καὶ διάβασε. Γεῖδε ποὺ ἔγραφε ὁ βασιλὴς: «Ὅποιος βορέσ' καὶ κάν' τὸ κορίτσ' μὴν νὰ χωρατέψ' τρεῖς βραδυνὲς θὰ τὸν γάνω γαβρό». Νὰ κι' ἔνα πουλὶ γῆρτε ἔς τὸ τζάμ' καὶ χτυποῦσε πὲ τὴν λούκα του τὸ τζάμ' τίκ-τίκ-τίκ. Λέει τὸ παιδί:—Πάγαινε, πουλί, πὲ δῶ, μένα μὲ φτάν' τὸ δέρετ' ποὺ ἔχω γιὰ τὴ βασιλὴ τὴ θυγατέρα. Τὸ πουλὶ πάλ' χτυποῦσε. Τότες γεῖπε τὸ παιδί: — Ἄς τ' νοῖξω νὰ δοῦμ' τὶ ἐν' τὸ ζόρ' του. Κρύωσε φαίνεται τὸ καημένο. Ἀνοιξε τὸ τζάμ' καὶ σέβκε τὸ πουλὶ μέσα, ἔκατσε πὰ ἔς τὸ τραπέζ' καὶ τὸν γεῖπε, καλημέρα. Σὰν ἄκσε τὸ πουλὶ ποὺ χωράτεψε φοβήθηκε. Τὸν λέει τὸ πουλί:—Μὴ φοβᾶσαι γῆρτα νὰ σὲ βοηθῶ. — Καὶ τὶ θὰ μὲ βοηθήσῃς σὺ πουλί:—Νὰ αὐτὸ ποὺ βιάσασες μέσ' τὴν ἐφημερίδα θὰ σὲ βοηθῶ. Κοίταζε—κοίταζε τὸ πουλὶ καὶ κεῖνο πάλ' τὸν λέει. — Μὴ μὲ κοιτάς, θὰ σὲ βοηθῶ. Γιὰ νὰ γεῖσαι σίγουρος νοῖξε τὸ συρτάρ' τῇ τραπέζιου, βάλε μ' μέσα κι' ἂν δὲ σὲ βοηθῶ νὰ μὲ σκοτώσ-ς. Πάγαινε ἔς τὸ βασιλέ καὶ πὲ τὸ βασιλεὺς ποὺ θὰ τὴν κάνς νὰ χωρατέψ' τρεῖς βραδυνὲς τὴ θυγατέρα τ'. Πῆγε τὸ παιδί καὶ γεῖπε τὸ βασιλέ:—Εγὼ θὰ κάνω τὴ θυγατέρα σ' νὰ χωρατέψ' γῇ θὰ μὲ κόψ-ς τὸ κεφάλ'. Γύρσε ἔς τὸ σπῖτ' καὶ τὸν λέει τὸ πουλί: — Θὰ πᾶμ' μέσα ἔς τὸ vodā. Ἐκεῖ ἔχ' ἔνα τραπέζ' καὶ πὰ ἔς τὸ τραπέζ' ἔνα σαδάν. Θὰ σ' κώσ-ς

χτή καὶ μάζωξε χιόν' κι' ἔκανε ἕναν ἄνθρωπο πὲ τὸ χιόν'. Πῆγε τὸ ἄλλο τὸ βράδ' ὁ φραγοράφης. Σὰ διάβασε τὸ ψαλτήρ' καὶ γύστερα κίνησε νὰ πάγ' στὴ γουχτή καὶ κείνος **γιατί** κρύωσε. Σὰ κόδεψε φοβήθηκε πὲ τὸν ἄνθρωπο πὲ τὸ χιόν' πὺ ἔκανε ὁ ἀδερφός **δαν**. Ἐκανε καρδιά καὶ πῆγε κι' ὅδε γεῖδε τὸν ἄνθρωπο γεῖπε : — «Μπρέ, τὸ γερατᾶ τὸν ἀδερφό μ' ! Τί ἂ τὸν κάνω ἐγώ». Μάζεψε φύλλα πὲ τὸ δέδρο κι' ἔρραψε μιὰ φορεσιὰ ροῦχα. Τ' ἄλλο τὸ βράδ' πῆγε κι' ὁ ἄλλος ἀδερφός ὁ θεγοφοβούμενος. Σὰν βίτισε τὸ ψαλτήρ' πῆγε 'ς τὴ γουχτή καὶ κείνος. Γεῖδε τὸν ἄνθρωπο καὶ γεῖπε : «Ὁ μαραγδὸς τὸν ἔκανε, ὁ φραγοράφης τὸν ἔδωσε τὰ ροῦχα». Ἀρκίνισε νὰ παρακαλῇ τὸ Θεγὸ νὰ τὸν δώσ' ψυχὴ. Τὸ πουνό τὸν γεῖπε καλημέρα καὶ κείνος τὸν ἐμίλησε. Τὸν πῆρε πὲ τὸ χέρ' καὶ τὸν πῆγε σπὶτ'. Ἀρκίνσανά νὰ μαλώνουνα τ' ἀδέρφια. Ὁ ἕνας ἤλεγε ἕν' δικός μου, ὁ ἄλλος δικός μου...

— Σὲ ποιόνα ταιργιάζ' αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος; — Θὰ μὲ πῆτε σεῖς λέει τὸ πουλί πὲ καίτ' τὸ δουλὰπ'. Λέει τὸ παιδί : — Ταιργιάζ' σὲ κείνονα πὺ τὸν ἔκανε πὲ τὸ χιόν'. Τὸ δουλὰπ' λέγ' : — Ὁχ' σὲ κείνονα πὺ τὸν ἔκανε ροῦχα καὶ δὲ δὸν ἔλυωσε τὸ χιόν'. Δὲ βάσταξε τὸ κορίτσ'. — Ὁχ' σὲ κείνονα πὺ παρεκάλεσε καὶ τὸν ἔδωσε ψυχὴ ὁ Θεγός, λέει. — Ἀμα ταιργιάζ' σὲ κείνονα ὁ ἄνθρωπος ταιργιάζ' καὶ σὲ μᾶς. Χτύπσανα πάλ' τὰ χέρια πὲ τὴ βασιλὲ γοὶ ἀθρῶπ'.

Τὸ ἄλλο τὸ βράδ' λέει τὸ πουλί : — Θὰ μὲ ἔχ'ς μέσ' τὴ τσέπη σου, ἀμα ἀρκίνῃς νὰ μὴ χωράτε. Θὰ μὲ πεῖτε 'ς χεῖρ' σου πᾶω καὶ κἄτσ' πὲ καίτ' θὰ γινέψ' ὁ λόγος.

Πήγανα ὡς γῆ ὥρα τέσσερος τὸ πουνό, χωράτε τὸ κορίτσ'. Γύστερα πῆρε τὴ ταντέλλα καὶ δὲ χωράτε. Γύστερ' ἀδεια τὸ παιδί νὰ πάει νὰ κατουρήσ'. Αὐτὴ κούνσε τὸ κεφάλ' μὲ νόμισ'. Αὐτὸς ἀφορμηστέν' πὺ θὰ κατουρήσ', βγῆκε πόξω πὲ τὸ vodà καὶ βαίνοντας 'ς τὸ vodà πέλκε τὸ πουλί. Τὸ πουλί πῆγε κι' ἔκατσε πὰ 'ς τὸ νῶμο τῇ κοριτσιού. Τότε λέει τὸ παιδί : — Σὰ δὲ μὲ χωρατεύς ἐσύ, ἢ βλούζα σ' νὰ μὲ χωρατέψ'. Ἀρκίνσε ἢ βλούζα νὰ χωρατεύ'· βγάζ' τὸ κορίτσ' τῇ βλούζα. Καθ'ῖζ' τὸ πουλί πὰ 'ς τὸ πουνκάμσό τς. Γυρεύ' πὲ τὸ πουνκάμσο λόγο τὸ παιδί βγάζ' καὶ τὸ πουνκάμσο γῆ βασιλοπούλα. Ἐμεινε τὰ κορμί τς ὅξω. Ἀναγκάστηκε νὰ χωρατέψ' καὶ γεῖπε : — Σὺ γεῖσαι δικός μου. Γοὶ ἀθρῶπ' τῇ βασιλὲ χτύπσανα πάλ' τὰ χέρια κι' ὁ βασιλὲς τὸν πῆρε καὶ τὸν ἔκανε γαβρό. Τὸν γεῖπε τὸ πουλί γύστερα : — Ξαίρς ποιοὺς γεῖμαι γώ ; Γεῖμαι ἢ ψυχὴ κείνου τῇ ἄθρωπου, πὺ δῶκε ὁ babās τῇ λίρα καὶ σήκωσανά τὸ λείψανο.

Ἦμνα κι' ἐγὼ καί κι' ἔφαγα μιὰ σούγλα φακῇ.

Ἀρτίζω = περισσεύω. — **sadāni** (τὸ) = κηροπήγιον. — **hāreu** = τοῦλάχιστον. — **πειτανόβεια** = μὲ τὴ σειρὰ, ἐναλλάξ. — **κουχτή** = μέρος ὑπὸ γνεμον. — **ἀφορμεσιέν** = ἐξ ἀφορμῆς (ἐπίρρ.).

4. Ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος

Κόκκινη κλωστή δημέν'
 ὅς τὴν ἀνέμη δυλιγμέν'

δῶς' νὰ κλώτσα νὰ γυρίσ'
 παραινύθ' ν' ἀρκινήσ'.

Ἔνα γαιρὸ κι' ἓνα ζαμάν' ἓνας σπουδασμένος ἄθροπος γήδανα κοδὰ ὅς τὸ βασιλὲ γραμματικὸς καὶ γῆ γυναῖκα δνάκιζα γήδανα κι' αὐτὴ γραμματισμέν'. Ἐκαμανὰ ἓνα παιδί. Τὸ βοράδ' πὺν γενήθηκε τὸ παιδί πέθανε ὁ babās. Σὰ βέθανε ὁ babās καὶ γύστερα, ὁ βασιλὲς τὴ γυναῖκα τ' τὴ βῆρε πλύστρα. Δὲ γήξαιρε ὅμως ὅτι γῆ γυναῖκα γεῖχε παιδί. Τὸ κήδευε κρυφά. Ὅσο πὺν ἔγινε δέκα ὀχτὼ χρονῶ δὲν τῶβγαλε πὲ τὸ σπὶτ'. Ὅσα γράμματα γήξαιρε αὐτὴ, ἔμαθε καὶ τὸ παιδί. Γήδανα τόσο ἔμορφο καὶ τόσο ἔξυπνο πὺν δὲ βρέδανα ἄλλο. Τὸ γήλεγανὰ του-Γκιουζέλ-Γιαννάκο.

Ἄμα ἔγινε τὸ παιδί δέκα ὀχτὼ χρονῶ παρεκάλεσ' τὴ μάννα τ' νὰ τὸν φρίσ' κι' αὐτόνα νὰ δρεξέ' μέσ' τὴ βολιτεία σερβέσκα. Γῆ μάννα τ' τὸν ἔκανε μινὰ φορεσιὰ καλὰ ροῦχα, τὸν γιόμισε καὶ τίς τσέπες παράδες καὶ τὸν γεῖπε : — Πήγαινε νὰ γυρίσ' εἰς, ἀλλὰ πρόσεχε καλὰ νὰ μὴ σὲ πειράξ' κανεὶς καὶ νὰ μὴ βειράξ' κανεῖναινα. Τὸ παιδί δέχας βγήκε νὰ δρεξέ' ἔτυχε νὰ περάσ' πέσω τὸ παλάτ' τῆς βασιλοπούλας. Σὰ δὸν γεῖδε γῆ βασιλοπούλα τρελλάθηκε πὲ τὴν ἀγάπ' της. Φώναξε τὴ μάννα της τὴ βασίλισσα. — Λήγορα, λήγορα, μάννα, ἔλα νὰ δρῇς. Καὶ ἡ μάννα ἔλασθ' ἐκεῖ καὶ γεῖχε χαϊδεύμενηνα τὴ ρόση τ' κοίτισε λήγορα ὅς τὸ παραινύθ' γιὰ νὰ μὴ δὴν χαλάσ' τὸ χατήρ' καὶ τὴν ρωτᾷ. — Τί θέλς, κορίτσ' μου ; — Νὰ τί θέλω μάννα, κι' ἔδειξε πὲ τὸ δαχτύλ' τὸ Γκιουζέλ Γιαννάκο. — Θέλω νὰ πῆς : — τὰ babās νὰ τὸ πάρουμ' αὐτὸ τὸ παιδί νὰ τὸ σπουδάξουμ'. — Γύστερα τί θὰ γέν' κορίτσι μ' ; — Αὐτὸ δὲ δὸ κατάλαβες, μάννα, τί θὰ γέν' ; — Καλὰ, μὰ δὲ θὰ δὸ στρέξ' ὁ babās σου, παιδί μ'. — Αὐτὸ τὸ θέλω, αὐτὸ τὸ θέλω, αὐτὸ τὸ θέλω. Σὺ βορεῖς, μάννα, νὰ τὸν γανδιώσεις νὰ τὸ πάρουμ' αὐτὸ τὸ παιδί.

Πῆγε γῆ καημένη γῆ μάννα τὸ γεῖπε τῇ babā. Ὁ babās γιὰ νὰ μὴ χαλάσ' τὸ χατήρ' τῇ κοριτσιοῦ ἔστειλε καὶ φώναξε τὸ παιδί. Δὲ γήξαιραν ὅμως πὺν γήδανα τῆς πλύστρας δὸν τὸ παιδί. Ὅδας πῆγε κείνος πὺν πῆγε νὰ δὸ φωνάξ' καὶ γεῖδε τὸ σπὶτ', κατάλαβε πὺν γήδανα τῆς πλύστρας τὸ σπὶτ' καὶ δὲ βοροῦσε νὰ σέβ' μέσ' τὸ σπὶτ'. Φοβούδανα. Πῆγε τὰ ξωπίσ' καὶ λέει τὸ βασιλὲ ὅτι ἔν' τῆς πλύστρας τὸ σπὶτ'. — Φοβοῦμ' νὰ βήκω μέσα. Λέει ὁ βασιλὲς : — Τί γυρεῖς ὅς αὐτὸ τὸ σπὶτ' κείνο ; Ἔστειλε κι' ἓνα τζαδαρμὰ μαζὶ μὲ τὸν ἄλλονα καὶ διάταξε νὰ τὸ πάρουνα τζέλλ. Πήγανα λοιπόν, χτύπσανα τὴ νόρτα, ξέβκε γῆ πλύστρα καὶ τίς ρώτσε : — Τί θέλτε ; — Θέλουμε ἓνα παιδί πὺν ἔχ' μέσα. — Καὶ τί τὸ θέλτε αὐτὸ τὸ παιδί ; — Τὸ θέλ' ὁ βασιλὲς. — Γὼ θὰ τὸ φέρω, πηγαίντε. Διάβκανα. Ἡ πλύστρα πῆρε τὸ παιδί καὶ πάνα ὅς τὸ βασιλὲ. — Καλημέρα, πολύχρονη βασιλέ, τί ἰὸ θέλτε τὸ παιδίμ' ; Ὁ βασιλὲς ἔπιασε τὰ γένεια τ' καὶ θάμαξε — Ποῦ τὸ γηῦρες σὺ τὸ παιδί ; — Δικό μ' γεῖ-

ναι, πολύχρονη — Τί τὸ λένα, πὺν γεῖν³ δικό σ³; — Γκιουζέλ Γιαννάκο.

— Ἐλα, κόρη μ³ ἐδῶ, φωνάξ³ τὸ κορίτσι δὸν ὁ βασιλῆς. — Αὐτὸ ἐν³ τὸ παιδί πὺν μὲ γεῖπες; — Ναί, πατέρα, αὐτό, αὐτό. — Αὐτὸ τὸ παιδί δὲ μὲ τὸ φίν³ς ἐμένα, λέει ὁ βασιλῆς τῇ βλύστρα, νὰ τὸ σπουδάξω; — Σὰ δὲ θέλτε πάρτε το. Δὲ βορῶ νὰ πῶ τίποτα γὰ ἀντίκρυ³ τὸ βασιλέ.

Τὸ ἔμαθε γράμματα πολλὰ ὁ βασιλῆς. Σὰν ἔμαθε τὰ γράμματα καὶ γύστερα, γύρσε καὶ πῆγε πάλι, τὴν μάννα του. Πήγανα πὲ τῇ μάννα τ³ μαζὶ τὸ βασιλῆ νὰ τὸν φιλήσ³ τὸ χέρι τ³ πὺν τὸν σπουδάξῃ. Ὁ βασιλῆς τὸν ἔβανε ἓνα τραπέζ³ καὶ ἔκαναν ἓνα μεγάλο τζουμπούς³. Τότε γῇ βασιλοπούλα γεῖπε τῇ μάννα τς. — Γὼ τὸν θέλω νὰ τὸν πάρω αὐτόνα ἄδρα. — Δὲ γίνεται, παιδί μ³, δὲν ἔχ³ βασιλικὸ αἷμα αὐτός. Δὲ θὰ στρέξ³ ὁ βαβῆς σου.

Τὸ κορίτσι³ ἔπесе βαλτιτισμένο. Τότε πάει γῇ βασίλισσα καὶ τὸν λέει τὸ βασιλέ: — Ἐλα νὰ δῇς τί γίνεται δῶ πέρα. Σὰ γεῖδε ὁ βασιλῆς αὐτὴ τῇ κατὰστασ³, κάλεσε τὶς γιατροὶ ὁλοννοὺς νὰ τὸ δγιούνε τὸ κορίτσι³. Οἱ γιατροὶ τὸ βοήκανα πὺν γήδανα πὲ τὸ μεράκ³. Ὁ βασιλῆς ρώτσε τῇ βασίλισσα: — Τί καταλαβαίνεις, τί μεράκ³ ἔχει τὸ κορίτσι³ μας; Ρώτσε το κρυφὰ νὰ σὲ τὸ πῇ. — Καλὰ τὸν γεῖπε γῇ βασίλισσα καὶ διαβῇ. Τὸ βοῦδ³ κεῖνο τὸ ρώτσε τὸ κορίτσι³ καὶ λέει τὸ βασιλέ ὅτι ἀγαποῦσε τὸν Γκιουζέλ Γιαννάκο. Ἀδύνατος τρόπος νὰ τὸν ξεχωριστῇ, τὸν γήθελε. Τότε ὁ βασιλῆς γεῖπε: — Θὰ τὸν πάρω, ἀλλὰ θὰ νὰ καίται³ τῇ πλύστρας. Ρώτσε αὐτὸν δὲ σὺ. Τὴν ρώτησα λέει γῇ βασίλισσα, καὶ μὲ γεῖπε πὺν τὸν θέλ³ καὶ τὸ σπῆναι³ ἄς ἐν³ καὶ τῇ πλύστρας τὸ σπῆναι³. Τότε ὁ βασιλῆς φώναξε τῇ βλύστρα καὶ τῇ γεῖπε: — Θὰ συμβεθεριάσουμ³ τὸ κορίτσι³ μου θὰ τὸ δώκω³ τὸν νῆγά σ³, ἀλλὰ θὰ τὸ ἔχς³ τὸ σπῆναι³ σου. Τὶς πάδρεψαν. Πῆρε τῇ γυναῖκα τὸν νῆγά σ³ ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος.

Τὶς παράδες πὺν γεῖχε γῇ μάννα γάλια γάλια τὶς ἔφαγαν, γιατί γῇ βασιλοπούλα ἔπρεπε νὰ τρώγ³ βασιλικά. Ἔτσ³ ἀρκίνσε ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος νὰ πηγαίν³ τὸ μεροκάματο. Ὅ,τι γηύρισκε δούλευε ὁ καημένος.

Πὲ τῇ Μπόλ³ γιὰ τὴν Ἀδριανού γεῖχε μιὰ φάβρικα μόν³ πὺν ἔφκινανὰ σαπούνια καὶ τὰ κουβανιούσνα γιὰ ὅλ³ τὸ μεμλεκέτ³. Στὸ δρόμο ἓνα πηγάδ³ γεῖχε νερό. Ἐπρεπε νὰ κατεβάσνα ἓναν ἄνθρωπο μέσα γιὰ νὰ πελύσ³ τὸ πηγάδ³ νερό νὰ πγιοῦνα. Κι³ ἔτσ³ σὲ κάθε σφερὸ χάνονταν ἓνας ἄνθρωπος.

Μνιὰ μέρα γύρευαν ἓναν ἄνθρωπο πὲ τὸ μεροκάματο. Ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος ἀποφάσισε νὰ πάγ³. Πῆγε, ρώτσε τὴν μάννα τ³: — Μάννα γηῦρα μεροκάματο, θὰ πάγω ξενητειά. — Ὅπου θέλς³ πάν, λέει γῇ μάννα, μονάχα τὸ ψωμί σ³ νὰ μὴ τὸ ἀπατήσ-ς, δίκαια νὰ κρίνς³ καὶ τὴν ἐκκλησιά σ³ νὰ μὴ δὴν στοχῆς. Κάν³ τὸ σταυρό σ³ καὶ πῆγαινε.

Τραγουδώντας ὁ Γιαννάκος λέει τὸν τσαούσ³ τῇ μουλαργιοῦ: — Θὰ νᾶρω, τσαούσ³, μὴ γυρεύς³ ἄλλο. Ἄϊδε θὰ διαβαίνουμ³ αὔριγιο.

Κίνησαν ἄλοιπὸν καὶ πάντα. Ἐφτασαν ἄς τὸ πηγάδ³, γοῖ παλιοὶ γοῖ μεργιακτοῆδες τὸ γήξαιραν πὺν χάνοδουνα ὅποιος ἔβαινε μέσ³ τὸ πηγάδ³ καὶ

γῆθελανα νὰ τραβήξανα κόβο. Αὐτὸς δὲ δόμενε καὶ γεῖπε : — Γὼ θὰ κατέβω φυλάξτε. Δῆστεμ' καὶ κατεβάστεμ'. Τὸν ἔδησανα καὶ τὸν κατήβασανα μέσα. Τὸ πηγὰδ' γήδανα σκοτεινὸ πολὺ καὶ δὲ γοῖταζε ποὺ κατέβηκε. Σὰ βάτσανα τὰ ποδάρια τ' χαμλὰ πὰ 'ς τὴ βλάκα, γράν ἀνοιξανὰ δυὸ θύρες κανατλίδικες. Γλέπ' ἓνα βαλλικαρά καραγκιόζ' ποὺ βαστᾷ δυὸ κορίτσια ἓνα πὲ δῶ κι' ἓνα πὲ κεῖ, ἓνα καραγκιόζκο κι' ἓνα σουρό. Ρωτᾷ ὁ παλλικαράς τὸ Γκιουζέλ Γιαννάκο : — Ποιὸ μὲ πρόπ' πὲ ταῦτά ; Ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος τὸν γεῖπε : — Ὅποιο σᾶς ἀρέζ' κείνο σᾶς πρόπ'. — Μπράβο, τὸν γεῖπε τὸ Γκιουζέλ Γιαννάκο. Βγάζ' ὁ παλλικαράς πὲ τὴ τσέπ' του καὶ τὸν δίν' τρίγια μῆλα τὸ Γκιουζέλ Γιαννάκο. — Βάλτα 'ς τὴ τσέπ' σου καὶ σὲ φτάνουνα αὐτὰ γεῖπε καὶ χάθηκε. Πέμνανα τὰ κορίτσια. Ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος ἔδῃσε τὰ κορίτσια ἓνα ἓνα κι' ἔπαιξε τὸ σκοινὶ νὰ τὸ τραβήξανα γοῖ ἀρκανδάδες.

Ὅδας γεῖδανα ποὺ ἔβγαينه τὸ κορίτσ', τρελλάθηκαν πὲ τὴν ἔμορφιά. Τὶς λέει τὸ κορίτσ' : — Πελύστε τὸ σκοινὶ νὰ βγάλτε καὶ τᾶλλο. Ἐβγαλανά καὶ τᾶλλο τὸ κορίτσ'. — Πελύστε τὸ σκοινί, λέει, νὰ βγάλτε καὶ τὸν ἄθροπο ποὺ πέλκετε μέσα. Ὅσο νὰ κατίβ' τὸ σκοινί, τὸ νερό ἀρκίνσε νὰ νεβαίν' ἀψηλά. Φώναζε ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος : — Λίγιστ' γιατί θὰ μὲ πινίξ τὸ νερό. Τὸν ἔβγαλανά κι' αὐτόνα καὶ βγήκε τὸ νερό μαζί πὲ τὸ Γκιουζέλ Γιαννάκο. Πὲ τότε καὶ γύστερα γεῖχε νδούζκα νερό.

Πῆσανα τὰ κορίτσια καὶ τὰ μπάθκια καὶ πᾶνα 'ς τὴ φάβρικα πὸν γασά. Σὰ τίς γεῖδε τ' ἀφεικὸ ποὺ πῆσανα νὰ σαράσι ἀθροπ καὶ δυὸ κορίτσια τὰ ὀλοζαρίφκα τῆς δουνιάς, πέταξε πὲ τὴ γασά τ'. — Τί ἔγινε βρὲ τσαούσ' ; ρωτᾷ. — Ἀφ'τα ἀφεικὸ, γεῖπεστε μόν' χροά' αὐτὸς ὁ ἄθροπος μᾶς ἔβγαλε τὸ νερό. Σὰ δὸν γεῖδε τ' ἀφεικὸ τ' τὴν ἔμορφιά τ' καὶ τὸν ἔκανε κι' αὐτὴ τὴ γαλωσύν', τὸν ἔδωκε ἓνα βακτίσ' καὶ τὸν γεῖπε νὰ τὸν στείλ' 'ς τὰ παιδιά τ'. Ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος πὲ τὸ βακτίσ' τ' ἀφεικὸ μᾶζι ἔβαλε κι' ἓνα μῆλο πὲ κείνο ποὺ τὸ δῶκε ὁ δρόκος καὶ τὸ ἔστειλε 'ς τὴ γυναίκα τ'. Γῆ γυναίκα τ' ὅμως τὰ γνώριζε τὰ μῆλα ποὺ γείχανα ἀξία μεγάληνα, καὶ πούλησε τὸ μῆλο γιὰ πολλὰ μελεγούνιά.

Ἐκανε ἓνα παλάτ' καλύτερο πὲ τὸ babā της καὶ πὲ τὴ Μπόλη ὡς τὴν Ἐδρινὲ ὅσα χωριά γεῖχε ἔκανε πὲ ἓνα χάν' καὶ πὲ ἓνα φουῆρο κι' ἔβαλε ταβέλλα «Γκιουζέλ Γιαννάκος». Καὶ σὲ κάθε χωριὸ ἔβαλε πὲ μνιά ξομὸν ἄγελάδια καὶ πρόβατα.

Μνιὰ μέρα πῆγε ἡ τσορβαζέσσα 'ς τὴ φάβρικα. Σὰ γεῖδε τὸ Κιουζέλ Γιαννάκο, τὴν ἔμορφιά τ' καὶ τὰ τραγούδια τ', τὸν λιβίστηκε καὶ λέει τὸν ἄδρα της, τὸ ἀφεικὸ : — Νὰ μὲ στείλς αὐτὸ τὸ δρελλόνα ἀθρογιό 'ς τὸ σπὶτ'. Τὸν θέλω νὰ μὲ κόψ' ξύλα γιὰ τὸ καζάν'. Τὸ ἀφεικὸ τὸν λέει. — Γιαννάκο, σήμερα θὰ πᾶς νὰ κόψς ξύλα γιὰ τὸ καζάν'. Πῆρε τὸ δρόμο ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος καὶ πεῖγε 'ς τὸ σπὶτ'. Λέει στὴ τσορβαζέσσα. — Ποῦ γεῖνε γῆ τσεκούρα νὰ κόψω ξύλα; Ἐκεῖν' τὸν λέει : — Ἐλα πᾶν' πρῶτα καὶ γύστερα. Πῆγε ἀπᾶν', τὸν γεῖχε

ψητὰ περιστέρια καὶ κρασί καλὸ καὶ τὸν γεῖπε νὰ φάγ' καὶ γύστερα νὰ δουλῇ. Πεινοῦσε κι' ἔκατσε κι' ἔφαγε ὁ κακομοῖρος. Ἄμα ἔφαγε καὶ γύστερα τὸν λέει ἡ τσορβαζέσσα: — Ἔλα πὲ δώθε νὰ σὲ πῶ κόμα ἓνα λόγο. Πῆγε κεῖν' ἔς τὸν ἄλλο τὸ νοδὸ καὶ τοιμάστηκε! — Ἔλα Γιαννάκο, καὶ γύστερα πᾶν' νὰ κόψῃς ξύλα. Ὁ Γιαννάκος γεῖπε: — Γῆ μάννα μ' με γεῖπε τὸ ψωμί μ' νὰ μὴ δὸ πατῶ. — Θὰ τὸ πῶ τ' ἀφεδικὸ καὶ θὰ πάθῃ κακό. — Ὅσα κακὰ κι' ἂν πάθῃ, γὼ τῆς μάννας μου τὸ λόγο τὸ γρατῶ. Ἔμνε γῆ καημένη ἔς τὰ κρύα τῆ λουτροῦ.

Κακιώθηκε πολὺ καὶ γῆθελε νὰ τὸν χάσ' τὸ Γιαννάκο. Πῆρε τὴ τσεκούρα ὁ Γιαννάκος καὶ πῆγε καὶ κόφτ' τὰ ξύλα τ'. Γῆρε κι' ὁ τσορμπατζῆς ἔς τὸ σπίτι. Ἐκατσε κεῖν' καὶ τὸν γεῖπε ὅτι ὁ Γιαννάκος τὴ δακίλτσε. — Δὲ βειράζ' γυναικα αὐριγιο ἐκεῖνος θὰ γέν' σαπούν', λέει ὁ τσορβατζῆς.

Πῆγε ἔς τὴ φάβρिका καὶ λέει τὸ γουμαντάρ' τῆς φάβρικας: — Αὐριγιο τὸ πουργὸ ὅποιος πρωτονάρτ' θ' ἀνοίξῃς τὴ θύρα, μετὰ τὰ πελέκια κόψιμο καὶ ἔς τὴ φάβρिका. — Καλὰ ἀφεδικό; Διάβκε ὁ τσορβατζῆς καὶ πῆγε παλ' ἔς τὸ σπίτι. Ὁ Γιαννάκος δὲν ξαίρ' τίποτα. Τραγουδεῖ καὶ κόφτ' τὰ ξύλα. Τὸν φωνάζ' ὁ τσορβατζῆς καὶ τὸν λέει: — Αὐριγιο τὸ πουργὸ γῆ ὥρα τρεῖς νὰ σκωθῇς νὰ πᾶς ἔς τὴ φάβρिका νὰ ξυπνήσῃς τὸ γουμαδάο. Σκώθηκε ὁ Γιαννάκος γῆ ὥρα τρεῖς, ὅσο νὰ πλυθῇ, ὅσο νὰ βάλ' τὰ ρούχα τ' αὐτοῦ καὶ ὅσα τέσσερες. Βγήκε πὲ τὸ σπίτι καὶ πάει γιὰ τὴ φάβρिका. Νὰ καὶ γῆ καβατὰ νὰν-νὰν χτυπᾷ. Τότε νοῦνισε ὁ Γιαννάκος τῆς μάννας δοῦν τὸ λόγο καὶ τὴν πᾶν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ λέει: — Ἐν πολὺν προί' ἄς πάγω νὰ κόψω ἓνα κομμάτι. Πῆρε, ἔναγε κομμάτι διαβάσουδانا ὁ ἐξέφυλμος. — Ἀς τελείωσ' ὁ ἐξέφυλμος καὶ γύστερα θὰ πάγω, λέει. Ἡ τσορβαζέσσα πισμάνεισε πού τὸν γεῖπε τὸν ἄδρα δὲς ἔτσ', λυπήθηκε τὸ Γκιουζὲλ Γιαννάκο καὶ σκώθηκε νὰ πᾶς ἔς τὴ φάβρिका νὰ πῇ νὰ μὴν τὸν σκοτώσῃ. Ὁ τσορμπατζῆς κοιμούδανα καὶ δὲν τὴν ἐννοίωσε πότε διάβκε. Κεῖν' μιὰ κοσῆ, πῆγε ἔς τὴ φάβρिका καὶ χτυπᾷ τὴ θύρα. Ὁ κουμαδάο'ς ἄκσε τὸ βρόδο, ἑτοίμασάνα τὰ πελέκια, ἔνοιξαν τὴ θύρα, τὴν ἔκοψαν, τὴν ἔκοψαν ἔς τὴ φάβρिका χωρὶς νὰ τὴ δγιοῦνα ποῖδς γήδανα. Νὰ κι' ὁ Γκιουζὲλ Γιαννάκος κατὰ πόδ' πάει καὶ τραγουδεῖ. Πῆγε ἔπιασε τὴ δουλειά τ' καὶ δουλεύ' σερβέστκα. Ὅδε ξύπνησε ὁ τσορβατζῆς καὶ γεῖδε πού δὲν ἔναι γῆ γυναικα του κοδά τ' φώναξε. — Ποῦ γεῖσαι; Δῶ κεῖ ἔς τὴ χρεΐγια, ἔς τὴ γειτονιά, πουνθενὰ ἡ τσορμπαζέσσα. Γῆρε γῆ ὥρα καὶ πῆγε ἔς τὴ φάβρिका. Γεῖδε τὸ Γκιουζὲλ Γιαννάκο νὰ δουλεύ' κεῖ, κατὰλαβε πού ἔγινε λάθος. Φωνάζ' τὸ γουμαδάο: — Ποῦ ἔν κεῖνο πού σὲ γεῖπα, τὸ ἔκανες; — Νὰ τὰ τσορβάλια τσορβατζῆ, τὸ ἔκανα κεῖνο πού με γεῖπες. Τότε πῆγε ἔς τὸ σπίτι ἔναγεῖδε γιὰ τὴ γυναικα τ'. Δὲ γήδανα ἐκεῖ καὶ τὸ κατὰλαβε. Πῆγε ἔς τὴ φάβρिका, φωνάζ' τὸ Γκιουζὲλ Γιαννάκο καὶ τὸν ρωτᾷ: — Θὰ με πῆς τὴν ἀλήθεια τὸν λέει. — Μάλιστα, ἀφεδικό, αὐτὸ με γεῖπε καὶ γῆ μάννα μου νὰ λέγω τὴν ἀλήθεια. — Ἐχτὲς πού πῆγες ἔς τὸ σπίτι, τί σὲ γεῖπε ἡ τσορβαζέσσα καὶ τί ἔκανες; Τὸν φηγήθηκε μετὰ κοδολογία ὅσα ἔγιναν.

Ὁ τσορβατζῆς εὐχαριστημένος πὲ τὸ Γιαννάκο ποὺ γήδανα σωστὸς τὸν πλιέρωσε τὸ δίκιο του, τὸν χάρσε κι' ἓνα βακτίσ', μεγαλύτερο πὲ τὸ δίκιο τ' καὶ τὸν γεῖπε — "Αἶδε, παιδίμ', πάγαινε 'ς τὴ γυναῖκα σ'. Μόν' χαρὰ ὁ Γιαννάκος πῆρε τὰ ροῦχα τ' κι' ἔπιασε τὸ δρόμο. — "Αἶδε πολλὰ τὰ ἔτ' πιά, τσορδατζή, διαβαίνω. Σ' τὸ δρόμο ποὺ πάγαινε ἔγλεπε ἓνα χάν' «Γκιουζέλ Γιαννάκο», ἓνα φοῦρνο «Γκιουζέλ Γιαννάκο». Πρόβατα πιανοῦ ἔν; «Γκιουζέλ Γιαννάκο». Ἀγελάδια πιανοῦ ἔν; «Γκιουζέλ Γιαννάκο». Τρελλάθη πὲ τὸ γαημό τ'. Θαραῦσε πὼς ἔχ' κι' ἄλλοινα Γκιουζέλ Γιαννάκο.

"Εφτασε 'ς τὴ βόλ'. Πῆγε πόξω τὸ σπít' δους καὶ γλέπ' ἓνα παλάτ' κι' ἔγραφε «Γκιουζέλ Γιαννάκο». Δὲ γνώρσε τὸ σπít' δου καὶ πάει πάρα πάνω' πάλ' γυρίζ πίσω. Τὸ μέρος ἔν' ἄλλὰ τὸ σπít' δὲν ἔν. Γῆ γυναῖκα τὸν ἔγλεπε πὲ τὸ παραθύρ'. Δὲ βιάσταξε κατέβκε καὶ τὸν λέει. — "Ελα δῶ, ἔλα δῶ». Σὰ δὴ γνώρσε γκαλιάστκανα φιλήθηκαν. — Τί ἔν γυναῖκα αὐτό; πισμάνεψ' ὁ babās καὶ σὲ ἔκανε τέτοιο σπít'; — "Οχ'. Γιαννάκο, ὁ babās μου θὰ πισμανέψ'. Αὐτὸ τὸ ἔκανε ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος. — Ποιὸς Γκιουζέλ Γιαννάκος; "Εχ' κι' ἄλλοινα Γκιουζέλ Γιαννάκο; — Μονάκος ἔστιν ὁ Γκιουζέλ Γιαννάκος. Σὺ τὰ ἔκανες αὐτά. Τὰ ἔκανε τὸ μῆλο, ποὺ με βεταίλε, τὸ πούλσα δέκα μελεγούνια. — Τί λὲς βρὲ γυναῖκα, γὼ ἔχω ἄλλα δῶ. — Νότσα θὰ μᾶς γαπᾶ κι' ὁ babās μου, μὴ φοβάσαι, Γιαννάκο.

Πῆγε γῆ βασιλοπούλα 'ς τὴ μάνα τῆς καὶ τὰ γεῖπε γοῦλα. "Εδεῖξε καὶ τὰ δῶ τὰ μῆλα καὶ τὰ γεῖπανα τὸ βασιλέ, τὰ εἶδε κι' κείνος τῆς πῆρε 'ς τὸ παλάτ'. Κάθσε 'ς τὸ θρόνο τὸ Γκιουζέλ Γιαννάκο καὶ τὸν ἔγανε βασιλέ. Γήμνα καὶ γὼ κεῖ καὶ με γεῖχε γαβάζ.

δνάκιζα (λ. τ.)=τὸ ἴδιο. — **κηδεύω**=φροντίζω, περιποιοῦμαι. — **σερβέσκα**=ἐλενύθερα. — **τζέλπ** (λ. τ.)=διὰ τῆς βίας. — **μεμλεμεκέντ'** (τὸ)=περιφέρεια. — **μεργιακισῆς**=ἡμερομίσθιος. — **κόβο**=κλῆρο με τοὺς κόβους τοῦ μαντηλιοῦ. — **κανατλίδικες** (θύρες)=διπλὲς θύρες με κανάτια. — **ἀρκανδὰς** (ὁ)=σύντροφος, συνάδελφος. — **νιούζκα**=ἀρχετά. — **ξαμονή**=κοπάδι ζῶα, στάνη. — **κουμανδάρς**=ὁ διευθυντής. — **ἐξέψαλμος** (ὁ)=ὁ ἐξάψαλμος. — **πισμανεύω**=μετανοῶ. — **γαβάζς**=ἀκόλουθος. — **καδιριτίζω**=περίθω, καταφέρνω. — **βαῖλδισμένος**=κουρασμένος, λιπόθυμος, μαραμένος. — **σουρὸς - ἡ - ὁ**=ξανθός. **μόν' χαρὰ**=γεμάτος χαρά, ὅλο χαρά.

5. Ἡ ἄλεποῦ κι' ὁ λύκος

(Τὸ παραμῦθι αὐτὸ καὶ τὰ ἐπόμενα γράφηκαν κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Ἀριστ.

Τζελέπη 45 ἐτῶν με μικρὲς γραμματικὲς γνώσεις).

"Ενα γαιρὸ κι' ἓνα ζαμάν' γήδανα μινὰ ἄλεποῦ κι' ἓνας λύκος καὶ γήδανα ἀδρόγυνο. Ὁ λύκος κουβανιοῦσε 'ς τὴ φωλιά τς πὲ κανένα ἀρνόπλο, πὲ κανένα κατσόπλο, πὲ κανένα πουλαρόπλο καὶ τῆρωγανὰ καὶ καλοπερνοῦσανα. Γῆ ἄλεποῦ πάλ' κουβανιοῦσε πὲ καμινὰ φορὰ πὲ κανένα πετναρό.

πλο, πὲ κανένο πουλαδόπλο. Μνιὰ βολὰ γῆ ἄλεποῦ κεῖ ποὺ ἔτρεχε γηῦρε ἓνα κιούπ' μέλ'. Τί θὰ κὰν' τώρα γιὰ νὰ τὸ φάγ' μονάχ' δὴς; Κι' ἔτο' τὸ λογάριασε, κι' ἔτο' τὸ λογάριασε, τσὰκ 'ς τὰ γύσταρα γηῦρε τὸ τζαρέ: Μνιὰ μέρα λέει στὸ λύκο: — Κυρίτς' Νικόλα, μὲ φωνάζ' γῆ συντέκνισσα μ' νὰ πᾶ νὰ βαφτίσω. — Ἐ, πὰν' τὴν λέει ὁ Κυρίτς'-Νικόλας.

Πάει γῆ ἄλεποῦ 'ς τὸ κιούπ', ἔφαγε. ἔφαγε, μέλ'. Ἀρχίνισε τὸ μέλ' νὰ κατεβαίν' μέσ' τὸ κιούπ'. Πάει 'ς τὴ φωλιά, βρίσκει τὸ λύκο νὰ κοιμᾶται. Ἄμα ἔνιωσε ὁ λύκος ποὺ γῆρε γῆ γυναῖκά τ', γῆ κυρὰ Μαργιόρα, σηκώνεται πὲ τις τσίβλες 'ς μάτια καὶ τὴν λέγ': — Καλῶς τὴν Κυρὰ Μαργιόρα' βάφτισες τὸ παιδί; — Ναί, τὸ βάφτισα. — Καὶ τί ὄνομα τῶβαλες; — Τῶβαλα Ἀρχινιτίτς'. Πέρασε καιρὸς. Πειθύμσε γῆ ἄλεποῦ νὰ φάγ' μέλ'. Λέγ' 'ς τὸ λύκο: — «Κυρίτς' Νικόλα, πὰ νὰ βαφτίσω. Πάει πάλ' 'ς τὸ κιούπ' τρώει-τρώει μέλ', τῶκανε ὡς τὴ μέσ'. Πάει 'ς τὴν φωλιά, τὴν ρωτᾷ ὁ λύκος: — Τί τῶβαλες τὸ παιδί; — Μεσγίτς' τῶβαλα. Πέρασανα καθόσες μέρες κόμα. Πειθύμσε ξανὰ νὰ φάγ' μέλ'. — Κυρίτς'-Νικόλα, ἡ κουβάρα μ' μὲ φωνάζ' νὰ πᾶ νὰ βαφτίσω. — Ἄδε πὰν'. Ταμάμ' διάβκε γῆ ἄλεποῦ, κάτω ὁ λύκος καὶ λογαριάζ' τις μέρες. Αὐτὸ τὸ πρᾶμα κάθε βδομάδα δὲ γινόμα. Ἄς περνοῦνα κάθε βδομάδα γοῖ γυναῖκες. Δῶ πέρα κατ' τρέχ'. Ἄς πέρα κατ' τρέχ' ἄγε νὰ διοῦμε τί φκιάν'. Πάει κρυφὰ καὶ γλέπ'. Τί νὰ δγῆ! Πάει γῆ ἄλεποῦ μέσ' σὲ μιὰ δρύμα καὶ βγάλ' τὸ κιούπ'. Γιὰ πὺτὰ δὰ γοῦλα βαφτιζοῦσε κυρὰ Μαργιόρα, λέει πὲ τὸ κιούπ'. Στὴν νὰ δγῆ τὴν θὰ σὲ κατῶ. Πάει 'ς τὴν φωλιά τ' κατ' τὴν φωλιά. Μόν' γῆρε τὴν ρώτσε: — Τί ὄνομα τῶβαλες τὸ παιδί; — Τούβα. Κακιώνεται ὁ λύκος καὶ τὴ φίν' καὶ διαβαίν' γῆ ἄλεποῦ πὲ τὸ δέρε' δὴς καὶ πὲ τὴ βεῖνα τὴ βολλὴ γεῖπε νὰ πάγ' νὰ παῖξ' καὶ σάτσαδ'. Πηγαίν' μέσ' 'ς ἓνα μονοπάτ', πὲ κεῖ ποὺ περνούσανα Σαμακοβλήδες καὶ ἑφρονανὰ τσίροι. Μόν' γεῖδε πόρκουναι τὰ μουλάρια φκιάν' τὴ ψόφια. Περνοῦνα γοῖ Σαμακοβλήδες. Λέει κεῖνος πόσεργε τὰ μουλάρια: — «Ἐρε παιδιὰ μνιὰ ψόφια ἄλεποῦ. Νὰ τὴ γδάρουμ' νὰ πάρουμ' τὸ τομάρ' τς». Μόν' τ' ἄκσε γῆ ἄλεποῦ πὰ τὴν γδάργε νετριχιάσκει πὲ τὸ φόβο τς. Τὴν πιάν' πὲ τὴ νουρὰ ὁ Σαμακοβλής, τὴ ρίχνει πὰ 'ς τις κοφίνες. Ταμάμ' σκοτίδιασε, ζουδανεύ' γῆ ἄλεποῦ, γλέπ' τις ἀθρῶπ' ποὺ περπατοῦνα ἠροστά, ἀρχινίζ' νὰ ρίχνη τις τσίρ' κάτω πὲ τις κοφίνες. Ἐρριξε τὸ ἓνα τὸ μουλάρ' γοῦλες κάτ'. Πηδᾷ 'ς τᾶλλο. Ἐτο', π' ἓνα, π' ἓνα, τὰ ξεφόρτωσε γοῦλα τὰ μουλάρια. Γιῶς γήδανα βουρλιές γοῖ τσίρ', τις κουβάνσε καὶ τις κρέμασε 'ς τὸ ταβάν' τς. Μνιὰ μέρα πὲ τὴ χαρά τς ποὺ γεῖχε πολὺ φαί, δὲ βάσταξε, πηγαίν' καὶ λέγ' 'ς τὸ λύκο: — Κυρίτς' Νικόλα, νὰ νάρτς νὰ μὲ γειτονέψς νὰ μονοιάσουμ'. — Θὰ νάρτω, κυρὰ-Μαργιώ. Πάει νὰ τὴν γειτονέψ' καὶ τὸν λέγ' γῆ ἄλεποῦ: — Κυρίτς'-Νικόλα, μὴ σκώσ'ς τὸ κεφάλ' σου καὶ δγῆς πὰν', γιατί' ἔχ' βελόνια, θὰ πέσανα μέσ' τὰ μάτια σ'. Δὲν ἄκσε ὁ λύκος. Σκῶν' τὸ κεφάλ' καὶ γλέπ' πὰν'. Τί νὰ δγῆ! γιομᾶτο τὸ ταβάν' τσίρ'. — «Ἐρε 'ς τὸ βρεκέτ'!» φωνάζ'. — Ποῦ τὰ γηῦρες τόσα ψάρια; Καὶ ἡ ἄλεποῦ τὸν λέει:

—Βρέξε κῶλο, φάγε ψάρ'. —Πῶς νὰ τὸν βρέξω, ποὺ δὲ ξαίρω τὴ τέχνη;—Γὼ θὰ σὲ μάθω. Παίρν' ἓνα βαρέλ' τὸ δὴν' ἔς τὸ λαιμὸ τῇ λύκου κι' ἓνα πιθάρο' ἔς τὴ νουρά τ' καὶ τὸν λέει:—Σέβα ἔς τὴ θάλασσα, θὰ γιομίσεια τσίρ' καὶ θὰ ξέβῃς γύστερα. Σεβαίν' ὁ λύκος. Ἀρκινίσεια νὰ γιομίσεια τὸ βαρέλ' καὶ τὸ πιθάρο', ὥς τε ποὺ γιόμισα καὶ βάτισε ὁ λύκος καὶ πινίγκε.—Κυρὰ-Μαργιόρα, πνί γουμ', φώναζε.—Ὡχοχο νὰ σὲ γέν', τὸν λέγει ἡ ἄλεπού.

Γήμνα καὶ γὼν κεῖ, κι' ἔφαγα μιὰ σούγλα φακῆ.

τζαρεῖς (ὁ)=ὁ τρόπος. — **ἀρχινιτίσ'**=ἔς τὴν ἀρχή. — **μεσγίτ'**=ἔς τὴ μέση. — **δρύμα** (ἡ)=ὁ θάμνος. — **Σαμοκοβλήδες**=κάτοικοι Σαμοκοβίου Θράκης (Σιδηροχωρίου). — **ταμάμ'**=μόλις, ἐν τάξει. — **δὴνω**=δένω. — **σέβα**=ἔμπα (ἐνεστ. σεβαίνω). — **βατίζω**=βουλιάζω. — **γιῶς**=καθῶς. — **ῶχοχο νὰ σὲ γέν'**=καλὰ νὰ σὲ γίνῃ.

6. Ὁ παπᾶς καὶ ἡ παπαδιά

Ἐνα γαιρὸ κι' ἓνα ζαμάν' γεῖχε ἓνα βαπᾶ καὶ μνιά παπαδιά. Γάπσε γῆ παπαδιά ἓναν ἄλλονα. Πήγαινε γῆ παπαδιά κάθε Κυριακὴ ἔς τὴν Ἐκκλησιὰ καὶ στέκδανα καρσὶ ἔς τὴ θυνεῖα κι' ἔφκιανε τὸ σταυρό τς, παρακαλοῦσε κι' ἔλεγε.—«Τύφλα, κουφὰ τὸ βαπᾶ, τύφλα κούφα τὸ βαπᾶ». Γήθελε νὰ τυφλαθῇ καὶ νὰ κουφαθῇ ὁ παπᾶ, γὰρ νὰ βᾶζ' τὸν ἀγαπτικό τς ἔς τὸ σπῖτ'. Ὁ παπᾶς πὲ τις πολλὲ φωνὰς ποὶ τὴ γαίταζε νὰ φανᾶν μετάνιες στυλεντσε. Πηγάν' καὶ κρυβεῖται ἀπὸ τοῦ πὲ τὴν εἰκόνα καὶ σημοῖται τὴ γῆλεγε γῆ παπαδιά. Ἀμα τὸ ὥσε πῶρε νὰ τυφλαθῇ καὶ νὰ κουφαθῇ, ἔπιασε τὰ γένεια τ' καὶ γεῖπε μονόχως ποὶ:—«Ὡρὲ τὴ γανκίτσα τί θέλ'! Στέκα νὰ δγῆς τὰ τὴ γάνω». Πιάν' τὴν ὥρὲ τὴ μέρα καὶ τυφλαίνεται ἔς τὰ ψέματα καὶ παγαίν' ἔς τὸ σπῖτ' κι' ἀρκινίς' νὰ φωνάζ':—«Παπαδιά, τυφλάθκα καὶ κουφάθκα».—«Ὡρὲ τὸ γαημένο τὸ βαπᾶ, τί ἐπαθε, λέει ἡ παπαδιά.

Μόν' χαρὰ κοσεύει καὶ πάει ἔς τὸν ἀγαπτικό τς καὶ τὸν λέει:— Ὁ παπᾶς τυφλάθκε καὶ κουφάθκε. Ἐλα ἔς τὸ σπῖτ' νὰ σ' ἔχω δούζκα κοδὰ μ'. Παίρν' κι' ὁ ἀγαπτικός πάει ἔς τὸ σπῖτ'. Τὴν ἄλλη τὴ μέρα ἔβαλε γῆ παπαδιά πλύσ'. Ἐναψε τὸ καζάν' κι' ἀρκίνσε νὰ βράζ'. Γεῖχε καὶ τὸν ἀγαπτικό τς κοδὰ νὰ τὴν βοθᾶ. Τὸν παπᾶ τὸν δῶκε μνιά φκέδρα νὰ φυλάῃ τ' ἀρνίθια. Ἀμα περνοῦσε γῆ παπαδιά φορτωμέν' ροῦχα καὶ πήγαινε νὰ πλύν', ὁ παπᾶς τὴν ἔστραφε μνιάνα πὲ τὴ φκέδρα πὰ ἔς τὰ ποδιάρια κι' ἔλεγε: «Ξοὺ ξοὺ ξοὺ...» — Ὡλελε, παπᾶ μ', φώναζε γῆ παπαδιά. — Σχωρεμένα, παπαδιά, θάρεψα ποῦν' ὄρνιθες ἤλεγε ὁ παπᾶς. Πάει γύστερα γῆ παπαδιά μέσ' τὸ νοδὰ νὰ τοιμάσ' τὸ σοφρὰ νὰ φάνα. Ἐρχεται ἡ γειτόνισσα νὰ γειτονέψ' τὴ παπαδιά. Γλέπ' ὁ ἀγαπητικός τὴ γξέν' τὴ γυναῖκα καὶ γιὰ νὰ μὴ δὸν γνωρίσ' κρυβιέται μέσ' τὸ γάδο. Ὁ παπᾶς ἄμα τὸν γεῖδε πιάν' τὸ καζάν' πὲ τὸ βραστερὸ τὸ νερὸ καὶ τὸν πεφρικιάζ'. Πετσίγρωσ' ὁ ἀγαπτικός μέσ' τὸ γάδο. Ἀμα βράδυνασε, πάει καὶ ἡ παπαδιά καὶ γυρεῦ' τὸν ἀγαπτικό τς.

Τὸν γηῦρε πετσιγρῶμένο μέσ' τὸ γάδο. Φωνάζ' τὸ βαπᾶ καὶ τὸν λέει: — Παπᾶ, ψόφσε ἢ κατσίκα μας, ἔλα πᾶ νὰ δὴ ρίξουμ' ἔς τὴ θάλασσα. — Ἐρχομαι, παπαδιά, λέει ὁ παπᾶς. Βάν' ἢ παπαδιά μέσ' ἔς τὸ τσουβάλ' τὸν ἀγαπτικό, τὸν φορτών' ἔς τὴ ράχ' τὴ παπᾶ καὶ πάνα. Ἄμα πήγανα ἔς τὸ μισὸ δρόμο λέει ὁ παπᾶς: — Πεστάθκα, παπαδιά, πάρ' τὸ τσουβάλ' καὶ σὺ λίγο. Παίρον' καὶ γῆ παπαδιά τὸ τσουβάλ' καὶ τὸ φορτώνται. — Αἶντε, παπαδιά, τὴν λέει ὁ παπᾶς, νὰ τραγουδήσμε. — Τραγούδσε σὺ βροστά, τὸν λέει. Ἀρκινίζ' ὁ παπᾶς νὰ τραγουδῇ: «Τρεῖς πᾶμ' ἕνας θὰ γυρίσουμ', τρεῖς πᾶμ' ἕνας θὰ γυρίσουμ'». Τὸν λέει γῆ παπαδιά: — Λάθος τὸ λές, παπᾶ, λάθος. — Τραγούδσε το σὺ πὺν τὸ ξαίρς καλύτερα, λέει ὁ παπᾶς: — Τρεῖς πᾶμ' δυὸ θὰ γυρίσουμ', τρεῖς πᾶμ' δυὸ θὰ γυρίσουμ', τραγούδσε γῆ παπαδιά. Ἄμα πήγανα ἔς τὸ γρῆμο τῆς θάλασσας, ταμάμ' πολέμσε νὰ ρίξ' ἢ παπαδιά τὸ τσουβάλ' ἔς τὴ θάλασσα, τὴ γουδᾶ ὁ παπᾶς καὶ πέφτ' μέσα μαζὶ πὲ τὸ βεθαμένο. Φωνάζ' πὲ πίσ' ὁ παπᾶς: — Καλὰ σὲ γήλεγα γώ, τρεῖς πᾶμ' ἕνας θὰ γυρίσουμ'.

δουζκα = πάντοτε. — *πεφρικιάζω* = *ζαυατῶ* = *πετσιγρῶνω* = *ζαρώνω*. — *γουδῶ* = *σπρώχνω*. — *σουπελέντισ* (*σουπελέντισ*) = *ὑποψιάστηκε*. — *τὰ* = τί θά. — *πεστάθκα* (*πεσταίνουμε*) = *κοιτάσαμε*.

7. Τὸ πιστὸ τσιράκ'

Ἐνὰ γαυρὸ κι' ἕνα ζαμάν' γῆθανα ἕνας πρᾶματευτῆς, καὶ γέιξε ἕνα τσιράκ'. Γέιξε καὶ μινὰ μοναχοκόρ'. Τὸ τσιράκ' γῆθανα πολὺ ἔξυπνο καὶ τὸ γαπούσανα πολὺ. Τὸ τσιράκ' γάπσε τὴ θεγατέρα τὴν ἡγεατέρα. Μιά μέρα κεῖ πὺν δούλευανὰ ἔς τὸ πρᾶματευτάδχο γῆθανα νὰ παραγγεῖλ' καβέδες ἔς τὸ βλαῖνὸ τὸ γαβετζῆ. Ὁ καβετζῆς δὲ γῆθανα ἔς τὸ μαγαζί. Κάδανα μέσα ἕνας ἀγᾶς πὲ τὸ σαρίκ'. — Καλὴ μέρα, ἀγᾶ; — Καλὴ μέρα τὸ παιδί.

Π' αὐτό, πὲ κείνο ἄνοιξανὰ χωρατὰ πὲ τὸν ἀγᾶ, γιατί ἀργοῦσε ὁ καβετζῆς καὶ πιάσκανὰ φίλοι. Ἄμα γῆρτε ὁ καβετζῆς λέει τὸ τσιράκ' τὴν πρᾶματευτῆ ἔς τὸ γαβετζῆ: — Κάν' μας δυὸ καβέδες νὰ πιούμ' πὲ τὸν ἀγᾶ. Ὁ ἀγᾶς δὲ δὸ δέχκε. — Γιατί νὰ μὲ κεράς καβέ, ἄλλ' φορὰ ποῦ μὲ γεῖδες καὶ μὲ κερνάς καβέ; γεῖπε. — Σὲ γεῖδα τώρα, τὸν λέει τὸ τσιράκ' κι' ἔγιναμ' τώρα φίλοι. — Ἀς πιούμ' κι' ἕνα δικό σ' καβέ, λέει, γιατί ἕνας καβὲς ἀξιζ' ἕκατὸ λίρες γιὰ μᾶς. Ἦπτε τὸ γαβὲ ὁ ἀγᾶς, σκώθηκε καὶ διάβκε.

Μινὰ μέρα τὸ κορίτσ' τῆ πρᾶματευτῆ λέει ἔς τὴ μάννα τ': — Ἐγώ, μάννα, τὸ τσιράκ' μας τὸ γαπῶ καὶ θέλω νὰ μὲ τὸ πάρτε γιὰ ἄδρα. — Πῶς βορεῖ νὰ γέν', αὐτό, κορίτσι μ', μινὰ ἀρχοδοκόρ' νὰ παρ' ἕνα φτωχοπαῖδ'; Λέει ἢ μάννα. Τὸ βράδ' ὅδε γῆρτε ὁ ἄδρας δὲς ἕκατσε καὶ τῆς τὰ γεῖπε.

Ὁ πρᾶματευτῆς γυρίζ' καὶ τὴν λέει: — Γώ, γυναίκα τὸ παιδί τὸ γάπσα. Ἐχ' πολὺν καιρὸ πὺν θέλω νὰ σὲ τὸ πῶ καὶ σκιαζουμ'. Πιάν' τὴ νύχτα ὁ πρᾶματευτῆς καὶ βάν' μέσ' σὲ μινὰ κεσγιά διακόσιες λίρες. Γιὰ νὰ δεινεδίσ'

τὸ παιδί ἂν ἔν' τίμιον, πααίν' νύχτα ὅς τὸ νοῦν τῇ παιδιοῦ καὶ τὸ λέει:—Θὰ πᾶς ὅς τῇ Μπόλῃ, ὅς τὸ μεγάλο μαγαζὶ ποὺ ψουνίζουμ' νὰ δώσῃς αὐτὸ τὸ γράμμα κι' αὐτὴ τῇ γεσιγιά καὶ νὰ πάρῃς τὸ πρᾶγμα καὶ νὰ δῷς φέρος. Ἄμα κἀνς αὐτὰ ποὺ σὲ λέγω θὰ πάρῃς ἕνα βαξίς' ποὺ δὲ δῶχ' οὔτε ὅς τὸ νοῦ σ'.

Τὸ παιδί κατὰλαβε ποὺν θέλνα νὰ δῷ δοκιμάσνα. Παίρνει τῇ γεσιγιά καὶ τὸ γράμμα καὶ διαβαίν'. Ὅς τὸ δρόμον ποὺ πῆγαινε γήδανε νὰ περᾷς ἕνα βουνό. Ἄμα πῆγε ὅς τὸ βουνὸ τὸ πιάσνα οἱ κλέφδες. Οἱ κλέφδες ὅποιονα ἐπιανανὰ τὸν ἐσφαζανά. Ἐπιασανὰ τὸ παιδί καὶ τὸ πάντα μέσ' ὅς ἕνα μαγαρὰ νὰ τὸ σφάζνα. Τότες τὸ παιδί ἀρκίνισε νὰ τσιρίζ' καὶ νὰ λέει:—Οἱ παρᾶδες δὲν ἔν' δικοίμ' ἔν' τῇ πασᾷ καὶ τὶς πάγω βαξίς' ὅς τὸ σουλτάνο. Οἱ κλέφδες ἄμα ἄκσανα τὸ ὄνομα τῇ σουλτάνου φωνάζνα τὸ γαπετάνιο τς καὶ τὸ λένα. —Σταθῆτε νὰ δγιοῦμ' τί γίνεται δῶ, λέει ὁ καπετάνιος. Πάει κοδά, γλέπ' τὸ παιδί, τὸ παίρν' πὲ τὸ χέρ' καὶ τὸ παγαίν' κόμα μέσα καὶ καθίζνα καὶ τὸ ρωτᾷ: —Μὲ γνωρίζς ἐμένα; Τὸ παιδί σάστσε. —Λὲ σὲ γνωρίζω τὸν λέει. Τότες ὁ καπετάνιος φωνάζ' τὶς ἀθροπ' δον καὶ λέει:—Δῶστε τῇ παιδιοῦ τὶς παρᾶδες. Δῶστε το κι' ἑκατὸ λίρες βαξίς' γιὰ τὸ γαβὲ ποὺ μὲ κέρασε μνιὰ φορὰ ὅς τὸ γασαβά. Καπετάνιος γήδανε ὁ ἀγᾶς ποὺ κέρασε τὸ γαβὲ τὸ παιδί. Τὸ παιδί ἄμ' ἄκσε τὰ λόγια τὸ νούνισε. Τὸ δὲν' κι' ἕνα ἀθροπο μαζὶ ὁ ἀγᾶς νὰ πάντα ὅς τῇ Μπόλῃ. Τὸ παιδί ψούνισε τὶς παρᾶδες μέσες. Ἄμα γύρσε, κατὰλαβε τ' ἀφειδικό τ' πρὸς γήδανε πιστὸ καὶ τοῦ κἀνε γάθεο ὅς τῇ θενάτῃ τ'. Ἐξῆσανα κακὰ καὶ μεῖς καλὴτάς. **κεσιγιά** (ῆ) = ἡ χρηματοδοκοῦλα. —**δοκιμάζω** = δοκιμάζω: —**μαγαρᾶς** (ὁ) = τὸ σπήλαιον. —**ψουνίζω** = ψουνίζω.

δ. Ὁ βασιλὲς κι' ὁ Ἀραβὸς

(Ἀφήγηση Νικολ. Δάφου ἐτῶν 63, ἀγράμματος)

Ἐνα γαιρὸ κι' ἕνα ζαμάν' γήδανε ἕνας βασιλὲς. Μιὰ μέρα πῆγε στὸ κυνήγ'. Κοδά ὅς ἕνα βοταμὸ κἀνδαν ἕνας γέρος. Ἐγραφε πὰ σὲ κὰτ' χαρτόπλα καὶ τᾶρριχνε ὅς τὸ βοταμό. Ὁ βασιλὲς γεῖδε τὸ γέρο καὶ τὸν ρώτσε:

— Τί γράφς' γέρο, πὰ ὅς τὸ χαρτὶ καὶ τὸ ρίχνεις ὅς τὸ βοταμό;

— Γράφω τῇ κόσμου τὶς τύχες καὶ τὶς ρίχνω μέσα. Θὰ πάν' γῇ κάθε μιὰ κεῖ ποὺ ταιριγιάς'.

— Γράψε. γέρο, ἔχω κι' ἐγὼ ἕνα κορίτσ' καὶ νὰ μὲ πῆς τὸ τυχερό τ'.

Ἐγραψε ὁ γέρος τὸ χαρτόπλο, τᾶρριξε ὅς τὸ βοταμό καὶ γεῖπε τὸ βασιλέ: «Τὸ τυχερὸ τῇ κοριτσιοῦ σ', βασιλέ μ', γεῖναι καλὸ. Βασιλοκόρ' γεῖναι, βασιλίσσα θὰ ἔν', ἄδρα Ἀραβο θὰ πάρ'».

Γέλας' ὁ βασιλὲς καὶ διάβκε. Πάϊσε ὅς τῇ βολιτεία, τὸ γεῖπε καὶ ὅς τῇ βασιλίσσα. Καροῖ ὅς τὸ παλάτ' τῇ βασιλὲ γήδανε ἕνας βακᾶλς γεῖχε ἕνα τσιράκ'. Μαῦρος Ἀραβὸς γήδανε τὸ τσιράκ'. Τὸ κορίτσ' τῇ βασιλὲ ἐρωτεύτηκε ὅς τὸν

Ἄραβο. Ὁ βασιλεὺς ὅδε ξμαθε τὸ σεβδά τῇ κοριτσιοῦ τ' ἐξόρισε πὲ τῇ βολε-
τεία τὸ τσιράκ'. Πῆρε τὸ δρόμο ὁ Ἄραβος καὶ διάβκε. Κεῖ πὸν περπατοῦσε
γῆϋρε ἓνα γέρο. — Καλὴ μέρα, γέρο. — Καλῶς τὸ παλλκάϋ. — Ἐδῶ κοδά,
γέρο, δὲν ἔν' καμνιά βρύς' νὰ πγιοῦμ' νερό; — Ἐν' παιδί μ', τὸν λέγ' ὁ γέ-
ρος, ἀλλὰ θὰ δῆς-ς τὸ χέρ' σου πὲ τὸ μαδήλ' καλὰ καὶ θὰ πὲς νὰ πλνθῆς
μέσα 'ς τὴ βρύς' ὅχ' νὰ πγῆς. Γύστερα θὰ πᾶς πάρα βορστέ, θὰ βορῆς ἄλληνα
βρύς'. Πὲ κείνηνα νὰ πγῆς.

Διάβκε ὁ Ἄραβος, βορῆκε τὴ βορώτη τὴ βρύς' καὶ πλύθηκε· ἔγινε χρυσὸ
παιδί· ξεμαύρισε. Μόν' στὸ δῆμα ἔμνησκε μαῦρο. Ἐφτασε 'ς τὴ δευτέρη τὴ
βρύς' καὶ γήπιε νερό. Ἄμα γήπιε νερό, γεῖδε τὰ μοῦτρα τ' πὸν γήδαν'
ἄσπρα. Γύρσε πάλε 'ς τὸ γέρο. — Ποῦ πᾶς, παιδίμ'; τὸν ρωτᾷ ὁ γέρος.
— Πάγω νὰ βοῶ δουλειά. — Γύρσε πίσ' καὶ πῆγαινε κεῖ πὸν γήσινα καὶ κάθισε
ὅξω πὲ τὸ μαγαζὶ καὶ θὰν εὔρης δουλειά

Τὸ παιδί ἄκσε τὸ γέρο, γύρσε πάλε καὶ κάθισε πῶξω πὲ τὸ μαγαζὶ. Τὸ
ρώτηξενα τ' ἀφεδικά: — Πὲ ποῦ ἔρχεσαι καὶ πὲ θέλ'ς ἔδω; — Θέλω δουλειά,
λέει. — Δὲν ἔρχεσαι σὲ μᾶς ἓνα τσιράκ'; — Ἐννοῦμ' τίς λέει τὸ παιδί.

Τὸ πῆρανα τὸ παιδί τσιράκ'. Ἄν τὸ πῆρανα πὸν γήδανα τὸ πρῶτο
τὸ τσιράκ'. Ἀρκίνησε τὸ παιδί νὰ δουλέῃ. Τὸ ἀφεδικὰ τὸ γήλεγε: — Πάρε
τίς σιπέδες καὶ πᾶν' πὲ κάτου καὶ φέρε βορ'. Τὸ παιδί πῆγαινε κόμα καλὰ
πὲ κείνηνα πὸν γήδαν'. Ἐφεδικὰ τὸ ἀρεσάν. Γεῖρανα τὸ παιδί γρήνα παλλὰ.
Ἡ βασιλοπούλα ἐρωτεύτηκε πάλε τὸ τσιράκ' καὶ γεῖπε: — Τὸ βατέρω τς: — Γαπῶ
τὸ τσιράκ' αὐτηνοῦ τῇ βακάλ'. Ὁ πατέρας τῆς γεῖπε: — Θὰ σὲ πάρουμ'
ἓνα βασιλόπαιδο, ὅχ' τὸ τσιράκ'. — Τίποτ' ἔχει αὐτόνα θὰ πάρω. Γεῖπανα
ὁ πατέρας κ' ἡ μάνα: — Ἀφοῦ τὸν θέλ' αὐτὸν βάρ'. Ἐισ' ἔγινε.

Μιά μέρα ὁ βασιλεὺς τίς πῆρε νὰ γυρίσινά μέσα 'ς τίς βαξέδες, νὰ δγιοῦνα
τῇ βασιλέ τὰ καλὰ. Γεῖπε ὁ βασιλεὺς: — Δγὲς ὁ γέρος πὸν γήλεγε πὸν θὰ ἔπαιρνε
τὸ κορίτσι μ' ἄδρα Ἄραβο καὶ πῆρε αὐτόνα τὸ χρυσόνα! Λέει ὁ γαμπρὸς
τῇ βασιλέ. — Μάλιστα, βασιλέμ', Ἄραβο πῆρε. Ἐλυσε τὸ μαδήλ' πὲ τὸ χέρ'
τὸ δημένο κι' ἔδειξε τὸ λουρὶ τὸ μαῦρο. Γεῖπε τότες ὁ βασιλεὺς: — Καὶ τῷ ὅδι
Ἄραβο πῆρε. Τὸ γραμμένο ἄγραφο δὲ γίνδαι.

καρσι=ἀντίκρυ. — δῆμα (τὸ)=τὸ δέσιμο. — σισὲ (ῆ)=ἡ φιάλη.

9. Ὁ φιλόξενος

(Ἀφήγησι Γεωργ. Πόντινιου ἐτῶν 60 ἀγράμματος)

Γήδανα ἓνα ἄδρόγυνο. Ὁ ἄδρας γήδαν λιγάκ' ἀχμάκς. Γῆ γυναῖκα πο-
νηρή. Γήδανα φτωχό, δὲν γεῖρανα νὰ φάνα. Ὁ ἄδρας ὅδε ἐγλεπε κανεῖνα
ξένονα ἔβαιρνε μουςαφίρ' 'ς τὸ σπίτι του, ἀλλὰ δὲ γεῖχε τί νὰ δόνε φιλέψ'
'ς τὸ σπίτ' πὸν τὸν πῆγαινε. Γῆ γυναῖκα δροπιάζδανα πὸν δὲ γεῖχε νὰ τὸν
δώσ' νὰ φάγ'. Ὅδε διάβαινε ὁ μουςαφίρς πὲ τὸ σπίτ' γήλεγε τὸν ἄδρα τς:

—Τὶ φέρν'ς τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλον, ἐμεῖς δὲν ἔχουμ' τί νὰ γένουμ'. Ἐν' ἀροπὴ πού δὲν ἔχουμ' νὰ δώσουμ' νὰ φάνα. Γιὰ νὰ κάν' τὸν ἄδρα τς νὰ βαργεστήσ' π' αὐτὸ τὸ ταβιγιέτ' γηῦρε τὸ τζαρέ. Δανείσκε πὲ τὴ μάννα τς πὲ τὴ γειτόνσσά τς παράδες, ἀλεύρ' καὶ ἄλλα καὶ χαζιγλάτσε ἕνα φαγὶ νὰ φάνα. Λέει τὸν ἄδρα τς: —"Ἄμα εὔρης κανένα τώρα φέρε νὰ τὸν φιλέψουμ'. Ξίβκε καὶ κείνος ὅξω καὶ γηῦρε ἕνα πὲ ξένο χωριό. Τὸν πῆρε τὸν πῆγε 'ς τὸ σπὶτ'. Γῆ γυναῖκα τὸν γεῖπε τὸν ἄδρα τς:—Νὰ τώρα, ἄδρα, δγέ, πὼς ἔχουμ' φαγί, νὰ καὶ ἕνα γρόσ' νὰ πάρες μιὰ δκα κρασί. Σηκώνεται ὁ ἄδρας καὶ πάν' νὰ πάρε' κρασί.

Γῆ γυναῖκα κατέβασε τὸ σισὲ πὲ τὸ λάδ' καὶ ἔλειψτε ἕνα ξύλινο γουδό-χερο πὲ λάδ'. Ὁ ξένος τὸν φάνκε θαυματικά τὸ πρᾶμα καὶ ρωτᾷ τὴ γυναῖκα κείνηνα.—Γιὰ ποιὸ λόγο τὸ ξύλο τὸ λείψτε λάδ';—'Εμεῖς ἔχουμ' ἕν' ἄδέτ' δῶ πέρα καὶ τὸ μουσαφίρ' τὸν φιλεύουμ', τὸν κερνοῦμ' καὶ τὸ χώνουμ' καὶ 'ς τὴ βουρίδα τ' αὐτό.

Τὸ γεῖδε χορὸν ὁ ξένος, ποκρύψερε τὴν γυναῖκα κι' ὅδας πῆγε 'ς τὸν ἄλλον νοδά, σκώθη' καὶ διάβκε. Μον' διάβκε κείνος, ὁ ἄδρας δὲς γῆρε πὲ τὸ κρασί 'ς τὸ χέρ'.—Ποῦν, γυναῖκα, τὸ ποκρύψατο;—'Ὁ μουσαφίρς διάβκε καὶ πῆρε τὴ μηλίνα καὶ τὸ σπῖτ'. Κεῖνος ὁ ἄδρας καὶ λέει:—Φέρ' τὸ ψωμὶ νὰ κόψω μιὰ γούγια νὰ πάν' νὰ τοῦ φτάσω, νὰ βουτήσω κι' ἐγώ. Τὸν γεῖδε εἰς τὸ δοῦν καὶ φάναε. Μὰ ὁ ξένος μίσηρε πὸν γεῖρε τὸ γουδόχερο; τὸ χέρ' καὶ κόσερε πὶο πολὺ. Αὐτὰ φάναε. —Στέκα νὰ βουτήσω καὶ γὼ τὴ βούκα μ' μιὰ φορά. Λέει ἐκεῖνος:—Σὰ με φτάς, βούτσετο καὶ δυό. Κι' ἔφυγε πὶο πολὺ.

ἀχμάκς=ἄθῳς, μαλακός, ἀφελής. —**ταβιγιέτ** (τὸ)=συνήθεια.—**τζαρές**=ὁ τρόπος.—**χαζιγλάτσε**=εἰτοίμασε.—**σισές**=ἡ φιάλη.—**ἄδέτ** (τὸ)=ἡ συνήθεια.—**ποκρύψερε**=παρεφύλαξε κρυφά.—**γούγια** (ῆ)=ἡ γωνιά τοῦ ψωμοῦ.—**πουρίδα** (ῆ)=ὁ πρῶτος.

10. Ὁ Εὐρετάκς

(Τὸ ὑπηγόρευσε ὁ Βασίλειος Σ. Ταπεινός, ἐτῶν 70, ἀγράμματος).

"Ἐνα γαιρὸ κι' ἕνα ζαμάν' γεῖχε ἕνα βραματευτῆ κι' ἔδρεχε 'ς τὰ χωριά καὶ πουλιοῦσε βασμάδες. Σ' ἕνα χωριὸ γεῖχε κονάκ' 'ς ἕνα φτωχὸ σπὶτ' πὸν κόνερε. Ἐπειδὴ ὁ φτωχὸς γεῖχε ἕνα νοδά καὶ γεῖχε καὶ παιδιὰ δὲ χωργοῦ-δανα. Γῆ γυναῖκα-τῆ φτωχοῦ γήδανα γαστρομέν'. Κεῖνο τὸ βράδ' πὸν πῆγε ὁ βραματευτῆς γῆρε γῆ ὥρα νὰ γεννήσ' τῆ φτωχοῦ γῆ γυναῖκα. Τὸν γεῖπαν τὸ βραματευτῆ νὰ ξίβ' πὲ τὸ νοδά ὅξω νὰ γεννήσ' γῆ γυναῖκα.

"Ὅταν γεννήθηκε τὸ παιδί πήγανα γοῖ Τύχες καὶ ρωτήθηκαν μετὰξὺ τς τὰ τὸ γράψνα. Ὁ βραματευτῆς ἄχσε καὶ γεῖπε νὰ τὸ γράψνα καλὰ νὰ ζήσ'. Γοῖ Τύχες ἄχσανα τὸ βραματευτῆ πὸν γεῖπε νὰ τὸ γράψνα καλὰ νὰ ζήσ' καὶ

γείπανα :—Νὰ φάγ' τὸ βιὸ τῇ πρᾶματευτῇ. Ὁ πρᾶματευτὴς ἄμ' ἄκσε αὐτὸ τὸ λόγο δὲ δὸ δέχκε. Γήθελε τὸ παιδί νὰ τὸ γοῖάσ' καὶ νὰ τὸ χάσ' νὰ μὴ φάγ' τὸ βιὸ τ'. Παρακάλεσε τὸ φτωχόνα καὶ τὴ γυναῖκα τῇ φτωχοῦ νὰ τίς δώσ' παραδες ὅσες θέλνα νὰ ζήσανα τᾶλλ' τὰ παιδιὰ πῶχνα καὶ τὸ παιδί αὐτὸ νὰ τὸ πάρ'. Τοὺς καναδίτσε, τοὺς δῶκε παραδες καὶ πῆρε τὸ παιδί. Νέβκε πὰ 'ς τ' ἄλογο, πῆρε καὶ τὸ παιδί καὶ διάβκε.

Ἦν τὸ δρόμο πὺν πήγαινε γηῦρε ἓνα μεγάλο τσουρούμ' κι' ἔρριξε τὸ παιδί μέσα νὰ τὸ φάνα τ' ἀγριμκά. Ἐνας τσοβάνς σὲ κεῖνο τὸ μέρος ἔβουσκε τὰ πρόβατά τ'. Ἐμαθε μνιὰ κατσίκα καὶ πήγαινε μέσα 'ς τὸ τσουρούμ' καὶ βύζαινε τὸ παιδί. Ὁ τσοβάνς γείχε σταλιὸ κοδά.

Γῇ κατσίκα γήδανα μνιανῆς γριᾶς. Πήγαινε τὸ βοῦδ' 'ς τὸ σπὶτ' καὶ δὲ γηῦρσικε γάλα γῇ βάβω καὶ νείδιζε τὸ τζοβάν : — «Ποιὸς ἀρμέγ' τὴ γκατσίκα μ'» ; γήλεγε γῇ βάβω.

Ὁ τσοβάνς φύλαξε τὴ γκατσίκα νὰ δγῇ τί γίνεται. Ταμάμ' γῆρε γῇ ὦρα του, γῇ κατσίκα πῆγε κουδήθηκε μέσα 'ς τὸ τσουρούμ'. Κόσειψαν ὁ τσοβάνς καὶ γῇ βάβω καὶ σέπκανα νὰ δγιοῦν τί γίνεται. Ὅδε πήγανα γεῖδανὰ τὸ παιδί πὺν τὸ βύζαινε γῇ κατσίκα. Γῇ βάβω γείχε : — Χαζίκα τὸ γηῦρα τώρα τὸ παιδί, θὰ τὸ πάρω νὰ βυζάν' 'ς τὴ γκατσίκα νὰ τὸ τρανέψω.

Τὸ τρανέψε τὸ παιδί γῇ βάβω κι' ἔγινε παλκάκ'. Ὁ πρᾶματευτὴς πῆγε 'ς τὸ χωριὸ πὺν γήδανὰ γῇ βάβω, πῆρε τὸ σπὶτ' τῆς βάβω καὶ ἀκούει κοῖ φωνή τὸ παλκάκ' της : «Εὐρετάκ'». Ὑπομείσκει ὁ πρᾶματευτὴς καὶ ρώτσε γιατί νὰ τὸ λέγῃ Εὐρετάκ'. Ἡ βάβω τὸν γείχε πῶς τὸ γηῦρε καὶ τὸ τρανέψε. Πειράχκε ὁ πρᾶματευτὴς καὶ πῆρε τὸ παιδί νὰ τὸ χάσ' πάλ'. Λέει τῇ βάβω : — Νὰ μὲ τὸ δώσ'ς τὸ παιδί σ' νὰ τὸ δώσω ἓνα γράμμα, νὰ τὸ δώσω καὶ παραδες νὰ πάη 'ς τὸ σπὶτ' μου. Γῇ βάβω δὲ δὸ δέγδανὰ νὰ ξεμακραίν' τὸ παιδί 'πὲ κοδά της. Τὴ καθήρτσε ὁ πρᾶματευτὴς καὶ δῶκε γράμμα τὸν Εὐρετάκ' νὰ τὸ πάν' 'ς τὸ σπὶτ' του. Τὸ γράμμα ἔγραφε : «Αὐτὸ τὸ παλκάκ' πὺν σᾶς στέλνω νὰ τὸ χάστε».

Ἐμα ἔβαινε στὸ χωριὸ τὸ παιδί, ἡ θεγατέρα τῇ πρᾶματευτῇ γήδανὰ 'ς τὸ παραθύρ'. Ἐπειδὴ γύρευε τὸ σπὶτ' τῇ πρᾶματευτῇ, κατίβκε γῇ θεγατέρα καὶ πῆρε τὸ γράμμα. — Ἐλα 'πὸ μέσα καὶ κάτσε, λέγει. Πήγανα, ἀνοιξάνα τὸ γράμμα γῇ θεγατέρα καὶ γῇ μάννα καὶ τὸ διάβασανὰ. Ἐγραφε νὰ χάσανα τὸ παιδί' ἐκεῖνες λυπήθηκαν. Λέει γῇ θεγατέρα : — Δὲν ἔν' κοῖμα νὰ χάσουνμ' τέτοιο παλκάκ' ; Νὰ τὸ πάρουμ' γαβρό. Γύστερα ὅσο νὰ νᾶρτ' ὁ βαβᾶς τὸ στεφάνωσανὰ κι' ὅλα.

Μὲ πολὺ γαιρὸ γύρσε πὲ τὸ ταξειδ' του ὁ πρᾶματευτὴς. Ἄμα κόδεψε 'ς τὸ σπὶτ' του, ἄκσε νὰ τραγουδῇ ἓνας καὶ μοιάζ' ἡ φωνὴ τῇ Εὐρετάκ'. Λέγει 'πὲ τῇ ιδέα του :—Μοιάζ' ἡ φωνὴ τῇ Εὐρετάκ', μὰ κεῖνος ἔν' χαμένος ὡς τώρα. Ὅδε πῆγε μέσα 'ς τὸ σπὶτ' του καὶ γεῖδε τὸν Εὐρετάκ' ζουδανό, λέγ' τῇ γυναῖκα τ' :

—Τὶ ἔκανέτε ἐσεῖς; — Ὅ,τι μᾶς ἔγραψες κεῖνο ἔκανάμ' τὸν λέει γῆ γυναῖκα. Μᾶς ἔγραψες νὰ πάρουμ' τὸν Εὐρετάκ' γαβρό, νὰ τόνε στεφανώσουμ' καὶ λήγορα. Θαμάζται τώρα ὁ πρᾶματευτῆς μὲ τὶ τρόπο θὰ τὸν χάσ'.

Ἄμα πέρασανὰ μέρες πολλὲς πῆγε ὁ πρᾶματευτῆς ὡς τὰβέλ' του καὶ γηῦρε τὶς κουρτζῆδες, τὶς δώκε παραδες καὶ τῇ παρήγγειλε: — Ἐγὼ θὰ στείλω νύχτα ἓνα παλλικάρ' νὰ πάρ' σταφύλια, νὰ ρίξετε, νὰ τὸ σκοτώστε.

Ἄμα ἔγινε μεσάνυχτα ἀρκίνσε ὁ πρᾶματευτῆς νὰ φωνᾶζ' καὶ νὰ λήη τῇ γυναῖκα τ'. — Θέλω σταφύλια, νὰ πὰ νὰ μὲ φέρ' ὁ ν-Εὐρετάκς πὲ κεῖνο τ' ἀβέλ. Γῆ γυναῖκα τῇ πρᾶματευτῇ πῆγε καὶ γηῦρε τὸν Εὐρετάκ' ποὺ κοιμοῦσαν πὲ τῇ γυναῖκα τ'. Λυπήθηκε νὰ σκώσ' τὸν Εὐρετάκ' τὸ γαβρό τς νὰ πὰ νὰ φέρ' σταφύλια, καὶ πῆγε ὡς τὸ ὕγιον δης καὶ τὸν λέει: — Ὁ babās σου δὲ ξαίρω τὶ ἔπαθε πόψα καὶ γυρεῦ' σταφύλια πὲ τὰβέλ'. Τὸ παιδὶ σκώθηκε, πάγ' νὰ φέρ' σταφύλια πὲ τὰβέλ' τῇ babā τ'. Πῆγε πὲ ἄλλ' ἀβέλ' ὅχ' πὲ κεῖ ποὺ γεῖπε ὁ babās δου.

Πὲ λίγη ὥρα ρώτσε ὁ πρᾶματευτῆς τῇ γυναῖκα τ'. Τὸν γεῖπε γῆ γυναῖκα τ'. — Λυπήθηκα νὰ σκώσω τὸν Εὐρετάκ' καὶ σκώσω τὸ παιδί μας νὰ πὰ νὰ φέρ' σταφύλια. Ἄμ' ἄκσε τὸ λέει ὁ πρᾶματευτῆς τινάχκε καὶ πῆρε τὸ δρόμο καὶ κοσεύ' νὰν εὔρη τὸ παιδί τ'. Ἄμα εἰσάσε μέσα ὡς τὰβέλ' του ἔρριξανὰ γοῖ κουρτζῆδες καὶ σκότωσαν τὸ πρᾶματευτῆ. Ἐτο' ἔφαγε ὁ Εὐρετάκ' τὸ βίβ' του.

Πῆμα καὶ ἔχων κεί κι' ἔφαγε μὲ πᾶν ἄλλο φακῆ. **τὰ** = τὶ θά. — **basμάδες** = παραδες. — **εἰβ** = βγῆ (ξεβαίνω). — **κανδιρ-δίζω** = πείθω λ. τ.. — **ισουρουμ** (τὸ) = λήγη λ. τ.. — **ταμάμ** = σωστά, μόλις. — **σταλιδ** (τὸ) = τὸ μέρος ποὺ μένουσιν ἐσταλίζουσιν τὰ πρόβατα). — **κονδιουμ** = χώνουμαι. — **κοσεύω** = τρέχω (κόσεψα). — **κουρτζῆς** = ἀγροφύλαξ. — **χαζίρκα** = μιὰ καὶ (ἔτοιμα).

ΔΙΣΤΙΧΑ (κοτήματα)

Κοτήματα ἢ κονδήματα ἢ κουτσουδάκια ὀνομάζουσιν οἱ Σκοπιανοὶ εὐτράπελα δίστιχα ποὺ τραγουδοῦν μὲ ἐξαιρετικὴ εὐθυμία ὡς τὰ διάφορα γλέντια τοὺς ἀνάλογα πάντοτε μὲ τὸ περιβάλλον καὶ τὸ εἶδος τοῦ γλεντιοῦ. Συνήθως τραγουδοῦν οἱ ἄνδρες ἓνα δίστιχο καὶ ἀπαντοῦν κατάλληλα οἱ γυναῖκες κι' ἔτσι γίνεται ἕνας ὁμορφος διάλογος τραγουδιστά. Ἐντύπωση κάνει μεγάλη τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ πρωτοτυπία τῶν Σκοπιανῶν, ποὺ τοὺς διακρίνει ἀρκετὴ εὐφυΐα, ζωηρότης καὶ ἀγάπη πρὸς τὸ Διόνυσον.

- 1 — Τραγούδια καὶ κοτήματα ἂν θέλεις γιὰ νὰ μάθεις, πάρε κοδύλι καὶ χαρτί νὰ λέγω καὶ νὰ γράφεις.
- 2 — Σὺ εἶσαι τὸ γαρύφαλλο καὶ γὼ ἴμαι τὸ σεβότι (1) καὶ πῶς μᾶς ταίριασ' ὁ Θεὸς τὶς δυὸ μας ἓνα βίβ'.

1) σεβότι (τὸ) = εἶδος ἄνθους, οἱ βιόλες.

- 3 —Καὶ σὺ μικρὴ καὶ γὼ μικρὸς Θεγὸς νὰ μᾶς ταιριγιάσει,
νὰ κάνουμε κι' ἓνα μικρὸ ἐμᾶς τὰ δυὸ νὰ μνοιᾶσει.
- 4 —Ἀρχισε, γλῶσσα μ' ἀρχισε δυὸ λόγια νὰ μιλήσεις,
τὴ βικραμένη μου καρδιά ὀλίγο νὰ δροσίσεις.
- 5 —Καρδιά μ' ἀπαρηγόρητη, παρηγοριὰ αὐτῆ σου,
ἄλλες πολλὲς τὸ πάθανε δὲν εἶσαι μοναχὴ σου.
- 6 —Ὁ ἔρωτας τὸν ἄθρωπο πῶς τὸ γατασκευάζει,
καρδιά σὰ δὲ τριαντάφυλλο τὴ γάνει καὶ χτικιάζει.
- 7 —Μὲ ἔκανες καὶ ἔγινα στρώνω καὶ δὲ γοιμοῦμαι
καὶ τὸ σταυρὸ χριστιανὸς νὰ κάνω δὲ θυμοῦμαι.
- 8 —Θέλω ν' ἀνέβω ἀψηλὰ τούρκικα νὰ φωνάξω:
τὴ βίστη μ' καὶ σταυρὸ μ' γιὰ σένα θὰ τὰ χάσω.
- 9 —Νὰ μὴ χαρεῖς τὰ μάτια σου, νὰ μὴ χαρεῖς τὸ φῶς σου,
νὰ λαχταρήσεις γιὰ νερὸ κ' ἡ θρόψη νάναι ἡρός σου.
- 10 —Περιστεράκι τ' οὐρανοῦ κατέβη κάμε κρίση,
γὴ ἀγάπη μου πέδε χρονῶ θέλ' νὰ μὲ πεχωρίσει.
- 11 —Τ' ὥρα γαλὴ ἔναι πικρὸ σ' ἀπὸ γαλὴ γαλὴ φαρκάκι,
τὸ καλωσιορίστιμα ἔναι χάρη καὶ ἀγάπη.
- 12 —Καὶ δὴ ξένος καὶ καὶ ξένος, καὶ ὅπου νὰ πάγω ξένος,
καὶ ποῦ νὰ πάγω νὰ σταθῶ πικρὰ καὶ καημένος.
- 13 —Μήπως ἐγὼ γεννήθηκα ἐκ παλαιοῦ καὶ φοδᾶσαι
καὶ δὲ μοῦ παίρνεις μιὰ βραδυὰ στὴ γλῆνι πού κοιμᾶσαι;
- 14 —Βρέξε Θεγέ μου, μιὰ βροχὴ καὶ χεμάσε καρύδια,
νὰ ἔρτει τὸ πουλάκι μου ἀπὸ τὰ κεραμίδια.
- 16 —Θέλω νὰ γεῖμαι ἔμορφο, νὰ γεῖμαι παλλικάρι,
νὰ τραγουδῶ καὶ ἔμορφα δὲ θέλω ἄλλη χάρη.
- 17 —Ψωμί νὰ γεῖχα νάτρωγα καὶ ροῦχα νὰ φοροῦσα,
καὶ τὴ δουλειὰ δὲν ἤθελα, μόνο νὰ τραγουδοῦσα.
- 18 —Θέλω νὰ γεῖμαι ἔμορφη κι' ἀρχόντισσα μεγάλη,
νὰ τραγουδῶ καὶ ἔμορφα, δὲ θέλω ἄλλη χάρη.
- 19 —Τὸ ψωμί τὸ σιμιτένιο πὲ τὸ μέλι ζυμωμένο,
πὲ τὸ μέλι ζυμωμένο, πὲ τὸ ζάχαρι πλασμένο,
- 20 —Μήπως ἐγὼ δὲν ἤμνα νιός, δὲν ἤμνα παλλικάρι,
μήπως καὶ γὼ δὲν ἔδρεξα νύχτα μὲ τὸ φεγγάρι.
- 21 —Ἀγγέλοι σὲ θαφτίσανε, ἡ Παναγιὰ νουνά σου,
γιὰ τοῦτο σὲ φωνάζουνε Μαρὶα τὸνομά σου.
- 22 —Κοιμήθηκα καὶ ξύπνησα καὶ κούβησα ἔς τὸ δοῖχο,
καὶ ξέχασα τὰ λόγια μου ποῦχα νὰ σὲ συνδύχω.
- 23 —Ὅποιός μ' ἀκούσ' ποῦ τραγουδῶ θαρεῖ τραγούδια λέγω,
γὼ λέγω τὰ παράπονα μ' καὶ κάθουμαι καὶ κλαίγω.

- 24 — Καὶ πῶς βορῶ νὰ θεωρῶ ποῦσαι μέσα κλεισμένη,
τὴ Γουρικὴ θγαίνεις, κυρά μ', πέρδικα πλουσιμένη.
- 25 — Καὶ πέρδικα εἶμ' ἐγώ ;
— Πέρδικα δὲ γεῖσαι σύ, γεῖν' τὰ καμώματά σου,
μὲ ἔφαγαν, μὲ κόρωσαν αὐτὰ τὰ ψέματά σου.
- 26 — Καὶ ψεύτρια εἶμ' ἐγώ ;
— Σὺ ψεύτρια δὲ γεῖσαι, ἐγὼ τὸ ψέμα λέγω,
ἐγὼ γιὰ τὸ κορμάκι σου μέρα καὶ νύχτα κλαίγω.
- 27 — Καὶ τί κλαῖς ;
— Κλαίγω γιὰ τὸ κορμάκι σου ποῦναι φιλὸ σὰ σύρμα
καὶ γὼ θὰ πὰ νὰ σκοτωθῶ καὶ σὺ θάχεις τὸ κρεῖμα.
- 28 — Φοβοῦμαι
— Ἐσὺ φοβάσαι, μάτια μου, καὶ γὼ λιποθυμάω,
κι' ἄ δὲ σὲ πάρω, μάτια μου, θὰ πέσω ν' ἀποθάνω.
- 29 — Πῶς θὰ μὲ πάρς ;
— Σὲ παίρνω ἀπ' τὸ σπιτάκι σου πὺρ καθαρίζεις ρίζι,
ἀγάπα τον αὐτὸ τὸ νιὸ ἀπὸ σὲ τριγυρίζει.
- 30 — Καὶ ποιὸς μὲ τριγυρίζει ;
— Σὲ τριγυρίζουνα πολλοὶ, μὴ ἀγάπας κανένα,
καὶ σὰ χαπήσεις ἄλλων δὲ θάνατι σὺν εἰμένα.
- 31 — Καὶ τί γεῖσαι σύ ;
— Γεῖμαι φτηνός, γεῖμαι λιγνός, γεῖμαι ὀρφανοθρεμμένος,
βάνω τὸ φέσι μου στράδα σὰ βολυγατδεμένος.
- 32 — Καὶ ποιὸς σὲ χάϊδεψε ;
— Μὲ χάϊδεψε γῆ μάνα μου, διὰν ἦμα μικράκι,
μὲ βάνε ὅς τις ἀγάλες της καὶ μ' ἔδινε βυζάκι.
- 33 — Γιατατί σὺ δίνε τὸ βυζάκι ;
— Μὲ τῷδινε, πουλάκι μου, διὰ νὰ μὴ νυστάζω,
κι' ἐνύσταξα καὶ πλάγιασα ἀπὰ ὅς τὰ γόνατά σου,
δὲ μ' ἄφρισε νὰ κοιμηθῶ μὲ τὰ καμώματά σου.
- 34 — Ἐχει σταφύλι ροζακί, κρουστάλλινο κεράσι,
τὰ δρόγονο πὺρ στήνεται ν' ἀσπρίσει νὰ γεράσει.
- 35 — Νάχα τὸν οὐρανὸ χαρτί, τὴ θάλασσα μελάνι,
τὰ δέρτια τῆς καρδοῦλας μου νὰ γράψω δὲ μὲ φτάνει.
- 36 — Αὐτὸ τὸ σπíti τ' ἀψηλὸ τὸ κοκκινοβαμμένο,
νὰ μ' ἀξιώσει ὁ Θεγὸς νὰ χαίνω καὶ νὰ βγαίνω.
- 37 — Ὁ ξένος μέσ' τῇ ξενιτειᾷ σὰ δὲ πουλὶ γυρίζει,
σὰ ρωσικὸς βασιλικὸς ἀνθεῖ καὶ δὲ μυρίζει.
- 38 — Σὺ γεῖσαι τὸ σταφύλι καὶ γὼ τὸ τσάβουρο,
νὰ σὲ φιλῶ ὅς τὰ χεῖλη καὶ σὺ ὅς τὸ μάγουλο.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

31

ΑΘΗΝΩΝ

- 39 — Ἔλα νὰ σὲ φιλήσω καὶ λήγορα νὰ πᾶς,
νὰ μὴ σὲ θῆταιν ὁ κόσμος καὶ ποῦν πῶς μ' ἀγαπᾶς.
- 40 — Ἔλα νὰ σὲ φιλήσω, μελαχροινούλα μου,
νὰ σῶσω τὸ γιανκίνι πῶχει ἢ καρδούλα μου.
- 41 — Πέρασα καλησπέρασα μάννα καὶ θυγατέρα,
γὴ μάννα γῆδαν πέρδικα γὴ κόρη περιστέρα,
- 42 — Βασιλικὸν ἐφύτευσα ἐπάνω 'ς τὸν ἀσδέστη,
γιὰ νὰ περνοῦν οἱ ἔμορφες νὰ λέν Χριστὸς ἀνάστη.
- 43 — Χριστὸς ἀνάστη, μάτια μου, κι' ἔλα νὰ φιληθοῦμε,
κι' ἂν δὲ σ' ἀρέσει τὸ φιλεῖ, ἔλα νὰ κοιμηθοῦμε.
- 44 — Σ' αὐτὸ τὸ σπίτι τ' ἀψηλὸ πῶχει 'ς τὴ μέση βούλλα,
ἄλλοι φιλοῦνε τὴ γυρά καὶ γὼ φιλῶ τὴ δούλα.
- 45 — Νὰ μὴ βερηφανεύεσαι ποὺ ξαίρ'ς πολλὰ τραγούδια,
'ς τὸ Κασαβᾶ(¹) σὲ κοίταζα ποὺ φύλαγες γαδούρια.
- 46 — Ὁ οὐρανὸς συνέφιασε πάλι θέλει νὰ βρέξει
καὶ μένα γὴ ἀγάπη μου πάλι θέλει νὰ παίξει.
- 47 — Πολλὲς φορές μεσάνυχτα κοιτῶ με τὴν ἀνέρα,
γλέπω τὸ στήθος ἀνοιχτὸ θάρω πῶς εἶναι μέρα.
- 48 — Ἀς γήξαίρα νὰ τραγουδῶ νὰ παίζω καὶ τὴ λύρα,
νὰ κατεβάζω ἔμορφες ἀπὸ τὰ παραθύρια.
- 49 — Ἀγάπα με νὰ σ' ἀγαπῶ καὶ θέλω με νὰ θέλω,
γιατί θὰ νᾶρτ' ἕνας καιρὸς νὰ θέλεις νὰ μὴ θέλω.
- 50 — Ἀγάπα με, πουλάκι μου, ὅς μ' ἀγαποῦσες πρῶτα,
τὴ κόσμου λόγια μὴν ἀκούς μόν' τὴ καρδιά σου ρῶτα.
- 51 — Τί ἔμορφα χορεύει τὸ πρῶτο τὸ πουλί
μὰ φαίνεται νὰ εἶναι γὴ μάννα του καλή.
- 52 — Ὁ γήλιος βασιλεύει 'ς τὰ παραθύρια σου,
καὶ σύ, διαβολοκόρη, βάφεις τὰ φρύδια σου.
- 53 — Ὁ γήλιος βασιλεύει 'ς τὴ διαβακέρα σου,
καὶ γὼ, δαχ, θὰ πάρω τὴ θεγατέρα σου.
- 54 — Ὁ γήλιος βασιλεύει 'ς τὰ δένδρα χάνεται,
κορίτσια, παλλικάρια, νὰ μὴ βεθάνετε.
- 55 — Ὁ γήλιος βασιλεύει ἀπάνω 'ς τὸ βουνό,
ἐφέτο τὸ χειμῶνα θὰ ἀρρεβωνιαστῶ.
- 56 — Σὺ γεῖσαι τὸ γιουζέλ πουλὶ καὶ γὼ μαι τ' ἀηδονάκι,
ἔλα νὰ κελαδήσουμε 'ς αὐτὸ τὸ μεγδανάκι.
- 57 — Τραγουδῆσε, πουλάκι μου, ν' ἀκούσω τὴ λαλιά σου,
νὰ πεταχτῶ σὰ βέρδικα νᾶρτῶ 'ς τὴν ἀγαλιά σου.

1) Κασαμπὰς=Οἱ Σαρ. Ἐκκλησίες.

- 58 —Τὸ κορίτσι θέλει χάρδια καὶ μαργαριτάρια,
καὶ ἄσπρα νὰ ξοδιάσει καὶ νὰ μὴ δὴ λογαριάσει.
- 59 —Τῆς παρρεμένης τὸ φίλι, τῆς λεύτερης τὸ κάλλη,
τῆς χήρας γῆ περπατησιὰ μαραίν' τὸ παλλικάρι.
- 60 —"Ὅσα ἄστρα ἔν' στὸν οὐρανὸ στῇ γῇ σπαθιά στρωμένα,
ὅλα πατῶ τα κι' ἔρχομαι, κόρη μου, γιὰ σένα.
- 61 —Δὲ θέλω ν' ἀγαπῶ, θέλω νὰ μ' ἀγαποῦνα,
νὰ γεῖμαι, καὶ ἐλεύτερος νὰ μὲ παρακαλοῦνα.
- 62 —"Ὅδας πάγει τὸ πουλί γούλα ἔναι σκοτεινά,
σὰ ῥκινῇσαι νᾶρκεται πρασινίζνα τὰ βουνά.
- 63 —"Εὐρὲ καθήλι θρωμερό, μὲ θρωμερὸ φυτήλι,
ποῦ δὲ σὲ βεγιαδίζουνα (¹) τῇ μαχαλά οἱ σκύλοι.
- 64 —Μὴ στέκεσαι μέσ' τὸ σοκάκ' σὰ βετεινὸς βρεμένοζ,
πὲ μακριὰ σὲ γνώρισα ποῦ γεῖσαι κατουρμένος.
- 65 —Μὴ στέκεσαι μέσ' τὸ σοκάκ' σὰ γόττα λευρωμένη,
πὲ μακριὰ σὲ γνώρισα ποῦ εἶσαι κατουρμένη.
- 66 —Γούλο τὸ γόσμο γούλα νὰ βροῖ γλυκὸ σταφύλι,
δὲ γηύρα πὺ καίτερο πὲ τὰ βίχα σου χεῖλη.
- 67 —Γούλο τὸ γόσμο γούλα νὰ βροῖ ἀντακὴ καὶ Δύση,
σὰ δὲ δικό σου τὸ κορμὶ δὲ γηύρα κυπαρίσσι.
- 68 —Τὴν εἶσαι σὺ καὶ εἰμὰ γιὰ μὰ δὲ βροῖ νὰ εἶσαι
τ' ἀγγελικό σου τὸ κορμὶ δὲ βόρα θεωρήσω.
- 69 —"Ἀσπρο παχύ μου παδωπο, ἀρρόδατό μου ἀηδόνι,
ὅδας γυρίσω καὶ σὲ δῶν τὸ αἶμα μου παγώνει.
- 70 —"Αἶδε πάλε ξημέρωσε κρυύζου τὰ πετεινούδια,
γούλοι γαποῦν τὰ τσάβουρα κι' ἐγὼ τὰ κοριτσούδια.
- 71 —Γαρυφαλλάκι μου πεβι(²) καὶ γιουγιουλὶ(³) χασχάσι,
κεῖνος ποῦ μᾶς ξεχώρισε ποῦ νὰ δὸν δῶν νὰ σκάσει.
- 72 —Διαθαίνω, φίλοι, κλάψετε καὶ σεῖς ἐχθροὶ χαρήτε,
καὶ σεῖς γειτονοπούλες μου 'ς τὰ μαύρα φορεθῇτε.
- 73 —Λαβουρτζῆς παίξει τὴ λύρα, λαβουρτζέσσα δὺ χορεύει,
καὶ τὰ μικρά τὰ λαβουρτζόπουλα παίζνα τὰ τουβελιόπουλα.
- 74 —"Εγὼ σὲ ἀστρονόμιζα (⁴) μέσα 'ς τίς 'φτά τίς νιὸς σου,
νὰ δῶν ποιάννα γαπᾶς, ποιάννα ἔχεις 'ς τὸ νοῦ σου.
- 75 —"Αγάπη γεῖχα κι' ἔχασα πὲ τὴν ἀναμελιά μου,
τὴ γλέπω 'ς ἄλλα χέρια καὶ καίγει' ἡ καρδιά μου.
- 76 —"Ὡς δρέχει τὸ κρύο τὸ νερὸ 'ς ἓνα στενὸ αὐλάκι
εἶσαι νὰ δρέχ' τὸ αἶμα δὺ κεῖνος ποῦ χωρίζ' ἀγάπη.

1) βεγιαδίζω=φοβίζω. 2) Πεμβι=χρῶμα ρόζ (λ. τουρ.). 3) γιουγιουλὶ = κίτρινο (λιτούρη). 4) ἀστρονόμιζω=βυθοσκοπῶ, ἐξετάζω.

- 77 — Ἔτοῖς ἔναι, μάτις μ' ἔτοῖς ἔναι, τὸ λέγει κι' ὁ τόνος,
 κείνος ποὺ μᾶς πεχώρισε νὰ μὴ δὸν εὔρει ὁ χρόνος.
- 78 — Τέσσερα μάτια γλέπουσαι καὶ δυὸ καρδιὲς πετοῦνα,
 τὸ Θεοῦ παρακαλοῦν πότε ν' ἀδαμωθοῦνα.
- 79 — Ἀπομονή, παιδάκι μου, κόμ' κανεῖνα χρόνο,
 γύστερα πὲ λίγο θὰ γενῶ κορμιοῦ σου κληρονόμο.
- 80 — Γὴ θάλασσα ἔν' φαρδιά πλατειά, μέσα δεδρι δὲν ἔχει,
 καὶ σένα τὸ μοναχογιὺ ἔνα κορίτσι πρέπει.
- 81 — Τὸ χελιδόνι τούρκις τὸ λένε κίρλαμίτσι,
 καὶ σένα τὸ ταλαίπωρο σὲ πρέπει ἔνα κορίτσι.
- 82 — Τιριπλίκι καὶ θελόνι, ἡ νενέ⁽¹⁾ μου μὲ μαλώνει,
 τιριπλίκι καὶ μετάξι, θὰ σὲ πάρω μὲ τὴ δάξη.
- 83 — Ὡρες στὴ βόρτα στέκεσαι ὥρες στὸ παραθύρι
 κι' ὥρες 'ς τὴ μέση τῇ σπιτιοῦ σὰ Φράγκικο ποτήρι.
- 84 — Γὴ δασκάλαςσαι ναι ζάχαρη, γὴ δασκάλαςσαι ναι μέλι,
 γὴ δασκάλαςσαι ναι κρύο νερό, τὸ πῶν γοὶ ἀγγέλοι.
- 85 — Νὰ σὲ γαπῶ θαρέθηκα νὰ σ' ἀρνήθω λυποῦμαι,
 νὰ σ' ἀπολεύσω δὲ βάρω γι' αὐτὸ παρπονιοῦμαι.
- 86 — Γὴ μάναςσαι ποὺ σὲ γέννησε γείγες περὶ σὶα χάρη,
 τὸ γήλιο δὲ στοχάστηκε, ἐγέννησε φεῖγες.
- 87 — Λάθει ὁ φίλιος λάθει, λάθει κι' ὁ αὐγερινός,
 λάθει καὶ τὸ πρόσωπο τὸ καθημερινός.
- 88 — Σαράδα δράμνια μάλαςσαι, νὰ πῶν 'ς τὸ πουγάδ',
 νὰ καθαριάσει τὸ νερό νὰ δῶν ποῖός θὰ σὲ πάρ'.
- 89 — Ἡρὲ κακὲ καλόγερε, τί γυρεύεις 'ς τὸ νοδά μου;
 — Τσάκνο γύρευα, κυρά μου, νὰ σκαλίσω τὸ λουλά μου.
- 90 — Θέλω νὰ γαπήσω 'ς τὸν ἀπάνω μαχαλά,
 ποὺ φοροῦνε τὰ ρολόγια καὶ τὰ φέσια δους στραβά.
- 91 — Πόξω τὴ βόρτα σου περνῶ καὶ λέγω γειά σου γειά σου,
 καὶ σὺ γυρίζεις καὶ μὲ λὲς μαχαίρι στὴ καρδιά σου,
- 92 — Ὡς μὲ ἔδωσες τὴ μαχαίριά, δῶσε με καὶ τὸ βιτάνι,
 δῶσε με καὶ τὸ χελιδόνι σου νὰ δὲ φιλῶ νὰ γιάνει.
- 93 — Πόξω τὴ βόρτα σου περνῶ, σύρνομαι σὰ δὲ φίδι,
 νὰ μὴ μὲ νοιώσει γὴ ἀγάπη μου καὶ σηκωθῇ καὶ φύγει.
- 94 — Τὴ μάναςσαι σου τὴ μάγισσα ρακὶ νὰ δὴ βοτίσω,
 νὰ πίνει ν' ἀποκοιμηθῇ νὰ ρτῶ νὰ σὲ φιλήσω.
- 95 — Τὰ χεῖλη σου κιζιλ βογιά⁽²⁾, τὸ μάγουλό σου μῆλο,
 τὸ στῆθος σου παράδεισος καὶ τὸ κορμάκι σ' κρῖνο.

1) νενέ (ἡ)=ἡ γιαγιά, ἡ μάμη. 2) κιζιλ βογιά=κόκκινη μπογιά.

- 96 —Νά δάγκανα κιζιλ βογιά, νά ἔτρωγα τὸ μῆλο,
νά πέσω στὸ βαράδειςσο νά μοσκιιστῶ τὸ γρῖνο.
- 67 —Ἐβγα στὸ παραθύρι καὶ πάρε τὸ γυαλί,
καὶ βάλε κοκκινάδι νά φαίνεσαι καλή.
- 98 —Ἐβγα στὸ παραθύρι νά δγῆς τί γίνεται,
τὸ αἶμα τῆς καρδιάς μου γιὰ σένα χύνεται.
- 99 —Ἐβγα ὅς τὸ παραθύρι κρυφά πτῆ μάννα σου,
καὶ κάνε πῶς ποτίζεις τὴ ματζουράννα σου.
- 100 —Κεῖνες ποὺ δὲν ἔχουνα θυζιά καὶ δάζουνα μαδῆλια,
περνοῦνα καὶ σαμοῦρ βογιά (1) καὶ δάφουνα τὰ χεῖλια.
- 101 —Ὅλα τοῦ κόσμου τὰ καλὰ ἂν τᾶχω τί τὰ θέλω,
ἄς ἔχνα ὁ κόσμος τὰ καλὰ καὶ γὼ κεῖνο ποὺ θέλω.
- 102 —Βασιλικὸς πλατύφυλλος ἄμὲ σαράδα φύλλα
σαράδα σὲ γαπούσανα καὶ πάλ' ἐγὼ σὲ πῆρα.
- 103 —Σὲ φίλησα, σὲ τσίβησα, σὲ πῆρα τὸν ἀνθό σου,
καὶ πῆγα τὸ παινεύτηκα τὸν ἀραβωνιαστικό σου.
- 104 —Τί φυτεύεις, τί ποτίζεις,
—Ρόδα κι' ἄνθη καὶ βασιλικὸ
κι' ἂν περάσουν τὰ ἀηδόνια
καὶ μὲ φάνα τὰ γαπὸ
ἔχω κι' ἄλλα φυτὰ,
γιὰ τὸ νέο ποὺ γαπῶ.
- 105 —Καραγιόζικο μ' ἀρνάει,
μὲ πότισες φαρμάκι.
- 106 —Τὰ μαῦρα μάτια ἔναι παντιγιοῦ,
τὰ γαλανὰ σὲ τόπου;
μκραίνουν τὶς ἀθρώπους.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Τὰ τραγούδια ἔχωρίσαμε σὲ δυὸ κατηγορίες μόνο, τραγούδια τοῦ τραπεζιοῦ ἢ τῆς παρέας, ὅπως συνήθως τὰ λένε, καὶ τραγούδια τοῦ χοροῦ. Λεπτομερέστερη κατάταξη ἀνάλογα μὲ τὸ εἶδος δὲν ἐκάναμε, γιατί μιὰ τέτοια κατάταξη θὰ ταίριαζε περισσότερο σὲ μιὰ συλλογὴ πλουσιώτερη. Ὡς τὸ τέλος τῆς συλλογῆς, παρατίθενται τὰ λίγα νανουρίσματα.

Α'. Τοῦ τραπεζιοῦ ἢ τῆς παρέας

1. Ὁ ἀντρειωμένος Θανάσης

(Ἀπαγγελία Ν. Δάψου)

Νά σᾶς τραγουδήσω θέλω, θαμνοτὴ παλλ:καριά,
τὸν ἀδρειωμέν' Θανάσ' πῶς ἐβγῆκε ὅς τὸ βασά :

1) σαμοῦρ (τὸ)=τὸ γούνομα.

- Λέγοντας καὶ τραγουδώντας ἄρχισε πάνου ᾠδὴν τὴν βασᾶ,
 μὲ ἐξήδα θυὸ δάδες ἀλυσσίδ' ᾠδὴν ἀγαλιά.
 5 Προσκυνάει ᾠδὴν τὸ γαπετάνιο, τὸ βασᾶ παρακαλεῖ :
 — Ἀχ, πασᾶ μου καὶ θεζύρη, μὴ βιστεύεις τὸ Γωστή,
 γεῖναι ψεύτης, κατεργάρης, προσκυνάει τὸ φλουρί,
 ἔκαψε τὸ γόσμο ὅλο σὰ δὴ ἄγιου τὸ κερί.
 Τότες ὁ πασᾶς φωνάζει πὸ μεγάλη ταραχή :
 10 Μάζωξε τὴ συντροφιά σου ὁ πασᾶς γιὰ νὰ τοὺς δγεί.
 — Ἀχ πασᾶ μου καὶ θεζύρη, τὴν ἔχω στείλει ᾠδὴν τὸ Μωριᾶ,
 γιὰ νὰ πᾶν νὰ προσκυνήσουν στὸ Γεώργιο βασιλιά.
 Σὲ τριάδα ἔξη ὥρες ἔφτασαν τὰ παιδιὰ
 μὲ τὰ δπλα δους ᾠδὴν τὴν πλάτες καὶ μὲ τὰ γυμνά σπαθιά.
 15 Προσκυνοῦν τὸ γαπετάνιο τὸ βασᾶ παρακαλοῦν :
 — Ἀχ πασᾶ μου καὶ θεζύρη, δώσε μας ἐλευτεριά.
 Τότες ὁ πασᾶς φωνάζει μὲ μεγάλη ταραχή :
 — Φέρτε με τὸ καλαμάρι, τὸ καὶ ἄλλο καὶ χαρτί,
 νὰ σᾶς δώσω ἓνα γράμμα, νὰ σᾶς δώσω ὑπογραφή,
 20 ἀπ' τὴν δεκατρεῖς ἀνένας πότε δὲν ἔν' ᾠδὴν γιὰ νὰ χαθῇ.
 — Ἀν ἀκούσῃς ἐσύ, πασᾶ μου, καὶ κοῦκο μέγα ᾠδὴν τὸ κλουδί,
 τότες νὰ πιστέψῃς πασᾶ μου, πᾶναι κλέφτες ᾠδὴν τὸ κλουδί.

2. Τοῦ Ἀρμέν' ὁ γιὸς

(Ἀπαγγελία Ἀν. Δαχτιζή).

- Τ' Ἀρμέν' ὁ γιὸς παινεύτηκε ἀντίχου ᾠδὴν τὸν ἀφένδῃ
 παινεύτηκε τὴ θάλασσα πεζὸς θὰ δὴ βεράσει.
 — Ἐσὺ πεζὸς θὰ δὴ βεράσῃς κι' ἐγὼ γαῖρὸ σὲ κάνω,
 οὐδὲ ᾠδὴν τὴ θυγατέρα μου οὐδὲ ᾠδὴν τὴν ἀδερφή μου
 5 μόνον ᾠδὴν τὴν ἀνεψιύλα μου πού 'ταν κακογραμμένη :
 ᾠδὴν τὴν σκοτεινὰ γεννήθηκε ἔναψαν τὰ παλάτια.
 Τ' Ἀρμέν' ὁ γιὸς σὰ δ' ἄκουσε, καθίζει ξυπολυέται,
 κάθισε ξεπολυούσανα, ξεπολυμὸ δὲ γεῖχε,
 κάνει τὰ χέρια του κουπιά καὶ τὸ κορμί του θάρκα,
 10 ἀρκίνησε καὶ ἔπλεε τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες.
 — Θάλασσα, πικροθάλασσα καὶ πικροκυματοῦσα,
 τόσες φορὲς σὲ πέρασα μὲ γέλια καὶ τραγοῦδια,
 καὶ τώρα γιὰ νὰ στοίχημα δάλλθηκες νὰ μὲ φάγεις.

3. Ὁ Κοστανδίνος

(Τοῦ ἰδίου Δαχτιζή)

- Ἀπὸ μικρὸς ᾠδὴν τὰ γράμματα, μεγάλος ᾠδὴν τὸ σχολεῖο.
 τ' ἀπέλυκε ὁ δάσκαλος νὰ πᾶ νὰ γιοματίσῃ.

- Στὸ δρόμο ἔπου πήγαινε Θεγὸ παρακαλιόυσε,
νὰ εὑρεῖ τὴ μητέρα του μαζὶ μὲ τὸ βατέρα τ'.
- 5 Καὶ βρῆκε τὴ μητέρα του μὲ ξένο παλλικάρι.
—Τί ἐν' αὐτὰ μητέρα μου, τί ἐν' αὐτὰ ποὺ κάνεις;
Στέκα νὰ ρτῇ ὁ πατέρας μου καὶ γὼ θὰ μαρτυρήσω.
—Τί γεῖδες, ἔρε σκυλόπαιδο, καὶ τί θὰ μαρτυρήσ-ς;
—Ὁ, τ' εἶδαν τὰ ματάκια μου, κεῖνο θὰ μαρτυρήσω.
- 10 Ἀπ' τὰ μαλλιά τὸ ἄρπαξε ἔς τὸ μαγεργιὸ τὸ πάει,
τρεῖς μαχαιριγῆς τὸ χτύπησε ἀνδράμα ἔς τὴ γκαρδιά του,
ἀπ' τὸ ποδάρ' τὸ ἐπιασε ἔς τὸ μάγερα τὸ ρίχνει.
—Νὰ μάγερα, μαγέρεψε καὶ στ' ἄλλας μὴν δὲ γλέπεις.
Ὁ λόγος δὲς δὲ βλέρωσε καὶ ἡ συνδυχὰ τς κρατοῦσε,
- 15—Ποῦναι γυναίκα μ' τὸ παιδί, ποῦναι κι' ὁ Κωσταδῖνος;
Ἔχω τρεῖς μέρες νὰ τὸ δγιῶ καὶ τρεῖς νὰ τὸ διαθάσω,
καὶ ἄλλες τρεῖς ἂ δὲ τὸ δγιῶ τὸ νοῦ μου θὰ τὸν χάσω.
—Τὸ ἔλousα, τὸ χτένισα καὶ τὸ σκολοῖδ τὸ ἔστειλα.
Χτυπᾷ τὸ ἄλογο βιτσιᾷ καὶ ἔς τὸ σκολοῖδ πηγαίνει.
- 20—Ποῦναι, δάσκαλέμ', τὸ παιδί πῶ ἐν' ὁ Κωσταδῖνος;
ἔχω τρεῖς μέρες νὰ τὸ δγιῶ καὶ τρεῖς νὰ τὸ διαθάσω,
καὶ ἄλλες τρεῖς ἂ δὲ τὸ δγιῶ τὸ νοῦ μου θὰ τὸν χάσω.
Τὸ μεσημέρ' τὰ σκόλασα νὰ μὰ νὰ μοματίωνα,
καὶ ἔς τὸ σκολοῖδ δὲ γούσε ἀπὸ τὸ γὰ νὰ ἔρτει.
- 25 Χτυπᾷ τὸ ἄλογο βιτσιᾷ καὶ ἔς τὸ σκολοῖδ πηγαίνει.
—Ποῦναι, γυναίκα μ', τὸ παιδί δὲν ἐναι ἔς τὸ σκολοῖδο.
—Κάτσε νὰ φᾶς, κάτσε νὰ πγῆς καὶ τὸ παιδί θὰ νᾶρτει,
καὶ στὸ τραπέζι κάθησε καὶ τὸ φαγὶ του γῆρτε,
καὶ τὸ φαγὶ πλογήθηκε πὸ μέσα πὲ τὸ πιάτο :
- 30«Ἄν γεῖσαι σκύλος φάγε με, λύκος κατέλυσέ με,
κι' ἂν γεῖσαι ὁ πατέρας μου σκύψε καὶ φίλησέ με».
Σὰν δᾶκουσε ὁ πατέρας δὲς σηκώθηκε ἔς τὸ πόδι,
πὲ τὰ μαλλιά τὴν ἄρπαξε τρεῖς μαχαιριγῆς τὴν δίνει,
καὶ ἔς τὸ τσουβάλ τὴν ἔβαλε ἔς τὸ μύλο τὴ βαγαίνει.
- 35—Νὰ μωλωνα καὶ ἄλεσε ἀλεύρι μὴ δὲ κάνεις,
κάνε φκιασίδι τῆς πορνιάς (1), τὸ αἷμα κοκκινάδι,
γὰ νὰ δὲ δάννα γοῖ ἔμορφες νὰ θγαίννα ἔς τὸ συργιάνι.

1) πορνιὰ (ἡ)=ἡ πόρνη.

4. Ὁ π ρ α μ α τ ε υ τ ῆ ς⁽¹⁾

(Τοῦ ἰδίου Δαχτιζῆ)

- Ἕνας καλὸς πρᾶματευτῆς καὶ μωσκοβεζεργένης,
 σαράντα μούλες φόρτωσε ἔλο φλουρί καὶ γρόσι,
 κι' ἄλλες σαρὰda τέσσερις ἔλο μαργαριτάρι.
 Βάνει τὴ φέσαν του στραβά καὶ τὴν περτσιὰ του πλάϊ,
 5 τραγοῦδι καὶ κατέβαινε σ' ἓνα ψηλὸ βαλκάνι.
 — Ἐ βρὲ βουνό, καλὸ θουνὸ καὶ πυκνοφουδωμένο,
 δὲν ἔχεις κλέφτες γιὰ νὰ βγοῦν οὔτε καὶ κεσιτζήδες.
 Ὁ λόγος του δὲ πλείρωσε, ἡ συνδυχιά τ' κρατοῦσε,
 τρεῖς μολυδιὲς τοῦ ἤρτανε ἀντάμα 'ς τὴν καρδιά του.
 10 — Πὲ ποῦσαι, βρὲ πρᾶματευτῆ, καὶ μώσχοβεζεργένη,
 — Ἡ μάμμα μ' εἴταν Βενετιά, ὁ κύρης μ' ἀπ' τὴ Μπόλη
 τρία ἀδερφάκια ἔμασταν τρία καλογραμμένα,
 ὁ ἕνας εἴταν πρωτοκλέφτης, ὁ ἄλλος βογιαντζάκης,
 καὶ γὼ εἶμ' ὁ ὀλόμικρος ὁ μωσκοβεζεργένης.
 15 Δέ μὲ τὸ λὲς βρὲ ἀδερφέ, πὼς εἶσαι ἄρεστος μου.
 Τὰ μάσκαλα τὸν ἄρπαξε καὶ 'ς τὸ γκάρο τὸν πάγει,
 νὰ ἰάτρεψέ μ' καὶ ἰάτρεψέ τὸν χαϊρογοπομένον.
 Πρὸς τοὺς γιαντάρους γιάτρεψέ πολλοὺς μαχαρωμένους,
 μὰ σὰν αὐτὴ τὴ μολυδιὰ τὰ μάτια μου δὲν εἶδαν.

μωσκοβεζεργένης = ὁ ἔμπορος μώσκου (ἐμπόρος). — περτσιὰ = μακρὰ
 μαλλιά σὲ πλεξοῦδες. — βαλκάνι = θουνό. — κεσιτζής = (τουρκ. κεσίόρουμ =
 κόβω) = φονιάς. — βογιαντζάκης = μπογιατζής, δαφέης. — γιαντάρ = πληγῆ.

5. Κωστῆς ὁ βόϊβονδας

(Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ καὶ τὰ τρία ἐπόμενα ἀπήγγειλε ὁ Ἀριστ. Τζελέπης).

- Πότες, μωρέ, πότες νὰ ἔρτει ἡ ἀνοιξη
 τῇ Μάη τὸ καλοκαίρι, Κωστῆ μου, Κωστῆ μου βόϊβονδα
 νὰ θγάλω τά, νὰ θγάλω τὰ ποδήματα,
 νὰ ποδεῖθῶ τσαρούχια, Κωστῆ μου, Κωστῆ μου βόϊβονδα.
 5 Νὰ πάρω δί-, νὰ πάρω δίπλα τὰ θουνά
 καὶ δίπλα τὰ βαλκάνια, Κωστῆ μου, Κωστῆ μου βόϊβονδα.
 — Νὰ -ν- εὔρω Τοῦ, νὰ -ν- εὔρω Τοῦρκο ζωντανό
 'ς τὴ σούγλα νὰ τὸν ψήσω, Κωστῆ μου, Κωστῆ μου βόϊβονδα,
 νὰ νάψω τό, νὰ νάψω τὸ τσιπούκι μου
 10 καὶ νὰ τὸν τραγουδήσω, Κωστῆ μου, Κωστῆ μου βόϊβονδα :

1) Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ συνήθως τραγουδιέται 'ς τὸ δρόμο.

Μένα με ξαί-, μένα με ξαίρει ὁ βασιλῆς
 με ξαίρει κι' ὁ θεζύργης, Κωστή μου, Κωστή μου βόϊθονδα
 με ξαίρει κι' ὁ με ξαίρει, κι' ὁ βελούκ πασᾶς
 πού γεῖμαι πρωτοκλέφτης, Κωστή μου, Κωστή μου βόϊθονδα.
βελούκ πασᾶς (δ)=τουρκ. στρατ. ἀξιωμα, πού ἀντιστοιχεῖ με τὸ δικό
 μας ταγματάρχην.

6. Τῆς ξενιτειᾶς

- Μαύρη νὰ γένει ἡ ξενιτειὰ πού ξενιτεύεται τὰ μικρά,
 πού ξενιτεύονται τὰ μικρά, τὰ μικροπαδρεμένα.
 Ξενίτεψαμ' καὶ τὸ Βαῖτο' τὸ μικροπαδρεμένο,
 πάγει νὰ γένει δεμερτζῆς, νὰ γένει μυλωνάδης.
 5 Δώδεκα χρόνια δούλεψε τὴ λυγερή του νούνισε,
 τὴ λυγερή του νούνισε καὶ θέλει νὰ πηγαίνει.
 Καὶ τὸ Βαῖτο' ἀρρώστησε στὴ καρδιοῦ τὴ βλώρη,
 δὲν ἔχει μάννα νὰ τὸ δῇ. Ξεμένει νὰ δὲ γλάψουν,
 μόν' ἔχει τρεῖς γεροντίσες, καὶ τρεῖς γεροντοπούλες.
 10 Γὴ μινὰ τὸ βάγει κρόκο κρόκο, ἡ ἄλλη ἀφράτο μῆλο
 καὶ ἡ τρίτη ἡ καλύτερη βασιλικὴ μοσχάτο.
 Σήκω, ξένη μ' νὰ πῆς, νὰ πῆς, νὰ φᾶς ἀφράτο μῆλο,
 νὰ μὴ σκιστῇς ἀπὸ πόνος, νὰ σὲ πιάσει ὁ πόνος.
 — Ἐγὼ σὰς λέγω δὲ βορῶ καὶ σὲ με γέτε σήκω,
 15 γιὰ φέρτε μου τὴ χάρα μου, νὰ γράψω νὰ διαβάσω.
 Σὰ βᾶτε 'ς τὴ βατρίδα μου μὴ βῆτε πὼς ἀρρώστησα,
 μόν' πῆτε πὼς παδρέφτηκα καὶ πῆρα μινὰ γυναίκα,
 πῆρα τὴ βέτρα πεθερά τὴ θάλασσα γυναίκα.(¹)

7. Ἡ Εὐγενούλα

- Γὴ Εὐγενούλα γὴ μικρὴ γὴ μικροπαδρεμένη,
 ἀπὸ μικρὴ παδρέφτηκε μικρὸ Κωστάδι πῆρε.
 Κι' ὁ Κωσταδῖνος διάβαινε, τὴ μάννα τ' παραγγέλνει:
 — Μάννα μ' τὴν Εὐγενούλα μου καλὰ νὰ δῇ βροσέχεις,
 5 πρὶν νὰ τρώγει ζάχαρη, τὸ μεσημέρι μόσχο
 κι' ὅδε παίρνει νὰ βραδιάζει, νὰ στρώνεις νὰ κοιμάται.
 Γὴ Εὐγενούλα ρώστησε κοδεύει νὰ πεθάνει,
 χίλιοι γιατροὶ βαινόδγαιναν καὶ χίλιες δυὸ γιατρέσες,
 καὶ ἡ Εὐγενούλα πέθανε καὶ φκιάνα τὸ κιθούρι.
 10 Χίλιοι μαστόροι δούλευαν καὶ χίλιοι δυὸ καλφάδες,
 κι' ὁ Κωσταδῖνος ἔρχεται μ' ἐξήλδο δυὸ ἀτληδες.

1) Τραγουδιέται συνήθως ἀπὸ τὰ κορίτσια σὲ τόνο πολὺ θλιβερό.

- Καλή μέρα σας, χίλιοι μάστοροι καὶ χίλιοι δυὸ καλψάδες,
ποιανοῦ ἢ τὸ σπῖτ' ποὺ φκιάντε καὶ τὸ γιαπὶ ποὺ στήντε.
Μὴν ἔναι τῆς μαννούλας μου, κάντε το μαλαματένιο,
15 μὴν ἔν' τῆς ἀδερφοῦλας μου κάντε το ἀσημένιο,
μὴν ἔν' τῆς Εὐγενοῦλας μου κάντε το γιὰ δυὸ νομάτοι,
νὰ βεῖ ἡ κόρη ἀνήχαρη στὸ πλάϊ ὁ Κωσταδῖνος.

8. Ἡ Παναγιώτα

- Τ' ἔχεις, μὴν Παναγιώτα, καὶ κάθεσαι καὶ κλαῖς,
καὶ μένα τὸ βαβᾶ σου, γιατί δὲ μὲ τὸ λές;
—Τί νὰ σὲ πῶ, βαβᾶ μου, τί νὰ σὲ φηγηθῶ,
δὲ ξαίρεις πὲ ἀγάπη καὶ πὲ καρδιάς καημό.
5 Πὲ τὰ μαλλιά τῇ βιάνει τῇ βάει ἔς τὸ γηλιακό,
τρεῖς μαχαιριές τῇ δίνει ἔς τὸν ἄσπρο της λαϊμό.
—Ἐλᾶτε, κοριτσάκια, νὰ τὴν ἀλλάξετε
καὶ οἱ παραδερφάδες γιὰ νὰ τὴν κλάψετε.
"Οὐδὰς τῇ γατεδάζανε ἀπὸ τὴ σκάνια της.
10 μεγάλοι μικροὶ τῇ γλαῖνε τὴν ἐμπαφάδα της.
"Οὐδὰς τὴν ἐπερνοῦσαν πῶς πὲ τὸ γὰρ
ὁ σκύλος ὁ βαβᾶς της ἤπινε ἄλλο γάλα.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

9. Ὁ Γερμανός

ΑΘΗΝΩΝ

(Τὸ τραγούδι αὐτὸ καὶ τὰ ἐπόμενα τρία ἀπὸ γαῖτε ὁ Γ. Γκαδανός)

- Ἀρκίνησε ὁ Γερμανός καὶ κοίταξε τὸν Τούρκο,
μὲ τὰ θαγγέλια τῆς Βλαχιάς μὲ τὸ σταυρὸ τῆς Πόλης,
ἐβρὸς θάνουνα τὸ σταυρὸ καὶ πίσω τὸ θαγγέλιο,
καὶ μέσ' τῇ μέσῃ ὁ Γερμανός τ' ἄξιον παλλικάρι.
5 Πέφτνα τὰ τόπια σὰ θροχή, μολύβια σὰ χαλάζι,
πέφτνα τὰ τουρκοκέφαλα σὰ φύλλα πὲ τὰ δέδρα,
δούρουν-δούρουν φώναξε νὰ μετρηθῇ τ' ἄσκέρι.
Μετρήσανα τουρκόπουλα ἐννιά χιλιάδες λείπουν,
μετρήσαν τὰ Ρωμιόπουλα ἑνας διαβάτης λείπει,
10 νάτος κ' ἐκεῖνος ἔρκεται μὲ τὸ σπαθὶ ἔς τὸ χέρι.
—Ποῦ γήσνα, βρὲ διαβολογυιέ, ἔδαν μετροῦν τ' ἄσκέρι,
νὰ μετρηθῇς καὶ σὺ μαζὶ, μαζὶ μὲ τὸ ἄσκέρι.
Δούρουν (λ. τουρκ.)=στάσου.

10. Ἡ ἔμορφη

Ἀνάμεσα ἔς τὴ θάλασσα πύργος θεμελιωμένος,
κάνδαν καὶ ἡ κόρη μόναχη, φλουράκια ρομαθιάζει.
Ρομαθιάσε καὶ ἔκανε, ἐννιά βουρλιές τίς κάνει,

- τις πέδε θάνει ἔς τὸ λαϊμό, τις τέσσερες ἔς τὸ τσακάτ',
 5 βάνει τὸ γήλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγάρι στηθος
 καὶ τῇ κοράκου τὸ φτερό θάνει μάτι καὶ φρύδι,
 καὶ τὸ γαθάριο αὐγερινὸ διαμάδι δαχτυλίδι.
 Ὡς τὸ παναθύρι κάθεται τὸ γήλιο νιχτυπιέται :
 —Γιὰ ἔδγα, γήλιε μ' γιὰ θὰ ἐγῶ, γιὰ λάψε γιὰ θὰ λάψω,
 10 σύ, γήλιεμ, θγαίνεις ἔς τὰ θουνά, μαραίνεις χορταράκια,
 γῶ, γήλιεμ, βγαίνω ἔς τὰ χωριά, μαραίν' παλλικαράκια.
 τσακάτ' (τὸ)=τὸ μέτωπο.

11. Τὸ Γυαλδίξι

- Σηκώνουμαι πολλὰ πρωὶ ἴσαμ' δυὸ ὥρες νύχτα,
 παίρνω νερό καὶ νίθγουμαι τὰ μάτια μου νὰ νοίξω,
 κούγω θροδέξ, κούγω κοφτές καὶ τὸ σπαθί μ' ἀρπάζω
 καὶ τὸ σπαθί μ' ἀρπάζω ἔς τὴν γλεψιά γιὰ νὰ διαδῶ.
 5 Ἐγὼ γεῖμαι τὸ γυαλδίξι, γῶ γεῖμαι τὸ γυλδίξι,
 ν- οὐδὲ μὲ χίλιους πιάνουμαι, ν- οὐδὲ μὲ δυὸ χιλιάδες,
 γελάστηκα καὶ πιάστηκα μὲ τρεῖς Ἀρβανιτάδες,
 τὰ χέρια πίσω ἔδῃσαν, τίς χλάπες ἔς τὰ ποδάρια,
 10 Τὴν κάστρα τρέσαν, οἱ δὲ τὰ βλαέτια.
 Τὴν ἀγάπης μου νὰ μὴ, κατὰ τὴν ἀκαπητείας μου.
 Τὴν ἀγάπης του τὸν πύγαν, ποῶν τὸν ἐπερνούνα.
 Γῆ ἀγάπη του τὸ γοιτάζε πᾶν τὸ παραθύρι.
 —Δὲ γήσνα σύ τὸ γυαλδίξι, δὲ γήσνα τὸ γυαλδίξι,
 π' οὐδὲ πὲ χίλιους πιάνουσνα, οὐδὲ πὲ δυὸ χιλιάδες,
 15 πῶς γελάστηκες καὶ πιάστηκες πὲ τρεῖς Ἀρβανιτάδες,
 πῶς πίσω ἔδῃσαν τὰ χέρια σου, τίς χλάπες ἔς τὰ ποδάρια;
 Καὶ κείνος σὰ δὲ ἄκουσε πίσω μινιάνα ταρτίζει,
 τίς ἀλυσσίδες ἔκοψε, τίς χλάπες πὲ τὰ ποδάρια,
 καὶ τὸ σπαθί του ἀρπάξε εἰς τὴν γλεψιά νὰ πάγει,
 20 ἔς τὰ δάσια χίλιους ἔκοψε ἔς τὰ βγάσια δυὸ χιλιάδες.
 Γυαλδίξι (τὸ)=τὸ γυαλιστερό πρᾶγμα, λαμπρὸς ἄνθρωπος. Συνών. γυα-
 λδίξι.—ταριίζω=τεντώνω, κτυπῶ μὲ ὀρμή.

12. Ὁ γεμιτζῆς

- Γεμιτζῆς ἀρρώστησε βαρεῖα γιὰ νὰ πεθάνει,
 δὲν ἔχει μάννα νὰ δὸν δεῖ κύρη νὰ δὲ γοιτάξει
 μόν' ἔχει τρεῖς Ἀρμένισσες καὶ τρεῖς Ἀρμενοπούλες.
 Γῆ μινιά τὸν πᾶνει κρυὸ νερό, γῆ ἄλλ' ἀφράτο μῆλο,
 5 γῆ τρίτη γῆ μικρότερη θασιλικὸ μὲ τ' ἄθῃ.

- Σήκω, ξένε μ', νὰ πγείς νερό, νὰ φᾶς ἀφράτο μῆλο,
 πὲ τὸ νερὸ νὰ ὀρσοιστεῖς, νὰ μοσχοιστεῖς βασιλικό.
 —Ἐγὼ σὰς λέγω δὲ βορῶ καὶ σεῖς μὲ λέτε σήκω,
 γιὰ πιάστε με νὰ σηκωθῶ, κουδῆστε με νὰ κάτσω,
 10 καὶ φέρτε με τὴ χάρτα μου τὴ βολυαγαπημένη,
 νὰ θγιῶ θάλασσα καὶ στεριά καὶ κόσμος νὰ χορτάζω.
 γεμιτζῆς (δ)=ναυτικός.

13. Ὁ ξένος

(Ἀπαγγελία Ἀντώνη Δούμα)

- Ἀνάμεσα σὲ δυὸ θουνὰ δυὸ ἀδέρφια σκοτωμένα
 κι' ἀνάμεσα ἔς τὰ μνήματα κλῆμα ἔναι φυτεμένο
 κάμνει σταφύλι ράζακο καὶ τὸ κρασί του μόσκος,
 τὸ πίννα γοῖ ἄδροι καὶ μεθοῦν γυναῖκες καὶ ροδιζῶνα,
 5 ἄς γήπινε καὶ γῆ μάννα μ', μάννα μ' νὰ μὴ μὲ κάνει,
 ποὺ μ' ἔκανε καὶ τί ἔκανε κι' ἔνα καλὶ δὲ γεῖδα,
 ξένες πλύννα τὰ ροῦχα μου, ξένες τὰ σαπουνίζνα,
 ἄντ'ις νερὸ ροδόσταμο, ἄντ'ις σαποῦνι μόνον.
 τὰ πλύννα μινιά, τὰ πλύννα σου, ἔτις τρεῖς μού τὰ τινάζνα.
 10 —Πάρε, ξένε μ', τὰ ροῦχα σου καὶ πᾶνε ἔς τὴ δουλειά σου.

14. Τὸ τραγοῦδι τῆς κατὰστροφῆς

(Ἀπαγγελία Μ. Σκαρπέτοπούλου)

- Ἀκοῦστε, φίλοι καρδιακοί, τί ἔγινε ἔς τὴ Θράκη,
 νὰ κλαίγει ἡ μάννα τὸ παιδί καὶ τὸ παιδί τὴ μάννα :
 Γοῖ Τοῦρκοι καὶ γοῖ Βούλγαροι κατὰστρεψνα τὴ Θράκη,
 κόφτουν καὶ διώχνα χριστιανοὶ δίχως καμινὰ αἰτία.
 5 Ἀχ παιδιὰ μου ὀρφανὰ μου, σκορπισμένα δῶ κι' ἐκεῖ,
 μέσο τὴν Ἀραπιά διωχμένα καὶ ἔς τὴν Ἀνατολή.
 Κλαῖνε οἱ μάννες τὰ παιδιὰ καὶ τὰ παιδιὰ τίς μάννες.
 Σηκώσανα γοῦλα τὰ χωριά τῆς Βύζας ἐπαρχίας,
 σηκώσανα τὸ Σεπαστό μαζί με τίς Σοφίδες,
 10 σηκώσανα καὶ τὴ Δρουλιὰ με τίς Σαμοκοβλήδες.
 Ἀχ παιδιὰ μου ὀρφανὰ μου, σκορπισμένα δῶ κι' ἐκεῖ,
 μέσο τὴν Ἀραπιά διωχμένα καὶ ἔς τὴν Ἀνατολή.
 Ἀφίσνα τὸ Μπουνάρ-Ἰσάρ, ἀφίσνα καὶ τὴ Γέννα,
 ἔς τὴ Μπέτρα καὶ μέσο τὸ Σκοπό δὲν ἀφίσνα κανένα,
 15 νὰ κλαίγει ἡ μάννα τὸ παιδί καὶ τὸ παιδί τὴ μάννα.

Σημ. Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ εἶχε γίνεῖ κατὰ τὸν πρῶτο διωγμὸ τοῦ 1914.

15. Ο καημὸς τῆς Θράκης

('Απαγγελία Θ. Μπακιρτζή)

- Θράκη μ' γλυκειὰ πατρίδα, γιατί φορεῖς τὰ μαῦρα ;
 —Γιατί μ' ἀφίστε 'ς τὴ Δουρκιά, καὶ στὴ σκλαβιά, στὴ λαύρα,
 καὶ πῶς ἀκούγω τὸ Γκισοῦρ τὴ θρωμερὴ τὴ λέξη.
 Γὴ Βύζα καὶ τὸ Σκεπαστό, Σκοπὸς καὶ οἱ Σοφίδες,
 5 τὸνα διαβάτη ἐρωτοῦν: τὰ τέκνα μας μὴ γεῖδες,
 καὶ γοῖ Σαράδα Ἐκκλησιᾶς τὰ τέκνα δους φωνάζει,
 καὶ γιὰ τὴ νεολαία δὴς κλαίει κι' ἀναστενάζει.
 Διαβάτη, κι' ἂν -ε- πᾶς, τὰ τέκνα μου μὴ γίδεις,
 πρόσφερε τα λίγο ψωμί καὶ δπλα εἰς τοὺς νόμους,
 10 αὐτὰ ξαίρουνα καλὰ τῆς Θράκης δῶ τοὺς δρόμους.

Σημ. Τραγουδιέται μὲ ρυθμὸ πολὺ θλιβερό.

16. Ἡ ξανθιά

('Απαγγελία Κωνσ. Παπασταύρου)

- Ξαθιά πὲ τὰ ξαθὰ μαλλιά καὶ πὲ τὰ μαῦρα σ' μάτια,
 γιὰ ρίξε μ' τὰ μαλλιά σου πὲ πλὴν τὸ παραθύρ',
 γιὰ κἀντα σκάλα ν' ἀνεῖς γάρτα νὰ σε φιλήσω,
 'ς τὰ χεῖλη καὶ 'ς τὰ μάγουλά καὶ τὸ παχτανουφούν',
 5 —Ξένη μ' κι' ἂν θέλεις φιλήμα κι' ἂν θέλεις μαῦρα μάτια,
 βάλ' ἀράδα τὰ φλουριά καὶ τὰ μαουραϊτάρια,
 βάλ' τα κι' ἔλα μινὰ βραδυὰ ἔνα Σαββάτο βράδυ,
 πῶν γὴ νενέ μ' 'ς τὴν ἐκκλησιὰ πατέρας μου 'ς τὰ ξένα.
 Σιγὰ-σιγὰ νὰ ἔρκεσαι νὰ μὴ θαρσοπάτησεις,
 10 τρία κρεββάτια ἔχουμε τὰ τρία ἀράδα-ἀράδα,
 'ς τὸνα κοιμάται γὴ νενέ καὶ 'ς τ' ἄλλο γὴ ἀδερφή μ',
 'ς τὸ τρίτο τὸ καλύτερο κοιμάμαι μοναχὴ μ'.
 Κι' ὁ νέος θαρσοπάτησε κι' ἔτριξε τὸ κρεββάτ',
 γὴ μάννα της τὴν ἐρωτᾷ, γὴ μάννα της τὴν λέγει:
 15 —Τ' ἔχεις, κόρη μ' καὶ βογᾶς βραεὶα κι' ἀναστενάζεις;
 —Μαννάμ' φύλλος μὲ τοῖβησε πᾶ 'ς τὸ δεξί μ' τὸ στηθός.
 —Δὲ μνοιάζει φυλλοτοσίβημα, μόν' μνοιάζ' παλλκροφίλημα,
 γιὰ δὲς τηνα τὴν ἄνομη, τὴ σκύλα τὴν Ἐθραῖσσα,
 πεῦ τὴ θαρῶ νὰ ἔν' κορίτσο καὶ κείνη ἔναι χήρα.

17. Τὸ τραγοῦδι τοῦ Γιάννη

(Τραγουδιέται σὲ ἄργον ρυθμὸ εἰς τὰ διάφορα γλῆντια)

Μαῦρα μου χιλιδόνια καὶ ἄσπρα μου πουλιὰ
 μὴν πᾶτε, μὴν γυρίστε πὲ μεσ' τὴν ἀραπιὰ

- νὰ γράψω ἔς τὰ φτερά σας πὰ ἔς τὰ φτερούγια σας,
 δυὸ λόγια, δυὸ μαδάτα τρία μηνύματα.
 5 νὰ πάτε τὴ γαλή μου τὰ χαιρετήματα.
 Δεδρι ἔχω ἔς τὰ βρόστιο δεδρι καὶ ἔς τὴν αὐλή,
 νὰ πῆτε τὴ γαλή μου τὰ χαιρετήματα·
 ἂν θέλει ἄς χηρέψει, ἂν θέλ' ἄς παντρευτεῖ,
 10 ἐγὼ ἐδῶ πού γῆρτα ἐδῶ πατρεύτηκα,
 ἐπῆρα μιὰ γυναῖκα τῆς μάγισσας παιδί,
 τὸν οὐρανὸ μαγεύει καὶ τὰστρα δὲ βελεῖ
 τὴ θάλασσα μαγεύει καὶ πειὰ δὲ συματεῖ,
 καὶ τὸ θουνὸ μαγεύει καὶ χόρτο δὲ βελεῖ,
 15 καὶ μάγεψε καὶ μένα καὶ δὲ βορῶ νάρτῳ.
 Ὅδες κάνω νὰ ν-ἔρτω ἀστράφτει καὶ θροῶ,
 καὶ ἔδαν γυρίσω πίσω λάβει καὶ γελά.
 Καὶ κείνη σὰν τ' ἀκούγει ταχρούγια φόρεσε,
 ρωτώδας πορπατώδας τὰ γεμιτζόπουλλα
 20 τᾶξια παλλικάρια καὶ τὰ καλὰ παῖδια.
 —Μὴ γείδ'τε τὴ Γιάνν' τὸ σπῖτ' τὴ Γιάνν' τὸ θύρ.
 Βρίσκει τὴ Γιάνν' τὴ βόρτα καὶ τὴ χουκούριζε.
 Βγαίν' γὴ Ἀρμενοπούλλα καὶ τὴν ἀνέμισε.
 Πουὶ μωρὸ Ἀρμενοπούλλα πού γεῖν ὁ ἄδρας σου,
 25 κι' ἄμα-ν ἔρτει ὁ καλὸς σου νὰ με τὸ χαιρετᾷ,
 τὸ περιβόλ' πού φῆκε κείνο γκρέμισε,
 τὰ δυὸ περιστερούδια τ' κείνα ξεπέταξε νὰ
 καὶ γὴ γλυκομηλιά δὲ κείνη μαράθηκε.
 —Γιάννη, γῆρτε μιὰ γυναῖκα μιὰ κοδοχάμαδη
 30 μιὰ κοδογοματούλλα με τὰ ξανθὰ μαλλιά.
 τὸ περιβόλ' πού φῆκε ἐκεῖνο γκρέμισε,
 τὰ δυὸ περιστερούδια σου κείνα ξεπέταξε,
 καὶ γὴ γλυκομηλιάν σου κείνη μαράθηκε.
 —Τώρα πού με τῆειπες αὐρί' σὲ φίνω γειά,
 35 τὸ περιβόλ' πού φῆκα, γεῖνκι τὸ σπῖτ' μου,
 τὰ δυὸ περιστερούδια γεῖν' τὰ παιδάκια μου,
 καὶ γὴ γλυκομηλιά μ' γεῖν' γὴ γυναῖκα μου.

Σημ. Μοῦ τὸ ὑπαγόρευσε ὁ Σκοπιανὸς Γεώργιος Γκαθανός, ἐτῶν 63, ἀγρόμακτος.

βερόσιο (τὸ)=τὸ ἔμπροσθεν τοῦ σπιτιοῦ. —*πελῶ* (ἀπελῶ)=
 ἀφίνω, ἐξαιρῶ. —*γεμιτζόπουλλο*=ναυτόπουλο. —*κουκουρίζω*=
 κρούω τὴν θύρα με ρόπτρον. —*κοδοχάμαδη*=κοντή, χαμηλή.

18 Ἡ διαθήκη τοῦ Γιάνναρου

- Ἀπέθανε ὁ Γιάνναρος κι' ἀφήκε διαθήκη,
 νὰ μὴν τὸν θάψουν σ' ἐκκλησιά, μὴδὲ σὲ μοναστήρι,
 μόν' νὰ τὸν θάψουν σ' ἐρημιὰ μέσα σὲ σταυροδρόμι,
 ν' ἀφήσουν καὶ τὸν ψῶλο του τρεῖς πιθαμὲς ἀπέξω,
 5 γιὰ νὰ περάσ' ὁ δῆμαρχος νὰ δέσει τ' ἄλογό του.
 Κι' ὁ δῆμαρχος δὲν πέρασε, πέρασαν τρεῖς κοπέλλες,
 ἡ μιὰ τὸν εἶδε τρώμαξε, ἡ ἄλλη ἐφοδήθη,
 κ' ἡ τρίτη ἡ μικρότερη ἐκάθησεν ἐπάνω
 καὶ δρόσισε τὰ μέσα της κ' εὐφράνθη ἡ ψυχὴ της.
 10 «Θεὸς σχωρέσ' σε, Γιάνναρε, καὶ τὴν ψωλὴ π' ἀφήκες».

Β'. Τοῦ χοροῦ

1. Ἡ Βουργάρα

(Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ καὶ τὰ 7 ἐπόμενα ἀπήγγειλεν ὁ Ἀρ. Τζελέπης)

- Ἀπὸ μικρὸς ὀρφάνεψα πὲ μάννα καὶ πατέρα
 τ' ἀδερφία μου μ' ἐστοίχισαν ἔς τὴ χήρα τὴ Βουργάρα,
 δώδεκα χρόνια δούλεψα τὰ μάτια δὲ δὴ γεῖδα
 ἔς τὰ μάτια καὶ ἔς τὸ μάνου καὶ ἔς τὸ δοχτανοφρύδι.
 Μιὰ μέρα, μιὰ καλὴ μέρα, ἐνὰ Σαββατοβράδυ,
 κείνη ἐβγαίνει πὲ τὸ λουτρό καὶ γὼ πὲ τὸ ἡχέρβερη,
 τότες τὴ γεῖδα μάτια μου, τότες τὴ γεῖδα φῶς μου.
 —Δῶσε, κυρά μ' τὸ δικό μου, δῶσε τὴ δούλεψή μου
 τ' ἀδερφία μου μὲ μὴνυσαν νὰ πᾶ νὰ μὲ παδρέψουν.
 10 —Δοῦλε μου, ἂν θέλς παδρεῖα, ἐγὼ θὰ σὲ παδρέψω,
 δώδεκα δοῦλες ἔχω γὼ θποιανε θέλεις πάρε.
 Ἄν θέλς τὴ ροῦσα ἔπαρε, ἂν θέλς τὴ μαυρομμάτι.
 —Οὐδὲ ἔς τὴ ροῦσα στοίχισα, οὐδὲ ἔς τὴ μαυρομμάτι,
 μόν' στοίχισα ἔς τὴ λόγου σου, ἔς τὴ χήρα τὴ Βουργάρα.
 15 —Βουργάρα θέλει χάϊδεμα, θέλει καὶ ἐγλετζέδες.
 θέλει καὶ ἄϊτρα ὁμορφο νὰ κάνουνα τζιλιθέδες.

Σημ. Τὸ τραγοῦδι (παραλλαγή) εἶναι δημοσιευμένο μελοποιημένο ἀπὸ
 τὸν κ. Μόσχο Παπαχριστοδοῦλου ἔς τὰ Θρακικά Α' σ. 204.

2. Ὁ χωρισμὸς

- Σαββατόβραδο μὲ διώχνα οἱ γονεῖς μου
 Ρωμιοπούλα μου, Γιαρενοπούλα μου(1),
 5 παίρνω τὸ δρομί, τὴ δρόμ' τὸ μονοπάτι,

1) Ἡ ἐπιφθὸς αὐτὴ ἐπαναλαμβάνεται ἔπειτα ἀπὸ κάθε στίχο.

- βρίσκω ἵνα δεδρί τῇ κάβου κυπαρίσσι.
 — Πές με ἡρὲ δεδρί, τὸ ποῦ θὰ μείνω πόψα ;
 — Νὰ ὁ κορμὸς μου καὶ δέσε τ' ἄλλογό σου,
 νὰ κι' ὁ κλῶνος μου καὶ κρέμα τ' ἄρματά σου,
 10 νὰ κι' ὁ ἥσκιος μου καὶ πλάγιε γῆ ἀφεδιά σου,
 σήκω τὸ πρωὶ τὸ νοίκε νὰ πλιερώσεις.
 — Δὲ γεῖδαμε δεδρί καὶ νοίκε νὰ γυρεύει,
 μεῖς στὴ χώρα μας τὰ δέδρα πελεκιοῦδαί,
 γίνονται σκαμνιά καὶ κάνδα γοὶ ἀφεδάδες.

3. Τὸ καράβι

- Καράβι καραβάκι,
 ποὺ πᾶς γιαλὸ γιαλὸ,
 στάσου γιὰ νὰ σοῦ κρίνω,
 δυὸ λόγια νὰ σὲ πῶ.
 5 Μὴν εἶσαι γιὰ τὴ Μπόλη,
 μὴν πᾶς γιὰ τὸ νησί,
 ποῦχει ἔμορφα κορίτσια
 καὶ τὸ γλυκὲ κρασί;
 10 Τὸ δρόμο ποὺ περναίνω
 βρίσκω κοδὴ μηλιά,
 τὰ μῆλα φορτωμένη
 κι' ἀπάνω μιὰ ξανθιά.
 15 — Ξανθιά, κατέβα κάτω
 γιὰ θ' ἀνεβῶ καὶ γώ,
 νὰ σὲ κορφολογήσω
 μὲ τὸ βασιλικό.
 20 Πάνω νὰ πάρω μῆλο,
 πιάνω τὸ χέρι δης,
 θεγέ μ' καὶ Πανεῖτζα,
 νὰ γίνω παῖρ δης.
 25 Πάνω νὰ πάρω μῆλο,
 πιάνω τὰ ἄθια δης,
 θεγέ μ' καὶ Πανεῖτζα,
 νὰ γίνω ἄδρας δης.

4. Ὁ ράφτης

- Ράφτης γῆ- ράφτης γήμνα κ' ἔρ- — Νὰ μηλιά, νὰ μηλιά μ' τὸ χῶμα
 (ραφτα, (μου,
 ράφτης γήμνα κι' ἔρραφτα
 ροῦχα γιαντισάρικα,
 ροῦχα γιαντισάρικα
 5 καὶ φαρδιά σπιτιάνικα.
 Γούλη μέ- γούλη μέρα ἔρραφτα,
 γούλη μέρα ἔρραφτα
 καὶ τὸ βράδυ ἔσκαφτα.
 10 Ὅσο χῶ- όσο χῶμα ἔσκαφτα, 20 Ὅσο χῶμα ἔσκαφτα
 10 ὅσο χῶμα ἔσκαφτα
 στὴ μηλιά τὸ πάγαινα.
 — Νὰ μηλιά, νὰ μηλιά μ' τὸ χῶμα
 (μου,
 νὰ μηλιά μ' τὸ χῶμα μου
 δός μου τὸν ἀνθό σου.
 15 Νὰ τὸ στο- νὰ τὸ στολιστῶ καὶ γώ,
 νὰ τὸν στολιστῶ καὶ γώ,
 νὰ μακραίνω μιὰν καὶ δυό,
 νὰ μακραίνω μιὰν καὶ δυό
 καὶ τῆς χήρας τὸν ὀγιά.
 20 Ψές τὸν γεῖ- ψές τὸν γεῖδα στὸ
 (νερό,
 ψές τὸν γεῖδα στὸ νερό,
 μὲ τὸ μακλήλι στὸ λαϊμό.

5. Ὁ Μανώλης

- Μπρὲ Μανόλη, Μανολάκι, ἡρὲ καλὸ παιδί,
τὶ καλὴ γυναῖκα πῶχεις καὶ γλυκὸ κρασί.
—Ποῦ τὴ γειθὲς καὶ τὴν ξαίρεις, ἡρὲ Γενίτσαρει;
—Μέσ' τὸ Γιούλ-βαξὲ τὴ γειθὲς ποὺ σεργιάνιζε.
5 —Πέτο, πέτο τί φοροῦσε νὰ σὲ πιστευτῶ.
—Γιουγιουλὶ σαλβάρ' φοροῦσε κι' ἄσπρο διλαγιέ,
ἡλετζίκια στὰ ποδάρια καὶ στὰ χέρια της.
Ὁ Μανώλης μεθυσμένος πὰ τὴν ἔσφαξε,
τὸ πρῶτ' πρῶτ' σηκώθη καὶ τὴν ἔκλαιγε.
10 —Σήκω, πάπια μ', σήκω χήνα μ', σήκω πέρδικά μ',
γιὰ νὰ βάλεις τὰ χρυσὰ σου, νὰ πᾶς στὴν ἐκκλησιά,
νὰ σὲ θγοῦν οἱ παδρεμένες, νὰ μπαίνονταί,
νὰ σὲ θγοῦν τὰ παλλικάρια, νὰ περαίνονταί,
νὰ σὲ θγιῶ καὶ γὼ κατημένος, νὰ σὲ χαίρουμαι.

Γιούλ-βαξὲ (δ) = ροδὼνας. — ~~γιουγιουλὶ~~ = τρικνταφυλλί. — ~~σαλ'~~
~~βάγ'~~ (τὸ) = φαρδιά γυναῖκα βράκα. — ~~διλαγὲς~~ (δ) = μεταξωτός
πέπλος ποδήρης. — ~~ἡλετζίκια~~ (τὰ) = ὑποπόδια.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ 6. Μνιά μικρούλα παδρεμένη ΑΘΗΝΩΝ

- Μνιά μικρού-μωρ' μνιά μικρού- 15 κι' ἄ δὴ δγείτ' καὶ κοκκινίσει,
μνιά μικρούλα παδρεμένη ἄλλω ἄδρα θὰ γαπήσει,
μνιά μικρούλα παδρεμένη κι' ἄ δὴ δγείτ' μωρ' κι' ἄ δὴ δγείτ',
μ' ἔχει τὴ γαρδιά καμένη. κι' ἄ δὴ δγείτ' καὶ πάρει πέτρα,
5 Καὶ μ' ὀρμή- καὶ μ' ὀρμή- κι' ἄ δὴ δγείτ' καὶ πάρει πέτρα,
καὶ μ' ὀρμήνεψε μνιά θειά της 20 φεύγα πεδνκόσια μέτρα.
καὶ μ' ὀρμήνεψε μνιά θειά της, Κι' ἄ δὴ δγείτ' μωρ' κι' ἄ δὴ δγείτ',
μνιά πρωτοξαδέρφισά της: κι' ἄ δὴ δγείτ' καὶ πάρει κι' ἄλλη,
—Στὸ χορὸ μωρ' στὸ χορὸ 25 θὰ στὴ φέρει στὸ κεφάλι.
στὸ χορὸ ἔδας χορεύει, Δὲ ἡόρσα, μωρ' δὲ ἡόρσα
στὸ χορὸ ἔδας χορεύει, 25 Δὲ ἡόρσα νὰ δὴ γελάσω,
σύρε πιάσ' τὴν πὲ τὸ χέρι. Δὲ ἡόρσα νὰ δὴ γελάσω,
Κι' ἂν τὴ δγείτ' μωρ' κι' ἂν τὴ δγείτ' Δὲ ἡόρσα νὰ δὴ γελάσω,
κι' ἂν τὴ δγείτ' καὶ κοκκινίσει, τὸ χεράκι της νὰ πιάσω.

7. Ἡ βαβόγια

- Μιά βάβω-βαβόγια 5 Δίν' τὸ δέτζερ, προποδιά,
λαχανομαγέρευε πᾶν' πὲ πίσω τὰ δαυλιά.
λάχανο καὶ λοβοτὴ Φάτε, κοῦλκοι λάχανο,
καὶ τσουκνίδα τρυφερή. πγῆτε κάτες τὸ ζουμί.

- δίχως θυμινάμα καὶ κερί, 20 Λαύρα καὶ φωτιά ἔρμη ξενιτειά.
 δίχως παπᾶ καὶ ψάλτη. Γῆ ξενιτειά με χαίρεται,
 15 Λαύρα καὶ φωτιά ἔρμη ξενιτειά. ἢ γῆ με καμκρώνει,
 Γῆ ξενιτειά, καὶ γῆ ὀρφανιά κι' ἢ μάνα πού με γέννησε,
 στὰ ζύγια ζυγιασμένη κλαίει καὶ δὲ μερώνει.
 γῆ ξενιτειά πάρα βαρεῖ, Λαύρα καὶ φωτιά ἔρμη ξενιτειά.
 γιὰτ' ἔναι νειδισμένη.

**Edqivē* (ῆ)=ἡ Ἀδριανούπολις. — **Ilidigim* (τὸ)=ὄν. συνοικίας τῆς Ἀδριανουπόλεως. — **Tsougekioglu* (τὸ)=ὄν. χωριοῦ τῆς Ἀδριανουπόλεως.

10. Τ' Ἀλεξადρι

- Μνιά πασκαλιά, μνιά πασκαλιά Στὸ δρόμο ν-ᾶ, στὸ δρόμο -ᾶ-
 μνιά πασκαλιά καὶ μνιά λαβρῆ στὸ δρόμο ν-ᾶ πού πῆγαινε,
 μνιά πίσσημη ἡμέρα, πουλάκι μ' ποδιού του νύ- ποδιού του νύ-
 (ἄμην 20) πόνου του νύχι πόνεσε.
 μνιά πίσσημη ἡμέρα τ' Ἀλεξάδρι Τὴν ἄμνια του τὴν ἄμνια του,
 5 Μαννούλα γυιό, μαννούλα γυιό, τὴν ἄμνια του τὴν ἔλεγε:
 μαννούλα γυιόκα στόλιζε ἄμνια μου νύ- ἄμνια μου νύ-
 Σαβόχα γούλη μέρα, πουλάκι μ' ἄμνια μου νύχι πόνεσε.
 (ἄμην 30) Νά νάψω λύ- νά νάψω λύ-
 τὴ Γουριακή, τὴ Γουριακή, νά νάψω λύχνο καὶ κερί,
 τὴ Γουριακή πολλὰ πρωὶ νά δγιῶ ποιὸ νύ-, νά δγιῶ ποιὸ νύ-
 10 νά πάει νά μεταλάβει τ' Ἀλεξάδρι νά δγιῶ ποιὸ νύχι σὲ πονεῖ.
 Καὶ σὰ δὲν εἶ- καὶ σὰ δὲν εἶ- — Δεξί μου νύ-, δεξί μου νύ-
 καὶ σὰ δὲν εἶδε ἢ ἐκκλησιά, 35 δεξί μου νύχι με πονεῖ.
 ρίχνει τὰ κεραμίδια, πουλάκι μ' — Νά σὲ πῶ, νά σὲ πῶ.
 (ἄμην) νά σὲ πῶ ἢ να γιαιτρικό:
 καὶ τ' ἄγιο πνέ- καὶ τ' ἄγιο πνέ- Νά φᾶς τὸ γό- τὰ φᾶς τὸ γό-
 15 καὶ τ' ἄγιο πνέμ' ἀντήχησε Νά φᾶς τὸ γόρακα ψητό,
 πὲ μέσ' ἀπ' τ' ἄγιο βῆμα, που- 40 νά γιάνει τὸ νυχάκι σου
 λάκι μ' ἄμην. καὶ τὸ παρὰ νυχάκι σου.
 Μέσ' τ' ἀρχιδιά- μέσ' τ' ἀρχιδιά- Νά σὲ χαί- νά σὲ χαί-
 μέσ' τ' ἀρχιδιάκου τὴν αὐλή, νά σὲ χαί- καὶ νά σὲ κλά-
 γάμος ἔγι- γάμος ἔγι- νά σὲ κλά- καὶ νά σὲ χαί-
 20 γάμος ἐγινούδανε, 45 νά σὲ χαίρουμαι οἱ γονεῖς σου,
 νά πάει νά συργανίσ' τ' Ἀλεξάδρι. νά σὲ κλάψουν οἱ ὀχτροί μου.

Σημ. Τραγουδιέται καὶ χορεύεται με πολὺ γοργό καὶ ζωηρό τόνο.

11. *Κόρη Καλαματιανή*

(Τὸ τραγούδι αὐτὸ καὶ τὰ δύο ἐπόμενα ἀπήγγειλε ὁ Μανώλης
Σκαρλατόπουλος ἐτῶν 33)

- Σκράδα χρόνια φυλακή, καὶ μένα δὲ θυμᾶσαι.
 κόρη Καλαματιανή, 15 — Παίρνω τὴ γουβερτούλα μου
 στὰ σίδερα ἐαλμένη, καημὸ πῶχει ἢ καρδοῦλα μου,
 πῶς τὰ ᾠφέρεα καημένη, καὶ στρώνω καὶ κοιμοῦμαι
 Δὲ γῆρτα νὰ μὲ δεῖ κανεὶς, κι' ὅλο σένα συλλογιοῦμαι.
 5 ἀξάδερφος καὶ συγγενής, — Ξένε μ', τὸ μαδηλάκι σου
 ἀπὸ τοὺς ἐδικούς μου 20 στείλ' το νὰ δὲ πλύνω
 συγγενεὶς κι' ἀξάδερφούς μου. στείλ' το νὰ δὲ πλύνω,
 Μόν' μινὰ κόρη ποὺ γαπῶ, πὲ τὰ δάκρυα ποὺ χύνω,
 κόρη Καλαματιανή, ὅπου σὲ τὸ κεδούσανα
 10 ψιλὴ γραφὴ μοῦ γράφει καὶ σὲ τὸ τραγουδοῦσανα,
 καὶ μουσικὰ μοῦ παρκαγγέλνει. 25 — Πάρθενα κερᾶσια
 — Ξένε μ', στὰ ξένα πῶς περνᾶς, σὲ τὴ Μάη τὰ κερᾶσια
 πῶς στρώνεις καὶ κοιμᾶσαι,

12. *Ἡ παραμάννα*

- Τὸ ἀπορῶ πῶς ἐμπλεξῶ καὶ παρκαμάννα ὄνκα,
 σὲ τέτοιο ἀφεδικὸ τρελλὸ καὶ τὸ θελῶ μ' εὐεργῶκα,
 ἐμένα νὰ μὲ κυνηγάει, τὴ δοῦλα νὰ πειράζ',
 τὴ δόλια τὴ νοικοκυρὰ ὅλο νὰ τὴ βρῶνιάζ'.
 5 ὦωχ θὰ τὸ παρατῶ αὐτὸ τ' ἀφεδικό,
 Εἰς τὴν κουζίνα ἔρκεται λόγια γλυκὰ μοῦ λέγει.
 — Ἀχ παραμάννα μου τρελλή θὲ νὰ σὲ κάνω ταίρι.
 ὦωχ θὰ τὸ παρατῶ αὐτὸ τ' ἀφεδικό.
 Στὸ σαλόνι ἀνέβηκα καὶ βγήκα στὴ δαράτσα,
 10 ἔρκεται καὶ τ' ἀφεδικὸ μὲ πιάν' ἀπὸ τὰ βράτσα.
 — Ἀχ παραμάννα μου τρελλή, σ' ὀρκίζω στὰ παιδιὰ μ'
 νάρτεῖς ἐσὺ μόν' μινὰ βραδυὰ ἀπάν' στὴ γάμαρά μου;

13. *Ὁ τὸ ὑύργο τῆς Καστρούλας*

- Ἀκούσατε τὸ τί ἔγινε στὸ ὑύργο τῆς Καστρούλας;
 Μαλώσανε, σκοτώσανε ἕναν ἐπιλοχία.
 Ψιλὴ φωνίτσα ἔβγαλε, ψιλὴ φωνίτσα βγάζει;
 — Ἐλάτε, ἀδέρφια, πάρτε με καὶ πάν τε μ' στὴ στρατῶνα,
 5 ἀνοίξτε τὶς παλάσκες μου καὶ πάρτε δυὸ χιλιάδες,
 τίς χίλιες γιὰ τὴ μάννα μου, τίς ἑκατὸ ἢ ἀδερφή μου,

τις ἄλλες, ἢρὲ ἀμάν, τὴν ἀγαπητικὴ μου.

Μὴ ἦτε πῶς ἀπόθανα καὶ γεῖμ' ἀποθαμένος,
μόν' πῆτε πῶς παύρεύτηκα καὶ γεῖμαι παύρεμμένος.

- 10 Πῆρα τὴ βέτρα πεθερά, τὴ μαύρη γῆ γυναῖκα,
πῆρα τὰ λυσομάμουδα ἀδέρφια κι' ἀξαδέρφια.

λυσομάμουδα (τὰ)=τὰ σκουλήκια.

14. Κάτου στὴν Ἀγιά Βαρβάρα

(Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ καὶ τὰ δύο ἐπόμενα ἀπήγγειλε ἡ Χρυσὴ Χηνοπούλου)

Κάτου 'ς τὴν ἀγιά Βαρβάρα,	πεδακόσιες καὶ καλές,
γεῖχα μνιὰ χρυσὴ κουβάρα,	μ' ἔκανε τὰ δύο μου πόδια,
ἔμαθα τὸ μονοπάτι,	χιτυπητὰ σὰ δὲ χταπόδια,
πήγαινα πρῶι καὶ βράδυ,	10 ἔκανε καὶ τὰ πλευρά μ',
5 μ' ἔπιασε τὸ κόλι	μαλακὰ σὰ δὲ γοιλιά μ'.
δὲ μὲ δῶκε καὶ πολλές	

κόλι' (τὸ)=ὁ νυχτοφύλακας (ὁ τούρκος).

15. Κοκώνα Βενετῇ

- Κοκώνα μ' Βενετῇ, Ραζοστίαν κοπέλλα,
μάζω τὰ περιστέρια σου περνῶνα στὴν αὐλὴ μου,
τὸ χῶμα μου πατοῦνα καὶ πῶνα τὸ νερό μου,
τὸ χῶμα γὼ τὸ χρειάζομαι καὶ τὸ νερὸ τὸ θέλω,
5 νὰ κάνω κοῦπες καὶ καυκὰ κι' ἀργυροὺς μαστραπάδες,
γιὰ νὰ κερνῶ τίς ἔμορφες, ξανθές καὶ μαυρομιμάτες.

16. Ἡ ἄπονη

Μπήκα σὲ περιβόλι,	κι' ἐκείνη μὲ φορσάει
νὰ δγιῶ καὶ νὰ χαρῶ.	καὶ τὴ βόρτα της σφαλεῖ,
Βρίσκω μνιὰ πορτίτσα,	γῆ δουλεύτρα δὴς μὲ λέγει:
πορτούλα ἀνοιχτή,	Δὲ γεῖς' ἄξιος γιὰ τ' αὐτή.
5 κόρη κάνδαν μέσα,	15 Σὰ δάκοῦσα ὁ καημένος,
ἔμορφη καὶ ἐκλεχτή.	δέρνουμ' καὶ σκοτώνουμ'
Τὸ φεσάκι μου ἐδγάζω	Πάγω στὸ γιατρό μ',
καὶ τὴ διπλοχαιρετῶ.	γιατρὸ τὸ Βαϊδανάκη.
"Ερε - ν' εἶν' ὀρισμὸν δὴς,	Γιάτρεψέ μ' γιατρέ μ',
10 δυὸ λόγια νὰ δὴ πῶ	20 ὥς τὸ Σάββατο βραδύ.

17 Ἡ σύλληψη τοῦ Πεγιάδου

(Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ ἀναφέρεται σὲ ἱστορικὸ γεγονὸς τῆ σύλληψης τοῦ Γενιώτῃ γιατροῦ Πεγιάδου. Τὸ ἀπὸ γένειλε μαζί μὲ τὸ ἐπόμενο ὁ Σκοπιανὸς Γ. Γκαθανὸς ἐτῶν 64)

- Στὰ χίλια ὀχτακόσια καὶ στὰ ὀδομήδεα δυό,
πατήσανα τὴ Γένα τ' αὐγενικὸ χωριὸ
καὶ πῆραν δὲ Πεγιάδου τῆς Γένας τὸ γιατρό.
—Τάξε, Ἐλέγκω μ', τάξε σενδούκια τὰ φλουριά,
5 —Τάζω, Πεγιάδου μ', σενδούκια τὰ φλουριά,
δὲν ἔναι νὰ γλυτώσεις π' αὐτὴ τὴ τσερκεζιά.
—Κρίμα, Ἐλέγκω μ', κρίμα σ' ἀφίνω δυὸ παιδιά,
κρίμα, Ἐλέγκω μ' κρίμα π' ἀ σὺρνεις τὴ χηρείά,
τὰ μαῦρα σου τὰ μάτια καὶ τὰ νιζελίδικα
10 τ' ἀγελοκαμωμένα τὰ τζιβελίδικα.

Γένα (ἡ) = χωριὸν Θρακικὸν πλησίον τοῦ Π. Σκοποῦ. — **νιζελίδικα**
(τὰ) = νιζιζάρικα. — **τζιβελίδικα** (τὰ) = ἐρωτικὰ.

18. Ὁ Γεροκλέφτης

- Αἰδε γέρο βάρβα, νὰ πᾶμε στὴ γλεψιά.
—Δὲ βορῶ, παιδάκια μ' καὶ γέροσα δὲ πιά,
πάρτε τὸν ὀγιό μου, τὸ γιό μ' ἐλθούσαδῃ,
κεῖνος ξαίρει τίς βρύσες τὰ κρύα τὰ νερά,
5 ξαίρει καὶ τίς μάδες ποὺ ἡπαίρναμ' ἐλθνιά,
ξαίρει καὶ τίς ἀγάδες ποὺ ἡπαίρναμ' φλουριά.
—Αἰδε, γέρο βάρβα, νὰ πᾶμε στὴ γλεψιά.
—Φέρτε μ' τὰ τσαρούχια νὰ δᾶ σφιχτοποδεθῶ,
νὰ πάρω τὸ δουφέκι μ' γιὰ μνιάς νὰ σηκωθῶ,
10 νὰ πᾶ νὰ φωναχτοῦμε καὶ νὰ συναχτοῦμε,
στὴ ριζιμνιά τὴ βέτρα καὶ στὴ μεγάλ' ὀξυά.

19. Τὸ πουλάκι

(Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ καὶ τὸ ἐπόμενο ἀπηγγέλθη ἀπὸ τὸν Ἀντ. Πραπάλη)

Φέτο τὸ καλοκαιράκι	γῆρτε τὸ πουλί κοδὰ μου,
κυνηγοῦσα νὰ πουλάκι,	ἔσχυψα νὰ τὸ φιλήσω,
κυνηγοῦσα λαχταροῦσα,	θέλ' φλουρί νὰ τὸ χαρίσω,
νὰ τὸ πιάσω δὲ βοροῦσα.	γὼ γεῖμ' ὀρφανὸ παιδάκι
5 Ἐρριξα τὰ ξώδεργά μου,	10 ποῦ νὰ τῶρω τὸ φλουράκι;

20. Πῶς πιάνεται ἡ ἀγάπη

- Θέλω νὰ πάω στὴ Φραγκιά, στὰ Μάρμαρα, στὰ Μάρμαρα
 νὰ φέρω νὰ Φραγκάκι στὰ Μάρμαρα τῆς Πόλης,
 νὰ κάθουμαι νὰ τὰ ρωτῶ, στὰ Μάρμαρα, στὰ Μάρμαρα,
 πῶς πιάνεται γῆ ἀγάπη στὰ Μάρμαρα τῆς Πόλης.
 5 Ἀπὸ τὸ μάτι πιάνεται στὰ Μάρμαρα, στὰ Μάρμαρα,
 στὰ χεῖλη κατεβαίνει στὰ Μάρμαρα τῆς Πόλης
 κι' ἀπὸ τὰ χεῖλη στὴ γκαρδιά στὰ Μάρμαρα, στὰ Μάρμαρα,
 ριζώνει καὶ δὲ θγαίνει στὰ Μάρμαρα τῆς Πόλης,
 Ἐρρίζωσε καὶ φύτρωσε, στὰ Μάρμαρα, στὰ Μάρμαρα,
 10 κι' ἔκαμ' ἓνα λουλούδι στὰ Μάρμαρα τῆς Πόλης,
 ὅποιος τὸ κόψει κόφτεται, στὰ Μάρμαρα, στὰ Μάρμαρα,
 κι' ὅποιος τὸ φάγει πεθαίνει, στὰ Μάρμαρα τῆς Πόλης
 κι' ὅποιος τὰ καλομοσκιστεῖ, στὰ Μάρμαρα, στὰ Μάρμαρα,
 ἀγάπη δὲ χορταίνει στὰ Μάρμαρα τῆς Πόλης.

21. Κορίτσι δώδεκα χρονῶ

(ἀπαγγελία Ἀγάπης Κουκουβατζάκη).

- Ἀπὸ ξένο μέρος καὶ ἀπὸ μακριά,
 γῆστε, ἦ κα κορίτσι δώδεκα χρονῶ.
 Μὲ τίς μαργιολιές μου τὸ ἐπλάνασα
 καὶ στὰ γόνατά μου, πῶς μου τὸ κάθησα.
 5 Πιάνω ξεκουθῶνω τὰ χρυσὰ κουβιά,
 γλέπω τίς ἐλίτσες πῶχει στὰ οὐζιά.
 —Δὲ μὲ τίς χαρίζεις, δὲ μὲ τίς πουλάς,
 μόνο μὲ τίς δείχνεις καὶ μὲ τυραννᾷς.
 —Δὲ σὲ τίς χαρίζω, δὲ σὲ τίς πουλῶ,
 10 μόνο σὲ τίς δείχνω καὶ σὲ τυραννῶ.

22. Νανουρίσματα

(ἀπήγγειλε ἡ Χρυσὴ Χηνοπούλου)

- 1 —Κοιμήσου καὶ παράγγειλα στὴ Μπόλη τᾶρματά σου,
 στὴ Βενετιά τὰ ρούχα σου καὶ τὰ διαμανδρικά σου.
 Κοιμήσου, κουκλα μου χρυσή, καὶ γὼ σὲ νανουρίζω
 καὶ τὴ γουνίτσα σου κουνιῶ καὶ σὲ ἀποκοιμίζω
 νάνι τὸ μικρό μου νάνι κι' ὅπου τὸ πονεῖ νὰ γιάνει.
 2 —Νάνι ποὺ τὸ κουνιούσανα γοῖ δώδεκ' ἀποστόλοι
 καὶ σεῖς σαρὰδα μάρτυρες νὰ δὲ φυκάτετε βλοῖ.
 ἔλα, ὕπνε, στὰ μάτια του καὶ οὐ Χριστέ, κοδὰ του,

Σουλτανιώ. Μορφενιώ, Μορφή, Μορφοῦλλα. Βασίλσα, Βασιλειώ (ή), Βασιλεία, Βασιλοποῦλλα. Χρυσάνθη, Χρυσανθιώ. Πραξή (Εὐπραξία). Δουκέν, Δουκενίτσα. Γιαννοῦλα, Ἀννιώ. Πηνελόπ, Πηνειωτή. Ἀναστασία. Ζωίτσα, Ζωή, Ζωγιώ, Θοδώρα, Θοδωρινιώ, Θοδωρίτσα. Ζουβουλιώ. Κερανιώ. Σταυριανή, Σταυροῦλλα. Στεργιανή. Νικολέτα. Βαγγελία, Βαγελιώ. Βαγελίτσα. Κωσταδινιώ, Κωσταδίνα. Μελανιώ. Παρασκευοῦλλα. Θωμαή. Φωτοῦλλα, Φωτίτσα, Φωτεινή, Φωτεινιώ, Φωνειώ. Εὐδοξία, Δοξία, Δοξοῦλλα, Δοξιό. Παρθένα, Θεοδοσία, Θεοδοσιώ. Θεανώ, Φανιώ. Ζαφειρή, Ζαφειροῦλα. Κυριακίτσα, Κυρανιώ. Σταματία, Σταματινιώ. Λαβρονίχ. Ἀδωνία. Ἀρτεμισία, Ἀρτεμισοῦλλα. Ἀθηνᾶ, Ἀθηνιώ, Ἀθηνοῦλα. Ἀφροδίτη. Χρυσίτσα, Χρυσώ, Χρυσοῦλλα. Χρηστίνα, Χρηστινιώ. Θανασία, Θανασοῦλλα. Ματηνιώ. Κερατσώ. Πουλίνα. Τολίνα. Χριστοδουλίνα. Μαλάμα, Μαλαματή. Ἀσημενιώ. Ξαθώ, Ξώ. Σταθώ.

ΕΠΩΝΥΜΑ ΣΚΟΠΙΑΝΩΝ

Ἐλεκόπλος, Ἀλτιπαρμάκς, Ἀραμαδάς, Ἀληπλιώτς, Ἀστρινίδης, Ἀλεξάνδρόπλος, Ἀποστολόπλος, Ἀρκατοῦλος, Ἀναβολής, Πένκογλου, Ἀλμπάνογλου, Μπουναρτζής, Μπακιστής, Μπακιστρινός, Μπαβαλέτσκος, Μπάγρος, Βιτάνος, Βουλτσόγλου, Βιτάνος, Μπακιστής, Μπιλδιώτς, Μπογιός, Μπουβονός, Καρμιβολής, Λιάτς, Γαβάνος, Γάγαλος, Γάλας, Γουβίτς, Γουβίνος, Γαβιάτς, Γένος, Γουβίνος, Γουβίτς, Γουβίτς, Γουβίτς, Γαλήτς, Γιαραμάτς, Γιώργος, Γούνας, Δάσος, Δάπτος, Δόδογλους, Δεμερτζής, Δίνκας, Δαντζής, Δόντσος, Δάκιλης, Δουκουλιάνκος, Ἀφκαριανός, Ἐμιολής, Ζαγούρος, Θεοφάνης, Ισπίρος, Καραβαγίρος, Καλαθάς, Κλεκάρος, Κιουπτής, Κινήρος, Καρκαθιάτς, Κλωνάρος, Κωτσάνος, Κάκανος, Κουτούπς, Καρακώστας, Κουρουβατσάκς, Κατσαβούνος, Καργιοφύλλς, Κοκορόκας, Κολύβαλης, Καράδαγλης, Κοκκινιούλς, Λουλούδς, Λίβος, Λουπάτατς, Μερτζιμέκς, Μαβρίγος, Μπέτς, Μελισσηνᾶς, Λάξος, Μπίβς, Μπόζος, Τσίρος, Μόμτσος, Μισυργιόγλου, Ματζίρος, Μπούλιερος, Ματζάρος, Νάνιογλους, Μέγλας, Μόρφς, Μακρής, Κοῦδρος, Μπεχτσής, Μουδής, Μανιστής, Νουμερτζής, Ξαθούλς, Πανιός, Πλάτσας, Πισιδίτς, Πάτινιος, Πέγιογλου, Παπασταυρής, Πολυχρόνς, Πασάκαλος, Ράχκος, Σκοβερικάς, Στόικογλους, Σιτζάκς, Στρογγύλς, Σκουλής, Σιγιέρας, Τζελέπς, Φτέλκας, Τσέντσερες, Φόρος, Φανιός, Χαμάλς, Χαράιλος, Χάφαλς, Χαλβατζής, Χήναρης, Ψαθᾶς, Κορκοδάκς.

ΠΑΡΩΝΥΜΙΑ ΣΚΟΠΙΑΝΩΝ (παραγώμια)

Οἱ Σκοπιανοὶ φημισμένοι γιὰ τ' ἀστεῖα καὶ τὰ πειράγματα ποὺ κάνουν μεταξύ τους, ἔχουν καὶ πολλὰ παρωνύμια, ποὺ τὰ λέν *παραγώμια*.

Δυσκολεύονται ὁμῶς πολὺ νὰ τ' ἀνακοινώσουν σὲ ξένο. Φοβοῦνται πολὺ

τις παρεξηγήσεις, όπως όλοι άλλως τε οί χωρικοί. Κατεγράψαμε μόνον όλίγα από τὰ παρωνύμιά τους, πού κατορθώσαμε ν' άκούσουμε.

Τσίτσινος, Άρχουδος, Ψάλτς, Φλώρος, Πρεπάλς, Πράτς, Παρδολίγος, Βίλκοργιάς, Βόλες, Τασιώ, Γαδουροβονγάς, Κάμηλος, Κουρέλς, Μπελάς, Κούδρος.

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ Π. ΣΚΟΠΟΥ

Στό Κεραμίτχανε, στά Μπαβάνια, στό Σουληνάρ', στις Λαμασκηινές, στη Κωτσή ή Τούβα, στη Μπετρότουβα, στη Μαλλιάρότουβα, στη Μπερπερότουβα, στά Πυκνάδια, στό Κατσιβελόνικο βουναρί, στη Μιζίτσα (έκει ήταν πηγάδι), στό Πρόνιο Δερμενί, στη Σκαλίγω, στις Κώσταινας τό πηγάδ', στό Μπεχτσιό τσαρδά, στό Καλάμ, στη Καζατζή (καζατζής=καζανάς), στό Λαγοπήδημα, στό Τατάργιολο (δρόμος πρὸς τό Ταταρόχώρι), στά Κεπέργια, στό Κακανμυδαλιές, στη Μανέσα (πηγάδι), στά Τσακίλια, (άσπρόπετρος), στη Μουτάφ' καρδιές, στό Καργαλό, στις Ευδές Πέτρες (ξυστές Πέτρες), στη Μαύρη λίμνη, στη Μεσανύχι' τό γιοφύρο, (στη Κούκο βουναρί, στ' Άγιο Λιά τ' άγίασμα, στη Βασιλικού τη βρύσ', στη Κωτσότλου τό πουργάδ', στη Κουρουδερελή τό πουργάδ', στη Βασίλ' τό πουργά, στη Σωφρόνιου τό πουργάδ', στό Χασανιό (πηγάδ'), στην Άγία Παρασκευή, στο Γεωργηδάς (πηγάδ'), στη Γιακνάβου τό πουργάδ', στο Τσουάτσουα (έρχεται νερό από μέσα των πέτρων), στην Άϊ Νικόλα, στην Άϊ Θανάς, στη Δινόγλου τό πουργάδ', στο Παφίλο τό πουργάδ', στη Δινόγλου τσεσμέ, στη Μπακιότση τό πουργάδ', στη Δημητράκ' τό πουργάδ', στη Μάλαμα τό πουργάδ', στη Θανάσάκ' τό πουργάδ', στη Λιαλιούρ τό πουργάδ', στις Άνεμόμυλοι, στη Χατζία τό τζεσμέ, στη Μπαρῆ τό πουργάδ', στο Χαβούζ (στέρνα), στη Λαρονάκ' τό πουργάδ', στις Τρεμούλας τό πουργάδ', στο Μπαράκ τεπέ (τούβα), στη Μπαλαβάν' τό πουργάδ', στη Χατζή τη Γκιόλα, στο Παμουκλι (βαμβακότοπος), στα Πηγαδίτσια, στο Προωτογόνατο, στην Άλγοπατιά, στο Χασιριτζή, στο Γκερχανᾶ, στις Τούβες, στο Μπεταλούδ', στη Ξεροδούλια (ρεματιά ξερή), στη Γαβούλα, στο Μεγάλ' τό βοταμό, στην Έφεδίτσα, στο Κοσκογιάνκαγια, στο Καραβάσμεζαρι (δεσποτικό μνήμα), στο Σούγιουτζουκ, στο Καδίνδουμα (γυναικείος θάμνος), στη Σανόπετρα, στη Γούρνα, στο Άγίασμα, στο Δουβαρβαγᾶ (άμπελι με τοίχους), στο Μπαλή βουνάρ, στο Σαϊδγιολο, στην Άγιούδα, στο Καρτάλ τεπέ, στο Δερμεν γιολο (στον μύλο τό δρόμο), στα Καργάτσια (καργατζς=πτελέα), στη Δρεμούλα, στο Καλαμόπλο, στον Άϊ-Θόδωρο, στον Άγιο Λιά, στο Μαγλαβίτ', στο Σκιστοπούγαδο, στο Καλογερκό, στο Κοκκινιόγια, στο Λεκατσάς μεσι (του Άλέκου ή βρύση), στην Άμδερῆ, στο Κοκκινιόχωμα, στο Γιανλίζκαγια (μοναχόπετρα), στο Καρτάλ-καγια (άετόπετρα), στο Μπαβακίρο, στο Βλάχικο τσεσμεσί, στο Γαλδιμαᾶ, στην Άγία Τριάδα, στο Κρασάδο, στη Άρχουλα, στο Μπούκοβο (όξεια Βουλγαρ.), στην Άγί-Σωτήρω, στο

Κάστρο, στὸ Κακοπούλι, στὸν Ἰμλαχανὲ κουρουσού, στὸ Παπάσβαϊρ, στὴ Γιώργαρου τὴ βρύσ', στὴ Βρωμόβρουση, στὴν Ἀκρανιά, στὰ Παιδόπλα, στὸ Κοτζιὰ κουρὶ (μεγάλο δάσος), στὰ Τρανὰ ἀλάνια (μεγάλῃ ἔκτασις ἐπίπεδος), στὴ Θεγοῦ τὸ πανεγύρ', στὸ Τζερεμετό, στὸ Βατσουνιό, στὸ Λυκορυνάκι, στῆς Ἀλεποῦς τὸ ρυάκ', στὰ Καριάκια, στὸ Βαθύρνακο, στὴ Στέργιου τὴ δούβα, στὴ Ἀκρὴ τὴ γαρυδιά, στὴ Φανερωμέν', στὴ Σαλιὰ τὸ πουγάδ', στὸ Μπουρνάζ τοῦ πουγάδ', στὶς Καλογερότρυπες (σώζονται κρύπται ἢ ἢ μιὰ λένε πὼς ἦταν στὴ Γένα), στὴν Τσερβουλού, στὸ Ἀρμυρορυνάκι, στὶς Καρυδιές, στὴ Σκαλύβω, στὶς Μουτζούρηδες, στῆς Ἀραβατζέσσας τὰ γκιόλια, στὸ Παῦλο γκιολοῦ, στὸ Μακρὸν τσαίρ', στὴ Καραμεμέτ τσεσμεσί, στὴ Πούπλου τὸ τσαίρ (στοῦ Πούπλου τὸ λιβάδι), στὴ Νυφόπετρα (Πέτρα ποὺ φαινόταν σὰ νύφη), στὴ Γκουζέλ' τὰ κλήματα, στὴ Στάθιο βουναρί, στὸ Κουτλοπούγαδο, (Κουτοῦλκος = μικρούτσικος), στὴ Μπηγάδα, στὶς Σμίξες (ἔνωσις δύο ποταμῶν), στὴ Στανιμεράκ' τὸ μύλο, στὴ Σκουλὴ τὸ νδολάπ' (ντολάπ' = νεροτριβή), στὶς Λαγοῦφες, στὴ Κομνηνοῦ τὸ μύλο, στὴ Πασάκουλου τὸ μύλο, στὸ Γουρουν'κο, στὴ Σκουλάκ' τὸ μύλο, στὴ Μικρὴ Καβάλα, στὴ Μεγάλῃ Καβάλα, στὴ Χαλόταβα, στὴ Σιροίγια (συγληρὴ πέτρα), στὴ Κωσταδόπλου τὸ Γκερέν' (Γκερέν' = λειμὸς), στὴ Πεπεχαράλου τὸ γισλά (γισλάς = μανδρί), στὴ Μπερτζιμέκ' τὸ γισλά, στὴ Πικρομυδαλιά, στὴ Γιανίτσα τὸ πουγάδ', στὴ Φροκάτ' τὸ γισλά, στὴ Καλὴ τὴ σαρμάδια (ἀκεῖ ἦσαν ἱερὰ πεταλὼν ἀλόγου), στὸ Τούκο, στὴ Φαλάγγ' τὸ πουγάδ', στὸ Φειδοπούγαδο, στὶς Φειδόλετρες, στὸ Τόβας, στὴ Φρατσούνα.

Αἰνίγματα

Ἄγαθος. 1) Ἄγαθος παράγαθος, παραγαθένικα τὰ μαλλιά τ', κόκκινα τὰ προβατὰ τ'. (τριαντάφυλλο)

2) Ἀγαθὰ παραγαθὰ πηδᾷ τὸ φράχτ' καὶ γεννᾷ. (κολοκυθιά)

ἀγοράζω. Γιατατὶ σὲ γόρσκα καὶ δῶκα τὸ βαρά μ'.

Νά σὲ θάν' ἀνάσκελα, νά κάνω τὴ Σουλεια μ'. (σκάφη)

ἀδέρφια. Τέσσερ' ἀδέρφια σὲ μνιὰ φορεσιὰ: (καρύδι)

ἄλλογο. Ἐχὼ ἓνα ζευγάρ' ἀλόγατα, ἄμα τὰ δῆσω πορπατοῦνα, ἄμα τὰ λύσω στέκουσαι. (παπούτσια)

βάρη. Βάρη ἀμέτρητα βαστᾷ στὴ ράχ' τὴ βλατειὰ τ', μὰ νὰ σκίωσ' δὲ βορεῖ μῆτε θελόν' ἀλαφρό, μῆτ' ἓνα κόκκο ἄμμο (θάλασσα)

βασιλεὺς. Βασιλεὺς δὲ γεῖμαι, κορώνω φορῶ, ρολοῖ δὲν ἔχω, τίς ὥρες με τρῶ. (πετεινὸς)

βεργί. 1) Ἄνω κάτω τὸ βεργί, ἔχει τρύπα τὸ μαλλί.

2) Τὸ μικρὸ τὸ βεργί ἄνω κάτω ἢ τρύπα τ' ἔχει μαλλί. (μούσμουλα)

βουνά. Τὰ βουνὰ χιόνισα, γοῖ μύλ' στάθηκαν καὶ τὰ δυὸ ἔγιναν τρίγια. (ὁ ἄνθρωπος)

γάθανος. Τρέμ' τρέμ' ὁ γάθανος καὶ πέφτ' ὁ γαγανόσπορος. (μύλος)
γυμνός. Γυμνός γαίμαι τοὺς γυμνοὺς ἐνδύω, ἔπου θρίσκω τρύπες ἀνοι-
 χτὲς τίς φράζω καὶ τίς κλείω. (βελόνα)

δαχτυλίδι. Δαχτυλίδι πυργωτό, πυργωτὸ καμαρωτό, ἐρέχεται, χειμάζε-
 ται καὶ στὸ δόπο τ' στέκεται. (καπνοδόχος)

ζῶον. Φοβερὸν ζῶον ἐγεννήθη πρώτη Μαρτίου, οἱ ἄρχοντες ἐτρόμαζανα,
 οἱ βασιλῆες ἐθάμασαν καὶ σ' ἐλαφένιο χωρίο ἤρτε καὶ ἀπέθανε. (ὁ ψύλλος ποὺ
 τὸν σκάζουν ἀνάμεσα στὰ νύχια)

κάγκελα. Γύρω γύρω κάγκελα καὶ μέσα παίζ' ὁ φράγος. (γλῶσσα)

καλόγερος. 1) Ἀψηλὸς καλόγερος πλάττω τὸ κεφάλ' του. (πιτύον).

2) Χίλιοι μύριοι καλογέρ' σ' ἓνα ράσο δυλιμέν'. (ἀραποσίτι)

3) Χίλιοι μύριοι καλογέρ' σ' ἓνα σκολειὸ διαβάζνα. (κυψέλη)

καρακάξα. Καρακάξα μακρονούρα λήγορα μαγερευτούρα. (τηγαίνι)

κατσιβέλοι. Πὲ πίσ' τὴν ἄφτριά μας κατσιβέλ' μουρμουρίζνα. (βορῆ)

κλωκα. Ψόφια κλωκα ζουδκνὰ πουλιὰ πλκκῶν'. (πάπλωμα)

κοιλιά. 1) Γῆ κοιλιά μ' στὴ γουλιὰ σ' τὸ πατάβι μ' στὴ φωλιά σ'. (ὁ
 μύλος ποὺ τριβουν τὸ πληγούρι)

2) Ἄνω κάτω πισπιτὶ καὶ ἡ κοιλιά τὸν φροσάχτι. (ἄδραχτι)

κόκκαλα. Κόκκαλα δὲν ἔχ' καὶ κόκκαλα τσακί. (γλῶσσα)

κυρία. 1) Πὲ πᾶν' πὲ τὴ Ρουσία

κατεβαίνει μινὰ κυρία

πέδε δοῦλ' τὴ βαστούνα

καὶ στὴ γῆ τήνε βροδεῖνα

(μύξα)

2) Σὲ πῆρα, κυρία

καὶ δῶκα τὸ βαρά μ'

νὰ σὲ δάλω τ' ἀνάσκελα,

νὰ κάνω τὴ δουλειά μ'.

(σκάφη)

μαλλιαρό. Ἀνοίγ' τὸ μαλλιαρὸ καὶ βκίν' τὸ τσιτωμένο. (κάλτσα)

μαλλιά. Ἀμαλλος μαλλιά δὲν ἔχ' κῶλο ἔχ' νουρά δὲν ἔχ'. (βάτραχος)

μάννα. Τῆς μάννας σ' φαίνεται καὶ τὴ βαβᾶ σ' κρέμται. (ὁ κουβάς καὶ τὸ
 πηγάδι)

ξαπλώνω. Ξαπλών' ὁ ξαπλοβοῦτς καὶ καθίζ' ὁ μαυρογένης. (ὁ τσέτζερης
 καὶ ἡ πυροστιά)

ὄρνιθα. Ὀρνιθα πατσιόκωλη, πατσιογυριστόκωλη, γεννᾷ ἀδγὰ πατσιό-
 κωλα, πατσιογυριστόκωλα. (σάλιαγκος)

παιδιά. Ἐχω τρία παιδιά, ἓνα κάτω δὲ σαλεύ', ἓνα τρώγ' δὲ χορταίν', ἓνα
 πάγει δὲ γυρίζ'. (στάχτη, φωτιά, καπνός)

παιδόπλο. 1) Ἐχω να παιδόπλο πὲ τὸ κόκκινιο τὸ φεσόπλο. (σπερματόετο)

2) Ἐχω να παιδόπλο, ἅμα τὸ σκῶνω κλαίγ', ἅμα τὸ φίνω κάτ' μερών'.
 (κουδούνι)

παποῦς. Ὁ παποῦς μου ὁ Θόδωρος σαράδα ζουνάρια ζωσμένος. (βαγένι)

πατέρας. Ἐνας πατέρας κεφαλῆς, δώδεκα γιούς ποδάρια καὶ κάθε γιός

στη ράχη του ἔχει τριάδα κόρες, θράδου πεθαίν᾽ ἡ μινιά, ταχεῖα γεννιέται ἡ ἄλλ᾽.
(τὸ ἔτος)

πέρδικα. Λάκκο λάκκο περπατῶ, θρίσκω μία πέρδικα, τὰ φτερά τς ἔφαγα,
τὸ κορμί τς ἔρριξα. (σταφύλι)

πέταλο. Πέταλο τριπέταλο τρυπᾷ τῇ γῇ καὶ θγαίν᾽. (μανιτάρι)

πιάτο. Πὲ πάν᾽ πιάτο, καὶ πὲ κάτ᾽ πιάτο καὶ μέσ᾽ τῇ μέσ᾽ βρίζόλα. (Χελώνα)

πινακωτή. 1) Πὲ πάν᾽ πινακωτή, πὲ κάτ᾽ πινακωτή καὶ μέσ᾽ τῇ μέσ᾽ ψωμόπλο.

2) Ἔχω μινιά πινακωτή, τρώγω τῇ βινακωτή καὶ ρίχνω τὰ ψωμινιά. (ξύλοκέρατο)

περπατῶ. 1) Ὅσο ἔναι νειὸ δὲ πορπατεῖ, ἄμα τι γεράσ᾽ περπατεῖ. (τὸ χόρτο ἀνεμοδιώχτης, ποὺ σκορπίζεται μὲ τὸν ἄνεμο, ἅμα ξεραθῇ).

2) Πορπατεῖ πορπατεῖ πίσω δὲ γυρίζ᾽. (ποτάμι)

πρᾶγμα. Ἐνα πρᾶμα πρᾶματάκι, μινιά πεθαμὴ καὶ κομματάκι,
μέσ᾽ τὸ ράσο δυλμένο, καὶ τὸ κεφάλ᾽ δου τρυπημένο.

(καλαμπόκι)

ράμματα. Δυὸ κουδάρια ράμματα τῇ βόλῃ τριγυρίζονα. (τὰ ματοτσινοῦρα)

σκέπός. 1) Ἀπάν᾽ στὸ σκεπὸ καὶ μινιά σκόπα γιαούρα. (σταφύλι)

2) Ἀπάν᾽ στὸ σκεπὸ μας μινιά σκόπα καρύδια. (ὁ οὐρανὸς μετ᾽ ἄστρα)

σκύβω. Σκύβω γονατίζω ἄρσι σου, τὸ μακρό μου στὸ σκιστό σ᾽. (κλειδαριὰ)

στεγνός. Στεγνὸ τὸ δάνω, δρεμένο τὸ ἐγάζω. (κουβᾶς)

τζατζάλω. — Ποῦ πᾶς, μωρή τζατζάλω. — Σὲ σένα ἔρχουμ᾽, Χανοῦτο.
(ὁ φοῦρνος καὶ τὸ πανὶ ποὺ καθαρίζουν τὸ φοῦρνο)

τρίχα. Τρίχα πὲ τρίχα γίξται καὶ ἡ τρύπα δροσίξται. (μάτι)

τσαλκιτζής. Τσαλκιτζής παίξει τῇ λύρα, τσαλκιτζέσσα τὰ λαγούτα,
τὰ μικρὰ τὰ τσαλκιτζόπλα παίξνα τὰ τουβλεκόπλα.

(ροδάνη ποὺ μαζεύουν τὰ μασούρια)

τσάλα-μάλα. Τσάλα μάλα τήνε θάζω, κορδωμένη τήνε θγάζω. (Ἡ ζύμη καὶ ἡ πῆττα)

τίρι-τίρι. Τίρι τίρι κρέμεται στὸ τίρι τυραννιέται,

στὰ πράσνα δυλίζται, στὰ κόκκινα κρεμνιέται. (κεράσι)

τυρί. Ἐνα πρᾶμα σὰ τυρὶ καὶ τυρὶ δὲν ἔναι. Τοῦρκοι Ρωμιοὶ τὸ πιάννα
στὸ σοφρὰ δὲ δὸ δάννα. (σαποῦνι)

χείλη. Τὸ χεῖλη μου στὸ χεῖλη σου καὶ τὸ δαχτύλι μ᾽ στῇ βουρίδα σ᾽.
(τὸ δοχεῖο ἀπ᾽ τὸ ὁποῖο πίνει ὁ ἄνθρωπος)

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΩΔΕΙΣ ΦΡΑΣΕΙΣ

ἀβγά. Τ' ἀβγά δὲ τ' ἄλωνίζνα. — Τὰ χοήματα δὲν τὰ πετοῦν, πρέπει νὰ κάνει κανεῖς οἰκονομίες.

ἀκίλι. Ἐνα ἀκίλ' τὸ χειμῶνα καὶ τὸ καλοκαίρ'. — Ἐνα μυαλό, μιὰ σκέψη ἔχει πάντοτε.

ἀπίδι. Τ' ἀπίδ' κάτ' πὲ τὴν ἀπιδιὰ πέφτ'. — Κατὰ τοὺς προγόνους καὶ οἱ ἀπόγονοι.

ἄπλυτα. Φάνκανα τ' ἄπλυτά σ'. — Ἀπεκαλύφθησαν τὰ ἐλαττώματά σου, τὰ σφάλματα.

βαρύ. Πατεῖ τὸ βαρύ, σηκώνται τὸ ἀλαφρό. — Ὄταν παρουσιάζεται δυσκολία, τότε ἀρχίζει κανεῖς νὰ κινεῖται.

βεκλίτικος. Πὲ τὸ βεκλίτικο τὸ τσεσμε νὰ περάσας, νερὸ νὰ μὴ βγεῖς. — Νὰ μὴν ἀνακατενεύσας σὲ ξένα πράγματα, ιδίως ἀνωτέρων σου.

βοῖβοδίνα. Ἀς μὲ λένε βοῖβοδίνα κι' ἄς ψοφῶ ἀπὸ τὴ βεῖνα. — Ἡ παροιμία λέγεται γιὰ τοὺς ἐπιδεικτικούς, πού ἐγὼ εἶναι φτωχοὶ ἐπιζητοῦν νὰ ἐπιδεικνύονται.

βρεμένος. Ὁ βρεμένος πὲ τὴ βροχὴ δὲ φοβάται. — Ὄταν πάθει κανεῖς κάτι, δὲν φοβάται πλέον ἀπὸ τὸ ἴδιον πάθημα.

γαδούρι. 1) Γηῦρες γαδούρ' βεταδὸν τὸ γλέπς καὶ στὰ δόδια. — Ἡ παροιμία λέγεται γιὰ κείνες πού δὲν μοοοῦνται σ' ἕνα ὄμοιο ποιοῦντες κανόν, ἀλλὰ προσβάλλουν καὶ ἀξιώσεις. Ποβὶ τὸ ἄλλοι τοῦ λεγόμενου: Κάτινους χαρίζανε ἕνα γαῖδαρο καὶ τὸν κοίταζε στα δόντια.

2) Χτυπᾷ τὸ σαμάρ' νὰ νοιώσ' τὸ γαδούρ. — Ἡ παροιμία λέγεται ὅταν κανεῖς πλαγίως θίγει ὁρισμένα ζητήματα.

γαμβρός. Περνᾷ καὶ τὸ γαμβρὸ καὶ τὴ νύφ'. — Εἶναι πολὺ ὁμορφος (λέγεται εἰρωνικά).

γαρούφαλλα. Ἐχ' γαρούφαλλα στὸ κεφάλ'. — Λέγεται γιὰ κείνες πού τοὺς ἀπατοῦν οἱ σύζυγοι.

γέρος. — Φάγε γέρο, μπλακός. — Νδιπ ζουμάρ' ἐν' παιδί μ'. — Λέγεται ὅταν κανεῖς κάνει μιὰ εὐεργεσία ἀναξία λόγου.

γινατλίδικος. Γινατλίδικο κεφάλ' ἔχ'ς. — Λέγεται γιὰ τοὺς πεισματάρηδες καὶ ἰσχυρογνώμονες.

γουδί. Τὸ γουδί τὸ γουδοχέρ' του. — Λέγεται γιὰ τοὺς ἰσχυρογνώμονες.

γουρουνία. Γουρουνία κατεβάξ' πὲ τὸ Ἀζεργιανὸ (βουνὸ τοῦ Π. Σκοποῦ). Ὄταν κανεῖς ροχαλίζει. Συνών. βράζνα τὰ φασόλια,

δρόμος. Ἄλλο δρόμο πάγω γώ, κι' ἄλλα ἢ κοβίλα μ' (τὸ ραβδί). — Λέγεται ὅταν ὑπάρχει ἀντίθεση μεταξὺ δύο πού ἐπρεπε νὰ συμφωνοῦν.

δώδεκα. Δῶκε τὸ βηπᾷ τὰ δώδεκα. — Πλησιάζει ν' ἀποθάνει.

Ἐβραῖος. Ἐτυχε νὰ θγεῖ ὁ Ἐβραῖος στὸ παζάρ, καὶ βρέθηκε Σάββατο. —

Λέγεται γιὰ κείνους ποὺ πρώτη καὶ μόνη φορὰ επιχειροῦν κάτι καὶ ἀποτυγχάνουν.

ἡμέρα. Καινούργια μέρα καινούργιο κισμέτ(Τ. π.).—Λέγεται ὅταν σὲ μιὰ κατάστασις γίνεται ἀλλαγὴ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν περιμένεται καὶ νέα ἐξέλιξις.

Θεός. Τὸ Θεγὸ πὲ τὸ μυαλὸ τὸ γηύρανα.—Σημαντικὰ πράγματα ἀνεκάλυψαν μὲ τὴ σκέψῃ.

Θεός. Λέγε τὴν ἀλήθεια, νᾶχ'ς πὲ τὸ Θεγὸ βοήθεια.

θέρος. Θέρος, τρύρος, πέλεμος.—Λέγεται γιὰ νὰ δηλώσει ὅτι στὶς τρεῖς αὐτὲς περιπτώσεις ὁ ἄνθρωπος βρίσκεται στὴν ἴδια περίπου ἀνησυχία.

ιδρώνει. Δὲ γιδρών' τὸ φτί τ'. — Δὲν τὸν μέλλει γιὰ τέτοια πράγματα, δὲν σκοτίζεται.

ἴσια. Στραθὰ νὰ καθώμαστε καὶ ἴσια νὰ χορατεύουμ'. — Νὰ λέμε δίκαια καὶ σωστὰ πράγματα.

καῖσια. Ἐρκουνδαὶ στενὰ τὰ καῖσια (λουριὰ).—Δύσκολες περιστάσεις.

καλάθι. Ὁ καθένας κοιτάζ' νὰ πλέξ' τὸ καλάθ' δου.—Ὁ καθένας κοιτάζει τὴ δική του δουλειά.

καλάθι. Ὅπ' ἀκοῦς πολλὰ φάτσουνα πᾶς μικρὸ καλάθ'. — Ὅπου ἀκοῦς πολλὰ λόγια νὰ μὴ περιμένεις πολλὰ πράγματα.

καλό. Κάν' τὸ καλὸ καὶ ρεῖ τὸ καλὸ γιὰ σὲ. — Κάνε τὸ καλὸ χωρὶς ὑστεροφροσύνη χωρὶς νὰ περιμένεις ἀνταπόδοση.

κάτσα. Γὴ ζαχόλου κάτσα ἐν' αὐτός. — Εἶναι πολὺ ἀντιπαθὴς, κατεργάρος.

κάτα. Γὴ κάτα εἶδε δὲ φτάν' τὸ πλέξ' τὸ λείει ποὺ θρωμᾶ.—Προβ. τό : ὅσα δὲ φτάνει ἢ ἄλεποὺ τὰ λέγει κατὰστάσια.

κάτα. Ἦθελε καὶ ἡ κάτα ρεπάν'. — Λέγεται γιὰ κείνους ποὺ ζητοῦν πράγματα τῶν ὁποίων δὲν εἶναι ἄξιοι.

κατσιβελος. Τὸ γκατσιβελο πάγαϊνανα νὰ τὸ γάννα βασιλὲ καὶ κείνος ἔγλεπε τὰ ξύλα καὶ γήλεγε : ἃ μὰ ξύλα γιὰ καρβούνια !—Δύσκολα κανεῖς λησμοναίει τὸ παλιό του ἐπάγγελμα, ὅσο καὶ ἂν ἀλλάξουν οἱ συνθῆκες.

κεφάλι. Τὸ κάτ' τὸ κεφάλ' τσάκσε τὸ πᾶν'. — Λέγεται γιὰ κείνους ποὺ πλήττονται ἀπὸ σεξουαλικὲς καταχρήσεις.

κεχαγιᾶς. Κεχχιὰ δὲ σ' ἔβανανα.—Δὲν σοῦ δίνουμε λογαριασμό.

κοιτάζεται. Βουνὸ πὲ βουνὸ δὲ γοιτάζεται, ἄθρωπος πὲ ἄθρωπο κοιτάζεται.—Προβ. τὰ βουνὰ δὲν ἀνταμώνουν καί : βουνὸ πὲ βουνὸ δὲ σμίγ'.

κόλλυβα. Πὲ ξένα κόλλυβα μνημόσυνο φκιάν'. — Μὲ ξένα χορήματα κάνει τὸ γεναιόδωρο.

κολτούκ'. Δυὸ καρπούζια σ' ἓνα κολτούκ' δὲ βασιτοῦδα (τουρκ. ἡ π.).—Πολλὰ πράγματα στὸ ἴδιο μέρος, μὲ τὰ ἴδια μέσα δὲ γίνονται.

κόρακας. Κόρακας τὴ κοράκου τὰ μάτια δὲ δὲ βγάξ'. — Ὁμοίος τὸν ὅμοιο δὲν τὸν βλέπτει.

κουκιά. Πὲ τὰ κουκιά ὡς τὰ κεράσια. — Λέγεται γιὰ νὰ δηλώσει μικρὴ χρονικὴ διάρκεια.

κουκούτσ'. Κουκούτσ' δὲ βαρραλλάζ'. — Εἶναι ἐντελῶς ὅμοιος.

κουκουξέλλα. Τὸ Μπεηλίκουρου ἔχ' κουκουξέλλες. — Δὲν εἶναι καλὴ ἔσο-
δεία. (*βεηλίκ* = βεηλίκι. *κουρου* = ξηρός. *κουκουξέλλα* (ἦ) = τὸ κικίδι τῆς
δρυός).

κούφιος. Κούφιος πλάτανος βρόδος μεγάλος. — Ὅταν κανεῖς εἶναι κενὸς
(κούφος) κάνει μεγάλο θόρυβο. Συνών. τὰ κούφια τὰ βαρέλια κάννα βρόδο.

κουφός. 1) Κουφὸ καβάν κι' ἂν χτυπᾷς καὶ μεθυσμένο σὰ γερνᾷς, τρελ-
λόννα σὰ θυμνιάζεις καὶ σὺ χαμένα τᾶχεις. 2) Στῇ κουφῷ τῇ βόρτα ὅσο θέλς
βρόδα. — Γιὰ τοὺς ἀδιάφορους καὶ πεισματάρηδες.

κοδά. Πὲ κοδά πέρσσε. — Ἡ φράση λέγεται εἰρωνικὰ γιὰ κείνους ποὺ
μικρὴ ἰδέα ἔχουν γιὰ ἓνα πρᾶγμα, εἶναι ἐπιπόλαια μορφωμένοι.

λάβα. Μνιὰ λάβα κι' ἔνταν φέγ' καὶ δέκα φέγ'. — Ἄμα ὑπάρχει καὶ
καλὸ ὅσο μικρὸ καὶ ἂν εἶναι, ἔχει τὴν ἐπίδοσή του.

λάπατα. Κατουρεῖ πὰ στὰ λάπατα καὶ θάρρει πὺν δαβούλια. — Λέγε-
ται γιὰ τοὺς κουφαλαζόνες.

λειψός. Λειψὰ Σαββάτα ἔχει. — Εἶναι ὅλη ἡμέρα στὸ μυαλό. Συ-
νών. Χρωστᾷ τῇ Μιχαήλ.

λόγια. Πάστακα στὰ λόγια. — Λογισαὶ τῇ συζητήσῃ.

λουλάς. Τὸν ἔκαναμ λουλά. — Κουρασθήκαμε πολὺ.

λύκος. 1) Ὁ λύκος τὸ δουμάν ἀγαπᾷ. — Σ' ἓναν ποὺ προτίθεται νὰ κάνει
κακό, ἀρέσει ἡ ταραχὴ.

2) Ρώτανα τὸ λύκο, γιὰτ' ἔν' ὁ λαϊμός σ' ἀγαπᾷ : — Γιὰτὶ φκιάνω τῇ δου-
λειά μ' μοναχός. — Ὅταν κανεῖς ἐργάζεται μόνος, κατανοεῖ καλύτερα τῇ δου-
λειά του, καταγίνεται καὶ ὠφελεῖται περισσότερο.

μαλλιά. Τὰ μαλλιά μ' σκώθηκαν ἐλόρτα. — Ἡ φράση λέγεται, ὅταν κα-
νεῖς δοκιμάζει φρίκη.

μανολιός. Ἐλαξ' ὁ Μανολιός κι' ἔδαλε τὸ βρακί τ' ἄλλοιῶς. — Ἐγίνε
ἀλλαγὴ ἐντελῶς φαινομενικῇ.

Μαργιορίτσα. Γούλα τᾶχ' ἡ Μαργιορίτσα, μόν' ὁ φερετζὲς τῆς λείπει.
Λέγεται γιὰ κείνους ποὺ φροντίζουν γιὰ δευτερεύοντα πολυτελῆ πράγματα,
ἐνῶ τοὺς λείπουν τὰ στοιχειώδη.

μαθός. Ὁ παθός ἔναι μαθός. Συνών. τὸ πάθημα ἔναι μάθημα.

μάτι. 1) Μάτ' δὲ βρω νὰ κλείσω. — Ἡ φράσις λέγεται ὅταν κανεῖς δὲν
μπορεῖ νὰ κοιμηθεῖ ἀπὸ τὴν στενοχώρια του.

2) Δὲν ἔχεις μάτια νὰ φᾶς ἄβγά. Συνών. Δὲν ἔχ'ς κῶλο νὰ κλέψῃς ἀγού-
ρια. — Δὲν εἶσαι ἱκανὸς γι' αὐτὴ τὴ δουλειά.

3) Καλύτερα νὰ βγεῖ τὸ μάτ' σου, παρὰ τ' ὄνομά σ'.

4) **Θά** λείψω τὰ μάτια μ' σκόρδο. — Θά χύσω ψεύτικα δάκρυα, δὲν πρόκειται νὰ λυπηθῶ.

μεθυσμένος. Ὁ τρελλὸς πὲ τὸ μεθυσμένο φοβήθηκε. — Ὁ μεθυσμένος εἶναι πιὸ ἐπικίνδυνος ἀπὸ τὸν τρελλό.

μέλισσα. Γὴ μέλσα πὲ τὸ μέλ' δὲ φεύγ' πὲ τὸ γαπνὸ φεύγ'. — Τὸ καλὸ δὲ μπορεῖ νὰ διώξει (ν' ἀπομακρύνει) κανένα.

μούλα. Τὴ γαλὴ τὴ μούλα κρεμοῦνα τὰ κουδούνια. — Γιὰ τὸν καλὸ γίνεταὶ συζήτησις, τίς ἔμορφες κατηγοροῦν.

μπαϊράμ. — Ὁδε κάννα οἱ Τοῦρκοι βαργιάμ' τὸ bebh δὲ δὲ ρωτοῦνα. — Οἱ μεγάλοι δὲ λογαριάζουν τοὺς μικροὺς (bebh ἀγᾶς ὄν. ἄσχημου μουχτάρη τοῦ Π. Σκοποῦ).

μπακάλ'ς. Πάτσ' ὁ βακάλς πὲ δυὸ ποδάρια μέσ' τὸ φαί. — Εἶναι μὲ λάδι καλὰ ἀρτυμένο τὸ φαγητό.

μπάλωμα. Πά στὸ βάλωμα βάλωμα ἔν' τὸ βρακί τ'. — Εἶναι πολὺ μπλωμένο.

μυαλά. Τὰ μυαλά σ' καὶ μυιὰ λένε. — Δὲν ἀξίζεις τίποτα, λὲς ἀνοησίες.

μυῖγα. 1) Ὅποιος ἔχ' τὴ μυῖγα σκαίεται. Σύνων. Ὅποιος ἔχει μυῖγες μυγιάζεται. 2) Σὰ δὴ μυῖγα μέσ' τὸ καδῆλ. — Ἐπῆσε στὰ τυφλά θυμὰ.

μύξα. Ἀ σὲ κάψω, Γιάν', κι ἂ σὲ λείψω μύξα νὰ γιάν'. — Λέγεται γιὰ κείνους ποὺ κύνουν ἕνα κακὸ καὶ προσπαθοῦν κατόπι μὲ ψεύτικα μέσα νὰ τὸ θεραπεύσουν.

μύτη. Γὴ μύτ' δου νὰ πῶς δὲ σκόρ' νὰ δὴ χάρ'. — Ψωροπερήφανος.

νερό. Πὲ τὸ κουβανητὸ τὸ νερό δὲ γυρί' μύλος. — Μὲ φτωχὰ μέσα δὲ μπορεῖ νὰ γίνεῖ καὶ πλῆρες καὶ καλὸ.

νιουνιό. Τόσο τὸ γόφτ' τὸ νιουνιό τ', τόσο φκιάν'. — Ἐνεργεῖ ἀνάλογα μὲ τὴ διανοητικὴ του ἀντοχή.

νοῦς. Πὲ τὸ νοῦ καὶ πὲ τὴ γνώσ' γγύρωνα τὸ Θεγὸ καθόσ'. — Μὲ τὴ σκέψη μερικοὶ ἐπιτυγχάνουν σημαντικὰ πράγματα στὴ ζωὴ.

ντέρετ'. Γούλ' πὲ τὸ δέρτ' δους κι' ὁ μωλωνᾶς πὲ τὸ νερό τ'. — Ὅλοι ἔχουν τὸν καημὸ τους.

νύχι. Δὲν ἔχ' νύχια νὰ ξυστεῖ. — Δὲν ἔχει τὰ μέσα νὰ κινηθῇ.

ξερός. Κοδᾶ στὸ ξερὸ καίγεται καὶ τὸ χλωρό. — Κοντὰ στοὺς κακοὺς πᾶνε καὶ οἱ καλοί.

ξουρισμένος. Τὸ γηῦρες ρούσκο, τὸ θέλς καὶ ξουρισμένο. — Λέγεται γιὰ κείνους ποὺ ἔχουν πολλὰς ἀξιώσεις.

ὄρνιθα. Γὴ ὄρνιθα πίν' νερό γλέπ' καὶ τὸ Θεγὸ. — Πρέπει κανεῖς νὰ μὴ λησμονεῖ τοὺς εὐεργέτες του.

παίζουμε. Γηύραμ' καὶ παίζουμ'. — Γιὰ ὅσους δὲν εὐχαριστοῦνται.

παντελεήμονας. Κουτσοὶ στραβοὶ στὸ Μπαδελέημονα. — Ὅλοι ζητοῦν νὰ ἐπιτύχουν τὰ ἴδια πράγματα.

παπᾶς. Κάνε με παπᾶ καὶ ρίξμε καὶ στὴ γρουπριά. — Δῶσε μου τὸ ἄξιωμα καὶ ἄς κακοπαθήσω.

πάπια. Ἐλλαξε γῆ πάπια ἔβαλε τὰ σάπια. — Συν. Ἐλλαξε ὁ Μανωλίδης ἔβαλε τὸ βρακί τ' ἄλλοιῶς.

πάσμα. Ἐχασε τὰ πάσματά τ'. — Ἀναστατώθηκε, ἐξαλίσθη.

παστός. Ὅ,τι πᾶρ' ἢ νόψ' στὸ βαστό. — Ὅ,τι γίνει, ὅταν εἶναι ἡ κατάλληλη στιγμή, ὅταν βρίσκεται μιὰ ὑπόθεση στὸ ἐπίκαιρο σημεῖο.

πέτρα. Ὅποια πέτρα σκώσεις, πὲ κάτ' τὸν βρίσκεις. — Ἀναμιγνύεται παντοῦ, χωρὶς νὰ εἶναι ἀρμόδιος.

πομπή. Φάνκε ἢ βοβή τ'. — Ἀπεκαλύφθησαν τὰ σφάλματά του, τὰ ἐλαττώματά του.

ποτικός. Ποτικὸς στὴ δρύπα δὲ χωροῦσε, σουσάκα ἔσερνε μαζί τ'. — Λέγεται, ὅταν κανεὶς δὲν ἀρκεῖται στὸ ὅτι ἐπέτυχε κάτι γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, ἀλλὰ ζητεῖ καὶ γι' ἄλλους (σουσάκα (ἡ) = κολοκύθια).

ποταμός. 1) Ὁ λεγνὸς ὁ ποταμὸς φαίαν' γιουρουλί. — Ἀπὸ τὰ μικρὰ πράγματα γίνονται τὰ μεγάλα.

2) Πὲ τὸ σιγανὸ ποτάμ' νὰ φοβᾶσαι. — Νὰ φοβᾶσαι καὶ τὸν ἥσυχο.

3) Κόμα τὸ βοταμὸ δὲ γεῖδε τὰ βελανιδιὰ ν' ἀνθοῦν. — Λέγεται ἐκεῖ-
τους ποὺ σπενδουν νὰ κάνουν κάτι, ποταμὸ νὰ ἀνάσσει ἡ ὁρισμένη ὥρα.

ράμματα. Παλὰ βελώνες τὰ ράμματα χάνε. — Τὰ καλὰ μὲνε πάντα πηλὰ

ρεπάνι. Στὰ πᾶρα τ' ρεπάνι βὰ φυτρῶνα. — Λέγεται γιὰ τοὺς μικροὺς θάρτους.

ροῦχα. Ὅποιος φυλᾷ τὰ ροῦχα τ' ἔχ' τὰ μισά. — Ἐκεῖνος ποὺ προσέχει καὶ φροντίζει νὰ συντηρήσει τὰ ὑπάρχοντα, ἔχει πάντοτε νὰ κερδίσει κάτι.

σειγίζομαι. Γοδλ' σειγίζνεται καὶ ὁ Γεῶνς ξεορίζεται. — Λέγεται ὅταν σὲ μιὰ γενικὴ ἐτοιμασίᾳ κάποιος ἀσχολεῖται περὶ μηδαμινὰ πράγματα, βραδυπορεῖ.

σκοινί. Σὰ δὲ σκοινί μέσ' τὸ τσουρβά. — Λέγεται εἰρωνικὰ γιὰ κείνους ποὺ κάνουν τὸν δίκαιο.

σκύλος. 1) Σκύλος ποὺ δὲ δαγάν' ἄς πᾶ νὰ βελίξ'. — Ἀμα κάτι δὲν εἶναι ἐπικίνδυνον δὲν εἶναι ἄξιο προσοχῆς.

2) Πρόσταξαν τὸ σκύλο καὶ κείνος τὴ νουρά τ'. — Λέγεται ὅταν κανεὶς προσπαθεῖ ν' ἀναθέσει εἰς ἄλλον ἐντολὴν ποὺ ἀνέθεσαν σ' αὐτόν.

3) Ἀθρῶπο πὲ σότ' καὶ σκύλο πὲ τὴ μάδρα. — Πρέπει νὰ προσέχουμε τὴν καταγωγὴν.

σπέρνω. Κεῖ ποὺ δὲ σὲ σπέρνωνα νὰ μὴ φυτρῶνε. — Νὰ μὴ ἀναμιγνύεσαι ἐκεῖ ποὺ δὲν εἶσαι ἀρμόδιος.

σπίτι 1) Ὅποιος δὲν ἀρέξ' τὸ σπίτι' του, πέφτ' καὶ τὸ βελών'. — Ὅποιος δὲν εὐχαριστεῖται στὰ δικά του, σ' ὅ,τι ἔχει, πηγαίνει ἄσχημα.

2) Γήδανα νὰ κάψα δυὸ σπίτια κι' ἑκαψανα ἔνα. — Λέγεται γιὰ τὸ ἀν-

δρόγυνο γιὰ τὸ ὁποῖο ὑπάρχει ἡ γνώμη ὅτι δὲ μπορεῖ νὰ ἐξελιχθεῖ καλὰ στὸν οἰκογενειακό του βίο.

3) Σπίτ' μου σπιτίτσο' μου τραχανιάς μυρίζ'. — Ἀρκοῦμαι στὸ σπιτάκι μου κι' ἄς εἶναι φτωχό.

στεφανώνομαι. Δὲ δὲ στεφανώθηκα. — Δὲν τὸ πῆρα γιὰ πάντα δικό μου.

Τοῦρκος. Τὸ Δοῦρκο φίλευε καὶ τὸ γῶλο σ' φύλαγε.

τρελλός. 1) Μαζευτῆτε τρελλοὶ νὰ φᾶμ' τῇ γνωστικοῦ τὸ διό. — Λέγεται ὅταν μερικοὶ θέλουν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὰ ἀγαθὰ ἐνὸς τρίτου.

2) Οἱ τρελλοὶ δὲ φοροῦνα κουδούνια. — Οἱ τρελλοὶ καὶ ἐν γένει οἱ ἐλαττωματικοὶ δὲν διαλαλοῦν τὰ ἐλαττώματά τους, ἀλλὰ χοριάζεται κάποια παρατηρητικότητα νὰ τοὺς διακρίνει κανεῖς.

3) Ἐδανανα τὸ δρελλὸ νὰ ἐγᾶλ' τὸ φιδ' πὲ τῇ δρύπα.

τρέχει. Σὰ δὲ σὲ δρέχ' μὴ δρέχ'ς. — Ὅταν δὲν σὲ πηγαίνει καλὰ ἡ τύχη εἶναι περιττὸ νὰ προσπαθεῖς.

τρεχός. Γηῦρετ' ὁ τρεχός κατήφορα καὶ κυλᾷ. — Λέγεται ὅταν γίνεται μὲ εὐκολία κάτι ποὺ εἶναι εὐκόλο νὰ γίνῃ.

τρίχισε. Τρίχισε ὁ Ἀγιάζης. — Λέγεται ὅταν πέσει κάτι (πέτρα, κεραμίδι κλπ.) καὶ χτυπήσῃ κάποιον σπῆν καὶ ἀνέλῃ.

τριάμισιάρ. Ἐβγαλαμ' τὸ τρεμπόρι. — Ἐβγάλαμε τὰ ἔσοδά μας.

τριφυλλί. Ζήσε Βάθιε μ' νὰ ἔχῃς τριφυλλί καὶ τὸν Ἀύγουστο σπαφί. — Λέγεται ὅταν δίδεται κάποια μακροχρόνιος ἐμπία, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ περιμένει κανεῖς. (Βάθιος, συνηθ. προσωνυμία τῶν ἱππῶν).

ισαισόπητια. Σκοπιανὴ τσαισόπητια, ρόγα τσουβιανή. — Ἐκλεκτὰ πράγματα.

ὕψος. Γιὰ τὸ ὕψος, γιὰ τὸ βάθος. — Ἡ πρόοδος μεγάλη ἢ καταστροφὴ.

φακῆ. Ἡ φακῆ τρώγ' τὸ λάδ'. — Ἡ φράσις λέγεται εἰρωνικά, ὅταν κανεῖς διαπραγματεύεται ν' ἀγοράσῃ κάτι καὶ τοῦ ζητοῦν μεγάλη τιμὴ.

φοῦρνος. Πόσοι φοῦρνοι θὰ δεῖξο' κόμα! — Πόσον καιρὸ θὰ ζήσῃ ἀκόμα!

χάντρο. Τρυπᾷ τὸ χάντρο. — Ἐχει μεγάλη ἰσχύ.

χελώνα. Γή ἀχελώνα τὰ χελονόπλα τς ἀρέζ'. — Στὴν κάθε μάννα ἀρέσουν τὰ δικά της παιδιὰ, στὸν καθέναν ἀρέσουν τὰ δικά του πράγματα.

χήνα. Ἐλλαξε ἡ χήνα, ἔβαλε πάλ' κείνα. — Συνών. Ἐλλαξε ἡ πάπια, ἔβαλε τὰ σάπια.

χορεύω. 1) Χόρευε, κυρὰ καὶ σγειοῦ, κι' ἔχε κι' ἔννοια τῇ σπιτιοῦ.

2) Χόρευε, γαβρέ, τὰ παπούτσια ἐν δικά μ'. — Λέγεται εἰρωνικά γιὰ κείνους ποὺ ἀσυλλόγιστα διασκεδάζουν.

χορός. Γαποῦσε ἡ Μάρω τὸ χορό, πῆρε κι' ἄδρα γαῖδατζῆ. — Ἡῦρε τὸν ὁμοῖό του.

χοριάτος. Ὁ χοριάτος τὸ νηστικὸ δὲ θέλ' νὰ δὲν ξαίρ'. — Ὅταν κανεῖς

δὲν ἔχει αἰσθανθεῖ τὴν ἔλλειψη ἑνὸς πράγματος, δὲν μπορεῖ νὰ νοιώσει ἄλλον ποὺ ἔχει τὴν ἔλλειψη αὐτή.

χρορίζω. Ζεῖς χρορίσ'ς νὰ τὸ θυμᾶσαι.—Νὰ τὸ θυμᾶσαι γιὰ πάντα.

χώρια. Μαζὶ καθόμικστ' χώρια καταλαβίνουμ'.

χωριό. Χωριὸ ποὺ φαίνεται κολαούζο δὲ θέλ'.—Ἐνα πράγμα ποὺ φαίνεται δὲν χρειάζεται νὰ τὸ διαλαλήσουν.

ψάρι. Τὸ ψάρ' πὲ τὸ κεφάλ' βρωμᾶ.

ψεῖρα. 1) Πρέπει νὰ τῷχει ἡ κούτρα τ' νὰ κατεβάξ' ψεῖρες.—Πρέπει νὰ εἶναι φκιασμένος ἀπὸ τὴ φύση κανεὶς γιὰ νὰ σκέπτεται καλὰ, νὰ ἐνεργεῖ κλπ.

2) Χόρτασε γῆ ψεῖρα καὶ θγῆκε στὸ γιανκά.—Λέγεται γιὰ τοὺς φτωχοὺς καὶ ἀδύνατους ποὺ ὅταν ἀποχτήσουν κάποια δύναμη θέλουν νὰ ἐπιβάλλωνται.

ψύλλος. Μπήκανα γοὶ ψύλλ' στὰ φτιά τ'.—Λέγεται ὅταν κανεὶς καταλαμβάνεται ἀπὸ σκέψεις, φροντίδες, ὑποψίες.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΚΟΠΟΥ

Τὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα τοῦ Σκοποῦ ἀπὸ τὰ λεγόμενα ἡμιβόρεια γλωσσικὰ ἰδιώματα. Τὰ κυριώτερα ἰδιαίοντα χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ ἑξῆς :

Α'. Φθογγολογία

I. Τὰ μέσα νοήματα μπ-μβ, γκ-γκ, ντ-νθ, ποσφέρονται ὅπως οἱ Λατίνες γκοὶ φθόγοι b, g, d—χωρὶς δηλ. γ' ἀκούεται ἔρρινο: ἀβέλ, γαβός, δαβλός, ἀγαλιᾶω, ἀγάθ', δαγάνω, καθήλ', χοθός, δόδια. Ὁμοίως προσφέρονται καὶ τὰ ψιλὰ κ, π, τ, ὅταν εἶναι στὴν ἀρχὴ λέξεως καὶ ἡ προηγουμένη λέξη τελειώνει σὲ ν: τὸ γῆπο, τὸ γαλόννα, μη βας, τὸ νόνο, τὴ δύχ', τὸ δοῖχο, δὲ δρώγω. Ἡ προφορὰ αὐτὴ ἔχει ἐπεκταθεῖ καὶ σὲ λέξεις ποὺ ἔχουν μόνο τ ἢ δ καὶ δὲν ἔχει γίνῃ ἔνωση μὲ προηγούμενο ν: δρεχώ. ἔδρεξα, κάδρο,=κάδρο, καλύβα=κολύβα. Ἡ ἐπέκταση ὀφείλεται περισσότερο σὲ ξενικὴ ἐπίδραση.

Ὑπάρχουν ὅμως καὶ περιπτώσεις ποὺ ἀκούεται τὸ ἔρρινο στὴν προφορὰ: γιογιλάνδα, ἀβάνδα, ἔρχουνδα, ἄρχονδας, ἔχονδας. Τὸ φαινόμενο τοῦτο παρατηρεῖται σὲ λέξεις ξενικῆς προελεύσεως ἢ ὀφείλεται στὴν ἐπίδραση τῆς λογίας γλώσσας.

II. Τὰ συμφωνικὰ συμπλέγματα κτ, φθ, χθ, πτ, ποσφέρονται συνήθως χτ, φτ: χτέν', φτάνω, χτές, κόφτω, νάφτω.

III. Παρατηρεῖται ἐνίοτε τροπὴ τοῦ θ σὲ φ: φηκάρ' =θηκάρι, στάφν' =στάθμη.

IV. Τὰ συμπλέγματα μφ, νθ, παρουσιάζονται ὡς φ, θ, (ἡ ἀπλοποίηση ἐγίνε μετὰ τὴν ἀφομοίωση τοῦ ἔρρινου πρὸς τὸ δασύ:) νύφ' ἐκ τοῦ νύμφη-νύμφη, ἀφαλὸς καὶ νεφαλὸς ἐκ τοῦ ὀμφαλὸς-ὀφφαλὸς-ἀφφαλός, ἄθ' ἐκ τοῦ ἄνθος-ἄθθος, ἄθρωπος, ἐκ τοῦ ἄνθρωπος-ἄθθρωπος.

V. Τὰ δασέα χ, θ, ἔπειτα ἀπὸ ρ τρέπονται ἐνίοτε σὲ κ, τ: ἀρκινῶ, ἔρ-

κουμ', ἀρχιοῦμ' = ὀρχοῦμαι, γῆρετε = ἦρεθε, ὀρτιά (ἐκ τοῦ ὀρθιά) = ἡ ὄψη τοῦ ὑφάσματος.

Β'. Τονισμός

Ι. Σὲ ὁρισμένα πρόσωπα τῶν ρημάτων λόγῳ τῆς προσκολλήσεως στὸ τέλος τοῦ προσφωνατικοῦ α (ἴδ. παρακάτω) ἢ τοῦ τονισμοῦ τῆς συλλαβικῆς ἀνξήσεως, ἀκούεται κύριος καὶ δευτερεύων τόνος: χόρεφανά, γήρκουνδανά, ἔκοφτανά, ἔνοιζάμ', ἔφαγάμ'.

ΙΙ. Σύνηθες στὴ Σκοπιανῇ διάλεκτο εἶναι τὸ φαινόμενο ποὺ παρατηρεῖται κάπως γενικώτερα στὴν ἑλλην. γλῶσσα τῆς μετακινήσεως τοῦ τόνου ἀπὸ τὴν προπαραλήγουσα στὴν παραλήγουσα στὴν ὄνομ. πληθ. ὅλων τῶν δευτεροκλήτων ἀρσενικῶν: ἀθρῶπ', διαβόλ', καταλόγ', δασκάλ'.

Γ'. Συγκοπή

Συγκοπὴ φωνηέντων στὸ μέσον τῆς λέξεως εἶναι συνήθης στὸ Σκοπιανὸ ἰδίωμα. Συγκόπτονται τὰ ἐξῆς φωνήεντα ὅταν δὲν τονίζονται: 1) Τὸ ι: στάρ' = σιτάρι, φυσκόσταρο = φουσκοσίταρο (ἀροβόσιτος), πονκάμισο = πονκάμισο, δεματκὸ = δεματικό, ἀσποβλῆρο = ἀσποβλήτος, βίτσα = βίτισα (ἐτελείωσα), νόμισα = ἐνόμισα, ποτκῆ = ποτικὸς, θυμητκὸ = θυμητικό.

2) Τὸ η: ζυγός = ζυγός, παφλακωροί = παφλακωροί, βοδῆτα = βοδῆτα, γαλαζιομάτς = γαλαζομαμάτης, χαμόλε = χαμάλης, γάθκα = γάθηκα, φάνκε = φάνηκε, διάβκε = διάβηκε, χτύποε = χτύπησε, τρούτσα = τρούπησα, μεσμέρ' = μεσημέρι.

4) Τὸ ε: φαίνσαι = φαίνεσαι, βάντε = βάνετε, πειράζτε = πειράζετε.

5) Ἡ δίφθογγος ει: γράφς = γράφεις, παίρνς = παίρνεις, ξαίρς = ξαίρεις, θέλς = θέλεις, πετνός = πετεινός, καποτνός = καποτεινός (παλαιός).

6) Ἡ δίφθογγος ου: Κουμλιά = κουμουλιά (σωρός), βούζνο = βούζουνο, ἄκσα = ἄκουσα.

Δ' Ἀποκοπή

Ἀποκόπτονται συνήθως ἀπὸ τὸ τέλος τῶν λέξεων τὰ ἐξῆς φωνήεντα, ὅταν δὲν τονίζονται 1) τὸ ι στὸ τέλος τῶν δευτεροκλήτων οὐδετέρων: ποτήρ', χωράφ', ἀργιάν', λαλούδ', στάρ', τομάρ', ἀρνίθ', σπίτ', τραπέζ'.

2) Τὸ η στὸ τέλος τῶν θηλ. ὀνομάτων καὶ μετοχ., στὸ γ' ἐν. προσ. τῆς ὑποτ. τῶν βαρυτόνων ρ.: βρώμ', κόρ', βρασμέν', κουρασμέν', τρώγ' (η), γράφ' (η), λέγ' (η), νάφτ' (η), κόψτ' (η).

3) Τὸ ε στὸ α' πληθ. πρόσ. τῆς ἐνεργ. φωνῆς τῶν ρημάτων: διαβαίνουμ', κάμνουμ', παίρνουμ', διάβκαμ', γείχαμ', ἔτρωγαμ'.

4) Ἡ δίφθογγος αι στὸ α' πρόσ. τῆς ὀριστ. τῆς μέσης φωνῆς τῶν ρ.: ἔρχουμ', μόσκιζουμ', σκιάζουμ', φοβοῦμ', ἀρχιοῦμ'.

5) Ἡ δίφθογγος εἰ στὸ γ' ἐν. πρόσ. τῆς ὁρ. τῆς ἐνεργ. φωνῆς τῶν βαρυτόνων ρ. : γράφ' (εἰ) χορεύ' (εἰ), κόφτ' (εἰ), τρώγ' (εἰ), νάφτ' (εἰ).

6) Ἡ δίφθογγος οὐ στὶς κλητ. ἀντων. μου, σου, του. (Τὸ σπῆτιμ', ὁ πατέρας μ', ἡ μάνα σ', τὸ φαεῖ τ').

7) Τὸ οἰ στὴν ὄνομ. πληθ. τῶν δευτεροκλίτων : γοῖ ἀθρῶπ', γοῖ ἄδρ', γοῖ σνδρόφ', γοῖ νόμ'.

Ε'. Ἐκθλιψη

Ἐκθλιψη παθαίνουν τὰ ἐξῆς φωνήεντα : 1) τὸ α καὶ ο τῶν οὐδεν. ἄρθρων : τ' ἀγαθά, τ' ἄγιο, τ' ὄνομα. 2) ὁ σύνδεσμος καί : κι' ἐγώ, κι' ἐμένα, κι' ἄλλο. 3) τὸ α στὸ τέλος τῶν οὐδ. καλ' (ἄλογα). 4) τὸ ε στὸ γ' ἐν. πρόσ. τῶν ἱστορ. χρόνων τῶν ρ. : διάβκ', γαποῦσ', ἔφαγ' κ. ο. κ.

ΣΤ'. Κράση

Κράση γίνεται 1) στὸν ἐν. καὶ πληθ. τοῦ οὐδ. ἄρθρου: τᾶλλο, τᾶλλα.

2) Στὸ σύνδεσμο νά: νᾶσ', νᾶρτς (νὰ ἔρτς).

3) Στὸ ἀναφορ. ἐπίρρ. πού: ποῖν', πῶρεττα, πῶπαθ', πῶλεγ'.

4) Στὴν ἐρωτ. ἀντων. τί μὲ τὸ ὄνομα (τὶ ὄνομα) ἄνδρ; τὰ δώσ-ς;

Ζ'. Συνίσηση

Συνίσηση γίνεται 1) Στὰ λήγοντα ἀεῖα, εἰς, ια, να: ἀνὰ—μια, παχειά, μακρογιά, τέγγια, μαλλιιά, ταχειά, χωγγίανγιά, νεροφαγιά, ξιστριμνιά.

2) Στὸ β'. ἐν. πρόσ. τῶν ρ. που ἔχουν χαρακτηριστὰ γ μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ γ: τρώς=τρώγεις, πᾶς=πάγεις, λᾶς=λέγεις.

Η'. Ἀφαίρεση

Ἀφαιροῦνται συνήθως τὰ ἐξῆς μὴ τονιζόμενα ἀρχικὰ φωνήεντα:

1) Τὸ α: ἰγοράζω, ἰγαπῶ ἰλείφω, ἰνάφτω, ἰπόψα ἰνεκατοτούρα, ἰφτί.

2) Τὸ ε: ἰκεῖ, ἰδῶ, ἰξώρας, ἰνωρίς, ἰεοπίσ', κεῖνος, ἰξώρραχα, ἰφταχάρι-στος, ἰλαφροπέτνος.

3) Τὸ ο: ἰπίσ', ἰλόῦρα, ἰμόνω.

4) Τὸ υ: ἰψηλά, ἰνί, ἰφάδ'.

5) Τὸ ω: ἰσάν, ἰσά.

6) Ἡ δίφθογγος εἰ στὴν πρόθεσιν εἰς.

Θ'. Ἀποβολὴ συλλαβῶν

Ἀπὸ τὸ μέσον λέξεων ἀποβάλλεται ἐνίοτε λόγῳ τῆς ταχείας προφορᾶς δλόκληρη συλλαβή: Χστὸς=Χριστός, κσὸς=χρυσός, κσούτσκος=χρυσούτσικος, βαφτσκὸς=βαφτιστικός, ἦλα=ἦθελα (ὅταν εἶναι συνδεδεμένο μὲ ρῆμα ὡς: ἦλα γεῖμ', ἦλα νάρετ'), ἀπολογήθηκε=ἀπολογήθηκε.

Α'. κλίση**Ἑνικός ἀριθμός**

ὄν.	ὁ	μακαρᾶς	ὁ	ψάλτς	ὁ	γείτονας	ἡ	ἄφτριγια
γεν.	τῇ	μακαρᾷ	τῇ	ψάλτῃ	τῇ	γείτονα	τῆς	ἄφτριγιας
δοτ.	στοῦ	μακαρᾶ	στοῦ	ψάλτῃ	στοῦ	γείτονα	στίην	ἄφτριγια
αἰτ.	τὸ	μακαρᾶ	τὸν	ψάλτῃ	τὸ	γείτονα	τὴν	ἄφτριγια
κλ.		μακαρᾶ	ψάλτῃ ἢ ἡρὲ ψάλτῃ		γείτονα			ἄφτριγια

Πληθυντικός ἀριθμός

ὄν.	γοῖ	μακαράδες	γοῖ	ψαλτάδες	γοῖ	γειτόνῃ	γοῖ	ἄφτριγιες
γεν.	πὲ	τὶς μακαράδες	πὲ	τὶς ψαλτάδες	πὲ	τὶς γειτόνῃ	πὲ	τὶς ἄφτριγιες
δοτ.	στίς	μακαράδες	στίς	ψαλτάδες	στίς	γειτόνῃ	στίς	ἄφτριγιες
αἰτ.	τίς	μακαράδες	τίς	ψαλτάδες	τίς	γειτόνῃ	τίς	ἄφτριγιες
κλ.		μακαράδες	ψαλτάδες ἢ ἡρὲ ψαλτ	γειτόνῃ				ἄφτριγιες

Β'. κλίση**Ἑνικός ἀριθμός**

ὄν.	ὁ	ἄθροπος	ὁ	λόγος	ὁ	χορὸς	τὸ	μῆλο
γεν.	τῇ	ἄθροποι	τῇ	λόγῳ	τῇ	χορῳ	τῇ	μῆλου
δοτ.	στοῦ	ἄθροποι	στοῦ	λόγῳ	στοῦ	χορῳ	στοῦ	μῆλου
αἰτ.	τὸν	ἄθροποι	τὸ	λόγῳ	τὸ	χορῳ	τὸ	μῆλο
κλ.		ἄθροπε ἢ ἡρὲ ἄθροπε	λόγῳ		χορῳ			μῆλο

Πληθυντικός ἀριθμός

ὄν.	γοῖ	ἄθρῳπῃ	γοῖ	λόγῃ	γοῖ	χοροῖ	τὰ	μῆλα
γεν.	πὲ	τὶς ἄθρῳπῃ	πὲ	τὶς λόγῃ	πὲ	τὶς χοροῖ	πὲ	τὰ μῆλα
δοτ.	στίς	ἄθρῳπῃ	στίς	λόγῃ	στίς	χοροῖ	στὰ	μῆλα
αἰτ.	τίς	ἄθρῳπῃ	τίς	λόγῃ	τίς	χοροῖ	τὰ	μῆλα
κλ.		ἄθρῳπῃ ἢ ἡρὲ ἄθρῳπῃ	λόγῃ		χοροῖ			μῆλο

Ἑνικός ἀριθμός**Πληθυντικός ἀριθμός**

ὄν.	τὸ	παιδί	τὰ	παιδιά
γεν.	τῇ	παιδιοῦ	πὲ	τὰ παιδιὰ ἢ τῶν παιδιοῦν
δοτ.	στοῦ	παιδί	στὰ	παιδιὰ
αἰτ.	τὸ	παιδί	τὰ	παιδιὰ
κλ.		παιδί ἢ ἡρὲ παιδί	παιδιὰ	

Ἡ γενική πληθυντικοῦ τῶν δευτεροκλίτων, καθὼς καὶ τῶν πρωτοκλίτων συνήθως σχηματίζεται περιφραστικῶς μετὰ τὴν πρόθεσιν πὲ. Ὁ μονολεκτικὸς σχηματισμὸς εἶναι σπανιώτερος (τῶν παιδιοῦν=τῶν παιδιῶν, τῶν μεριοῦν=τῶν ἡμεριῶν κ.λ.π.).

ΙΔ'. Επίθετα

Ι Χαρακτηριστική κατάληξη τῶν ἐπιθέτων ποὺ δηλοῦν τὰ ἐκ τῆς ὕλης προερχόμενα εἶναι: ἐνιος, ἰσγίος, ἰτκος: ξυλένιος, ξυλίσγιος, ξυλίτκος.

ΙΙ Ἀπὸ τὰ ἐπίθετα ὅσα λήγουν σὲ ας, λης κλίνονται κατὰ τὰ πρωτόκλιτα οὐσιαστικά, ὅσα λήγουν σὲ ος, υς κλίνονται κατὰ δευτερόκλιτα. Χαρακτηριστικὸ ἰδιαίτερο στὴν κλίση τῶν ἐπιθέτων εἶναι τὸ προσφυματικὸ α ποὺ προσκολλᾶται συνήθως εἰς τὴν αἰτ. τοῦ ἐν. τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ θηλυκοῦ: τὸ γαλόνα, τὴ γαλήνα, τὸ μέγαλονα, τὸ βλατύνα, τὴ μακρήνα.

ΙΙΙ Ὁ συγκριτικὸς βαθμὸς τῶν ἐπιθέτων σχηματίζεται μὲ τὴν κατάληξη ὀτερος—ύτερος, ὃ δὲ ὑπερθετικὸς περιφραστικῶς μὲ τὸ ἐπίρρημα κόμ': καλός, καλύτερος—κόμ' καλός, μικρός, μικρότερος, κόμ' μικρός ἄσπρος ἄσπρότερος. κόμ' ἄσπρος, χοδρός, χοδρότερος, κόμ' χοδαρός, παχύς, παχύτερος, κόμ' παχύς.

ΣΗΜ. Ὁ ὑπερθετικὸς βαθμὸς ἐκφέρεται καὶ μὲ τὸ θετικὸ προτασσομένου τοῦ ὀλο-: ὀλόπολυ, ὀλόμεγάλο, ὀλόλιγο, ὀλόμικρο κ.ο. κ.

Υποκοριστικά

Συνήθεις καταλήξεις τῶν υποκοριστικῶν εἶναι πλο, ἀκ': ἀρνόπλο, παιδόπλο, χαρτόπλο, σπιτόπλο, δεσφόπλο, παιδάκ', χαρτάκ'.

Μεγεθυντικά

Συνήθεις καταλήξεις τῶν μεγεθυντικῶν εἶναι ας, ακλας, ούκλα: κοιλαράς, φωνακλάς, χειρούκλα.

ΙΕ' Αντωνυμίες

- 1) Προσωπικές: ἐγώ, ἡγώ, σύ, αὐτός, αὐτή, (αὐτό, αὐτόνα, αὐτήνα).
- 2) Κτητικές: δικός μ', δική μ', δικό μ', δικός σ', δική σ', δικό σ', δικός τ', δική τ', δικό τ', οἱ γενικές τῆς προσ. μου, σου, του καὶ οἱ αἰτ. μας, σας, τους.
- 3) Δεικτικές: τοῦτος-η-ο, κεῖνος-η-ο, τέτοιος-α-ο,
- 4) Ἀόριστοι: ἄλλος,-η ο, καθενεῖνας, καθεμινιά, καθένα, κάποιος-α-ο. καθόσ'-ες-α, ὁποῖος-ια-ιο, κανεῖνας, καμινιά, κανένα.
- 5) Ἀναφορικές: ὁποῖος-α-ο, ὅσος-ὅσ'-ὅσο, πού.
- 6) Ἑρωτηματικές: ποιοῖς-ἂ ὅ, (γεν. ποιοιανοῦ-ῆς-οῦ), τοῦλγος-τούλγια-τούλγο, πόσος-η-ο.

ΙΣΤ'. Ρήματα

Ι. Τὰ ρήματα εἶναι βαρύτονα καὶ περισπώμενα. Τὰ περισπώμενα εἶναι δύο κατηγορίαι: ἐκεῖνα ποὺ συναιροῦνται σὲ ᾱς, ᾱ (χτυπᾶς, ᾱ) καὶ ἐκεῖνα ποὺ συναιροῦνται εἰς εἶς, εἶ (περπατεῖς, εἶ).

II. Οἱ χρόνοι εἶναι ἑπτὰ : ἐνεστώς, παρατατικός, μέλλων στιγμιαίος, μέλλων διαρκής, ἀόριστος, παρακείμενος, ὑπερσυντέλικος.

III. Ἐγκλίσεις εἶναι τέσσαρες : ὀριστική, ὑποτακτική, προστακτική, (με τὸ να+ὑποτ., ἢ με τὸ ἤλα [ἤθελα] καὶ ὀριστική ἢ ὑποτακτική). Ἀπαντᾷ ἐνίοτε καὶ ἡ μετχ. ἐνεργ. ἐνεστ. πὺν λήγει εἰς νδας (ἔχονδας, γράφονδας) καὶ τοῦ παθητ. παρακειμένου. (-μένος -σμένος, η, ο).

IV. Συλλαβική αὔξηση παρατηρεῖται σὲ μερικά ῥήματα πὺν ἀρχίζουν ἀπὸ σύμφωνο, ἡ χρονική εἶναι πολὺ σπανία.

V. Χαρακτηριστικὸ ἀξιόλογο στὴν κλίση τῶν ῥημάτων εἶναι τὸ πρόσφυμα α πὺν προσκολλάται σὲ πολλὰ πρόσωπα τοῦ ῥήματος (ιδ. παρακάτω κλίση ῥήματος).

Κλίση βαρυτόνου ῥήματος ἐνεργητικοῦ

Ὀριστική

Ἐνεστ. Χορεύω, χορεύς, χορεύ', χορεύετε, χορεύετε, χορεύνα.

Παρατ. Χόρευα, χόρευες, χόρευε, χόρευαι, χόρευετε, χόρευανα.

Μέλλ. διαρκ. Θὰ χορεύω, θὰ χορεύς, θὰ χορεύ', θὰ χορεύουμ', θὰ χορεύετε, θὰ χορεύνα.

Μέλλ. στιγμ. Θὰ χορέψω, θὰ χορέψς, θὰ χορέψ', θὰ χορέψουμ', θὰ χορέψετε, θὰ χορέψνα.

Αόρ. Χόρεψα, χόρεψες, χόρεψε, χόρεψαι, χόρεψετε, χόρεψανα.

Παρακ. Ἔχω χορέψ' κ. λ. π.

Ὑπερσ. Γεῖχα χορέψ' κ. λ. π.

Ὑποτακτική

Ἐνεστ. Νὰ χορεύω, νὰ χορεύς, νὰ χορεύ', νὰ χορεύουμ', νὰ χορεύετε, νὰ χορεύνα.

Αόρ. Νὰ χορέψω, νὰ χορέψς, νὰ χορέψ', νὰ χορέψουμ', νὰ χορέψετε, νὰ χορέψνα.

Παρακ. Νὰ ἔχω χορέψ' κ. λ. π.

Προστακτική

Ἐνεστ. χόρευ', νὰ (ᾶς) χορεύ', χορεύετε, νὰ (ᾶς) χορεύνα.

Αόρ. χόρεψ', νὰ (ᾶς) χορέψ', χορέψετε, νὰ (ᾶς) χορέψνα.

Παρακ. Νᾶχς χορέψ' κ. λ. π.

Μετοχή

Ἐνεστ. χορεύοντας.

Κλίση παθητικού βαρυτόνου ρήματος**Ὀριστική**

Ἔνεστ. Ἔρχουμ', ἔρχεσαι, ἔρχεται, ἔρχόμεστε, ἔρχόστε, ἔρχουνται.

Παρατ. Γήρχουμνα, γήρχουσνα, γήρχουδανα, γηρχόμασταν, γήρχο-
σταν, γήρχουνδανα.

Μέλλ. διαρκ. Θὰ νέρχουμ', θὰ νέρχεσαι κλπ. (ὅπως ὁ ἐνεστώς).

Μέλλ. στιγ. Θὰ νᾶρτω, θὰ νᾶρτε, θὰ νᾶρτ', θὰ νᾶρτουμ', θὰ νᾶρτε, θὰ
νᾶρτνα.

Ἀόρ. Γῆρτα, γῆρτε, γῆρτε, γήρταμ', γῆρτετε, γήρτανα.

Παρακ. Γεῖμαι φερόμενος κλπ.

Ὑπερσ. Γήμνα φερόμενος κλπ.

Ὑποτακτική

Ἔνεστ. Νὰ ἔρχουμ', νὰ ἔρχεσαι κλπ. (ὅπως ἡ ὀριστική).

Ἀόρ. Νᾶρτω, νᾶρτε, νᾶρτ', νᾶρτουμ', νᾶρτε, νᾶρτνα.

Παρακ. Νὰ γεῖμ' φερόμενος κλπ.

Προστακτική

Ἔνεστ. Νὰ ἔρχεσαι, νὰ (ἄς) ἔρχεται, νὰ ἔρχόστε, νὰ (ἄς) ἔρχουνται.

Ἀόρ. Νᾶρτε, νᾶρτ', νᾶρτε, νᾶρτνα.

Μετοχή

Παρακ. Φερόμενος-η-ο. Φερόμενοι-ες-α.

Κλίση περισπωμένου ρήματος ἐνεργ. φωνῆς (ῶ-ᾶς)**Ὀριστική**

Ἔνεστ. Περνῶ, περνᾶς, περνᾶ, περνᾶμ', περνᾶτε, περνοῦνα.

Παρατ. Περνοῦσα, περνοῦσε, περνοῦσαμ', περνούσετε, περ-
νούσανα.

Μέλλ. διαρκ. Θὰ περνῶ, θὰ περνᾶς κλπ. (ὅπως ὁ ἐνεστώς).

Μέλλ. στιγμ. Θὰ περάσω, θὰ περάς, θὰ περάσ', θὰ περάσουμ', θὰ πε-
ράστε, θὰ περάσανα.

Ἀόρ. Πέρασα, πέρασε, πέρασε, πέρασαμ', πέρασετε, πέρασανά.

Παρακ. Ἐχω περάσ', ἔχεις περάσ' κλπ.

Ὑπερσ. Γεῖχά περάσ', γεῖχε περάσ' κλπ.

Ὑποτακτική

Ἔνεστ. Νὰ περνῶ, νὰ περνᾶς κ.λ.π. (ὅπως ἡ ὀριστική).

Ἀόρ. Νὰ περάσω, νὰ περάς κ.λ.π. (ὅπως ἡ ὀριστ. μέλλ. στιγμ.).

Παρακ. Νᾶχω περάσ', νᾶχεις περάσ' κ.λ.π.

Μέλλ. στιγμ. θὰ πορπατήσω, θὰ πορπατήσῃς, θὰ πορπατήσῃ, θὰ πορπατήσουμ᾽, θὰ πορπατήσετε, θὰ πορπατήσανα.

Ἀόρ. πορπάτησα, πορπάτησες, πορπάτησε, πορπάτησαμ᾽ πορπάτησετε, πορπάτησανα.

Παρκ. ἔχω πορπατήσ᾽, ἔχεις πορπατήσ᾽ κ.λ.π.

Ὑπερσ. γεῖχα πορπατήσ᾽, γεῖχες πορπατήσ᾽ κ.λ.π.

Ὑποτακτική

Ἐνεστ. νὰ πορπατῶ, νὰ πορπατῇς κ.λ.π. (ὅπως ἡ ὀριστική).

Ἀόρ. νὰ πορπατήσω, νὰ πορπατήσῃς κ.λ.π. (ὅπως ὁ ὀριστ. μέλλ. στιγμ.)

Παρκ. νὰ ἔχω πορπατήσ᾽ κ.λ.π.

Προστακτική

Ἐνεστ. πορπάτ᾽ νὰ (ἄς) πορπατῇ, πορπατεῖτε, νὰ (ἄς) πορπατοῦνα.

Ἀόρ. πορπάτισα νὰ (ἄς) πορπατήσ᾽, πορπατήστ᾽ νὰ (ἄς) πορπατήσανα.

Μετοχή

Ἐνεστ. πορπατώνδασ.

Κλίση περιπωμένου ρήματος παθητ. φωνῆς (ῶ-εῖς)

Ὀριστική

Ἐνεστ. ἀρχιούμ᾽, ἀρχιέσαι, ἀρχιέται, ἀρχιόμeste, ἀρχιόστε, ἀρχιούndαι.

Παρτ. ἀρχιούμνα, ἀρχιούνα, ἀρχιούdana, ἀρχιούμαstana, ἀρχιόstano ἀρχιούνdana.

Μέλλ. διαρκ. θ᾽ ἀρχιούμ᾽, θὰ ἀρχιέσαι κ.λ.π. (ὅπως ὁ ἔνεστώς).

Μέλλ. στιγμ. θ᾽ ἀρχιστῶ -ῆς -ῆ, θ᾽ ἀρχιστοῦμ᾽, θ᾽ ἀρχιστῆτε, θ᾽ ἀρχιστοῦνα.

Ἀόρ. ἀρχίστα, ἀρχίστηκες, ἀρχίστηκε, ἀρχίστηκαμ᾽, ἀρχίστηκετε, ἀρχίστανα.

Παρκ. γεῖμαι ἀρχισμένος κ.λ.π.

Ὑπερσ. γήμνα ἀρχισμένος κ.λ.π.

Ὑποτακτική

Ἐνεστ. Ν᾽ ἀρχιούμ᾽, ν᾽ ἀρχιέσαι, ν᾽ ἀρχιέται, ν᾽ ἀρχιόμeste, ν᾽ ἀρχιόστε, ν᾽ ἀρχιούndαι.

Ἀόρ. Ν᾽ ἀρχιστῶ-ῆς ῆ, ν᾽ ἀρχιστοῦμ᾽, ν᾽ ἀρχιστῆτε, ν᾽ ἀρχιστοῦνα.

Παρκ. Νὰ γεῖμ᾽ ἀρχισμένος κ.λ.π.

Προστακτική

Ἐνεστ. Ν᾽ ἀρχιέσαι, ν᾽ (ἄς) ἀρχιέται, ν᾽ ἀρχιόστε, ν᾽ (ἄς) ἀρχιούνdαι.

Ἀόρ. Ν᾽ ἀρχιστῆς, ν᾽ (ἄς) ἀρχιστῆ, ν᾽ ἀρχιστῆτ᾽, ν᾽ (ἄς) ἀρχιστοῦνα.

Μετοχή

Παρακ. Ἀρκισμένος.

Τὸ βοηθητικὸ ρῆμα εἶμαι**Ὀριστική**

Ἐνεστ. Γεῖμ', γεῖσαι, γεῖναι ἢ ἔναι, γείμεστε, γείστε, γεῖναι.
 Παρατ. Γήμνα, γήσνα, γήδανα, γήμασταν, γήσταν, γήδανα.
 Μέλλ. Θὰ γεῖμ'. θὰ γεῖσαι κ.λ.π. (ὅπως ὁ ἐνεστώς).

Υποτακτική

Ἐνεστ. Νὰ γεῖμ', νὰ γεῖσαι κ.λ.π. (ὅπως ἡ ὀριστική).

Προστακτική

Ἐνεστ. Νὰ γεῖσαι, νὰ (ἄς) εἶναι ἢ γεῖναι, νὰ γείστε, νὰ (ἄς) γεῖναι.

Τὸ ρῆμα ἔχω**Ὀριστική**

Ἐνεστ. Ἐχω, ἔ(χ)εις, ἔχ', ἔχον, ἔχτε, ἔχνα.
 Παρατ. Γείμ, γείμεις, γείχε, γείχαί, γείχετε, γείχνα.
 Μέλλ. Θὰ ἔχω, θὰ ἔ(χ)εις κ.λ.π.

Υποτακτική

Ἐνεστ. Νὰ ἔχω, νὰ ἔ(χ)ης κ.λ.π. (ὅπως ἡ ὀριστική).

Προστακτική

Ἐνεστ. Νὰ ἔ(χ)ης, νὰ (ἄς) ἔχ', νὰ ἔχτε, νὰ (ἄς) ἔχνα.

Μετοχή

Ἐνεστ. Ἐχονδᾶς.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ ΣΚΟΠΟΥ

A

Ἀβάλα(ή)=ή μπάλα, τὸ μεγάλο δέμα.—Κουδάν'σχημ' μινὰ ἀβάλα ἄχυρο.
ἀβέλ'(τὸ)=τὸ ἀμπέλι.—Τ' ἀμπέλ' θέλ' κλάδεμα, ξεπουσπούτισμα (καθά-
ρισμα), λίσκεμα, λάκκισμα, τσάπισμα.

ἀγελάρς(ὁ)=ὁ βουκόλος, ὁ κοινὸς βοσκός, ποὺ βόσκει τὴν ἀγέλη τοῦ χω-
ριοῦ.—Δὲν ἔδωκατ' στὸν ἀγελάρ' τὸ δίκιο τ'.

ἀγανὸς(ὁ)=ἄκανθος. Εἶδη ἀκάνθου εἶναι τὰ ἐξῆς: γαδουραγανοί, τσακί-
ρια (κοντὰ ἀγκάθια), ἀλανιδιές, ἀσπράγκαθα, βουδράκια.

ἀγὸς(ὁ)=τὸ μυλάδλακκο.—Χάλασ' τὴ μύλου ὁ ἀγός.—Ἐφκίαναμ' τὴ μύ-
λου τὸν ἀγός.

ἀδιαφόρετος -η -ο=ἄχρηστος, ἀνωφελής.—Αὐτὰ ἐν' ἀδιαφόρετα.

ἀδρένιο(τὸ)=ή δρεῦς, ἡ βελανιδιά... ἐπίθ. ἀδρένιος=δρύϊνος.—Πὲ ἀδρέ-
νιο ξύλο ἐν ἡ θύρα τῇ σπιτιοῦ.—Στὸ Σκοπὸ γείχαμ' πολλὰ ἀδρένια.

ἄθ'(τὸ)=τὸ ἄνθος.—Τὰ ἄθια τῇ δέσπῃ.—Θὰ πᾶμ' νὰ μαζώξουμ' ἄθια.

ἀκίλ'(τὸ)=τὸ μυαλό, ἡ γνώση.—Νὰ δὲ βαστάς στ' ἀκίλ'.—Δυλίζται τ' ἀ-
κίλ'.—Γέρασα πειά, δυλίζται τ' ἀκίλ'.

ἀκράνα(τὰ)=τὰ κράνα, ὁ καρπὸς τοῦ ξένδρου κρασιά.

ἀλεξάν(τὰ)=εἶδος σταφυλῶν μὲ μεγάλες κᾶκκινες κόρες.

ἀλέτρ'(τὸ)=τὸ ξύλινο ἄλετρο. Μέρη τοῦ ἄλετροῦ εἶναι τὸ ποθάρ' πὸ ἴνι,
τὸ σταθάρ', ὁ ζυγός, οἱ ζευλές.

ἀλετρεύω=ἀνοίγω αὐλάκι μὲ τὸ ἄλετρο.

ἀλετριγιὰ(ή)=τὸ αὐλάκι ποὺ ἀνοίγεται μὲ τὸ ἄλετρι.—Θ' ἀλετρώσουμ'
ἀλετριγιὰ πὲ τ' ἄλέτρ'.

ἀμελέδες(οἱ)=οἱ δογητοὶ τῶν κτιστῶν (ὁ ἐνικὸς ἀμελής, σπανιώτερος).—
Γείχαμ' πολλοὶ ἀμελέδες στὴ Μπόλ', ποὺ δούλευαμ'.

ἀπιστιὰ(ή)=ὁ ἱμάς ποὺ περνάει κάτω ἀπὸ τὴν οὐρὰ τῶν ὑποζυγίων γιὰ νὰ
συγκρατῇται τὸ σάγμα.

ἀργάζουμ'=κατεργάζουμαι.—Ἀργάζουμ' τὸ τομάρ'.

ἀργαλειό(τὸ)=τὸ ἀντὶ τοῦ ἀργαλειοῦ (λάκκου), ὁ ξύλινος κύλινδρος στὸν
ὁποῖο περιτυλίσσεται τὸ νῆμα γιὰ νὰ γίνεῃ ἡ ὑφανσις.—Ὁ λάκκος ἔχει δυὸ
ἀργαλειά.

ἀργιάν'(τὸ)=ἀποβουτυρωμένο γάλα, ἀραιωμένο μὲ πολὺ νερὸ καὶ ὑπόξινο
στὴ γεύση.

ἀρκιοῦμ'=χορεύω(ὀρχοῦμαι).—Ἀρκιοῦμ' στὸ γαῖρὸ ἀδίκρυ.—Ἀρκίστκα
πολλὴ ὥρα.

ἀρρωστικὸ(τὸ)=τὸ προοριζόμενο γιὰ θεραπεία τοῦ ἀρρώστου φάρμακο ἢ
φαγητό.—Νὰ δὲ γάνουμ' κᾶν' ἀρρωστικὸ, κᾶνα κατόπλο τὸν ἄρρωστο.

ἀρτίζω=περισσεύω.—Τὸ φατ' ἀρτίζ',—Τὸ νερὸ ἄρτσε.

ἀσκιὰ(ή)=ή σκιά.—Γή ἀσκιὰ τῇ δέδρου.—Σὰ δὲ γαδούρ' πού γλέπ' τὴν ἀσκιὰ τ'.—Ἡ ἀσκιὰ τ' μόν' πέμνε.

ἀσπρόλθος(ό)=λευκόλιθος, ἀφρόπετρα.

ἀφελίτης(ό)=ό φεγγίτης.—Ἔφεζ' ὁ ἀφεγίτης τῇ σπιτιοῦ.

ἀφήκριστος=ἀνυπάκουος.—Ἀφήκριστο παιδί ἔναι αὐτό.

ἀφνίζω=βγάζω ἀτμό.—Τὸ ζεστό νερό ἀφνίζ'.—Ἀφνίζω ψωμί=μέ τὸν ἀτμό κάνω τὸ ψωμί νὰ μαλακώσῃ.

ἀφνός(ό)=ἀτμός.—Τὸ καζάν' βγάζ' ἀφνό.—Ζεστάθκα πὲ τὸν ἀφνό.

ἀφορμεστὲν=ἐξ ἀφορμῆς.—Ἀφορμεστὲν νὰ κατρηθεῖ ξέθηκε. (Τὸ ἐπίρρ. ἐκ τῆς λέξεως ἀφορμῇ μετὰ τὴν κατάληξιν τῆς γενικῆς τῶν τουρκικῶν ὀνομάτων),

ἄφτρια(ή)=ή καπνοδόχος.—Καπνίζ' ἡ ἄφτρια.—Ξεραχνίζουμ' τὴν ἄφτρια. Μέρη τῆς ἄφτριας εἶναι ἡ μαγούλα (ἡ προεξοχή ἐπάνω ἀπὸ τὴ φωτιά) καὶ τὸ ράφ' (προεξοχή στὸ πρόσθιο μέρος τῆς ἄφτριας).

ἄχεροφάς(ό)=μεγάλο δίκρανο μετὰ τὸ ὅποιο μετακομίζουν τὸ ἄχυρο.—Πὲ τὸν ἄχεροφά ρίχνουμ' τ' ἄχερο πὰ στὴ βλοκαργιά.

ἄχαμνά(τά)=οἱ ὄρχεις.—Τὸν δῶκε μὴδ' αὖτε ἄχαμνά.

Μπαβάν'(τό)=τὸ θαμβάκι. Ἐπίθ. *babaklı*, *babaklıs*, *babaklıks*, *babaklıtkos*.

babaklıs—Πὲ τὸ *babak* καὶ τὸ *mal* φωνάζουμ' κάωστές.

βαγιῶ(τω)=ἡ Κυριακή τῶν Βαγιῶν.

Βάτ' ἐξ' τῷ Βαγιῶ

τρῶνα ψάρ' καὶ κολιό

καὶ τὴν ἄλλην Κυριακήν,

τρῶνα ἄσκινο ἀδρό.

badakargiā(ή)=μεγάλη ποσότης *badak*—Γηῦρα μινὰ *badak*—καργιά καρύδια.

badgiā(ή)=πήλινο ἀγγεῖο ἀνοιχτόστομο.—Στὴ *badgiā* θάζουμ' στάρ' καὶ κάνουμ' νισαστέ.

βαρειδ(τό)=ἡ βαρεία, τὸ ἀτσάλινο ἐργαλεῖο μετὰ τὸ ὅποιο σπάζουν τίς πέτρες.—Πὲ τὸ βαρειδ' ἀ σπάστε τὴ βέτρα.

басиās(ό)=γαμβρός ἐπ' ἀδελφῇ.—Γῆρτ' ὁ *басиās* μ'.

баиζω=βυθίζομαι, βουλιάζω.—Κεῖ πού πορπατοῦσα *бáтca* ὡς τὸ γόνατο.

batōs(ό)=ὁ μεγαλύτερος ἀδελφός.

bedēl'(τό)=τὸ χρηματικὸ ποσὸ πού πληρώνει κανεὶς γιὰ ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὴ στρατ. θητεία.—Ἐκανε *баскерлиқ*; —"Ὀχ", πλιέρωσα *bedēl*.

берγi(τό)=ἡ βέργα, τὸ σιδερένιο στεφάνι ξυλίνου βαρελίσου

βηλι(τό)=τὸ πέος τῶν ἀρρένων ζώων.

βήλα(ή)=τὸ μεγάλο πέος.

βήλιθος(ό)=ἡ ὀπή τοῦ θηλυκοῦ πού εἰσέρχεται τὸ πέος τῶν ζώων.

biglīζω=εἶμαι μύωψ, παρατηρῶ σὺν μύωψ με ἡμικλειστα τὰ μάτια.—Αὐτὸ τὸ παιδί *biglīζ'*.

βιό(τὸ) καὶ **βιός (ὁ)**—ἡ περιουσία.—Πᾶ τῇ *baxā* τ' τὸ βιὸ τρώγ'.
βίτσα(ή)—ἡ βέργα, λεπτή ράβδος.—Κόψαμ' πολλές βίτσες πὲ τ' ἀβέλ' (ἀβελόδοτες).
blík (τὸ)=δέλφαξ (χοιρίδιον).
βλοκός(ὁ)—τοιχὸς ἀπὸ πλεκτὸ ξύλο ἀσβεστωμένος.—Ἐκαναμ' ἓνα βλοκό.
βλοῦγος(ὁ)—τὸ σιδερένιο ἄροτρο. Μέρη τοῦ βλοῦγου εἶναι τὸ βλουγοπό-
 δαρο, τὸ νί, τὸ σταθάρ', ὁ ζγός, οἱ ζεῖλες (ἰδ. ἀλέτρι).
βόσκα(τὰ)—τὰ ἰσχύα.—Μὲ πονοῦνα τὰ βόσκα μ'.
βότριδα(ή)—ὁ σκόρος συνών. μόρτσα.—Τὰ τρύπσε γῆ βότριδα τὰ ροῦχα.
βοῦζνο(τὸ)—τὸ σφυρί.—Ἐχει ἓνα βοῦζνο πὰ στὸ λαϊμό.
βουλδουρτζούν'(τὸ)—τὸ πτηνὸ (ὀρτίκι).
βριγιάνα(ή)—εἶδος ποταμίσιου ψαριοῦ.
βροστιέ=προτήτερα.—Ἐφαγα βροστιέ πὲ σένα.—Γῆρταμ' βροστιέ πὲ τίς
 ἀλλογούς. **βροστιέ κόμα**=ἀκέρμη πρότήτερα—βροστιέ κόμα πῆγα στὸ γῆπο.
βῶκος(ὁ)—τὸ βόδι.—Νὰ ζέψουμ' τὸ βαλιόδωκο πὲ τὸ γαδούρ' μαζί.

Γαλόπειρα(ή)—ὁ ἀφρόπλοος.
γαργαλόνια(τὰ)—οἱ βάραντοι. Ἡ γαργαλόνια τραγουδοῦνα.
γαργάρα(ή)—μικρὸ φυσὸν τοῦ σιτηροῦ τοῦ τὸ ἐργάζεται μετὰ τὸ χέρι.
 —Γυρίζω τὴ γαργάρα καὶ φυσῶ γιὰ νὰ γεστάσω τὸ σίδερο.
γασγούτς(ὁ)—ὁ χυδαῖος. Αὐτὸς ἔν' γασγούτς ἄνθρωπος—γασγούταρε!
γέκα(ή)—ἡ ἀγκλίτσα.—Τὴν χύκαε τὸ σιδῆρος πὲ τὴ γέκα τ'.
γιανίσκω=θεραπεύομαι, γίνομαι καλά.—Ὅδε γήπινε ὁ ἄνθρωπος π' αὐτὸ
 τὸ ζουμὶ γιάνισκε.—Κάνουμ' τὸν ἄρρωστο ἄρρωστικὸ καὶ γιανίσκει.
γεμενὶ(τὸ)—τὸ πέδιλον.—Ἐβαλε τὰ γεμενιά τ'.
γέννημα(τὰ)—τὰ σιτηρά.—Ἐγινε τὸ γέννημα γιὰ θέρο.
γεννήματα=γενικῶς ὀνομάζονται τὰ δημητριακὰ.—Γεννήματα ἔχουμ' τὴ
 σίκαλ', τὸ κριθάρ', τὸ στάρ', τὸ φυσκόσταρο, τὴ δρώμ', τὸ βουρτσάκ' (ῥόβη).
γενοῦμενο=ῥιμο.—Ἡ μουδροῦνα (εἶδος ἀχλαδιοῦ) ἔν' γενοῦμεν' συνών.
 φτασμένο.
γίξ'(τὸ) πλ. γίσγια (τὰ)=τὰ ἔχνη.—Πῆρα τὰ γίσγια σ' καὶ σ' ἡῦρα.—
 Φαίνδαι τὰ γίσγια τῇ λαγοῦ.—Τὰ γίσγια σ' θὰ πάρω γὼ καὶ θὰ σὲ γῆρω.
γῆλιος(ὁ)—ὁ ἥλιος.—Βάνει τὸ γῆλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι στηθός.
γιαγίκ'(τὸ)—ἡ καρδάρα.
γιαγικίξω=θέρνω τὸ γάλα μέσα στὴν καρδάρα.
γιαγικόξυλο(τὸ)=τὸ ξύλο μετὰ τὸ ὁποῖο θέρνουν τὸ γάλα.
γιαρῶς(ὁ)—ἡ πληγὴ.—Πολλοὺς γιαράδες γιάτρεψα πολλοὺς μαχαιρομέ-
 νους (δημοτ. τραγ.)

γιαρμᾶς(ῥ)=ἀλεύρι με νερό ἀνκατεμένο πού χρησιμοποιεῖται ὡς τροφή γιὰ τὰ ζῶα.

γιαταῖ=γιατί.—Γιαταῖ τὸ λῆς αὐτό.—Γιαταῖ τὸ γόρρασα.

γιοφκάς(ῥ)=οἱ χηλοπήττες.—Κάνουμ' τὸ γιοφκά πὲ τὸ ζουμάρ' πὲ τὸ γάλα καὶ τ' ἀδγά.

γιογυλιάνος(ῥ)=ὁ λάρυγγας.—Τὸν ἔπιασε πὲ τὸ γιογυλιάνο.

γιολλάδα(ῥ)=ἡ γραβάττα.—Ἔβαλε τὴ γιολλάδα του.

γιουζλεμέδες(ῥ)=εἶδος τηγανίτας—Δὲ βορῶ νᾶ·ν·εύρω μινὰ πούμα νᾶ ψήσω γιουσλεμέδες.

γλωσσῆ(ῥ)=ἡ γλῶσσα, ἡ ὁμιλία.—Σὰ δὴ δική μας τὴ γλωσσῆ γηρεύς;

γουγουχτούρα(ῥ)=ἡ περιστερὰ, ἡ δεχοχτούρα. Στὸ φώναγμα της ἔλε-
γαν ρυθμικά: γουγουχτού καὶ μισό, πάει καδίνα στὸ λουτρό, δὲ μ' ἀφίν' νᾶ
κοιμηθῶ.

γουλιάς·α·ρκος=λαίμαργος.—Μπρὲ τὸ γουλιάρ' πόσο τρώγ'.

γουργιάζω=οὐρλιάζω.—Ἄμα γουργιάζ' ὁ σκύλος, κακὸ θὰ μᾶς γέν'.

γραπουνίζω=ροκανίζω ξηρὰ τροφή.—Οἱ κότες γραπουνίζ'.

γρατσούνα(ῥ)=ἀνοιχτόστομο ἀνὴρ ὁποῦ πὲ ἀφίγουν ἐπάνω στὸ πη-
γάδι δεμένο, γιὰ νᾶ πίνουν οἱ διαβάτες νερό.

γύλδιρος(ῥ)=κύλινδρος με τὸν ὅποιο ἀπλώνουν τὰ ἄλωνα γιὰ ν' ἁλωνίσουν.

—Πάτσι τὸ γύλιμα πὲ τὸ γύλδιρο.
γύλ(ῥ)=ἡ γύλη πὲ ἀπομένει ἀπὸ λῆθητα μετὰ τὴ βράση τῶν σπαψ-
λιῶν.—Γ' ἡ γύλ' πὲ τὰ τσιουπρά. (Βλ. Ἀρχαῖον Θράκη τ. Δ' σ. 96).

γύψωμο(τὸ)=τὸ ἀντίδωρο συνῶν λειτουργιᾶ (ῥ) καὶ λειτουργιά.—Θὰ πά-
ρουμ' λειτουργιᾶ (γύψωμο) πὲ τὸ χέρ' τὴ μαπὲ.

γυψώνουμ'=ὕπερηφανεύομαι.—Πολὺ γυψώνεσαι, λήγορα ταπεινώνεσαι.

Δ

δάγμα(τὸ)=δάγκωμα.—Τὸ δάγμα τὴ σκύλου μ' ἔμεινε.

δανάδ'(τὸ)=ὁ μικρὸς ταῦρος—Γόρας' ἕνα δανάδ'.

δεματικό(τὸ)=τὸ δέμα πού δένουμε τὸ δεμάτι.—Δήνουμ' τὸ στάρ' πὲ τὸ δε-
ματικό.

δῆνω=δένω.—Δῆνω τὸ γαδούρ' στὴ βαλιουργιά.—Δῆσ' τὸ γαδούρ'. —
Ἔβησα τὸ γαδούρ'.

διαβαίνω=πηγαίνω, ταξειδεύω, φεύγω, σχολῶ ἀπὸ τὴν ἐργασία, πηγαίνω
στὴν ἐργασία.—Διαβαίν' ὁ Φλεβάρης.—Διάβαιναμ' στὴ ξενιτειὰ τὰ καποτὰ τὰ
χρόνια.—Διάβκε πὲ τὸ χωράφ'.—Διάβκε πὲ τὸ σπίτ'.

διάζω=διάζω, ἀναγκάζω.—Τὸν διάσε ἡ γυναῖκα τ'.

διαχνίζω=διηθῶ.—Διαχνίζω τὸ γάλα.

διαχνιστήρ(τὸ)=τὸ σῆστρον, ἡ κρησάρη, τὸ διῶλιστήριον.

δίλιο(τὸ)=ἡ ἀμοιβὴ πού πληρώνεται γιὰ ὀρισμένη ὑπηρεσία.—'Ο δάσκα-

λος πήρε τὸ δίκιο τ'. — Ὁ παπᾶς πήρε τὸ δίκιο τ'. — Ὁ γιατρός πήρε τὸ δίκιο τ'.

διχανίζω = παρατηρῶ ἀφηρημένος. — Δγές τονα πῶς διχανίζῃ.

δόνς(ό) = τὸ πτηνὸν ὃ γκιδόνης, κλαψοπούλι.

δουκάνη(ή) = ἡ ροκάνα τοῦ ἀλωνίσματος — Οἱ τσικμακόπετρες τῆς δουκάν.

δουκῆλλι(τὸ) = ἡ δικέλλα, δίχηλος ἄξινη. Μέρη τῆς δουκέλλης εἶναι τὸ μανίκ, τὸ κοδάν, ἡ σμίλα.

δουκουρτζούν'(τὸ) = σωρὸς ἀπὸ δέκα ἐπτὰ συνήθως δεμάτια σιτηρῶν. —

Ἔκαναμ' πολλὰ δουκουρτζούνια σήμερα. Καὶ παιγνίδι, ὅπως τὸ σκάκι, μὲ φασόλια, πάνω σὲ τετράγωνο τὸ ἓνα μέσα στὸ ἄλλο.

δουκράνι(τὸ) = τὸ δίκρανο. — Πήρε τὸ δουκράν' καὶ δουκρανίζῃ.

δουκρανίζω = λιχνῶ μὲ τὸ δίκρανο.

δουλιέρς'(τὸ) = ἐργατικός. — Γεῖσαι δουλιέρς, νὰ γέν' καὶ τὸ παιδί σ' ἔτο'.

δράπανος(ό) = σιδερένιος κοχλίας μὲ τὸν ὅποιο τρυποῦν τὰ σίδερα οἱ σιδηρουργοί.

δρεμόνι(τὸ) = μεγάλο κόσκινο μὲ τὸ ὅποιο καθαρίζουν τὰ σιτηρά.

δρεμονίζω = καθαρίζω τὸ σιτάρι μὲ τὸ δρεμόνι. — Δρεμονίζω πὲ τὸ δρυμόν'.

δρέχω = τρέχω. — Τότες δρέχνα οἱ καλόνερ' στὰ χωριά. — Ἐδρεξάμ' παντγιού. — Σὰ δὲ σὲ δρέχ' μὴ δρέχ'.

δρεῖμα(ή) = ὁ θάμνος — Μεσ' τὴν δρεῖμα τὰ δρεῖμας.

δρουβάς(ό) = στρογγυλὴ πέτρα μὲ τὴν ὅποιον τρίβουν τὸ ἄλλας. — Πὲ τὸ δρουδὰ τρίβουμ' τὸ ἄλλας.

δρουῖλλος(ό) = στρογγυλὴ πέτρα. — Ἐρεῖς ἓνα δρουῖλλο καὶ τὸν ἔστραψε μέσ' τὴ γορφή.

δυλίζω = τυλλίσσω. — Δυλίζω τὸ βουνάρ' δυλίζουμ' = τυλίσσομαι, ζαλίζουμαι. — Δυλίζεται τ' ἀκίλι μ'.

δωγμός(ό) = ὁ διωγμός. — Στὸ δωγμὸ ἔφυγαμ' πὲ τὴ Θράκη.

Ε

Ἔκα = στάσου (ἀπὸ τὴν προστ. στέκα τοῦ ρ. στέκω). — Ἔκα τσίτσιν νὰ σὲ πῶ (στάσου λίγο νὰ σοῦ εἰπῶ).

εφαλὸς(ό) καὶ νεφαλὸς (ό) = ὁ ὀμφαλός. — Φοβοῦμ' μὴν ἔπες' ὁ ἔφαλός τ',

Ζ

ζεμνιά(ή) = ἡ δοκὸς ποὺ συνδέει τὸ ζυγὸ τοῦ ζώου καὶ τὴ δουκάνη τοῦ ἀλωνίσματος.

ζηνοκέδς(ό) = ὁ οἰστρος, ἡ ἀλογόμυιγα. — Τὸν τσίῃσε ζηνοκέδς.

ζίγρα(ή) = νωπὸ ἔδαφος. — Στὶς ζίγρες φυτρώνονα πολλὰ χορτάρια. — Στὶς ζίγρες λένα πῶν' νεράδσες.

ζιγρίξ' = βγαίνει νερὸ καὶ κάνει τὸ ἔδαφος νοτερό. — Δῶ ζιγρίξ'.

ζνίχ'(τὸ)=ὁ τράχηλος τῶν βοδιῶν.—Πρῆσκει τὸ ζνίχ' τῇ βοδιοῦ μας, ἃ τὸ κάψουμ' πὲ τὸ τοῦδλο.

ζούλα(ή)=πολὺ ὤριμο.—Τὸ κεράσ' ἔναι ζούλα, τὸ σῦκο ἔναι ζούλα.

ζουλόφονος-η-ο=ζηλόφθονος.—Αὐτὸς ἔν' ζουλόφονος.

ζουλιάζω=ὠριμάζω πολὺ.—Ζούλιασε τὸ σῦκο.

Θ

Θαλασσοπούλ'(τὸ)=ὄνομασία πτηνοῦ μαύρου μικροῦ. (Στὴν Πελοπόννησο κορέλλα).

θέατρο(τὸ)=τὸ θέατρο, γελοῖος ἄνθρωπος.—Θαρεῖς καὶ γήδανα κανεῖνα θέατρο.—Μὴ γίνεσαι θέατρο.—Θέατρο ἃ γίνουμ'.

θεμονιά(ή)=θημονιά, σωρὸς θερισμένων δημητριακῶν, ποὺ δὲν ἔχουν ἀκόμη ἀλωνισθεῖ.

θλύκωση(ή)=τὸ θηλύκωμα, ἡ κλείδωση.—Ἡ θλύκωση τῇ μάκου (τοῦ ἀστράγαλου).

θλυκώνουμ'=θηλυκώνομαι ἀντίθ. **ξεθλυκώθημ'**.—Ξεθλυκώθηκα χωρὶς νὰ τὸ θυγῶ.

θρεμίδ'(τὸ)=τὸ θρύψαλο.—Τῆς πέτρας τὰ θρεμίδα.

θυμητικό(τὸ)=ἡ μνήμη.—Γὰρ πρωτινὲς γυναῖκες ἔχνα πολὺ θυμητικό.—

ἔχνα τὸ θυμητικό μ', δὲ νουνίζω.

Ἰβρισίμ'(τὸ)=κλωστή μεταξωτή.

ιβρισμένιος ια-ο=μεταξωτός.—Ἰβρισμένιο πανί.

ιζαργιές(ὁ)=ἡ δικαστικὴ κλήση.—Γῆρε' ὁ ἰζαργιές.

ικράμ'(τὸ)=τὸ κέρασμα.—Θὰ κάνουμ' ἰκράμ'.—Μᾶς ἔκαναν ἰκράμνια.

Κ

Καβάλ'(τὸ)=τὸ χῶμα ποὺ ἐξάγεται ἀπὸ σκαπτόμενο χανδάκι καὶ ρίχνεται ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ καὶ σχηματίζει ὄχθες.—Ἐκαναμ' καδάλ' πὲ τὸ χαδάκ'.

καγλι(ή)=δίτροχο ἀμάξι.—Κάται πάν' στὴ καγλή.

καθανείνας=καθένας.—Καθνεῖνας ἄνθρωπος.

καϊνάκ'(τὸ)=τὸ κεφαλάρι.—Τὸ νερὸ θγαίν' καϊνάκ'.

καϊνής(ὁ)=ὁ γυναικάδελφος.—Γῆρε' ὁ καϊνής μ'.

καλαβόν'(τὸ)=ὁ ἀραβόσιτος. Συνών. παπαδιά (ή), μαμούλ' (τό), φουσκό-σταρο (τό), φλάσκα (ή).

καλυβγιανή=ἐπίθ. τῆς Παναγίας.—Πανεῖja ἡ Καλυβγιανή (ἐορτάζει τὴν 23 Αὐγούστου).

καμάς(ὁ)=σφήνα, παρτίδα παιχνιδιοῦ.—Φέρ' τὸ γραμὰ πὲ κεῖ.—Σ' ἐνίσκα ἔνα γραμὰ.

κάμνω=κάνω, θργώνω.—Θά πᾶμ' στο χωράφ' νά κάμνουμ'.

καμτσουρίζω=μισοκλείνω τὸ μάτι, κάνω μάτι.—Τὸ καμτσούρσε τὸ κορίτσ'.

καμμῶ=καμμούω, κλείνω τὸ μάτι.—Κόμα δὲ κάμμσα μὲ σήκωσανα.—(κάμμε, κάμμε, κάμμε... φωνάζουν τὰ παιδιά, ἔταν πηγαίνουν νά κρυφθοῦν στο παιχνίδι κρυφτούλι).

καναρθᾶς(ῆ)=μεγάλη ριζιμιὰ πέτρα.—Χτύπσε τὸ γαναρθᾶ πὲ τὸ βαρειό.—Κεῖ ἔξω στο γαναρθᾶ.

κανάτια(τά)=τὰ ξύλινα παραθυρόφυλλα.

κανείνας=κανένας.—Κανείνας δὲ βήγαιν' ἔξω πὲ τὸ χωριό.

κανέλλα(ή)=ἡ στρόφιγγα τοῦ θαρελιού.—Γυρίζω τὴ γανέλλα τῆς τίνας.(Τίνα=πολὺ μεγάλο ἀσάλευτο βρέλι ποὺ ἔρριχναν τὰ τσοῦπρα).—Ἔδαλα τὴ γανέλλα στο θαρέλ'.

καπλαιίζω=γεμίζω, χορταίνω.—Καπλάτσε τортаλίκ'. — Καπλάτσε γή κερδιά μ'.

καποτινὸς (κᾶποτε)· ἡ ὁ=παλαιὸν ἀρχαῖος.—Καποτινὰ πράματα ἐν' αὐτά.—Καποτινὴ γλωσσή.

καπιίζω=ἀρπάζω.—Κάπτε μὴνὰ πέτρα καὶ γιουρούτσσε.

καρβαζάν'(τό)=τὸ στέλεχος τοῦ θάμνου.

καρβανιήκ'(τό)=ἀρρώστια τῶν ὀστέων· ἐκ τῆς ὁποίας μαρμαίει ἡ σκεκὴ ὠρμημένο μένος καὶ ἡ μαυρίλα αὐτῆς σιγά σιγά μεταδίδεται σ' ἄλλο τὸ σῶμα. Συνήθως ἀνίατος.

καρραγιοβρέκ'(τό)=μαῦρο φανώσιμο σταφύλι.

καρούλ'(τό) πληθ. καρούλικα(τά)=πικροὶ τροχίσκοι ποὺ συγκρατοῦν τὸ ξυλόχτενο στὸν ἀργαλειό.

καρφώνω=θάζω ἕνα καρφί, μὲ τὰ λόγια θάζω ἕναν ἄλλο στὴ θέση του, καθηλώνω.—Χωρατεῦ' καὶ τίς καρφών'.

κασμέρεμα(τό)=ἡ εἰρωνεία, ἡ κοροϊδεΐα.—Ἄφς τὰ κασμερέματα.

κασμερεύω=εἰρωνεύομαι, κοροϊδεύω.—Γιατατὶ μὲ κασμερεύς;

καταξύλιασμα(τό)=τοῖχος χτισμένος μὲ τοῦβλα καὶ ξύλα.—Σπίτ' μὲ καταξύλιασμα.

κατάρρετα(τά)=τὰ ἄκρα τῶν κεραμιδιῶν τῆς στέγης ἀπὸ ὅπου τρέχει τὸ νερὸ τῆς βροχῆς. Συνών. οἱ κεραμόδοδες. Στίς Σαρ. Ἐκκλ. κατέρρατα.

κατήχανο(τό) πληθ. κατήχανα (τά)=οἱ δοκοὶ ἐπάνω στίς ὁποῖες τοποθετοῦν τὰ θαρέλια.

κάτια(τά)=τὰ φύλλα, τὰ στρώματτα.—Ἡ κουβέρτα ἔχει τέσσερα κάτια.

κατλαβάκ(τό)=τὸ κυβίστημα,κατρακύλισμα.—Κατρακυλώντας ἔκανε τέσσερα κατλαβάκια.

κατόργο(τό)=ἡ καταβολάδα τοῦ ἀμπελιοῦ πληθ. κατόργα (τό)—Νὰ φκιασοῦμ' ἕνα κατόργο.

κατσαριά(ή)=ονομασία τοῦ κέδρου.

κατωζύγ'(τὸ)=τὸ ξύλο ποῦ περνοῦν κάτω ἀπὸ τὸ λαϊμὸ τῶν ζευγμένων ζώων γιὰ νὰ συγκρατιέται ὁ ζυγός.—Πέρασα τὸ κατωζύγ' στὸ ζυγό.

κενδι(τὸ)=τὸ δειληγόν.—"Εφαγαμ' τὸ κενδι κι' ἀρκίνισαμ' τὴ δουλειά.

κελεμπέκ'(τὸ)=ἀρρώστια τῶν προβάτων, ἄλλου κλαπάτσα.

κερκινέζ'(τὸ)=τὸ γεράκι.

κερτίκ'(τὸ)=ἡ ἐγκοπὴ τῆς τσέτλας (ἰδ. τσέτλα)

κεφαλή(ή)=στὴ φράση κατ' κεφαλὴν, τὸ κάτω μέρος τοῦ χωραφιοῦ, (ἀλλ. χωροὺ κώλαρη), πάν' κεφαλὴ=τὸ πάνω μέρος τοῦ χωραφιοῦ (ἀλλαχοῦ κέφαλη).

κηδεύω=φροντίζω περιποιῶμαι.—Κήδεψα τόσα παιδιά! — Κηδεύω τὸ παιδί.—Σὲ χαϊδεύω σὲ κηδεύω, τί ἄλλο θέλς.

κιβρίτια(τὰ)=τὰ σπέρτα.—Πὲ τὰ κιβρίτια νάφτουμ' τὴ σιτά.

κιζιλτζές(ὁ)=εἶδος σίτου.

κινκάτος -η -ο=κόκκινος.—Τὰ χαλιάμ' τὰβαψα κινκάτα.—Κινκάτες μελ-
τζάνες

κιουλβαστή(ή)=πριζόλες καπνιστές.—Θα κωμ' κιουλβαστή.

γιρκιλίδ'(τὸ)=ἔτσι ὀνομάζονται τὰ μαλλιά, εἴταν εἶναι στριφογυρισμένα, σγουρά.—"Εκανε τὰ μαλλιά τ' *γιρκιλίδ'*.

κλούστικος=κλούδιος.—"Ενα κλούστικο ἄντρο.

κλώκα(ή)=ἡ κλώσα.—Κάθε κλώκα—Δὲ πλάκαλε ἡ κλώκα τὰ πάλια.

κοιτάζουμ'=δὲ πέρμαι, συναπώμαι.—"Α δε κοιτάζουμ' χαρτεμάτα.

Βουνὸ πὲ βουνὸ δὲ γοιτάζεται

κοκολέκα(ή)=ἡ ράβδος τοῦ δουκάλου μὲ παχύ τὸ ἐν ἄκρον.

κοκκώνα(ή)=θωπευτικὴ προσήγορα γυναικας, ἡ ζωγραφιά.—Καὶ ὄνομα βαφτιστικό.—Κοκκών' (ἡ κυρὰ Κοκκών').

κολλητικὸς -ιά -ὸ=μεταδοτικός.—Κολλητικιά ἀρρώστια.

κολτούκ'(τὸ)=ἡ μασχάλη.

κολύβα(ή)=ἡ καλύβη.—Σκεπάζω τὴ κολύβα πὲ τὰ σάλματα."Οδες γήρ-
ταμ', κολύβες γήδανα δῶ.

κόμ(α)=ἀκόμη.—Κόμ' καλύτερος πὲ γουλνούς. Μὲ τὸ ἐπίρρ. κόμ(α) σχη-
ματίζεται καὶ ὁ ὑπερθετικὸς τῶν ἐπιθέτων καὶ ἐπιδερμημάτων: Κόμ' χειρότερος,
κόμ' μεγαλύτερος, κόμ' μικρότερος, κόμ' καλύτερος, κόμ' χειρότερα, κόμ' προ-
χτές, κόμ' μεθαύριο, κόμ' προπερσὶ κ. ο. κ.

κόρδες(οἱ)=τὰ τέλια τοῦ βιολιοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἐντατῶν ὀργάνων.Κόρδα
(ή)=ἡ ἐλαστικότης.—Τὸ ψωμί ἔχ' κόρδα ἢ τὸ ψωμί κορδίζ'.

κόρζα(ή)=ἀρρώστια τῶν ὀρνίθων ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀκαθαροσία
συνήθως.

κόσημα(τὸ) ἄλλως κονδίμ'(τὸ) καὶ κουτσουβάκ'(τὸ)=συνήθως ἀπαντᾷ στὸ
πλήθ. κοτήματα(τὰ)=δίστιχα εὐθυμα, συνήθως ποῦ λέγονται στὰ διάφορα γλέν-
τια.—Τραγοῦδικ καὶ κοτήματα σὰ θέλ'ς γιὰ νὰ μάθ'ς, πὰρ' χαρτί καὶ πέννα

καὶ κάτσε νὰ τὰ γράψῃς.—"Ade νὰ ποῦμ' κουτσουβάκια νὰ γελάσουμ'.

κουγι(τὸ)=λάκκος, γούδα.—"Ενοιξα ἕνα κουγι νὰ ρίξω κερέτσ' (ἀσθέσι).

κουδράτο(τὸ)=συμβόλαιον, ἢ συμφωνία.—"Εκκανα κουδράτο.

κουδούρα(ῆ)=ὑπόδημα ἀνοιχτό.—Τῇ παπποῦ οἱ κουδούρες.

κουδουράς(ὁ)=ὁ κατασκευάζων κουδούρες, τσαγκάρης, ἄλλως κουδού ρατζίης, γεμιτζής.

κουδράδια(τὰ) καὶ κουδραδόπλα(τὰ)=ξύλα κομμένα κοντά, κοντά.

κουδρος=κοντός.—Τὸνα τὸ χέρ' ἔν' κουδρο.—Κουδρα νὰ τὰ κόβῃς σύ.

κουκουρίζω=χτυπῶ τὸ ρόπτρο τῆς θύρας.—Κουκούριξε τὴ θύρα.

κουκούρισμα(τό)=τὸ χτύπημα τοῦ ρόπτρου.—Κούγω κουκούρισμα στὴ θύρα.

κουκουριστήρ*(τὸ) συνών. κουκούρ*(τὸ)=τὸ ρόπτρο τῆς θύρας.—Μὴ χτυπᾷς τὸ κουκούρ*.

κουλκούτα(ῆ)=μικρὴ στάμνα.—Μνιὰ κουλκούτα νερό.

κουμιὰ(ῆ)=σωρός.—Μνιὰ κουμιὰ, σιάρ*.

κουπάνα(ῆ)=ξύλινη λεκάνη πελεκητή.—Πλύνω μέσ' τὴ γουπάνα.

κούρα(ῆ)=θεραπεία, τὰ ἔατρα.—Ἐχάνα κούρα. — Ὁ γιατρός πήρε τὴ γούρα τ*.

κουρβουλώνουμ=μένω ἀκίνητος.—Τῇρ' ἕνας δῶ καὶ κουρβουλώθηκε.

κουρδοκέλλα(ῆ)=κουδούρι, ἀκόνιτο.—Κουρδοκέλλα νὰ γέμ'.

κουριάξω=κόβω τὸ ξύλο ἐν μικρὰ μέρη.—Κούργιασα τὰ ξύλα.

κουρι(τὸ)=τὸ δάσος.—Κόδοιμ' ἐν τῷ κουρι ξύλα.

κουρτσουλιώτς*(ὁ)=ὁ κορδαλὸς ὑπόκορ. κουρτσουλιστόπλο.

κουσκούσ'(τὸ)=εἶδος τραχανᾶ ὡς σιγίμα σκάγιου ποῦ γίνεται μὲ ἀλεύρι, γάλα καὶ ἀβγά.

κουτούλκος=η-ο=κλαδεμένος.—Πέμνε κουτούλκο τὸ δένδρο.

κούτσα(ῆ)=ἡ διχάλα, διχαλωτὸ ξύλο.—Κρεμούσανα μνιὰ κούτσα.

κουτσοβολιάξω=ἀρχίζω νὰ σκάπτω τὸ ἀμπέλι ἀπὸ τὸ ἀκραῖο κλῆμα, (κουρδούλι, κουτσούλι), ρίχνοντας τὰ χώματα πρὸς τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἀμπελιοῦ γιὰ νὰ σχηματίσω ὄβολο (σωρευμένο χῶμα).

κούσωτου(τὸ)=εἶδος κεχριοῦ (λ. Τ.).

κούχταλο(τὸ)=ἐρείπιο, πολὺ γερασμένος ἄνθρωπος.—"Ἐγινε κούχταλο (ῆ) χούφταλο).

κοφτερή(ῆ)=ἡ κόψη τοῦ μαχαιριοῦ.—Κιορλέδες γὴ κοφτερὴ τῇ μαχαιριοῦ (=δὲν κόβει).

κρίνα(ῆ)=τὸ χάρτινο κουτί.—Λῶσε μ' μνιὰ κρίνα τσιγάρα.—Βάν' τὰ μαδῆλια μέσ' τῇ κρίνα.—"Ἀλλως κρινί(τὸ) κργιάς(τὸ)=κρέας.—Ψούנסα κργιάς.

κρόκος(ὁ)=τὸ γνωστὸ γιὰ τὴν κόκκινη βαφή, ποῦ βγάζουν ἀπὸ αὐτό, ὁ κρόκος τοῦ ἀβγοῦ.—"Ἀρέζω τίς κρόκ*.

κρυβοῦμαι=κρύβωμαι.—Κρυδιέται μέσ' τῇ λούρῃ.—Κρυθῆκε στῇ γί-
σῃ (κατώγι)

κσός-κσῆ-κσδ=χρυσός-ῆ-δ ὑποκορ. κσούται-κος=χρυσούται-κος, κκλού-
ταικος.—Κσῆ δουλειά ἔκανε.—Κσός ἄθρωπος ἔναι.

κωλάνι(τὸ)=ζώνη πλατειά τῶν γυναικῶν ποῦ πορποῦται μπροστὰ μὲ δυὸ
πλατειῆς πόρπες, ὁ ἑμὰς ποῦ περνάει κάτω ἀπὸ τὴν κοιλιά τῶν ὑποζυγίων γιὰ
νὰ συγκρατῇ τὸ σάγμα.

Λ

λαθωμένος-η-ο=τρελλός, ἀλλόφρων.—Σὰ λαθωμένος φαίντα.—"Εφυ-
γαμ' νησιτικοὶ πὲ τῇ γαταστροφῇ καὶ λαθωμέν'. μᾶς κυνηγούσανα.

λακίζω=ξελακκῶνω.—Λάκκισα τ' ἀβέλ' σήμερα.

λάκκος(ὁ)=ὁ ἀργαλειός, ὁ λάκκος (γούβα).—Στὸ λάκκο φαίνουνα πανί.

λαλήματα(τὰ)=τὰ ὄργανα.—Παίζ'να τὰ λαλήματα.

λαμνί(τὸ) σωρός ἀλωνισμένου σιταριοῦ.

λαπισίνι(τὸ)=μάλλινη κάλσα κατασκευασμένη μὲ σαχιάκι.

λεγνός-ῆ-ο=ρηχός, ἀδαθής.—Λεγνὸς γιὰ (ρηχὴ) λίμνη), λεγνὴ τρύπα.

λινοβόθριο(τὸ)=ῆ ἀλληλοδοχία ποῦ γίνεται στὸ σκάψιμο τῶν ἀμπε-
λιῶν, ἰδίως μεταξὺ τῶν θηλέων.—Μεθαύρετο στὰ λινοβόθρια θὰ σὲ θγιοῦμ'.

λιαλιούριζοι=λαμπυρίζει, σελάγισι.—Λιαλιούριζ' τὸ νερό, λιαλιούριζ' τὸ
σίδερο.

λιαλιούρισμα(τὸ)=σελάγισμα.

λιαλιῶ=κτυπῶ, φωνάζω τὰ ζῶα.—Λιαλιὰ τὰ δόδια ἔρε—Λιαλιῶ τις βῶκ'.

λίγδα(ῆ)=τὸ λίπος πληθ. λίγδες (οἱ)=μικρά μικρά σύννεφα, σωρευμένα
στὸν οὐρανό.—"Εδγαλαμ' τῇ λίγδα πὲ τὸ γουρουν'.—'Ο οὐρανός ἔν' γιομάτος
λίγδες.

λιθοπάτις(ὁ)=πρήξιμο τῆς φτέρνας τοῦ ποδιοῦ συνών. ταβάν'(τό).

λίσκεμα(τὸ)=τὸ σκάλισμα μὲ τὸ δικέλλι, ἄλλως λίσκος.—Τ' ἀβέλ' θέλ'
λίσκεμα.—Πήγα στὸ λίσκο. **λίσκεύω**=σκαλίζω.

λίτζγια(τῆ)=τὰ ἱματικὰ λουτρά.

λοβοτι(ῆ) ὄνομ. λαχανικοῦ· ἄλλοῦ λεποντιά.—Λάχανο καὶ λοβοτι καὶ
τσουκνίδα τρυφερὴ (δημοτ. τραγούδι).

λογιάζω=εἰλέπω.—Δὲ λογιᾶζς.

λοδρι(τὸ)=μικρὸ κομμάτι στρογγυλό.—Τὸ ἄλας δὲν ἔναι ψιλό, ἔχ' καὶ
λοδριά μέσα.—Θέλω ἕνα λοδρι τυρί.

λοδρίζει=μὲ τὴν ἀφῆ φαίνεται πὼς εἶναι χονδρό.—Λοδριζ' μέσ' τὸ
χέρι μ'.

λόκ'(τὸ)=μῖγμα ἀπο βαμβάκι, λάδι καὶ τριμμένο ἀσδέστη πρὸς συγκόλ-
ληση σπασμένων ἀγγείων· ἄλλως λουκιούν'(τό).

λουλόκαδος(ὁ)=ἕνας λέβης ἐκ τῶν χρησιμοποιουμένων κατὰ τὴν ἀπό-

σταξη τῶν στεμφύλων πρὸς ἐξαγωγήν τοῦ ρακιοῦ, πού περιέχει ψυχρὸ νερὸ καὶ διὰ μέσου τοῦ ὁποίου περνᾷ ὁ λουλαῶς.

λουλούκα(ή)—τὸ ράμφος.—Γῆ λουλούκα τῆς ὄρνιθας.

λουνα(ή)—ἡ καλαμιὰ τῶν σιτηρῶν.—Γῆ λούνα ἐν' μελίχλωρῃ.

λόυρα-λόυρα—γύρω-γύρω.-Λόυρα -λόυρα στὸ σπίτ' κρεμούσανα σταφύλια.

λούφ'(τὸ)—τὸ παιχνίδι τὸ λεγόμενον ἄλλοῦ ντάλια. Οἱ παίχτες ἔχουν δυὸ μικρὲς βέργες. Ζυγίζουν τὴ μιὰ πάνω ἀπὸ μικρὴ τρύπα εἰς ὕψος 0,50 περίπου καὶ τὴν ἀφίνουν νὰ πέσει. Κατόπιν τὴν κτυποῦν μὲ τὴν ἄλλη στὸ ἓνα ἄκρον, ὥστε νὰ ἀναπηδῇ καὶ μὲ τὸ ἀναπήδημα αὐτὸ, τὴ χτυποῦν γιὰ δεύτερη φορὰ ὥστε νὰ φύγει μακριά. Νικητὴς ἐκεῖνος πού θὰ μπορέσει νὰ πετάξει μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο σὲ μεγαλύτερη ἀπόσταση τὴν δάλια. Ὁ κάθε παίχτης χτυπᾷ τρεῖς φορές. Στὶς Σχρ. Ἑκκλησίες: *τσέλικ*.

M

Μασγιά(ή)—ἡ πυράγρα.—Πάρ' τὴ μασγιά καὶ τράβα τὸ καρβούν'.

μαγαρᾶς(ὁ)—τὸ σπήλαιον.—Κλείσιν καὶ μέσ' τὸ μαγαρᾶ.

μάγανο(τὸ)—ἐργαλεῖο πλεκτικής. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα ἐλάσματα ξύλινα σὲ σχῆμα ὀρθογωνίου. Ἀπάνω στενώνεται τὸ πανί πού θέλουν νὰ κεντήσουν. Συνών. *κιεργέφ'* (τὸ).

μάδαλος(ὁ)—ὁ μάνδαλος. Ξύλινος μανδράς σούρης, πού χρησιμεύει γιὰ τὸ κλείσιμο τῆς πόρτας.—Ὁ μάδαλος τῆς πόρτας.

μαδήλα(ή)—ἡ δερματίνη προσβολὴ κάτωθεν τοῦ λαίμου τῶν βοδιῶν.—Τῇ βοδιοῦ ἡ μαδήλα. Συνών. *φουγούνα* (χωρίως ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων).

μαδίξω—μαλώνω.—Γοὶ γειτόνσές μας μάδσανα.

μαθὸς-ἡ-ὸ—ἐκεῖνος πού μαθαίνει, πού συνηθίζει καὶ παθ. ἐκεῖνος πού μαθαίνεται, συνηθίζεται.—Ὁ παθὸς ἔναι μαθός.—Γῆ δουλειᾶ ἔναι μαθή.

μάϊνα(ή)—παιχνίδι πού παίζουν τὰ παιδιὰ χωρισμένα σὲ δυὸ ομάδες. Στὸ μέσο τῶν δυὸ ομάδων δάζουν μιὰ πέτρα. Βγαίνει κάθε παίχτης ἀπὸ τὴν ομάδα του καὶ προσπαθεῖ νὰ πατήσῃ τὴν πέτρα, προτοῦ τὸν χτυπήσῃ ἓνας ἀπὸ τὴν ἄλλη ομάδα. Ὅταν βγαίνει φωνάζει: «πατῶ, καλέ, καὶ βγαίνω». Ἄμα ὁ παίχτης τῆς ἀπέναντι ομάδος τὸν χτυπήσῃ, φωνάζει: «μάϊνα» καὶ ὁ χτυπηθεὶς γίνεται αἰχμαλώτης. Ἔτσι συνεχίζεται τὸ παιχνίδι καὶ νικητρία ὁμάδα εἶναι ἐκεῖνη πού ἔχει τοὺς πιὸ πολλοὺς αἰχμαλώτους.

μάκος(ὁ)—ὁ ἀστράγαλος.—Χτυπᾷ στὸ μάκο.—Ἡ θλύκωση τῇ μάκου.

μαλκοπόδος(ὁ)—προσωνομία τοῦ πετεινοῦ πού ἔχει πολλὰ φουντωτὰ πτεῖλα στὰ πόδια. Ἄλλως *μαλλοπόδος*.

μανίκι(τὸ)—τὸ μανίκι τοῦ σακκακιοῦ, ὁ στελεθὸς τῶν σκαπτικῶν ἐργαλείων γενικώτερα κάθε λαβῆ.

μαδιὰ(ή)=ή μαντεία. μαγεία, προφητεία. — Τόκανε καλή μανδιά και πιάστηκε.

μαξούλ'(τὸ)=ή ἐσοδεία. — Ἐκαναμ μαξούλ' καλό.

μαραδιάζω=μαρκαίνομαι. — Τὸ κυδών' μαραδιάζ' (και μέσ. μαραγιαίξει).

μαρκιέται=μυρικήζει. — Τὸ θόδ' μαρκιέται. — Ὅσα πράγματα μαρκιουνῶνται τρώγνται, ὅσα δὲ μαρκιουνῶνται δὲ δρώγνται.

μέδιο(τὸ)=ὁ γάϊδαρος. — Ἐχει ζεμένα δυὸ μέδια στη γαγλή.

μέλαδρος(ὁ) και μέλαδρο (τὸ)=εἶδος δρυός.

μελγάρ'(τὸ)=ή θρεγματική χώρα τῆς κεφαλῆς. — Τὸν δῶκε μνιά στὸ μελγάρ.

μελίχλωρος=πρασινωπός. — Τὸ χωράφ' γήδανα μελίχλωρο. — Τὸ στάρ' ἔναι μελίχλωρο κόμα.

μέτρο(τὸ)=μέτρο τῶν ὑγρῶν, χωρητικότητος ὁκτὼ ὀκάδων.

μήνας(ὁ)=ὁ μήνας. Ὀνόματα μηνῶν: ὁ Μεγάλος ὁ μήνας (Γενάρης), Φλεβάρης, Μάρτης, Ἀπρίλης, Μάης, Θεριστής, Ἀλωνιάτης, Ἀγούστος, Σταυρός, Ἀὐ-Δημήτρης, Ἀγιαδριᾶς, Χριστουγεννιάτης.

μισοσιόλης(οἱ)=τὰ καττύματα. Συῶν μισοσιτία.

μιτάρ'(τὸ)=τὸ ἐξάρτημα τοῦ ἀργαλειοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου μετακινοῦνται τὰ νήματα.

μοῖρα(ή)=μικρὸν μέρος, τεμάχιον. — Ἐκαναμ τὸ κριάς μῖρας μοῖρες.

μοιράς(ὁ)=ή περιφέρεια. — Ἀπὸ περὶς τὸ ὕστατον ἔν' ὁ μοιράς τῇ Σκοποῦ. — Ὁ Σκοπὸς γεῖχε δυὸ ὥρες μοιρά.

μοιριδοχάρτ'(τὸ)=τὸ χαρτί ποὺ διέτεται ὁ παπὰς γιὰ τίς ψυχές. — Τῇ παπᾷ τὸ μοιριδοχάρτ'. Συῶν. Ψυχοχάρτ' (τὸ).

μόλα(ή)=τὸ σχόλασμα. — Θὰ κάνουμ' μόλα.

μόνω=ὀρκήζομαι. — Θὰ σὲ βάλω νὰ μώσς. — Πῆγε στὴν ἐκκλησιά και τὸν ἔδαλανα κι' ἔμωσε.

μοσκίζω=μυρίζω, μεσ. μοσκίζομαι=μυρίζομαι. — Μοσκίζ' τὸ λουλούδ'. Δὲ μοσκίσκα τὸ δαχτύλι μ' νὰ ξαίρω ποὺ μὲ θέλς. — Μοσκίζουμ' τὸ τριαδάφλλο. — Μόσκιζανα τὰ θουνὰ τῆς Θράκης. — Δὲ γεῖσαι λουλούδ' νὰ σὲ μοσκιστοῦμ'.

μούκια(ή)=μάλλινος στρογγυλὸς σκούφος. — Δῶσε μ' τὴ μούκιαμ'.

μουκίζω=μουτζώνω — Μούκσε τόννα.

μούρμουρας(ὁ)=συζήτηση συνεχῆς και ἀκατάστατος, μουρμούρισμα. — Ἀς τονα τὸ μούρμουρα.

μουρτσούνα(ή)=τὸ μπροστινὸ μέρος τῆς κεφαλῆς τῶν τετραπόδων, ἰδίως τῶν βοδιῶν και ἑππων. — Γῇ μουρτσούνα τῇ βοδιοῦ. — Γῇ μωρτσούνα τ' ἀλογοῦ.

μουσουνίζω=ἀναπνέω δυνατὰ μὲ τὴ μύτη. — Τί μουσουνίζ' οὗς. μου-σούνισμα (τὸ).

μουσιὰ(ή)=ξενιτειά, ταξείδι πρὸς ἀπόκτηση χρημάτων. — Πάγ' στὴ μουσιὰ ὁ ἀδερφός μ'.

μουτζιά(ή)=ή μουτζούρα. — Μουτζιά ἔχ'ς στὴ μύτ', κατσιδέλα σὲ φίλησε. Συνών. μουτζούρα.

μουδροῦνα(ή)=εἶδος μεγάλου ἀχλαδιοῦ. — Ψὲς ἔφαγαμ' μουδροῦνες. — Γοῖ μουδροῦνες ἔν' μεγάλα ἀπίδια.

μουχάν'(τὸ)=τὸ φουσούνι τοῦ σιδηρουργοῦ.

μυζήθριγια(ή)=ή μυζίθρα.

μυιγιάρ'(τὸ) πληθ. μυιγιάργια (τὰ)=μικρὲς μυῖγες.

N

Νάφτω=ἀνάφτω. — Ἐναψα τὴ στιά. — Τ' Ἀτ-Γιαννιοῦ ἔναψαμ' στιές.

νδύνουμ'=ἐνδύομαι. — Ὅδε πῆγα στὸ σπίτ' νδύνδανα. — Φύλαγε νὰ νδυθῶ νᾶρτω.

νεβρά=ἀναβρύει—νεβρά τὸ νερό.

νεραδιά(ή)=ή νεράϊδα. — Γοῖ νεράδοσες χόρευαν λάβρα στὴ νεραδιά.

νηλιόβγαλμα(τὸ)=ή ἀνατολή. — Πήγε κατὰ τὸ νηλιόβγαλμα. — Γ' ἢ Πεντάπολη πέφτ' στὸ νηλιόβγαλμα. — Ὁ Σαράδα κερτ' τρεῖς ὥρες νηλιόβγαλμα πὲ τις Σαράδα Ἐκκλησιές.

νηλιοβασίλεμα(τὸ)=τὸ ἡλιοβασίλεμα. — Ἐλ' νᾶρτ' τὸ νηλιοβασίλεμα.

νίτνια=τὸ πλέξιμο τῶν χειρῶν γὰρ νὰ σηκώσουν ἄνθρωπο ἄρρωστο ἢ πληγμένον. — Τράκας τὸ ποδάρι τοῦ καὶ τὸν σηκώσανα νίτνια.

νοιώση(ή)=ή εἰδοποίηση. — Θὰ σὲ δῶσ' νοιώσ' ὁ σκύλος.

νουνίζω=ἐνθυμούμαι. — Ὅδε νουνίζω θὰ σὲ πῶ. — Τ' ἀστόχσα, δὲ νουνίζω τώρα.

νούνισμα(τὸ)=ή σκέψη, ἢ ἀνάμνηση. — Ἐκατσε στὸ νούνισμα (μπήκε στὴ σκέψη).

Ξ

Ξεθαρεύουμ'=δίδω ἐμπιστοσύνη, ἡσυχάζω. — Ξεθάρρεψε γιατί βίτσε τὴ δουλειά τ'. — Γ' ἤθελα λίγο νὰ ξεθαρρευτοῦμ'.

ξεθερίζω=τελειώνω τὸ θερισμό. — Τώρα ξεθέρσατε, ξαλωνίσατε, λουκούμνια νὰ κἀντε.

ξεπεβγάζω=ξεπληρώνω, δίδω τὰ χρέη μου. — Ἐλα νὰ σὲ ξεπεβγάλω. — Τὸν ἔχω ξεπεβγαλμένο.

ξεραχνίζω=καθαρίζω τίς ἀράχνες. — Ξεραχνίζουμ' τὴν ἄφτρια.

ξεστοιμνιά(ή)=ή ἀνάποδη ὄψη τοῦ ρούχου. Ἀντίθ. ὀρτιά (ή).

ξοπίσω(τὰ)=πάλιν, πίσω. — Γ' ἦρτε τὰ ξοπίσω.

ξυδὸς=μυτερός, σουγλερός. — ξυδὸς πέτρες.

ξυλοφᾶς(ὁ)=ή λίμνα. — Πὲ τὸ ξυλοφᾶ ἔξιναμ' τὰ ξύλα.

ξύστρος(ὁ)=ή ξύστρα τῆς σκάφης. — Φέρ' δὲ ξύστρο.

ξώρας=ἀργά.—Γύριζανα ξώρας στὸ χωριό.

ξώρουχα(τά)=τὰ ἐξωτερικὰ ἐνδύματα.

Ο

Ὀβατῆ(ή)=πέρασμα, ὁ πόρος.—Τὸ χωράφ' ἔχει μινὰ ὀβατῆ.

ὀλόπολυ=πάρα πολὺ.

ὀμάδα(ή)=ἡ ἀμάδα πληθ. ἀμάδες (οἱ)=ἀμάδες (παιχνίδι).—Παίζουμ' ὀμάδες, γοῖ γαβέδες ἔν' κλειστοὶ σήμερα.

ὀρδίνι(τὸ)=τὸ μέρος, ἡ σειρὰ ποὺ παίρνει ἐμπρὸς τοῦ ὁ κάθε θεριστῆς νὰ θερίσει. Ἀλλοῦ ἔργος ἢ ὀργός.—Πόσα ὀρδίνια ἔκανες ;.—Σὲ πόσ' ὥρα ἔβγαλες τὸ ὀρδίν' ;

ὀρδινιάζω=ἀρχίζω νὰ κάνω τὸ ὀρδίνι μου.

ὀρθούνι(τὸ)=ὁ ρῶθων, ἄλλως ρουθούνι (τό).—Σπάνω τ' ὀρθούν'.

ὀρκώνουμ'=ὀρκίζομαι.—Ὀρκώνουμ' στ' ὄνομα τῆς Θεοῦ.

ὀρταλίε(τὸ)=περιφέρεια ἀγροτική, συντροφιά.

ὀρτιά(ή)=ἡ ὄψις τοῦ ρούχου, τοῦ ὑποκαμάρου ἀντίθ. ἐστριμνιά (ή).

ὀρνάκ'(τὸ)=τὸ ρυάκι.—Τ' ὀρνάκ' κατεβή.

ὀστριά(ή)=τὸ δένδρον γάβρος.

οὔκε=ὄχι, δέν.—Οὔκε χαβαρίε.

ὄχρος(ὁ) πληθ. ὄχτοι (οἱ)=ἡ ἔλξη.—(ὁ) ὄχτος τῆς ποταμοῦ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Παιδιακό(τὸ)=σπασμοὶ ποὺ καταλαμβάνουν τὸν ἄρρωστο.—Τὸν ἔπιασε τὸ παιδιακό τ'.

παλαμαριά(ή)=θεριστικὸ ἐργαλεῖο ξύλινο τὸ ὅποιο βάζουν στὸ χέρι, διὰ νὰ θερίζουν γιὰ νὰ προφυλάσσεται ἀπὸ τοὺς νυγμοὺς τῆς καλαμιᾶς τῶν σιτηρῶν.

παμίτκα=ὀνομαζία μαύρων σταφυλῶν φγωσίμων.

παπαζκαραλίε(τὸ)=εἶδος κρυσσοστάφυλου.—Πὲ τὸ παπαζκαραλίε γίναντα ὁ πελῖνος ὁ καλύτερος.

παράγωμα(τὸ)=τὸ ἐπώνυμο, τὸ παρώνυμο.—Πῶς ἔν' τὸ παράγωμά τ' ; πληθ. παραγώμνια.

παραγών(τὸ)=ἡ γωνιά στὸ χειμωνιάτικο, ὅπου ἀνάδουν τῇ φωτιά.

παραχώνω=σκεπάζω μὲ χῶμα, θάφτω τὸ νεκρό.—Παράχωσαμ' τὸ θεαμένο.

παρόλα(ή)=ἡ χειραψία.—Ἐκκαναμ' παρόλα.

πάσμα(τὸ)=περιτύλιγμα, κάτι τι περιτυλιγμένο.—Ἐνα πάσμα σπάγο, ἔνα πάσμα βαβίκ'.—Ἐχασε τὰ πάσματά τ'.

πατακώνω=θυθίζομαι.—Πατάκωσε μέσ' τῇ λάσπῃ.

πατέκα(ή)=τὸ μονοπάτι, τὸ πεζοδρόμιο.—Ἐχεῖ ἴσια πατέκα.—Πὲ τὴν βατέκα, γιὰ (ἦ) πὲ τὸ δρόμο πᾶς στ' Ἀφκαριοῦ;

πατήτριες(ι)=τέσσαρα πλατεῖα σανίδια, ἐπάνω στὰ ὁποῖα ἐναλλάξ πατεῖ ἡ ὑφάντρια γιὰ ν' ἀναβαίνουν καὶ κατεβαίνουν τὰ μιτάρια.

πατούν'(τὸ)=τὸ πέλμα.—Ἐπλεξε τὴ φτέρνα, ἐπλεξε καὶ τὸ πατούν' τῇ τσοραπιοῦ.

πάτσακρος(ὁ)=τὸ μέρος τοῦ κορμοῦ τοῦ δένδρου, ποῦ ἀπομένει μετὰ τὴν δενδροκομία, κωλορίζι.—Πά νά ξεριζώσουμ' πάτσακροι.

πάφτα(ή)=σιδηροῦν ὄργανον τῶν σιδηρουργῶν μὲ τὸ ὁποῖο κατασκευάζουν κοχλίες.

παχνί(τὸ)=ἡ φάτνη τῶν ζώων.—Δῆσ' τὰ πράματα στὸ παχνί.

πέ=ἀπό.—Πέ κάτ' μεργιά, πέ δῶ, πέ κεῖ. Ἡ χρῆση τῆς προθέσεως πέ εἶναι πολὺ μεγάλη. Συνηθέστατα τὴ μεταχειρίζονται ἀντὶ τῆς προθέσεως μέ.

πεθαμενικιά=πένθιμος.—Χτύπσε γῆ καθάνα πεθαμενικιά.

πετμέζ'(τὸ) καὶ πεκμέζ'(τὸ)=σιρόπι ἀπὸ μοῦστο.

πελεκανιάρος(ὁ)=ὁ ξυλοκόπος.—Γοὶ πελεκανιάρδες ζοῦν' στὸ θουνό.

πέλεμος(ὁ)=ὁ πόλεμος.—Θέρος, τρύγος, πέλεμος, πελεμῶ=πολεμῶ.

πελίδα(ή)=μαχειρίδιο, σουγιάς.—Δώσε με τὴν βελίδα σ'.—Πέ ποῦ γείσαι;—Πέ τὸ Σκοπό.—Βγάλ' τὴ βελίδα σ' νά τὴ βγῶ.

πελῖνο(τὸ)=ὁ πηλῖνος (ὁ) ἡ χάρη πηλῶ μὲ μικρούς, μικροὺς κόκκους ποῦ τὸ ρίχνουν στὸ μοῦστο, τὸ ἀνακατεῖν καὶ γιὰ νά πάρει ὁ μοῦστος τὴ πι-

κράδα του.
πελῶ(ἀπαλῶ)=ἀφήνω.—Ἡέλα τὰ πράματα.—Ἀ δὲ βελούσαμ' τὴ Θράκη θὰ ζούσαμε καλὰ.

περβάξ'(τὸ)=ἡ κορνίζα τοῦ καθέστου, τῆς φωτογραφίας κ.ο.κ.

περγέλ'(τὸ)=ὁ διαβήτης.—Δώσε μ' τὰ περγέλ'.

περγελίζω=μετρῶ μὲ τὸ διαδήτη.—Περγελίζω τὸ ξύλο.

περτσιὰ(ή)=ἡ χαίτη τοῦ ἵππου.

πεσκελιὰ(ή)=ἀπόσταση ἴση πρὸς τὸ ἀνοιγμα τῶν ποδιῶν, πολὺ μικρὴ ἀπόσταση.—Μνιαῖ πεσκελιὰ χωράφ'.

πεσκήρ'(τὸ)=ἡ πετσέτα.

πεσταίνουμ'=ἀποσταίνω, κουράζομαι. Ἀντίθ. ξεπεσταίνουμ'.—Πεστάθκα καὶ γίδρωσα.

πηλιάζω=συσσωρεύω.—Πηλιάζω ξύλα στὸ κατώγι γιὰ τὸ χειμῶ.

πήλα(ή)=ὁ σωρός.—Μιά πήλα ροῦχα.

πῖκος=(ὁ) μικρὸς λίθος ἐπάνω στὸν ὁποῖο στήνουν τὰ μεταλλικὰ νομίσματα, γιὰ νά τὰ ρίξουν μὲ τίς ὁμάδες στὸ παιχνίδι «ὁμάδες».

πλανίτσα(ή)=ἄγρια φράουλα.

πλάνω=πλάθω.—Πλάνω τὸ ψωμί πὰ στὴ βλασταριά.

πλασταριά(ή)=ξύλινο ἐπίπεδο ἐπάνω στὸ ὁποῖο πλάθαν τὸ ψωμί.

πλάτανο(τὸ)=οἰδημα ὅχι πυῶδες προσερχόμενο ἀπὸ το τσίμπημα ἐντόμων.—Μ' ἔδρεξε μνιαῖ σκάβκα καὶ γιόμοσε τὸ κορμί μ' πλάτανα.

πλερωτίκια(τὰ)=τὸ γέμισμα τοῦ φεγγαριοῦ.—Τώρα ἐν τὰ πλερωτίκια τῇ φεγγαριοῦ.

πλοκαριὰ(ῆ)=ἀμάξι με ὑψηλὰ πλευρὰ (κανάτια) πρὸς μεταφορὰν τῶν ἀχύρων.

πόδ'(τὸ) στὴ φράση κατὰ πόδ'=κοντά.—"Ἐρκεται κατὰ πόδ' μας.

ποδιαβάξω=κατευσδώνω, ξεπροβοδίζω.—Τὸ ποδιαβάσσα τὸ παιδί μ' χτέες.

πορνιὰ(ῆ)=ἡ πόρνη.

ποτικόλαδο(τὸ)=φάρμακο παρασκευαζόμενον ὡς ἐξῆς : παίρνουν 5-6 νεογέννητα ποντικάκια καὶ τὰ κλείνουν μέσα σὲ ἓνα μπουκάλι με λάδι· τὰ κρεμοῦν κατόπι στὸν ἥλιο καὶ λιάζονται πολὺ. Ὅταν πονέσει τὸ ἀφτί χύνουν μέσα τρεῖς ἔως τέσσερις στάλες καὶ θεραπεύεται.

πουλόπλα(τὰ)=τὰ ἐξανθήματα ποὺ παρουσιάζονται στὸ σῶμα ἀπὸ ἐξανθηματικὴ νόσο, συνεκδ. ἡ ἱλαρά, ἡ εὐλογία, ἐξανθηματικὴ νόσος.—Αὐτὸ τὸ παιδί ἔδγαλε πουλόπλα.

πούμα(ῆ)=πλάκα ἀπὸ πλίνθους ἐπάνω στὴν ὁποία ψήνουν ψωμί.—Στὴ βούμα ψήνουν τσατσόπηττες.

πουπούις(ὲ)=ὁ ἔποψ, τσαλαπετεινός· ὁπουχο· πουπουλόπλο.

πουριδα(ῆ)=ὁ πρωκτός.—Πὲ τὴ πουριδα τὸ παιδί παίζει.

πουτσι(τὸ)=τὸ γεννητικὸ μέρος τῆς γυναίκας.

πριμιακόρι(τὸ)=ἀκρόνη γιὰ τὸ ποῖον.

πριγιόνι(τὸ)=τὸ κριδόνι. Ὑποκρ. πριγιόνι (τὸ).

πρόγος(ὲ)=ὁ σύρων τὸ χορδὸν· ὁ πρῶτος τοῦ χορδοῦ.—Πῆρα τὸ πρόγοςδο (σέρνω τὸ χορδόν).—Αὐτὸς πάει πρόγοςδο.

πρόσφωλς(ὲ)=τὸ ἀβγὸ ποὺ θάζουν στὴ φωλιά γιὰ νὰ γεννήσει ἡ κόττα (στὴν Πελοπόν. προσφώλι) ἄλλως φωλίτης(ὲ)—Βάλτε ἓνα πρόσφωλ· νὰ γεννήσῃ ἡ ὄρνιθα.—"Ἐβχαλες φωλίτ' τὴν ὄρνιθα ;

P

Paglì(τὸ)=γυναικεῖο καλτό

ραχασμάδα(ῆ)=ἡ χαρσμάδα.— Πὲ τὴ ραχασμάδα με γεῖδε.—"Ἐνοιξαμ' ραχασμάδα στὴ θύρα.

ραχνιὰ(ῆ)=ἡ αἰθάλη.—Κόλλσε ἡ ραχνιὰ τῆς ἀφτριας.

ρετσπέρκος η ο=γεωργικός.—Ὁ Ἅγιος Μόδεστος ἐν' ρετσπέρκος ἄγιος καὶ τὸν γιόρταζαμ' στὶς δεκοχτὼ τῇ Χριστουγεννιάτ'.

ριζόπλα(τὰ)=τὰ μικρὰ ριζίδια τῶν φυτῶν με τὰ ὁποῖα γίνεται ἡ ἀπορρόφηση τροφῶν ἀπὸ τὸ ἔδαφος.

ροδάν'(τὸ)=ἐργαλεῖον ὕφαντικόν, γύρω στὸ ὁποῖο εἶναι περιτυλιγμένο τὸ νήμα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ μαζεύεται στὰ μασούρια.

ροκώννουμ'=χώννομαι με ὀρμή μέσα σὲ ἓνα χώρο ἀνοιχτό, ἀνακατεύομαι σὲ μιὰ διαμάχη.—Ροκώνται στὴ σπηλιά.—Ροκώθηκε στὴ φιλονικία.

ρούπα(ή)=τὸ ρόπαλο.—Νὰ πηγαίνε πε δῶ. Σὰ βάρω μινὰ ρούπα θὰ σὲ κάνω τὸ δερβιγιέ σ'.

Σ

Σάλ'(τὸ)=ἡ ξύλινη καταπακτὴ μὲ τὴν ὁποία περνοῦν τὸ ποτάμι.

σάλμα(τὸ)=ὁ σανός, χοντροκομμένο ἄχυρο.—Αὐτὸ δὲν ἔναι ἄχυρο, ἔναι σάλμα.

σαλὸς-ἡ-ὁ=μωρός.—Σὰ σαλὸ παιδὶ κάν'ς.

σαλταμάρα(ή)=μάλλινο ἐπενδύτης (ιδ. φορεσιά).—Θὰ βάλω τὴ σαλταμάρα.

σαμούρ'(τὸ)=τὸ δέρμα τῆς ἰκτίδος.—Πὲ τὸ σαμούρ' φκιάνοῦμ' γουνώματα.

σάπ'(τὸ)=ἀσθένεια τῶν ζώων ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲ μποροῦν νὰ φᾶνε καὶ κουτσαίνουν. Παρουσιάζεται συνήθως σὲ ἐποχὴ ξηρασίας.—Σύρνεται σάπ' ὁ πάρχει ἐπιδημία τοῦ σάπ'.

σαφρακιάζω=μαλακώνω, ζαρώνω.—Σαφρακιάζνα τὰ χέρια πε τὸ πολὺ πλύσιμο.

σβιτζηρίζει=λέγεται γιὰ τὸν σβιτζηρό.—Ὁ σβιτζηρός σβιτζηρίζει.

σεβαίνω=μπαίνω.—Σέβαν στὸ βότανο.

σειγίζουμ'=σπεύδω νὰ περτομασθῶ.—Σειγίζουμ' νὰ βιτίσω λήγορα.

σειγισμός(ῥ)=γρήγορη περτομασία σκάκια.—Τὸ σεγισμὸ ἔχτε δῶ πέφα, ποὺ σὰς κατακλάδι'.

σέλλα(ή)=τὸ φάρδος τῆς ἀνδρικοῦς βράκας (τσάκισ') ἀνάμεσα στὰ σκέλη, ἢ σέλλα τοῦ ἀλόγου.

σερβέτα(ή)=τὸ σάλι ποὺ ἐτάσσον ἐπάνω στὸ φέσι.

σεφέρ'(τὸ)=ἡ φορὰ.—Κάθε σεφέρ' σουτούσανα τὰ σουτζούκια στὸ βελτέ.

σεχιάβεζι(τὸ)=τὸ εἶδος ὑφάσματος μὲ τὸ ὁποῖο καλύπτουν τοὺς καναπέδες.

σημαντικός ιὰ-ὁ=ἐξευγενισμένος, ἀξιόλογος.—Ὁ Ἀναστάς ἔν' πε τις σημαντικοὶ τις ἀθροῦν' στὸ χωριό.—Μινὰ σημαντικὰ γυναῖκα.

σινί(τὸ)=τὸ τραπέζι.—Πάντε παιδιὰ, βάλτε τὸ σινί νὰ ψᾶμ'.

σκάβγια(ή)=ἡ κάμδη.—Πὰ στὰ ξύλα ἔναι πολλὲς σκάβγιες.

σκαμνίσια (τὰ)=παιχνίδι κατὰ τὸ ὁποῖο πολλὰ παιδιὰ σκύθουν, στηρίζουν τὰ χέρια στὸ ἔδαφος σὲ σχῆμα γεφύρας. Τὸ πρῶτο παιδὶ ἀρχίζει νὰ πηδᾷ πάνω ἀπὸ τὰ ἄλλα ποὺ μένουν σκυμμένα καὶ ἀφοῦ πηδῇσαι ἔλα, παίρνει θέση τελευταῖο. Κατόπι πηδᾷ τὸ δεύτερο, τρίτο κ.ο.κ.

σκαφοδούλ'(τὸ)=βάσις τραπεζοειδῆς ἐπάνω στὴν ὁποία τοποθετοῦν τὴ σκάφη γιὰ νὰ εἶναι ὑψηλά.—Βάλ' τὴ σκάφ' πὰ στὸ σκαφοδούλ'.

σκεπὸς(ὁ)=ἡ στέγη.—Ὁ σκεπὸς τῆς ἐκκλησιᾶς.—Ἐπесе κάτ' πε πάν' τὸ σκεπὸ.

σκομίζουμ'=διαλύομαι, διασκορπίζομαι.—Ὁ κόσμος σκομίστηκε.

σκομιστὰ=σκόρπια, χωριστὰ.—Σκομιστὰ ἔρχονται.

σκουλωτὸ(τὸ)=εἶδος ὑφάσματος ὑφασμένο κατὰ τρόπον, ὥστε οἱ κλωστὲς νὰ προεξέχουν καὶ νὰ διπλοῦνται εἰς εἶδος θηλιάς.

σκυλογυάλ'(τὸ)=ἡ τζελατίνη.—Γηῦρε σκυλογυάλ' μέσ' τὴς πέτρες.

σουμάδ'(τὸ)=τὸ σημάδι, πληθ. σημάδια (τὰ)=ὁ ἀρραβών.—Πόψα θὰ ν' ἔχουμ' σουμάδια.—Δώκαμ' σουμάδια.

σουρβάτικα(ῆ)=τὸ τυρόγαλο.—Συνών. τζίρα (ῆ).

σουρδαλιά(ῆ)=ὄν. δένδρου καρποφόρου, ποὺ παράγει μικροὺς καρποὺς (σούρδαλα) στὸ μέγεθος μούσμουλου περίπου.

σουρελιὸ(τὸ)=στενὸ χαντάκι ποὺ περνάει νερό.—Τὸ νερὸ ἔκανε μονάχο σουρελιό.

σουρὸς-ῆ ὁ=ξανθός.—Τὸ παιδί ἐν' σουρό.—Τὰ μαλλιά τ' ἐν' σουρά.

σταβάρ'(τὸ)=ὁ ρυμὸς τοῦ ἀρότρου.—Βάλ' τὸ σταβάρ' πὲ κεῖ.

σταλιὸ(τὸ)=τὸ μέρος ὅπου μένουν (σταλίζουν) τὰ πρόβατα.—Γήφερανὰ τὸ πρόβατο στὸ σταλιό.

σταφλουρουσί(τὸ)=σταφύλια συντηρημένα μέσα σὲ μούστο. Μέσα ρίχνουν καὶ συνάπι τυλιγμένο σὲ μικρὰ σακκίδια, καὶ νὰ βρεῖ γέυση καὶ νὰ συντελεῖ στὴ διατήρηση τοῦ σταφυλίου.

σταφνίζω=χτυπῶ ἔξαφνα.—Τὴν σταφνίσαν.

σταυδέκ'(τὸ)=τὸ πέτρινο γούδι ποὺ μέσῃ τοῦ βουρ πλωγούρι, κατὰ κλ.π.

σταυράκ'(τὸ)=πρῶτο γέ τοῦ βανέσιου ὀλλοῦ: κανέλλα (ῆ).

στοχώ=λησμονῶ.—Στόγησα τὸν μὰ σ'—Πέρασα, τὰ στόγησα γούλα. — Δὲ διὰ στοχῶ ὅσα μὲ γεῖπες.

συνδανλίζω=καθαρίζω τὸ φούρνο (ἐν βρεγμένο πανί).

συνδανλίστρο(τὸ)=τὸ βρεγμένο πανί μὲ τὸ ὁποῖο καθαρίζουν τὸ φούρνο.

συμμοίρσα(ῆ)=προσωνυμία τῆς ἀποθνήσκουσας συζύγου ἐνὸς ἀνθρώπου ἐκ μέρους τῆς νέας συζύγου ποὺ ἐνυμφεύθη.—Ἡ μακαρίτισα ἡ συμμοίρσα μ'.

συνδυχαίνω=λέγω, συζητῶ.—Τί συνδυχαίνεις τώρα; Τὸ λόγο δὲν ἀπόσασε κ' ἡ συνδυχιά κρατιέται (τραγ. δημ.).

σύρνομαι=σύρνομαι, μεταδίδομαι (ἐπὶ ἀσθενειῶν).—Σύρνομαι πὰ στὴ γῆ.—Σύρνετ' ἀρρώστια στὸ χωριό.

σύρτης(ὁ)=ξύλινο πτύο μὲ τὸ ὁποῖο γυρίζουν τὸ σιτάρι.

συρτίζω=σπρώχνω τὸ σιτάρι μὲ τὸ σύρτη.—Πάρ' τὸ σύρτ' καὶ σύρτσε τὸ γέννημα.

σφάλαγας(ὁ)=ὁ τυφλοπόντικας.

σφαλαγια(ῆ)=ἡ τρύπα τοῦ τυφλοποντικιοῦ.

σφαλαγιές(οἱ)=τὰ συρίγγια τοῦ φυματικοῦ.—"Εχ' σφαλαγιές ὁ ἄθρωπος.

σφάτος(ὁ)=ὁ συμπεθέρος.—"Ερκοῦνται γοὶ σφάτοι.

σφίχτρος(ὁ)=ξύλινη σφήνα, ἐμπηγνυομένη σὲ ὀπὴ στὸ ἄκρο τοῦ ἀντιοῦ (ἀργαλειοῦ) γιὰ νὰ τὸ συγκρατῇ.

σώπα(ή)=ἡ ράβδος.—Πάρε τὴ σώπα καὶ χτύπα.—Λέγεται ἔτσι, ἐπειδὴ συνήθως μὲ τὴ ράβδο ἐπιβάλλουν τὴ σιωπὴν.

Τ

Ταβάχανες(ό)=τὸ θυροδεψείο.

ταβλᾶς(ό)=ὁ δίσκος—Βάλλ' τὸ ποτήρ' πὰ στὸ ταβλᾶ.

ταγιάζω=γίνομαι ταγκός.—Ταγιάζ' τὸ βούτυρο.—Ταγιάζ' τὸ λάδ'.

ταγιάρκος=ταγκός.—Ταγιάρκες σαρδέλλες.—Ταγιάρκο βούτυρο.

ταγίζω=τρέφω, δίνω τροφὴν δωροδοκῶ.—Θὰ πὰ νὰ ταγίσω τίς ὀρνίθες.

—Ἐν' ταγισμένος αὐτὸς (ἐδωροδοκήθη).

ταγίν'(τὸ)=τὸ φαγεῖ, ἡ μερίδα.—Πῆρε ὁ καθαινένας τὸ ταγίν' του.—Τὸ δῶκε τὸ ταγίν' του.

τάζω=ὀπόσχομαι.—Τάζω κερὶ στὸν ἄγιο.—Τάζω στὸ παιδί παρὰδες.

τάμα(τὸ)=ἡ ὀπόσχεση.—Ἐχω τάμα στὴ βανεῖγια.

τάκος(ό)=κοιμᾶτι, εὐρωστος γυναῖκα.—Ἐκοψε τὸ δέδρο καὶ τῶκανε τάκους.—Τί τάκος ἔν' αὐτῇ!

ταλέρ'(τὸ)=πιατέλλα γιὰ τσιγάρα.

ταμάχ'(τὸ)=ἡ ἀπληστία.—Τὸν ἔφαγε τὸ πολὺ τὸ ταμάχ'.

ταμαχιάρες(ό)=ὁ ἀπληστος, ὁ πλεονέκτης (λ. τ.).

τάπα(ή)=τὸ σκέπασμα τοῦ χειριτοῦ.—Πετάχκε ἡ τάπα τῆς τίνας.

ταπιό=καὶ ἕως, μόλις.—Ταπιό κἀνάνα καὶ πέρα.

ταρακλίδιο(ό)=εἶδος ὑψιματός ποὺ τὸ στρώνουν σὲ σέτια κἀναπέδες.

ταφειό(τὸ)=τὸ νεκροταφεῖο.—Πήγαυαμ τὸ βεθαμένο στὸ ταφειό.

τελιάζω=θάνω τὰ τέλια (συρματα ἐπιχρυσά). Τελιάζουμ'τὴν νύφ'.—Νύφ' πὲ τὰ τέλια, γαβρός πὲ τὰ κουρέλια.

τερλίκια(τὰ)=εἶδος παντόφλας.

τζαβαλαδίζω=ἀγωνιῶ, προσπαθῶ νὰ λυτρωθῶ.—Τζαβαλάτσε, μὰ δὲ βόρσε ὁ καημένος.

τζαμάλα(τὸ)=καρναβάλι πληθ. τζαμάλες.

τζάμαλος(ό)=ὁ καρναβάλος.—Γίνουμαι τζάμαλος, ὁ ἕνας καρναβάλος ὀνομάζεται καὶ τζαμάλα.(ή) Κάθε τζαμάλα ἔχει καὶ ἕνα ὄνομα.—Βασιλές, σφουγιάρες, διαβόλος, δαβουλτζῆς κλπ. καὶ παίζει καὶ ἀνάλογο μέρος.

τζάν τζίν=στὴ φράση.—Πῆγα στὸ σπίτ' τζάν τζίν κανεῖνας δὲ γήδανα.

τίτι=ἔτσι φωνάζουν τὸ σκυλὶ γιὰ νὰ φύγει (τοῖσι στίς Σ. Ἐκκλησίες).

τίτοι(τὸ)=τὸ αἰδοῖον τῆς γυναικός, συνών. μαρραφέτ', ζάκατο, πουτοί.

τιφτίκ'(τὸ)=ὑφασμα ξεσχισμένο.—Ἐγινε τιφτίκ'.

τοζλοῦκ'(τὸ)=γκέττα χωρὶς πατοῦνες.

τόκα(ή)=χονδρὸ ποτήρι γιὰ νερό, τὸ χτύπημα τῶν ποτηριῶν ὅταν πίνουν.—Πάρ' τὸ ποτήρ' σου νὰ κἀνουμ' τόκα.—Δόσε μ' τὴ δόκα.

τοκάς(ό)=ἡ πόρπη.—Δὲν ἔχ' τοκά ἡ ζών' μου.

τόπακας(ό)=φύλλακις ἄγρυπνος ἐνὸς μέρους, ἐκεῖνος ποὺ μένει διαρκῶς

στὸ ἴδιο μέρος, στοιχειό.—Ἐγίνες τόπακας ἐδῶ.—Κουρβουλώθηκες σὰ δόπακας.
τούβα(ή)—ὁ λόφος, μικρὸ ὕψωμα.—Νέβκε πὰ στὴ τούβα.—Κατρακὺ-
 ληξε πὲ τὴ τούβα.

τουβάν(τὸ)—ἔτσι ὀνομάζεται κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς ἀνάποδες πλευρὲς τοῦ
 βαγενισῶ.

τουβανίζω—δέρνω μὲ τὸ γρόνθο.—Θὰ σὲ τουβανίσω ἄσκημα.

τούλγος—τί εἶδους.—Τούλγος ἄθρωπος ἐν' αὐτός! = Πληθ. τούλγα.—
 Τούλγα πράματα ἐν' αὐτά;

τουρρουν(τὸ)—ἡ διόπτρα, τηλεσκόπιο.—Γοί Γερμανοὶ γείχωνα τουρρουν-
 νια καὶ γήγλεπανα.

τουρρουνίζω—πκρατηρῶ μὲ τὸ τηλεσκόπιο.

τουρλώνουμ—τεντώνομαι ἐπιδεικτικά, κορδώνομαι.

τούρτα(ή)—τὸ φακίδι.—Τούρτα πὲ τὶς πούλιες (πούλιες=χρυσὲς καρφί-
 τες ποὺ ἐβάζεν ἐπάνω στὸ μαντήλι).—Ἐβαλε τὴ δούρτα τς.

τουφάν(τὸ)—χιονοθύελλα.—Δὲν ἐν' χιόν' αὐτό, ἐν' τουφάν'.

τράβαλα(τὰ)—τὰ δάσκηνα.—Ἄλλα τράβαλα ἔχουμ' τώρα.

τραβίζω—τραβῶ, προχωρῶ.—Τώρα βίτσομ' ἄλλα ποὺ τραβίζουμ'.

τραχανὸς ἄλλως τραχανάς. Τὰ γνωστὰ συμπιχά.

τραχανιά(ή)—ἡ μυρουδιά τοῦ τραχανά.—Τραχανιάς μυρίζ'.—Σπίτι μου
 σπιτίζοι μου τραχανιάς μυρίζ' (παραμία).
τράχωμα(τὸ)—ἡ πρῶτα.—Κάθε χρόνο γαλούνα χαρές, καὶ δὲ νορεὶ ὁ
 βαβᾶς νὰ πλερώσ' τὸ τράχωμα.

τρεχούλα(ή)—ὁ μεγάλος τροχός.—Τὴ μύλου ἡ τρεχούλα.

τρεχούλια(τὰ)—οἱ τροχοὶ τοῦ ἀραμπῆ.—Τὴ ἀμαξιοῦ τὰ τρεχούλια,

τρηδόνα(ή)—σकुलήκι που πκρουσιάζεται στὸν πρωκτὸ τῶν ζώων, διαρ-
 κῆς κίνησις ἀπὸ ἀνησυχία.—Ἐδγαλε τρηδόνες.—Τρηδόνες ἔχ' αὐτός.—Τρη-
 δόνιασες πιά καὶ δὲ σὲ κάταν.

τρίζω—τρίζω, φλυαρῶ.—Τί τρίζ-ς κεῖ πέρα σὰ βισνὸς τρεχός.

τρίτσα-κάτσα. Στὴ φράση: Τρίτσα κάτσα δὲν ἔχ'—δὲ χωρεὶ ἀναβολή. Στὶς
 Σαρ. Ἑκκλ.: **τρίτσε-κάτσε**.

τσαβελίζω—κοροϊδεύω βγάζοντας τὴ γλῶσσα.—Κεῖνος τὸ χούγιαζε καὶ
 κεῖνο τὸν τσαβελίζε.

τσάβελο(τὸ)—τὸ κουρέλι.—Αὐτὸ δὲν ἐν' ροῦχο, μόν' τσάβελο ἔναι.

τσαβεύουμ—στολιζομαι.—Γούλ' μέρα στὸ γαθρέφτ' κάτα καὶ τσαθεύται.

τσαγαρώνω—ἀναρριχῶμαι.—Τσαγαρώνω πὰ 'ς τὸ βαῖρ'.

τσακάτ(τὸ)—τὸ μέτωπο.—Τὴ Γιάνν' τὸ τσακάτ'.—Τὴ βοδιοῦ τὸ τσακάτ'.
 —Τὸν χτύπησε πὰ στὸ τσακάτ'.

τσάπισμα(τὸ)—τὸ σκάλισμα μὲ τὴν τσάπα.

τσαπιτσάκια(τὰ)—δύο μικρὰ ξυλάκια ποὺ χρησιμεύουν γιὰ νὰ ρυθμίζουν
 τὴν πτώση τοῦ σίτου ἐπάνω στὴ μυλόπετρα ἀπὸ τὴ σκάφη. Χτυχοῦν ρυθμικά,

ἔταν ἐργάζεται ὁ μύλος (ἢ λ. ὠνοματοποιημένη).

τσαπτσάπκας(ό) θηλ. τσαπτσάκκ=φλύαρος.

τσαπτσαπκίζω=λέγω πολλά, φλυαρώ.—Τί τσαπτσαπκίζεις ἔτοῦ.

τσαρπαλιῶ=ξεσχίζω μὲ τὰ νύχια.—Τὸν τσαρπάλε τὰ μοῦτρα.

τσατήρ—**πατήρ**=ὁπωσδήποτε.—Τσατήρ—πατήρ δὲν ἔχ'ς γλυτωμό.

τσάτσα(ή)=προσωνυμία τῆς μεγαλύτερης ἀδελφῆς.—Γῆρτε ἢ τσάτσα πὲ τ' ἀβέλ'.

τσατσόπηττα(ή)=πρόχειρα ψημένη πῆττα (πῆττα τῆς τσάτσας).—Σκοπιανὴ τσατσόπηττα ρώγα τσουμπιανή. (ἐκλεκτὰ πρᾶγματα).

τσαχείλς(ό) θηλ. τσαχείλα=ἐκείνος τοῦ ὁποῖου προεξέχει τὸ κάτω χεῖλος ἄσχημος (θρиси́а).

τσευγάρ(τό)=βοηθητικὸ ζευγὸς βοδιῶν ποὺ τὰ ζεύγουν στὸ ἀμάξι μαζί μὲ ἄλλο ζεῦγος, γιὰ νὰ ὀργώσουν πολὺ σκληρὸ ἔδαφος. — Δὲ ἔορεῖ νὰ θγάλ' τὸ ἡτ'ρ' τ' ἀμάξ' κι' ἔβαλανα τσευγάρ'.

τσέτλα(ή)=ξύλο μικρὸ σχισμένο καθέτως σὲ δύο μέρη. "Όταν δύο ἄνθρωποι εἶχαν συναλλαγή ἔνωναν τὰ δύο ξυλάκια ὅπως ἦσαν προτοῦ σχισθοῦν καὶ ἔκαναν μιὰ ἐγκοπὴ (κερτίκι) καὶ στα δύο καὶ ἔπαιρνε ὁ καθένας ἓνα ξυλάκι. "Όταν γιὰ δεύτερη φορὰ ἔκαναν συναλλαγή, ἔκαναν δεύτερη ἐγκοπὴ κ. ο. κ. "Έτσι μὲ τίς ἐγκοπὲς ἤξαιραν πόσες φορές ἔδανείσθη ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο ἢ πόσα χρήματα ἔδανείσθη καὶ ἔτι ἄλλο. Ἀπὸ τὴν δὲ χωροῦσε δίδει ἔπρεπε γὰρ τακτικά τὸν οἱ ἐγκοπὲς.

τσιάζω=φωνάζω. Κυριολεκτεῖται ἐπὶ τῶν πτηνῶν.—Τὸ πουλόπλο χάν' τὴ μάσσα τ' καὶ τσιάζ'.

τσιμπλήδα(ή)=σπιθήρας, ἑξυπνὸς ἄνθρωπος.—Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος τσιμπλήδα ἔν'.

τσιλα(ή)=ἡ διάρροια.—Τὸν ἔπιασε μιὰ τσίλα!

τσιλ'(τό)=πέρδικα τοῦ κάμπου.—Σκότωσα πέδε τσίλια.

τσιλιγρός ἢ δ=ἄδύνατος, ἱχνός.—Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἔναι τσιλιγρός.

τσιουπρα(τὰ)=τὰ στέμφυλα.—Βράζουμε τὰ τσιουπρα καὶ φκιάνουμ' ρακί.

τσιριμάς(ό)=ὁ χαρταετός.—Πελοῦνα τὸ τσιριμά τὰ παιδιά.

τσιίτσα=ὀλίγο.—Τσίτσα προζύμ' θῶσε μ'.

τσιτσι(τό)=ἔτσι ὀνομάζουν τὸ κρέας τὰ μικρὰ παιδιά. — Θέλω τιτσά. — Δώσε μ' τιτσά.—Νὰ βέδε δόμ' τιτσά=γιὰ κείνους ποὺ ψωνίζουν χωρὶς νὰ ρωτοῦν τιμὴ.

τσιτσινιά(ή)=ἡ κόπρος τῆς ὀρνίθος, κουτσιλιά. Τὸ ρ. τσιτσινιών.

τσιτσιδος ἢ ο=γυμνός.—Πόμνε τίτσιδος.

τσόλ'(ή)=τρίχινη κουδέρτα, πληθ. τσόλια (τὰ)=στρώματα, οἱ ἀποσκευές. πῆρε τὰ τσόλια τ' καὶ διάθε.

τσουβί(τό)=τὸ μέρος ποὺ περνοῦν τὴ φούντα τοῦ φεσιῶ, τὸ τσαμπὶ τοῦ σταφυλίου.

τσουβιανή(ή)=εἶδος σταφυλίου κόκκινου μὲ λεπτὲς ρόγες.
τζουβούσ(τὸ)=τὸ γλέντι, τὸ συμπόσιο.—Γεῖχμ' ἔνα τσουβούσ' πόψα.
τσούζω=πίνω πολὺ, τὸ τρίτο πρ. τσοῦζει=πονεῖ δυνατά.—Οὔφ' τσοῦζ'.
 —"Εἶδαλε σπέρτο πὰ στὴ βληγὴ κι' ἔτσουζε.—Κάπου κάπου τὰ τσοῦζουμ'.
τσουλτούρ(τὸ)=κληθ. τσουλτούρια (τά)=αἱ ράβδοι πάγου ποὺ κρέμουνται ἀπὸ τὰ κεραμίδια κατὰ τὴ χειμερινὴ περίοδο, τὰ πλατεῖα ἔντερα τοῦ χόι-ρου.—Τὰ τσουλτούρια κρέμουσανα πὲ τὰ κεραμίδια.—Τὰ τσουλτούρια τὰ πεφρικιάζνα, τ' ἀλατοπιπερίζνα, τὰ κάννα μπουρλιά καὶ τὰ κρεμοῦνα πὲ τὴν ἄφτρια.
τσουνι(τὸ)=ἡ οὐρά τοῦ ἀχλαδιοῦ.
τσούρταλο(τὸ)=ξεσχισμένο πανί, κουρέλι.
τσουρτσουρίζ'=λέγεται γιὰ τὸ νερὸ ποὺ τρέχει ἀπὸ στρόφιγγα ἢ ἀνάμεσα σὲ πέτρες ἀπὸ κάποιον ὕψος μὲ τὸ χαρακτηριστικὸ του κρότο.
τσουτσούδα(ή)=ἡ πλεξούδα τῆς γυναίκας.—Γοῖ τσουτσούδες τὴ κοριτσιοῦ. "Ἀλλως τσουτσούδια (τά).
τωρνὰς ἢ τωρνά=λίγα προτῆτερα, τώρα δά.

Υπάρχοντα(τά)=τὰ πλούτη, ἡ περιουσία.—Υἱνά σὲ κοροϊδέψω, νὰ σὲ πάρω τὰ ὑπάρχοντά σ'.

Υψώμο=ἀντίδωρο.

Φαγανὸς ἢ δ=ἐκείνος ποὺ τρώγει πολὺ.—Ὁ δῶκος ἔναι φαγανός.
φαγίζω=δίδω τροφή στὰ μικρά.—Φαγίζω τὸ πούλι.—φαγίζω τὸ παιδί.
φαγουριό(τὸ)=τὸ μάλωμα, ἡ φιλονικία.—Πιάστικα πὲ τὸ φαγουριό.—Δὲν ἔν' καλὸ αὐτὸ τὸ φαγουριό.

φάδ(τὸ)=τὸ ὑφάδι, χονδρὸ νήμα, κρόκη.

φαδίζω=θάβω τὸ φάδι στὸν ἀργαλειό, ὑφαίνω.—"Εἶδαλε τὸ λάκκο νὰ φαδίσ'.

φαίνω=ὑφαίνω, ξεφαίνω=τελειώνω τὴν ὕφανση.—Φαίν' καὶ ξεφαίν'.

φανὸ(τὸ)=τὸ φανερό.—Τὸν ἔδγαλε στὸ φανό. Συνών.—Τὸν ἔδγαλε στὸ μεγδάν'.

φεγομαχεῖ=φέγγει πολὺ.—Φεγομαχεῖ τὸ φεγάρ —φεγομαχεῖ ὁ γήλιος ἢ λάβρα, τὸ πρόσωπο κ.ο.κ.

φελλι(τὸ)=ἡ φέτα.—"Ενα φελλι ψωμί.

φέλλ(τὸ)=τὸ ἐμβόλιο.

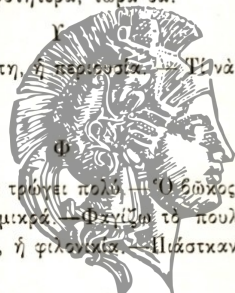
φελιουργιὰ(ή)=τὸ φλαμούρι.—Τ' ἄθια τῆς φελιουργίας.—Θὰ πὰ νὰ μαζέψουμ' φελιουργίταια ἄθια.

φηκριέμαι=ἀκροῶμαι, ὑπακούω.—Μὲ φηκριέται τὸ παιδί μ'.

φίλιος(ὁ)=ὁ ἐλέφας.

φίλιδισι(τὸ)=τὸ ἐλεφαντόδοντο.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

- φιλιδισένιος -ια -ιο** = ὁ παρασκευασμένος ἀπὸ φίλιδισι. — Φιλιδισένιο χτέν'.
- φίνω** = ἀφίνω. — Δὲ φίν' τίποτε.
- φιδιῶ** (τὸ) = ὄνομ. πολὺ μικροῦ πτηνοῦ.
- φιριλιδάκ'** (τὸ) = σούρα. — Σὰ φιριλιδάκ' γυρίζ'.
- φκέδρι** (τὸ) = τὸ θούκεντρο. — Θὰ πάρω τὸ φκέδρι νὰ λιαλήξω τὰ βόδια.
- φκυάρ'** (τὸ) = τὸ πτύον. — Πὲ τὸ φκυάρ' πετοῦμ' τὸ χῶμα.
- φλάσκα** (ῆ) = ὁ ἀραβόσιτος.
- φλογίζω** = καίω, ἔχω πυρετό, — Φλογίζ' τὸ τσκατ' δου.
- φλόγος** (ὁ) = ὁ κόμβος, φλόγος τοῦ μανδηλιοῦ πρὸ φοροῦν αἱ γυναῖκες στὸ κεφάλι.
- φλούδα** (ῆ) = ὁ φλοῖος. — Ἡ φλούδα τῆ δέδρου. — Θὰ θγάλω καὶ ὅσες φλοῦδες ἀδρένιο.
- φορεσιὰ** (ῆ) = ἡ ἐνδυμασία. Ἡ ἀνδρ. ἐνδυμασία ἀπετελεῖτο πλήρης ἀπὸ τὸ φέσι, τὴ σκλητάμρα (μᾶλλον ἐπενδύτης) ἢ τσκατοίρ' (βράκα ἀνδρική μᾶλλον), τὰ τσουράπια καὶ τὰ γεμενιά ἢ τίς κουφοῦρες (ὕποδήματα)
- φοριὸ** (τὸ) = τὸ φορτίον.
- φουκάρ'** (τὸ) = ἡ θήκη τοῦ μαχαίρου. — Βάλ' τὸ μαχαίρ' στὸ φουκάρ'.
- φουκί** (τὸ) = ὁ πνεύμων. — Τὸ φουκί τὰ φουκιά τ'.
- φουρνέφι** (τὸ) = ξύλο μὲ τὸ ἐπὶ ᾧ ρίχνουν τὸ ψωμί στὸ φούρο ἄλλως φουρνέφ' (τὸ). — Θὰ θγάλω τὸ ψωμί πὲ τὸ φουρνέφ'.
- φούσκα** (ῆ) = ἡ φουσκίς τοῦ νεροῦ πρὸ θράξιν τοῦ σαπουνιοῦ κ.λ.π.
- φουσκι** (τὸ) = τὸ λίπος. — Τὸ φουσκι τῆ κουπριγιά φουσκι τὴ λέμ'.
- φροκάλ'** (τὸ) = ἡ σκούπα. — Πὲ τὸ φροκάλ' φροκαλίζουμ'.
- φροκαλιῶ** καὶ **φροκαλίζω** = σκούπίζω, σαρώνω — Φροκαλίζω τὸ χαγιάτ.
- φτάνω** = ἔρχομαι, φθάνω σὲ ὥριμη ἡλικία, ὥριμάζω. — Ἐφτασε τὸ παιδί τ' ὁρεῖ νὰ δουλέψ'. — Τὰ πίδακα ἔν' φτασμένα.
- φταχάριστος -η -ο** = πανευτυχής. — Φταχάριστος ἄθροπος.
- φτεναίνω** = γίνομαι φτενός, λεπτός.
- φτενός -η -ο** = λεπτός. — Φτενὸ ξύλο. — Δγὲ τί φτενός ἔναι. Συνών. λειανός -ῆ -ό.
- φτέρσιμο** (τὸ) = ὁ παρμός. — Ἄλλο τὸ φτέρσιμο, ἄλλο τὸ θήξιμο.
- φτι** (τὸ) = τὸ ἀφτί πληθ. φτιά (τὰ). — Τῇ βοδιοῦ τὰ φτιά πονοῦνα. — Τὸ βο-νοῦσε τὸ φτί.
- φτινόπωρος** (ὁ) = τὸ φθινόπωρο.
- φτύσμα** (τὸ) = ὁ σίελος. Συνών. σάλιο καὶ ἐπιθ. σαλιάρς — σαλιάρκος — Δρέ-χνα τὰ σάλιατ'. — Νεροπέλυκ' ὁ στόμας του (πέφτουν τὰ σάλια του).
- φυσκόσταρο** (τὸ) = ὁ ἀραβόσιτος.
- φύτια** (τὰ) = φυτίλια, λόγια συκοφαντικά. — Τὸν ἔβαλε φύτια.
- φυντῆς** (ὁ) = ὁ συκοφάντης ἄλλως φυτνατζής.

φώκια(ή)=τὸ ἀνεμοπύρωμα.—Ἐκεῖνος πῶχ' τῇ φώκια καπνίζεται φωκοπέτοσ' καὶ γινίσκει.

φωτὰ(τὰ)=ἡ ἑορτὴ τῶν Φώτων τῶν Θεοφανείων.—Τὰ Φωτὰ ρίχνουν τὸ σταυρὸ στὸ βοταμό.

X

χάδρο(τὸ)=ἡ χάνδρα. ἡ ἴρις τοῦ ματιοῦ.—Τῇ ματιοῦ τὸ χάδρο.

χαλαβρώνω=κάνω ἕναν νὰ πονέσει πολὺ.—Τὸ χτύπες τὸ παιδί.—Χτύπσε καὶ χαλαβρώθηκε.

χαλίνωσ'(ή)=ἡ θηλιά πού περνοῦν στὴ θελόνα τῆς κάλτσας.—Μὴ δρὰς τὴ γλωστὴ θὰ χάσω τίς χαλίνωσες.

χαλκάς(ὁ)=ὁ κρῖκος. Συνών. κρίκελλο (τό).—Τ' αὐγά τὰ περνοῦνα πὲ τὸ χαλκὰ (ἄμα περνοῦσαν ἀπὸ τὸ χαλκὰ ἐσήμκινε ἔτι εἶναι μικρὸ τὸ ἀβγό).

χανούκος-η ο=κούφιος, ἀνοιχτός.—Χανούτικο σπῖτ'.

χαρὰ(ή) στὴ φράση: μόν' χαρά.—Γιομάτος (η ο) χαρά.—Σήμερα γεῖμαι μόν' χαρά.

χαραῇ(ή)=τὰ χαράμικια.—Θὰ νερῶ τὴ χαραῇ.

χατζῆς(ὁ) θηλ. χατζέσσα=ἐκεῖνος πὺ πῆγε στοὺς ἁγίους τόπους. Ἡ ὑποδοχὴ τοῦ χατζῆ ἔταν ἐπέστρεψε γιόνα πονηγυριή. Τὸν ὑπεδέχοντο πολλὸς κόσμος καὶ οἱ παπάδες μὲ ἄμνια καὶ ἐσκατεῖνα, ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό. Ἡ γυναῖκα τοῦ χατζῆ, χατζῆδενα.

χειμάζ'=χεινίζει.—Χεῖμας' ὄσω.

χειμὸς(ὁ)=ὁ χειμῶνας.—Ἐρκεται ὁ χειμὸς. Ἄλλως χειμῶνας.—Τρεῖς μῆνες ἀνοιξη καὶ τρεῖς τὸ καλοκαίρ', τρεῖς μῆνες τὸ φθινόπωρο καὶ τρεῖς βαρὺς χειμῶνας.

χειροβολιάστρα(ή)=ἡ γυναῖκα πὺ ρίχνει τίς ψῆφες στὸ παιχνίδι «ψῆφες» (ἰδ. λ.). Βλ. καὶ Θρακικὲς Ἡθογραφεῖς τ. Γ' διήγημα οἱ ψῆφες Πολ. Παπαχριστοδούλου.

χειρόφτ'(τὸ)=τὸ γάντι.—Δῶσε μ' τὸ χειρόφτ' μου.

χλαπατσουρῶ=γελῶ δυνατά.—Τί χλαπατσουρίζς ἡρέ;—Στάθηκε καὶ χλαπατσούριζε.

χολέβα(ή)=κάλτσα ὑψηλὴ ὡς τὸ γόνατο μὲ σαγιάκι, τουζλούκια.

χουλούζς(ὁ)=ἐκεῖνος πὺ ἀποφεύγει τὴ δουλειά, ὀκνηρός.—Αὐτὸς ἔν' χουλούζς. Συνών. χουλούζκος.

χουχλουβάγια(ή)=ἡ κουκουβάγια.

χρειαστικά(τὰ)=τὰ ἐργαλεῖα.—Μάζωξε τὰ χρειαστικά.

χρεινιά(ή)=τὸ ἐργαλεῖο.—Πάρ' τίς χρεινιές κι' ἔλα.

χρεῖγια(ή)=τὸ ἀποχωρητήριο.—Πήγαίνα στὴ χρεῖγια.

χρηματῶ=εἶμαι ἱκανός, φέρω κάτι εἰς πέρας.—Χρηματῶ παντιοῦ.—

Χίτς δὲ χρηματῶ.

χρίζω = ἀσβεστώνω, σουδαρίζω. Συνών. χριγιῶ. — Χρίζω τὸ δουδάρ'. — Χριγιῶ τὸ δουδάρ' πὲ τ' ἀσθέστ'.

Χριστός(ός) = ὁ Χριστός. — Ἡ χριστὴ τοῦ Χριστοῦ.

χτυκιδ(τὸ) = ἡ φυματίωση. — Τὸν ἐπίασε χτυκιδ'.

χωραφομοίρ'(τὸ) = τὸ ποσὸν τῶν δημητριακῶν ποῦ παίρνει ὁ ἰδιοκτήτης ἀγροῦ, ποῦ δίδει σὲ ἄλλο τὸν ἀγρὸ του πρὸς καλλιέργεια. Συνών. βίθ' (τὸ). — Πῆρε τὸ χωράφ' μὲ χωραφομοίρ'.

Ψ

ψάλνω = ψάλλω, εὐρίζω, ἐπιπλήττω. — Ψάλνει καλὰ. — Θὰ τοῦ τὰ ψάλω.

ψαστίκ'(τὸ) = καὶ ψαστικί = τὸ ποντικοφάρμακο, τὸ δηλητήριο. — Ψαστικί γιὰ τίς ποτκοί. — Δῶσε μ' μάννα ψωμί. — Ψαστίκ' θὰ σὲ δώσω. — Ψαστίκ' νὰ γέν'.

ψηφα(ή) = τὸ ψηφιδωτό, ὁμορφή γυναίκα. — Αὐτὴ ἐν' ζαρεϊφικιά σὰ βζήφα.

ψηφες(οί) = παιχνίδι ποῦ παίζουν οἱ γυναῖκες μέσα στὴ σκάφη. Μία ἀπὸ τίς παίχτριες, ἡ χειροβολιάστρα, τίς ἀνακατεύει μέσα στὴ σκάφη, ἕως ὅτου κάθονται ὅλες μὲ τὴν ἀνάποδη ὀψη καὶ μὲ τὴν ἐπίχρυση. Κατόπιν ἀρχίζει νὰ παίξει, ρίχνει τίς ψηφες μέσα στὴ σκάφη καὶ κερδίζει ὅσες κάθονται μὲ τὴν ἐπίχρυση πλευρά. Κατόπιν παίζει ἡ δεύτερη γυναίκα, ἡ τρίτη κ.ο.κ. ἕως ὅτου καθήσουν ὅλες οἱ ψηφες μὲ τὴν ἐπίχρυση πλευρά.

ψηφιά(τὰ) = τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου. — Μὲ πόσα ψηφιά γράφεται ἡ λέξη. — Μήτε τὰ ψηφιά δὲ ξαί.

ψηφωτὸ(τὸ) = εἶδος ὑφάσματος μὲ τετοῦχωνα κεντήματα. Ἄλλα εἶδη ὑφάσματος : σαδρατσιλίδικο, σχετλές, ἡ διαβολόπανο, μαρμαροδέιμητο.

ψιχιά(ή) = τὸ ἐσωτερικό, ἡ ψυχὴ τοῦ ψωμιοῦ, καρυδιοῦ, βρεμδακιοῦ κλπ.

ψυχή(ή) = ἡ ψυχὴ, τὸ ἄτομο. — Κόλασε τὴ ψυχὴ της. — Χωρὶς πὲ πεδ-ακόσιες ψυχές.

ψιχίδια(τὰ) = οἱ ψίχες. — Τὴ ψωμιοῦ τὰ ψιχίδια.

Ω

ὠλελε = ἔκφραση πόνου. — Ὦλελε μάννα !

ὠς = μέχρι. — Ὦς τώρα, ὠς τὰ γύστερα, ὠς τὰ χτές, ὠς μεθαύριγο, ὠς τὴν ἄλλην.

Σ. τ. Δ. Παρά προσώπου δυναμένου νὰ γνωρίζῃ ἐγκυρότερον τὰ πράγματα τοῦ Παλαιοῦ καὶ Νέου Σκοποῦ ἐδόθησαν εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τύπον συμπληρώσεως καὶ κάτωθι πληροφορίαι.

Σελ. 145. 1) Ἐκτὸς τῶν χωρίων **Κάστρου** καὶ **Δαγνάκι**, ἐκ τῆς συνοικίσεως τῶν ὁποίων ἀπετελέσθη ὁ παλαιὸς Σκοπός, φαίνεται ὅτι καὶ τρίτος συνοικισμὸς ὑπῆρξε πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ Σκοποῦ, εἰς ὠριαίαν ἀπόστασιν, ἐπὶ τῆς παλαιᾶς ὁδοῦ πρὸς τὰς Σαράντα Ἐκκλησίας, πλησίον τῆς «Γούρνας» καὶ νοτίως τῆς θέσεως «Τσαγίρια», ὅπου ἀνεκαλύφθη ναὸς καὶ ἐρείπια σπιτιῶν.

2.—Αἱ λέξεις **ἐφκειανανα**, **ἐπαιρνανα**, **κάπιζανα**, καὶ τὰ παρόμοια, πρέπει νὰ γραφοῦν ἄνευ τοῦ δευτέρου βοθητικοῦ τόνου ἐπὶ τῆς ληγούσης, διότι οὕτω μὲ τὸν δεύτερον τόνον παραμορφοῦται κάπως ἡ γνησία προφορὰ τοῦ ἰδιώματος· τονίζοντος ἐντόνως τὴν **παιρνα** ἀκούσαν, μετὰ τοιαύτης ἐντάσεως, ὥστε νὰ δύνανται νὰ ἐξαρτηθῶσι ἐξ αὐτῆς καὶ τρεῖς καὶ τέσσαρες συλλαβαί.

Τσιπλάν'κος. Ἡ ὁρθὴ ἐκφορὰ τῆς λέξεως εἶναι «τσιπλάν'κος» (ἐκ τῆς τουρκ. λέξεως *τσιπλάν*) καὶ ὄχι *τσιπλάνκος*, καὶ σημαίνει γυνὴς καὶ ἐπί τῇ γυναικὶ καὶ **τσιπλάν'κος** ἥτοι ἐν τῇ γυναικὶ, ὁλόκληρος. Ἐπὶ τῆς εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Σκοποῦ δὲν λέγεται «Ἁγία Σωτήρα» Ἁγία Κυριακή, ἀλλὰ «**Ἀγι-Σωτήρα**» «**Ἀγι-Κυριακή**». Τὸ μαζώχκανα γνησιώτερον πρέπει νὰ προφερθῇ «**μαζώχκανα**» ἀντὶ **μαζώχκανα**.

Σελ. 146.—Τὸ ἐπώνυμον **Ἀστρινίδης** ἢ **Ἀστρεινίδης** δὲν προῆλθεν ἐκ τοῦ Καστρινὸς-Καστρινίδης, ἀλλ' ἐκ τοῦ Ἀστρινὸς Ἀστρινίδης, καθ' ὅσον ὑπάρχει κύριον ὄνομα **Ἀστρινῆς**, ἐξ οὗ καὶ τὸ **Ἀστρινίδης**.

2.—**Ὁ Καλὲς** ἦτοι τὸ Κάστρον, ἦτο φρούριον βυζαντινὸν ὑψωμένον ἐπὶ πελωρίου βράχου σχηματίζοντος ἐπὶ τῆς κορυφῆς του ὄροπέδιον, φαίνεται δὲ ὅτι ἀπετέλει συνέχειαν σειρᾶς παρομοίων φρουρίων πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς περιοχῆς, ὡς π.χ. τὸ βορείως τοῦ χωρίου «**Γέννα**» κείμενον φρούριον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου (Μαναστήρ ντερε) κ. ἄ.

3.—Ὡς πρὸς τὴν παλαιότητα τοῦ Σκοποῦ δὲν ὑπάρχουν ἐξηκριβωμέναι πληροφορίαι, καθ' ὅσον αἱ ἐν τῷ παλαιῷ νεκροταφείῳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (Ἐκκλησίας πυρποληθείσης ὑπὸ τῶν Γκιρτζαλήδων) διασωθεῖσαι χρονολογίαι δὲν ὑπερέβαιναν τὸ ἔτος 1730, ἕως τὸ 1700· ἡ δὲ μαρμαρινὴ πλάξ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Δημητρίου (ὑπεράνω τῆς εἰσόδου τοῦ νάρθηκος) χρονολογίας 1832, ὁμῶς περὶ ἀνακαινίσεως παλαιότερου ναοῦ, ἀγνώστου ἐποχῆς ἀνεγέρσεως. Ἦσως ὁ πρωταρχικὸς συνοικισμὸς, ὁ χρησιμεύσας ὡς πυρὴν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ κατόπιν Σκοποῦ, νὰ ἦτο παλαιὸς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν βυ-

ζαντινῶν χρόνων, ἐὰν δεχθῶμεν ὡς βέβαιον ὅτι κάπου ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἡ πόλις **Σκόποι** περὶ τῆς ὁποίας Στέφανος ὁ Βυζάντιος (Ἕ' αἰὼν μ. Χ.) ἐν τῷ γεωγραφικῷ αὐτοῦ λεξικῷ λέγει: «**Σκόποι**, πόλις Θράκης... τὸ ἐθνικόν, **Σκοπηνοί**».

Ἄλλ' οὕτε εἶναι ἀκριβές ὅτι κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τοῦ Σκο-

ποῦ «οἱ μισαὲς οἰκογένειες καὶ παραπάνω ἦσαν τουρκικαί». Ἐν πρώτοις δὲν ἦσαν τότε **χιλίες** οἱ οἰκογένειες, διότι εἶναι ἐξηκριβωμένον ὅτι μέχρι τοῦ 1860 ὁ Σκοπὸς δὲν εἶχε περισσότερας τῶν 500 οἰκογενειῶν, ἐξ αὐτῶν δὲ οὐχὶ περισσότεραι τῶν 150 ἦσαν τουρκικαί, ἐλαττωθεῖσαι ἀποτόμως εὐθὺς μετὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1878, ἔκτοτε δὲ συνεχῶς ἐλαττωμέναι ἐμείναν μόλις περὶ τὰς 30, κυρίως ἐν τῇ συνοικίᾳ Σακιζλῇ (ὅπου καὶ τὸ τζαμί), μετὰ δὲ τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους μόνον 8 ἢ 10 οἰκογένειαι εἰς τὴν ἄκραν τῆς συνοικίας **Παλαιίνι**.

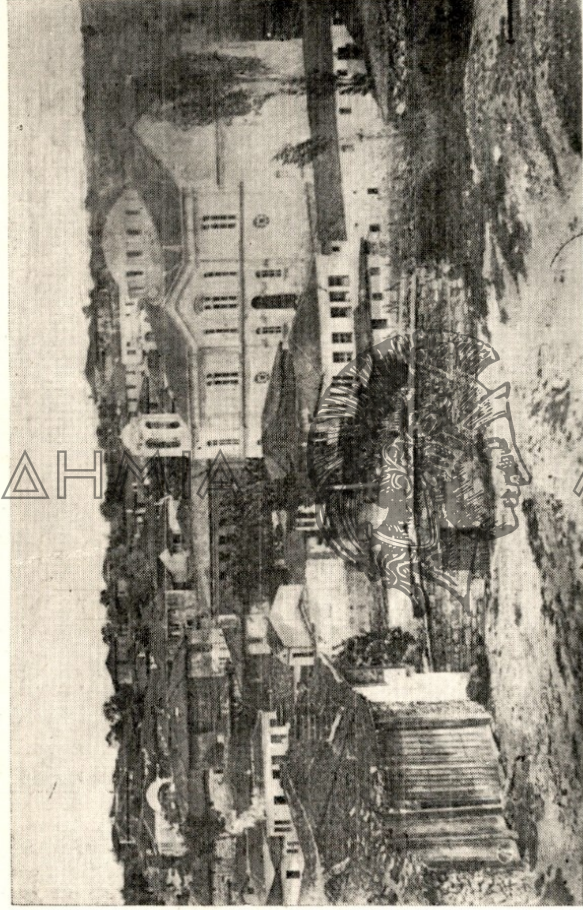
4.— Κατὰ τὴν μεγάλην Ἐπανάστασιν τοῦ Εἰκοσιένα ἀπηγχονίσθησαν δύο κυρίως: ὁ **Παπαντρεόγλου** (πάππος τοῦ πρὸ 20τίας περίπου

ἀποθανόντος ἀρχιμανδρίτου Παπαῖωακίμ Παπανδρεάδου) καὶ ὁ **Σίμο-τσορματζής**, πρόπαππος τοῦ μετὰ ἓνα ἀκριβῶς αἰῶνα τὴν ἰδίαν τύχην εὐρόντος δισεγγόνου του **Σίμου Σιμοπούλου**, διευθυντοῦ τῶν ἐλληνικῶν Σχολῶν Σκοποῦ, κρουρογνηθέντος μαζί με ἄλλους πέντε ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1915.

Σελ. 147. — Ὁ Καπετάν Ἀναστάσης, ὁ περίφημος αὐτὸς ἀντάρτης καὶ

Οἱ γονεῖς τῶν ἀδελφῶν Κωνσταντοπούλου, Ἑλένη καὶ Κωνσταντῆς (ἐκ φωτογραφίας τοῦ ἔτους 1866 ἢ 1867, σωζομένης παρὰ τῷ κ. Ν. Κωνσταντοπούλῳ, τέως βουλευτοῦ Σερρῶν καὶ πρῶτῳ Σαράντα Ἐκκλησιῶν). Φοροῦν ἀμφότεροι τὴν ἐν χρήσει κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐορτάσιμον στολὴν τῆς ἀρχοντικῆς τάξεως τῶν Ἑλλήνων τῆς Θράκης.

Ὁ παλαιὸς Σκοπίς, ὅπως εὐρέθη κατὰ τὴν ἐπίκοδον τῶν κατοίκων τοῦ ἐκ τῆς τετραμετοῦς ἑξορίας μετὰ τὴν ἀναχωρὴν τοῦ μεγάλου πολέμου (1916-1918). Εἰς τὴν φωτογραφίαν διακρίνονται τὰ κενὰ τὰ προελθόντα ἐκ τῶν κατεδαφίσεων πρὸ ἔργου κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς σκληρᾶς τετραετίας, καθὼς καὶ ἡ ἐξεχουσα νεοκτιστὸς Ἐκκλησιὰ, ἥ ὅποια καὶ δὲν ἐπέφρωτο νὰ ἐγκαινιάσθῃ.

ληστής, τοῦ ὁποίου ἡ τόλμη ἐξέπληξεν ὁλόκληρον τὴν Τουρκίαν, ἀναγκασθεῖσαν νὰ πληρώσῃ γενναῖα λύτρα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐπισήμων Εὐρωπαϊῶν ποῦ ἤχμαλωτίσθησαν ἐπὶ τοῦ συρμοῦ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀδ) πόλεως Κων)πόλεως, περὶ τὸ 1891, σταματηθέντος τοῦ τραίνου πλησίον τοῦ Τσερχέζ-Κιοῦ (πέραν τῆς Τυρολόης), κατήγετο μᾶλλον ἐκ Θράκης ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Τσατάλτζας, ἀπέθανε δὲ ἐν Βουλγαρίᾳ, ἀφοῦ ἐπέζησεν, ὡς λέγεται, καὶ εἶδε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Θράκης, χωρὶς νὰ ἴδῃ καὶ τὴν ἐκ νέου ἐρημωσίν της.

2.—Πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ τῶν ὀργανωθέντων ἑλληνικῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων ἐν τῇ περιοχῇ Σαρ. Ἐκκλησιῶν καὶ ἐν γένει γενικὸς ὀργανωτῆς ἀπὸ τοῦ 1907, ὑπῆρξεν ὁ **Στυλιανὸς Γοναῖας**, λαχαγὸς τότε ὢν, μετὰ τὴν Ἀδριανούπολιν (ὑπὸ τὴν πλαστὴν ιδιότητα τοῦ Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ τῶν ἑλληνικῶν Προξενείων Θράκης), ἀρχηγὸς δὲ τοῦ ἀνταρτικοῦ σώματος τῆς περιοχῆς Σκοποῦ, Σαμακοβίου καὶ Βιζύης, ὁ **Γεώργιος Κονδύλης** (κατ' ἐπίφασιν διδάσκαλος τῶν χωρίων **Πινακά** καὶ **Σοργᾶς**), ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγὰς του ὡς ὑπαρχηγὸν τὸν **Γεώργιον Μανωλάκουλον**, ἐκ μητρὸς Σκοπιανόν. Τοπικοὶ δὲ ἡγείται τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀγῶνος ἦσαν εἰς μὲν τὴν περιοχὴν Βιζύης ὁ ἱατρὸς **Κ. Κύρκος**, εἰς δὲ τὴν τοῦ Σκοποῦ ὁ ἱατρὸς **Δημ. Τζοῦρος**, πρόεδρος τῆς Ἐφορείας τῶν Σχολῶν Σκοποῦ ὁ **Ἀριστοδήμος Κωνσταντόπουλος**, πρόεδρος τοῦ Ἀναγνωστικοῦ «**Ορφεὺς**» καὶ ὁ **Σίμος Σιμόπουλος**, διευθυντὴς τῶν Σχολῶν Σκοποῦ.

3.—Ἡ βιβλιοθήκη τῆς ἑλληνικῆς Σχολῆς Παλαιοῦ Σκοποῦ χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1862, ὅτε τὴν διευθύναντος τῆς σχολῆς ἀνέλαβεν ὁ νεαρὸς τότε καὶ πολλὸς κατόπιν **Μιχαὴλ Κωνσταντινίδης** (Καθηγητὴς τῶν ἑλλ. γραμμάτων εἰς τὸ βασιλικὸν Κολλέγιον τοῦ Λονδίνου καὶ εἰτα συντάκτης τοῦ φρονύμου μεγάλου ἑλλ. λεξικοῦ). Τὰ πολλοὺ λόγον ἄξια βιβλία τῆς βιβλιοθήκης ταύτης ἐχρησίμευσαν κατόπιν ὡς πυρὴν διὰ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἀναγνωστηρίου «**Ορφεὺς**», πλουτισθεῖσαν καὶ διὰ πλήρους σειρᾶς τῶν ἐκδόσεων τῆς βιβλιοθήκης **Μαργαλῆ** καὶ πολλῶν ἄλλων, ὥστε τῷ 1912 νὰ ἀριθμῇ αὐτὴ περὶ τοὺς 1000 τόμους.

4.—Ἡ **Ἑλληνικὴ Σχολή** (ἐκτὸς τοῦ Ἀλληλοδιδασκικοῦ) ἰδρύθη τῷ 1810, ἐκ τῶν πρώτων δὲ διδασκάλων καὶ διευθυντῶν αὐτῆς μνημονεύονται ὁ Συμεὼν Ἰμβριος καὶ Γεώργιος Μπαλάνος **ἐξ Ἀθηνῶν** ὁ δὲ ἀνυψώσας αὐτὴν εἰς περιωπὴν ἦτο ὁ Μιχαὴλ Κωνσταντινίδης, ἐκ Πανόρμου τῆς Κυζίκου τῆς Μ. Ἀσίας. Ἀπὸ τοῦ 1892 ἡ ἑλλ. Σχολή συνεχωνεύθη μετὰ τοῦ Ἀλληλοδιδασκικοῦ εἰς **Ἐπιτατάξιον Ἀστικὴν** (καὶ μετὰ τῆς προκαταρκτικῆς ὁκτώ), τὴν ὁποίαν διηύθυναν ἐκ περιτροπῆς ὁ Ἀλέξανδρος Ἀλεξιάδης (Χατζαλέξογλος), ὁ Ἀριστὸδ. Κωνσταντόπουλος, ὁ Θωμᾶς Τουλουτιάδης, ὁ Ν. Κωνσταντόπουλος, καὶ ὁ Σίμος Σιμόπουλος, ὅλοι ἐκ Σκοποῦ, μέχρι τοῦ ἐκτοπισμοῦ τοῦ 1915. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ 1920 τὴν Σχολὴν προαχθεῖ-

σαν εἰς **Ἡμιγυμνάσιον** διηύθυνε εὐδοκίμως ὁ Χρῆστος Δ. Καρατζᾶς. Τῷ 1915 τὰ σχολεῖα Σκοποῦ, ἀρρένων ὁμοῦ καὶ θηλέων, ἠρίθμουν περὶ τοὺς 1000 μαθητὰς (850 τῷ 1910) ἤτοι 600 ἄρρενα καὶ περὶ τὰ 400 θήλεα μετὰ 8 διδασκάλων καὶ 6 διδασκαλισσῶν.

Σελ. 148. Ἀστόχως ἐγράφη ἐπὶ τῆς ἀναμνηστικῆς στήλης τοῦ ἡρώου τοῦ Νέου Σκοποῦ ὅτι ὁ Ἀριστόδημος Κωνσταντόπουλος καὶ ὁ Σίμος Σιμόπουλος ἦσαν δημοδιδάσκαλοι· τὸ ἀκριβὲς θὰ ἦτο **«ἐλληνοδιδάσκαλοι ἢ Σχολάρχαι»** ἐφ' ὅσον διηύθυναν ὀκταταξίους Ἀστικὰς Σχολὰς, ἢ καὶ ἀπλῶς **Διδάσκαλοι**. Δημοδιδάσκαλος κυρίως ὑπερῆεν ὁ Πελοπίδας Βαβατζανίδης, ὁ δὲ Παπακυριακὸς Κωνσταντόπουλος ἦτο Ἱερομόναχος. Ὁ ἔκτοπισμὸς τοῦ Σκοποῦ καὶ ἡ σφαγὴ τῶν ἑξ μαρτύρων του ἐγίνετο στὰς 10—12 Σεπτεμβρίου 1915.

Σελ. 149. Ἐκ τῶν 600 οἰκογενειῶν ποὺ ὑπελείφθησαν εἰς τὸν Παλαιὸν Σκοπὸν μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἐκ τοῦ ἔκτοπισμοῦ τοῦ 1915 ἤτοι 3000 ψυχῶν (τὸ ἥμισυ τοῦ πρὸ τοῦ 1915 Παλαιοῦ Σκοποῦ τῶν 1200 οἰκογενειῶν ἢ 6000) ψυχῶν), αἱ 400 οἰκογένειαι ἐγκατεστάθησαν ἀπὸ τοῦ 1922—3 εἰς τὸν Νέον Σκοπὸν, ἠϋξήθησαν δὲ ἔκτοτε καταπληκτικῶς (αντιστοιχικῶς καὶ διὰ προσελεύσεως καὶ ἄλλων Σκοπιανῶν), ὥστε τῷ 1945 τὰ καταγραφοῦν ὑπὸ τῆς γεωργικῆς ὑπηρεσίας Σερωῶν 720 γεωργικαὶ στήλαι τοῦ Νέου Σκοποῦ ἦτοι ἰσάριθμοι σχεδὸν οἰκογένειαι, δίδουσι προέπουσαν τὸν 3000 ψυχῶν. Αἱ ὑπόλοιποι 200 οἰκογένειαι (ἐκ τῶν 600 τῆς ἐκείνου) ὡς καὶ τὸ πλεῖστον Παλιῶν καὶ διεσκοπίσθησαν εἰς τὰς πόλεις τῆς Μκεδονίας καὶ Δοτικῆς Θράκης.

Ἡ Σχολὴ τοῦ Ν. Σκοποῦ.

κυρίως Θεσσαλονίκην, Σέρρας, Δράμαν, Ξάνθην, Διδυμότειχον καὶ Κομοτινήν, ἐν σημαντικὸν δὲ μέρος ἑξ αὐτῶν ἀνάμικτον ἑξ ἀστῶν καὶ ἀγροτῶν, ἐγκατεστάθη εὐδοκίμως εἰς Προσωτσάνην τῆς Ἐπαρχίας Δράμας.

Σελ. 150. Τὰ τοῦ σχολικοῦ κτιρίου τοῦ Νέου Σκοποῦ ἔχουν οὕτω :

Οἱ κυρίως δημιουργοὶ τοῦ λαμπροῦ τούτου διωρόφου σχολεῖου (πραγματικῆς σκοπιᾶς μέσα εἰς τὸν κάμπον τῶν Σερωῶν) εἶναι οἱ δύο ἐν Ἀμερικῇ σύλλογοι τῶν παιδιῶν τοῦ Παλαιοῦ Σκοποῦ, ὁ **«Ὁρφεύς»**, τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ ὁ **«Σκοπός»**,

τοῦ Σικιάγου, οἱ ὅποιοι τῷ 1926 ἀπέστειλαν εἰς τὴν νέαν τῶν (ἄγνωστον δι' αὐτοὺς) πατρίδα 5000 δολλάρια (περὶ τὰς πεντακοσίας χιλιάδας σημερινῶν δραχμῶν) πρὸς τὸν ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τῆς ἰδρύσεως Σχολείου ἀνταξίου τῶν σχολικῶν παραδόσεων τῆς παλαιᾶς πατρίδος τῶν. Εἰς ταῦτα προσετέθησαν ἐκ διαλειμμάτων ὑπὸ τοῦ κράτους (Ἑπουργείου Παιδείας καὶ Ἐποικισμοῦ) περὶ τὰς 180 χιλιάδας δραχμῶν, ἡ δὲ προσωπικὴ κατὰ καιροὺς ἐργασία τῶν κατοίκων καὶ αἱ παροχαὶ τῆς Κοινότητος ὑπερέβησαν τὰς 200 χιλιάδας. Ὡστε ὑπολογιζομένων καὶ τῶν κατόπιν δαπανηθέντων πρὸς συμπλήρωσιν, ὥς καὶ τῶν κατὰ καιροὺς δωρεῶν, ἰδίως δὲ τῶν ἐν Ἀμερικῇ Σκοπιανῶν (συλλογῇ ὀργάνων φυσιολογίας, κινηματογραφικῇ μηχανῇ, γεωγραφικοὶ χάρται κλπ.), τὸ Σχολεῖον τοῦ Νέου Σκοποῦ, ἀληθινὸν μέγαρον καὶ περιφανὲς δεῖγμα προσφυγικῆς δημιουργίας, ἐκπροσωπεῖ ποσὸν ἐνὸς καὶ πλέον ἑκατομμυρίου δραχμῶν.

ΕΘΙΜΟ ΑΡΡΑΒΩΝΩΝ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ

Κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτὰς γίνεται δημοσὺς χορὸς εἰς τὴν κεντρικὴν πλατείαν (μεσοχώρη) τοῦ χωρίου. Κατὰ τὴν διατάξιν ὁ χορὸς γίνεται σφοδρότερος καὶ αἱ κινήσεις τοιαῦται ὥστε ἡ καρδιά τῶν νεανίδων ἐρεγάζεται ἀντιπροσώπως πρὸς τὴν σειρὰν τῶν νέων. Ὁ νέος τότε πρᾶντορᾷ χωρὶς συστολὴν, πατεῖ τοὺς πόδας τῆς νέας γελῶν. Σημειωτέον δὲ οἱ νέοι παρατίθενται καθ' ἑνὴν θέσιν καὶ αἱ ἐκλεκταὶ τῆς καρδίας τῶν ὥστε ἕκαστος νὰ ἔχη ἀντιμέτωπον τὴν ὑπ' αὐτοῦ προτιμωμένην. Ἡ νέα, ἐὰν ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἀγάπην του, ὀφείλει ἐπανερχομένη κατὰ τὸν ἀμέσως κύκλον νὰ πράξῃ τὸ ἴδιον. Τοῦτο σημαίνει συγκατάθεσιν καὶ ὁ νέος ἀμέσως μετὰ τὸ τέλος τοῦ χοροῦ, γινόμενον πρὸ τῆς δύσεως, ἀγγέλλει τοῦτο εἰς τοὺς συγγενεῖς του, οἵτινες ἔχοντες προηγουμένως ἰδέαν τοῦ πράγματος μὲ ἀγωνίαν τὸ ἀποτέλεσμα περιμένουν, διότι εἰς τοῦτο συνοψίζονται καὶ ἡ πολιτικὴ καὶ τὰ σχέδιά των. Πάραυτα εἰδοποιοῦνται οἱ συγγενεῖς τῆς κόρης, οἵτινες καταφθάνουν μὲ τὴν κόρην πρὸς τοὺς τοῦ γαμβροῦ. Ἀγονταὶ εἰς τὸ μέσον καὶ τῶν δύο τῶν συγγενῶν καὶ ὁ νέος καὶ ἡ νέα. Ἐν πρώτοις ἐρωτᾶται ἡ νύμφη οὕτω: — «Ἀρέσα πονταρέσα»; — «Ἀρέσα»! ἀπαντᾷ. Εἶτα ἐρωτᾶται ὁ νέος. — «Ἀρέσα μοναρέσα»; — «Ἀρέσα»!

Οὕτω ἀφοῦ ἐπισημοποιηθῇ πανδήμως ἡ συγκατάθεσις οἴπτεται εἰς τὸ μέσον τῆς πλατείας «ἄρμα»¹⁾. Αὐτὸ δὲ εἶναι ὁ ἐπίσημος ἀρραβών. Ἀκολουθοῦν ἔπειτα τὰ πεπαρφημένα καὶ αἱ εὐωχίαι.

Κ. ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

1) ἄρματα=ὄπλα· ἐδῶ τουφεκιά.